

Proof

TIDSKRIFT
FÖR
FOLKUNDERVISNINGEN

UNDER MEDVERKAN AF
FOLKSKOLEINSPEKTÖRER OCH SEMINARIELÄRARE M. FL.

UTGIFVEN

AF

J. F. BJÖRNSTÅHL
SEMINARIEADJUNKT

TJUGUFEMTE ÅRGÅNGEN

PA

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

INNEHÅLL.

	Sid.
Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträdde sig tilldragit»	1.
Skolor för vanföra och lytta. CARL K—N	7.
Hemmet och folkskolan. J. G—N	27.
Karl Kehr. CARL K—N	33.
Lärarybildningen i Förenta staterna. OTTO W. SUNDÉN	61.
Thure Fredrik Kylander.† J. F. B.	77.
Något om läran om hembygden. CARL K—N	79.
Seminariernas lärarefråga. OTTO W. SUNDÉN	102.
Seminarielärareföreningen. J. F. B.	113.
Rättstafningen i skolorna. J. F. B.	115.
Några meddelanden från lärarmötet i Skara. J. F. B.	117.
Några ord om seminarierformen. J. F. B.	122.
Redogörelser för tvenne folkskolelärareseminarier. J. F. B.	124.
Jonas Bäckman.† J. F. B.	127.
Litteratur.	129.
Meddelande från redaktionen	144.
Ett och annat från folkskolans område. CARL K—N	145.
Om arbetsglädje. OTTO W. SUNDÉN	159.
Några önskvärda förändringar i Seminariestadgan. J. F. B.	178.
Seminariekommittén	185.
Samuel Nygren.† J. F. B.	186.
Litteratur	187.
Landskrona folkskollärarinneseminarium	198.
Svenska seminarielärareföreningen	199.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1906

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit».

Elevernas antal utgjorde höstterminen 1905 vid rikets åtta manliga folkskoleseminarier 825 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 587, eller tillsammans 1,412 elever.

Afgångsexamen undergingo 1905 års vårtermin 197 manliga och 161 kvinnliga elever, eller tillsammans 358 elever.

Småskolelärareexamen aflades samma termin vid folkskoleseminarierna af 64 elever, samtliga kvinnliga, hvilka genomgått första och andra klassernas lärokurser.

Vid seminariet i Murjek, som är afsedt för bildande af lapska småskolelärare och -lärarinnor, voro höstterminen 1905 intagna 64 elever, hvaraf 5 manliga, 59 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskolelärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 57 elever, 7 manliga och 50 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1905 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 20 elever vid seminariet i Murjek och af 13 elever vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1905, enligt till ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter, 398 elever, däraf 8 manliga, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nämnda stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergått af 375 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Dessutom har sådan pröfning blifvit anställd vid 3 folkskoleseminarier med 2 lärare och 1 lärarinna i öfverensstämmelse med § 4 i stadgan angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola den 28 maj 1897.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1905 anvisats tillsammans 43,750 kronor, hvarjämte stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 16,050 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 43,750 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 12,610 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Af den undervisningsmateriell, som genom ecklesiastikdepartementets försorg anskaffats, hafva statens samtliga fullständigt anordnade seminarier kostnadsfritt erhållit hvad som för dem ansetts erforderligt.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande folkundervisningen under år 1905 inspekterat folkskoleseminariet i Karlstad samt småskoleseminariet där sammastädes.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektörerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1904 undervisning i 19 högre folkskolor. I rikets 2,407 skoldistrikt funnos

4,809 fasta och	489 flyttande eller tills.	5,298 folkskolor,
1,367 » »	760 » » »	2,127 { mindre
4,270 » »	1,064 » » »	5,334 småskolor,

S:a 10,446 fasta och 2,313 flyttande eller tills. 12,759 skolor,

eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 12,778 skolor.

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsåmnen eller i såväl läs- som öfningsämnen 21 lärare och 4 lärarinnor samt i

folkskolorna . . .	5,238 lärare o.	3,154 lärarinnor, tills.	8,392
mindre folkskolorna	207 » »	1,924 » »	2,131
småskolorna . . .	147 » »	6,398 » »	6,545

Summa 5,592 lärare o. 11,476 lärarinnor, tills. 17,068

eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarpersonal, 17,093, förutom 349 lärare och 832 lärarinnor, eller tillsammans 1,181, hvilka undervisat endast i öfningsämnen.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1904 års slut 845,462, hvaraf 429,727 gossar och 415,735 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	770,690
» » ej åtnjutit sådan undervisning	68,687
hvarjämte uppgifter saknas om	6,085

Summa 845,462

Bland de vid 1904 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

sina egna distrikts fasta folkskolor	414,866
» » » flyttande folkskolor . .	33,807
» » » fasta mindre folkskolor	49,627
» » » flyttande* mindre folkskolor	28,192
» » » fasta småskolor	148,800
» » » flyttande småskolor . .	34,960
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor	
utom sina egna distrikt	16,368
726,620	
högre folkskolor	388
allmänna läroverk och fackskolor	13,469
skolor för abnorma barn	1,152
enskilda skolor	17,966
hemmen	11,095

Summa 770,690

Bland de vid 1904 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade	8,174 inhämtat folkskolans minimikurs,
»	41,018 undergått godkänd afgangspröfning samt uteblefvo 3,349 till följd af sjukdom eller naturfel och
»	16,146 af annan anledning.

Summa 68,687.

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 511 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 758,674.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1904 enligt ofvannämnda uppgifter:

för lärares och lärarinnors aflöning:

kontant	14,243,042 kronor
in natura	1,461,983 »
för skolbyggnader, skolplatser och inventarier	5,818,772 »
» undervisningsmateriell	446,455 »
» öfriga behof	5,085,117 »

Summa 27,055,369 kronor.

Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1904 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, enligt till ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 6,403,104 kronor 2 öre.

Understöd har för år 1904 utgått till lärares aflöning vid 1,740 fortsättningsskolor med 112,800 kronor.

För år 1904 har understöd utgått för främjande af undervisning i slöjd för gossar med 325,930 kronor samt af undervisning i slöjd för flickor med 193,752 kronor 50 öre.

Till aflönande af vikarier för 690 folkskolelärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för år 1904 utbetalats af allmänna medel 101,458 kronor 37 öre.

Till de högre folkskolorna, som uppgå till 19, har för år 1905 utgått statsbidrag med 29,400 kronor.

Statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier har under år 1904 utgått med 18,595 kronor 41 öre.

På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1905 beviljat understöd åt 31 folkhögskolor med 141,133 kronor 45 öre. Enligt styrelsernas berättelser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 891 manliga och 775 kvinnliga, eller tillsammans 1,666 elever. Af det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 25,000 kronor, fördelades år 1905 15,270 kronor mellan 309 manliga och 9,730 kronor mellan 329 kvinnliga elever.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar har, enligt uppgift från statskontoret, för år 1905 å länsstat varit uppfördt 40,575 kronor och af statskontoret anordnats 53,942 kronor 20 öre, allt till höjande af folkskolelärares löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriell, bildande af lärare m. m.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriell, som genom chefens för folkskolebyrån försorg anskaffats. Under år 1904 uppgick kostnaden härför till 21,000 kronor 3 öre.

Kungl. Maj:t har för år 1905 af därtill anvisade medel beviljat understöd åt 14 äldre, behöfvande folkskolelärare med tillsammans 4,900 kronor samt åt 165 äldre, behöfvande småskolelärare m. fl. med tillsammans 16,500 kronor.

Vid institutet å Manilla för bildande af döfstumskolelärare voro under läsåret 1904—1905 inga elever intagna. Profärskurs vid döfstumanstalter genomgicks af 2 lärare.

Under läsåret 1904—1905 undervisades vid anstalten i Bollnäs för öfveråriga döfstumma 37 elever.

Vid institutet för blinda å Tomtebodavoro under läsåret 1904—1905 intagna 119 elever, däraf 66 gossar och 53 flickor. 114 lärjungar hafva erlagt afgift, och 5 hafva varit frielever för de särskilda stiftet och Stockholms stad. 13 elever afgingo efter fullbordad lärokurs, 2 på grund af bristande

förmåga att draga nytta af undervisningen, 4 på målsmans begäran, 1 på grund af fallandesjuka; 3 elever hafva under året affidit.

550 exemplar blindskrifter hafva under läsåret 1904—1905 blifvit tryckta.

Vid förskolan för blindas å Tomtebodas voro under läsåret 1904—1905 intagna 34 elever, hvaraf 17 gossar och 17 flickor.

Vid förskolan i Växjö för blindas voro under läsåret 1904—1905 intagna 34 elever, 22 gossar och 12 flickor. Vid slutet af läsåret 1903—1904 utskrefvos 7 lärjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 6 till institutet å Tomteboda; 1 återvände till sin hemort.

Vid handtverksskolan för blindas i Kristinehamn undervisades under höstterminen 1904 36 elever, hvaraf 30 män och 6 kvinnor, samt under vårterminen 1905 34 elever, hvaraf 28 män och 6 kvinnor.

Till skolhemmet för blindas döfstumma i Vänersborg har Kungl. Maj:t för år 1905 beviljat 5,000 kronor. Under året undervisades därstädes 9 elever.

Till uppehållande af döfstummskolor har för år 1905 anslagits ett belopp af 180,175 kronor.

Af anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn har för år 1905 anvisats en summa af 179,812 kronor 50 öre.

Sedan Riksdagen till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen, på extra stat för år 1906 beviljat ett anslag af 155,000 kronor, af hvilket anslag dock högst 4,000 kronor kunde användas till understöd åt sådana centrala anstalter, som förmedlade föreläsningar af ifrågavarande slag, och åt lokala anstalter för sådana föreläsningar tillhandahålla passande åskådningsmateriell, har Kungl. Maj:t af nämnda anslag tilldelat understöd åt 387 anstalter för anordnande af föreläsningskurser och 4 anstalter för förmedlande af föreläsningar m. m.

2.

Skolor för vanföra och lytta.

Vid talet om skolor för abnorma tänker man vanligen på uppfostrings- och läroanstalter för döfstumma, för blindas och för sinnesslöa. Men det finnes ännu ett slags abnormskolor. Det är skolor för vanföra och lytta.

Det sistnämnda slaget af skolor för abnorma är det yngsta och minst utvecklade men förtjänar i lika hög grad som de öfriga vårt intresse och vårt stöd.

Då Tidskrift för folkundervisningen satt som sin uppgift att främja äfven abnormskoleväsendet, vilja vi nu påkalla dess läsaress uppmärksamhet på några ord om de skolor, som söka rädda de stackars vanföra och lytta från att blifva yrkestiggare eller från att komma på fattiggårdarna eller, om de hafva egna medel till sitt lifsuppehälle, från att dådlöst framleva sin tid.

Den första läroanstalt för vanföra vi känna till är den, som arbetade i München år 1832. I denna fingo några vanföra gossar undervisning i utförande af sannolikt olika slags arbeten. Sedan har skolan, som njuter understöd af staten och furstehuset, öppnats äfven för flickor. Någon insats i utvecklingen af vanföreundervisningen har skolan ej gjort.

Omkring femtio år därefter öppnade i Köpenhamn pastor Hans Knudsen och fröken Johanne Petersen en skola för vanföra och lytta med uppgift att lära dem arbeta, så att de åtminstone delvis måtte kunna försörja sig själfva. Skolan utvecklade sig löftesrikt, och på läkarkongressen i Köpenhamn år 1884 framvisade den sådana resultat af sin verksamhet, att de väckte åskådarnes stora förvåning.

Bland deltagarne i läkarkongressen var äfven den varm hjärtade svenske läkaren Olof Carlander. Han tilltalades mäktigt af den idé, som låg till grund för den danska skolan och var den förste, som sökte förverkliga den i vårt land.

Anstalten i Köpenhamn har mer och mer utvecklats och är den fullständigaste läroanstalt af detta slag vi känna till. Fortfarande går Danmark i spetsen för undervisningen af vanföra och lytta.

Det är icke lätt att angifva kännetecken på sådana vanföra, som kunna göra sig till godo undervisningen i en skola. Dessa böra nämligen väl skiljas såväl från obildbara vanföra som från sådana, hvilka till följd af sin beskaffenhet ej lämpa sig för samlif med andra vare sig i eller utom en skola. För dessa senare två slag af vanföra böra asylor (vårdanstalter) anordnas af samma skäl, som man anført för inrättandet af vårdanstalter för obildbara sinnesslöa. I närheten af Stockholm finnes en sådan vårdanstalt, hvilken är väl förtjänt af de loford, som besökande ofta uttala, när de göra reda för hvad de därstädes hört och sett. Denna anstalt är det efter sin grundläggarinna, prinsessan Eugenie, uppkallade Eugeniahemmet.

Lämplig för intagning i skola säges den vanføre vara, hvars kroppsform har en från den normala formen afvikande skapnad och hvars förmåga att förvärfva sig sitt uppehälle är inskränkt antingen direkt genom vanskapnaden eller därigenom, att den yttre kroppsformen i och för sig lägger hinder i vägen för erhållande af arbete.

En fullständig uppfostrings- och läroanstalt för vanföra bör bestå af följande afdelningar: hem, skola, poliklinik, klinik och arbetshem (verkstad, arbetsstuga).

Hemmets uppgift bör vara att mottaga och vårda dels sådana vanföra, som ännu icke inträdt i skolåldern, dels sådana, som erhålla undervisning i skolan. Det är af stor vikt, att vanföra barn så tidigt som ske kan komma i åtnjutande af en efter deras tillstånd afpassad vård, ty erfarenheten har lärt, att vanföra, som vid äldre år endast med svårighet kunnat lära sig arbeta, kunna, om de, när de ännu äro så unga, att de ej hafva uppnått den i lag föreskrifna skolåldern, erhålla en efter deras tillstånd lämpad vård och behandling, kunna — säga vi — antingen göras helbregda eller åtminstone så förbättras, att de kunna hafva mycket större gagn af undervisningen, än om de blifva omhändertagna först sedan de fyllt sju år eller uppnått den ålder, som hos oss är i

vanliga fall bestämd som den tid, då barnet blir pliktigt att inträda i skola, såvida föräldrar eller målsman ej sörja för att det på annat sätt får undervisning.

Men hemmet bör mottaga till eftersyn och vård äfven sådana barn, som redan nått en sådan ålder och en sådan utveckling i öfrigt, att de till gagn kunna deltaga i den undervisning skolan meddelar. Visserligen kunna dylika barn, hvarom nu är fråga, lämnas till vård åt personer, som ej höra till läroanstalten, men i de allra flesta fall få barnen hos dessa icke en efter deras (barnens) beskaffenhet så väl lämpad vård som i det hem, hvilket utgör en del och en viktig del af uppfostringsanstalten; ej heller få barnen i hem, som stå utanför denna, i allmänhet så lämplig och närande föda som i dennas eget hem.

Skolan synes oss böra vara så anordnad, att den meddelar både teoretisk undervisning i de till folkskolan hörande kunskaps- och öfningsämnen och praktisk i sådana arbeten, som lämpa sig för de särskilda vanföra med hänsyn till hvars och ens beskaffenhet. Tager man mot till undervisning i skolan endast sådana, som redan hunnit eller åtminstone bort hafva hunnit tillägna sig en lärokurs åtminstone någorlunda motsvarande den, som i folkskolan kan inhämtas, kan följden lätt blifva, att månget barn ej drager den nytta af undervisningen, som det skulle hafva kunnat, om det fått begynna därmed vid tidigare år. Klart är, att sådana, som blifvit vanföra först vid äldre år, ej behöfva deltaga i skolans teoretiska afdelning, såvida man ej, hvilket synes oss synnerligen önskvärdt, inrättar för dessa och andra äldre elever en fortsatt undervisning, som bör så anordnas, att eleverna däraf kunna hafva särskild nytta vid utöfvande af den verksamhet, hvaråt de ägna sig. Dessutom bör vid såväl den fortsatta som den grundläggande undervisningens anordning samvetsgrant tillses, att lärjungarnes, vare sig att de äro äldre eller yngre, religiösa behof ses till godo.

Ortopediska polikliniken är en så viktig del af uppfostringsanstalten, att en och annan finnes, som anser den vara den allra viktigaste afdelningen däraf, dess centrum. Redan vid bestämmandet af de elever, som böra vinna inträde i skolan, lämnar polikliniken ovärderlig hjälp. Den säger

nämligen, att en sökande är så beskaffad, att han ej kan göra sig skolans undervisning till godo, eller att han är behäftad med en sjukdom, som är farlig för andra.

Det är nämligen ej nog därmed, att eleven medför ett läkarbetyg, utfärdadt af hvilken läkare som helst, utan han bör undersökas af en läkare, som särskildt studerat och sysselsatt sig med vanförhet och som för öfrigt känner till de inre förhållandena i den anstalt, hvori inträde sökes, således af läkaren vid den med anstalten förenade polikliniken.

Polikliniken söker genom den behandling den ägnar eleven så mycket som möjligt minska lytena eller de svårigheter dessa föranleda, och lämnar därigenom skolan en synnerligen god hjälp.

Poliklinikens betydelse är sålunda att befria skolan från elever, som sakna utvecklingsmöjlighet, att inverka på dem, som ämna sig in i skolan, så att de vid inträdet äro så arbetsdugliga som möjligt, och att efter inträdet arbeta på att arbetsdugligheten hålles vid makt och, om möjligt, förökas.

Skolan har dessutom den vinst af polikliniken, att den senare lämnar den förra åtskilliga arbeten att utföra t. ex. ortopediska skodon, bandager och dylikt. Dylika arbeten utföra de vanföra med ett visst intresse. Det förekommer, som om de gärna ville på detta sätt gagna »sina olycksbröder». Att dessa arbeten utföras i skolan har för öfrigt det goda med sig, att de blifva jämförelsevis billiga, samt att man kan lätt kontrollera, att de förfärdigas med noggrannhet, och att till dem användes endast det bästa material.

Klinik. I förening med polikliniken bör en klinik anordnas, där den vanföre kan få behörig vård. Härigenom komma de vanföra eleverna att äfven under den tid de behöfva särskild sjukvård behandlas af samme läkare, som undersökt och förut ordinerat för dem.

Arbetshem (arbetsstuga, verkstad). Det har visat sig stundom mycket svårt att få anställning för vanföra, äfven sedan de vunnit en sådan färdighet i ett yrke, att de kunna förfärdiga ett arbete lika väl som en normal arbetare. Detta beror i ej ringa grad därpå, att de vanföra till följd af sina brister vanligen arbeta långsammare än sådana arbetare, som hafva alla kroppsdelar i normalt skick. Därför är det för

de vanföras utkomst en synnerligen god sak, om ett så kalladt arbetshem eller arbetsstuga (verkstad) är förenadt med uppfostringsanstalten. I detta hem kunna de äldre vanföra, som genomgått skolan och där förvärfvat erforderlig färdighet, sysselsättas med för dem lämpliga arbeten, som antingen behöfvas för uppfostringsanstaltens räkning eller förfärdigas med hopp om att kunna försäljas till allmänheten. Synnerligen fördelaktigt är det, om de vanföra i arbetshemmet kunna få ej endast arbete och verkstad utan äfven bostad och kost.

Sedan vi nu i stora drag framställt, huru en fullständig uppfostrings- och läroanstalt för vanföra bör, enligt vårt förmenande, vara inrättad, öfvergå vi till att tala om några enskildheter, som vid anordning af en dylik anstalt böra iakttagas.

Det lär förekomma, att i åtskilliga sådana läroanstalter, hvarom här är fråga, intagas äfven blinda, döfstumma och sinnesslöa, som icke äro vanföra. Detta synes oss vara en kränkning af såväl de vanföras rätt som deras, hvilka skänkt penningar till uppförande af anstalter för vanföras uppfostran och undervisning. Men hur kan man säga, att de vanföras rätt härigenom blir kränkt? Jo, genom att intaga dylika elever tager man bort platser för de vanföra, som i första hand äro berättigade till erhållande af plats i en för dem inrättad uppfostringsanstalt, och denna rättskränkning är så mycket mer tadelvärd, som det ännu finnes jämförelsevis få skolplatser i förhållande till antalet vanföra. Dessutom har man ju ej rätt att använda skänkta penningar till annat ändamål, än det hvartill de blifvit gifna. Men man bör i anstalter, hvarom här är fråga, icke ens upptaga blinda, döfstumma eller sinnesslöa vanföra. Dessa kräfva mycket mera hjälp och vård än de vanföra, som icke äro i något annat hänseende abnorma. Undervisningen af en vanför, som därjämte är i något afseende abnorm, måste för öfrigt bedrivas på annat sätt, än när det gäller vanföra, som i andra hänseenden äro normala. Intager man af ekonomiska skäl vanföra, tillhörande båda grupperna, i samma anstalt, böra de bilda två linjer, som hållas fullkomligt skilda från hvarandra både natt och dag, både under arbetstid och fritid. Skulle man sammanföra dem i en linje, skulle de, som ej lede af

någon annan abnormitet än vanförhet, gå förlustiga om mycken tid och mycken kraft, såvida man ej anställde ett mycket stort antal lärare, men äfven i sådant fall komme nog undervisningen att ej så sällan störas och uppfostran försvåras.

Vanföra, som lida af konvulsioner eller fallandesot, böra ej heller mottagas i uppfostrings- eller läroanstalter för vanföra. De olyckliga, som dragas med dessa lidanden, kunna blifva till skada för de andra eleverna, hafva ofta icke fullt normalt själstillstånd och skola vara kända för benägenhet att ställa till »komplotter» och åstadkomma ofrid i huset.

Klart är, att obildbara vanföra icke böra upptaga platser i anstalter, hvilkas uppgift är att bilda sina elever så, att de trots vanförheten kunna uppnå så stor färdighet i utförande af arbeten, att de därigenom kunna åtminstone bidra till att förvärfva hvad som erfordras för lifvets upphålle. De obildbara vanföra böra intagas i vårdanstalter (asyler), och bemödandena böra gå ut på att sådana i tillräckligt antal komma till stånd.

Beträffande det område, från hvilket elever mottagas, beror det på förhållandena, om anstalten bör vara öppen för inträdessökande från hela landet eller endast från en viss del däraf. Är en anstalt tillräcklig för behofvet, bör hela landet vara det område, inom hvilket den verkar; behövas däremot flera anstalter, synes det oss bäst, om hvar och en verkade inom sitt område. Vårt land borde sålunda delas i vissa distrikt, och inom hvarje distrikt borde finnas en uppfostrings- och läroanstalt för vanföra. Huru många distrikten borde vara, kan man ej afgöra, förrän man får en tillförlitlig statistik öfver antalet vanföra i landet. Det torde ej vara för mycket begär, att vederbörande myndigheter sörjer för att en dylik statistik blir så snart som möjligt upprättad. Först när man har en sådan, kan man med stöd af rådande förhållanden öfverlägga om hvilka åtgärder böra vidtagas, för att de bildbara vanföra i landet må kunna blifva så arbetsdugliga som möjligt och sättas i stånd att med sitt arbete, där så behöfves, förtjäna sitt uppehälle eller åtminstone hjälpa till därmed.

Böra anstalterna i fråga vara öppna för både bemedlade och obemedlade? Då det synes oss, att dessa anstalter äro

berättigade till statsunderstöd af samma skäl som andra abnormskolor, så följer däraf, att de också böra vara öppna för alla oberoende af deras förmögenhetstillstånd. Endast i det fall, att någon enskild eller någon förening upprättar en anstalt för en viss grupp vanföra, bör denna anstalt vara tillgänglig endast för sådana, som stiftaren velat gagna med sin gåfva.

Med hänsyn till åldern vid intagningen i anstalten böra inga föreskrifter gifvas. Man bör, om utrymmet medgifver det, kunna få intaga inträdessökande af hvilken ålder som helst, om han kan hafva gagn af den vård och den undervisning, som anstalten gifver.

Men vid intagningen måste man noga tillse, att vanförheten är så beskaffad, att den berättigar till mottagande af de förmåner, som intagandet i anstalten medför. Det skulle vara att kränka sådana vanföras rätt, som verkligen äro i behof af hjälp, om de finge stå tillbaka för sådana, som visserligen äro vanföra men som dock godt kunna reda sig, utan att anstalten räcker dem något bistånd. Om t. ex. någon förlorat ett par tår, kan han ju dock i vanliga fall fortsätta med det arbete, hvaråt han förut ägnat sig. Äfven förlusten af ett eller annat finger gör i allmänhet ej den lidande hjälplös. Han kan vanligen fortfarande arbeta som tillförne eller, om han måste byta om arbete, kan han lära sig ett nytt utan den undervisning, som i läroanstalt för vanföra meddelas.

När flera vanföra anmäla sig till intagning i en anstalt, än i denna finnas platser, så böra de hafva företrädet, som hafva sådan vanförhet, som visar benägenhet för att förvärras, om ej insiktsfull behandling träder emellan.

Frågan, huruvida undervisning i läroanstalt för vanföra bör lämnas gratis eller mot betalning för kostnaderna, har framställts, men något allmängiltigt svar därpå kan ej lämnas. Svaret beror nämligen på de förhållanden, under hvilka en anstalt blifvit grundad och sedan arbetar. Det ideala vore, att fattiga vanföra finge utan någon ersättning åtnjuta den uppfostran och den undervisning, som anstalten bibringar, och att bemedlade vanföra finge ersätta kostnaderna därför, samt att de, som hörde hvarken till den ena eller andra af dessa grupper, finge betala en del af ifrågavarande kostnader.

Huruvida denna idé kan realiseras, beror på de tillgångar, som stå anstalten till buds. För att kunna framställa ett antagligt förslag om hur saken i fråga bör ordnas under förutsättning af att alla hjälpbehövande vanföra i landet skulle få den hjälp, hvaraf de vore i behof, vilja vi erinra om huru undervisningen för andra abnorma barn är ordnad i vårt land.

När den allmänna folkundervisningen ordnades, lades omsorgen för beredande af tillfälle till undervisning för de normala barnen på församlingen, som ansågs böra utgöra ett skoldistrikt med skyldighet att föranstalta därom, att de till distriktet hörande barn fingo tillbörlig undervisning. Vid ordnandet af undervisningen för döfstumma ställde man sig på samma grund med den skillnad, att skoldistriktet gjordes större, i det landstingsområdet — icke församlingen — blef skoldistrikt. Beträffande undervisningen för blinda åter hafva icke särskilda skoldistrikt fått skyldighet att sörja för deras undervisning, utan detta har blifvit en hela statens angelägenhet. Anledningen därtill, att man ordnade undervisningen för döfstumma och blinda efter olika grunder, var, att de senares antal är mycket mindre än de förras. Men obligatorisk är undervisningen såväl för blinda som för döfstumma. Däremot är undervisningen för sinnesslöa ännu frivillig. Den besörjes i uppfostringsanstalter, som anordnats antingen af landsting eller af förening eller af enskild person.

Den åsikten har visserligen sökt göra sig gällande, att undervisningen för sinnesslöa borde vara obligatorisk, men den har ännu icke vunnit sådant insteg hos allmänheten, att regeringen ansett sig böra till riksdagen framlägga förslag härom. Hvad slutligen beträffar undervisningen för vanföra, torde den ej böra blifva obligatorisk, enär här är fråga icke endast om barn utan äfven om vuxna, hvilka sålunda böra själfva få bestämma om och huru de skola få den undervisning, som trots vanförheten gör dem arbetsdugliga. Det bör därför öfverlätas åt landstingsområden eller kommuner eller föreningar eller enskilda personer att, om de finna det önskvärdt, anordna uppfostrings- och läroanstalter för vanföra. Men, då det är ett statsintresse, att dessa olyckliga blifva arbetsdugliga och sålunda kunna förtjäna helt och hållet eller åtminstone delvis sitt lifsuppehälle, så böra dylika anstalter

få understöd af statsmedel, och detta understöd bör vara lika stort som det, hvilket åtnjutes af uppfostringsanstalter för döfstumma och sinnesslöa. Det borde därför stadgas, att till uppfostringsanstalt för bildbara vanföra, som af landsting eller af stadsfullmäktige i stad, som ej i landsting deltagar, anordnas och understödes samt står under inseende af en utaf landsting eller stadsfullmäktige utsedd styrelse, må utgå för hvarje arbetsår ett understöd af 250 kronor för hvarje intagen elev, som i anstalten eller på dess bekostnad njuter underhåll, samt 125 kronor för hvarje annan i anstalten intagen elev, som i undervisningen deltagar; samt att till enskild uppfostringsanstalt jämväl må utgå för hvarje arbetsår ett understöd af 100 kronor för hvar och en i anstalten intagen elev, som i anstalten eller på dess bekostnad njuter underhåll, och af 50 kronor för hvarje annan i dylik anstalt intagen elev, som deltagar i undervisningen. Beträffande anslag af allmänna medel till uppehållande af arbetsstugans (arbetshemmets, verkstadens) verksamhet, torde sådant böra utgå med 50 kronor årligen för hvarje i arbetsstugan inskrifven elev. Därjämte borde föreskrifvas, att den årliga afgift, med hvilken föräldrar och målsmän böra bidraga till elevs kosthåll, ej får öfverstiga 50 kronor för barn af mindre bemedlade föräldrar.

Angående beskaffenheten af den kost m. m., som eleven bör få åtnjuta i anstalten, bör den å ena sidan vara tillräcklig och närande samt för öfrigt tillfredsställa hygienens kraf, men å andra sidan bör den ej vara sådan, att eleven blir bortskämd, så att han, när han kommer tillbaka i de vanliga förhållandena, ej finner sig i dem utan klagar och knotar öfver att han numera ej har det så bra, som då han var i anstalten.

Huru länge bör eleven få kvarstanna i hvarje afdelning af anstalten? Därpå kan ej heller något allmänt svar gifvas. Det måste ju bero på omständigheterna. I kliniken bör den sjuke få stanna kvar, så länge hjälp är behöflig, eller till dess det visar sig, att ingen bättring är att vänta. I arbetsskolan, om den intagne i denna deltagar äfven i den teoretiska undervisningen, bör han få vara kvar, till dess de föreskrifna kurserna blifvit genomgångna; men, om eleven undervisas endast i praktiskt arbete, högst fyra år. För att penningar icke ändamålslost måtte användas, torde det vara klokt

föreskrifva, att, om det efter ett år ej visar sig någon utveckling hos eleven, med hänsyn till hans arbetsförmåga, han bör utskrifvas som obildbar. I arbetsstugan bör en intagen få arbeta, till dess han kan få någon anställning eller till dess han kan blifva sin egen och som sådan förvärfva hvad till livets nöd torft hör genom eget arbete. För att sätta honom i stånd att begynna en verksamhet på egen hand, bör man, där så är behöfligt, söka skaffa honom understöd dels på det sätt, att man gifver honom erforderliga medel till inköp af verktyg och materialier, dels därigenom att man söker bereda tillfälle till arbete genom att göra beställningar hos honom, och dels genom att hjälpa honom anordna utställningar, där hans arbeten kunna försäljas.

Sedan vi sålunda angifvit, hur en uppfostrings- och läroanstalt för vanföra bör, enligt vårt förmenande, vara beskaffad, vilja vi i korthet meddela, hvilka anstalter för undervisning af vanföra vi hafva i vårt land, och hur dessa äro anordnade.

För närvarande hafva vi en arbetsskola för lytta och vanföra i Stockholm, en arbetsskola för vanföra i Göteborg samt skola och hem för vanföra i Helsingborg. Den arbetsskola för vanföra, som på 1880-talet anordnades i Karlskrona, har blifvit stängd.

Skolan i Stockholm är den yngsta. Grunden till den lades år 1891, då föreningen för lytta och vanföra konstituerades. Flera år förut hade visserligen direktör O. E. Borg anordnat i hufvudstaden en slöjdkurs för några lama flickor, men denna hade snart måst upphöra, enär tillräckliga medel för dess uppehållande ej kunde anskaffas. Den, som sedan tog första steget för inrättande af en arbetsskola i Stockholm, var föreståndaren för statens ortopediska institut i hufvudstaden, doktor Anders Wide. Under sin dagliga verksamhet såg han vanföra behäftade med olika slags lyten; han ömmade för dessa, och åter och åter uppsteg hos honom tanken på hur lyckligt det skulle vara såväl för de olyckliga själfva som för samhället, om de vanföra kunde få lära sig att arbeta. Han besökte år 1889 arbetsskolorna för vanföra i Köpenhamn och Göteborg; därigenom blef han än mer öfvertygad om välsignelsen af en arbetsskolas inrättande för vanföra i Stockholm och omgifvande län och beslöt ändt-

ligen att försöka sätta sina planer i verket. Han meddelade sig med åtskilliga personer om sitt tilltänkta företag. Många omfattade det med intresse, men ingen torde hafva lyssnat därtill med så varmt deltagande som fröken Emilie Dahlström. Sitt lefvande intresse för att doktor Wides planer måtte blifva satta i verket visade hon genom den outtröttlighet, hvarmed hon sökte främja den behjärtansvärda saken. Hon samlade bidrag och sökte väcka människors medkänsla för de lidande. Äfven sedan skolan kommit i gång, följde hon dess verksamhet med lefvande nit och omfattade med innerlig medkänsla hvarje elev samt var alltid beredvillig att hjälpa. År 1898 afled denna skolans vän. Naturligt var, att hon lämnade efter sig ett stort tomrum.

Doktor Wide och de, som han lyckats intressera för den ifrågavarande saken, beslöto att utfärda ett upprop till allmänheten samt utskickade listor, på hvilka de, som önskade, kunde få teckna bidrag till den föreslagna skolan. Så konstituerades, som vi redan anmärkt, år 1891 föreningen för bistånd åt vanföra och lytta. Denna sökte först få till stånd en utställning af arbeten, som förfärdigats af vanföra och lytta, för att visa, hvad de kunna åstadkomma, trots sina ofta ganska svåra lyten. För vinnande af ändamålet vände sig föreningen till skolorna i Köpenhamn, Göteborg, Helsingborg och Karlskrona med anhållan, att de måtte sända till utställningen några lämpliga arbeten. De villforo begäran, och man fick till stånd en utställning, som väckte mycken uppmärksamhet och mycken förvåning. Man kunde knappt tro, att lytta och vanföra skulle kunna åstadkomma något så förträffligt. Allmänheten blef öfvertygad om nyttan af en arbetsskola i hufvudstaden, och många voro de, som tecknade bidrag på de framlagda listorna. Så inflöto öfver 22,000 kronor. Dessutom erhöles 2,000 kronor genom en konsert i Musikaliska akademien af sångare ur läkarsällskapet och medicinska föreningen.

Nu beslöt man upprätta en skola; styrelse valdes, stadgar antogos, och till föreståndarinna utsågs fröken Selma Dahlander, som varit lärarinna i arbetsskolan för vanföra i Göteborg. I januari 1892 invigdes skolan, som då var för-

lagd i huset n:r 92 vid Sveavägen. De ämnen, hvari undervisning meddelades, voro för de manliga eleverna borstbinderi, rottingflätning, träsnideri och skrädderi samt för de kvinnliga enklare sömnad, virkning och broderi. Hastigt växte elevernas antal. En lärarinna till måste anställas och tvenne nya undervisningsämnen, snickarslöjd och svarfning, infördes. Vid slutet af vårterminen 1893 afgick föreståndarinnan och efterträdades af fru Drakenberg.

Flera elever från landsorten anmälde sig till inträde i skolan under vintern 1893—1894, och det visade sig förenadt med stora svårigheter att få dem inackorderade i ordentliga hem. Men det var ej möjligt att anordna ett hem i förening med skolan, enär inkomsterna voro små och hyrorna höga. Emellertid lyckades man få en större lokal för skolan, som inflyttade i denna hösten 1894. Den nya lokalen var visserligen i flera hänseenden bättre än den förutvarande, men fortfarande kvarstod behof att få eget hem för elever från landsorten. Undervisningsämnena ökades med skomakeri och möbelsnickeri samt väfning och märkning m. fl.

Behofvet af eget hem visade sig allt större och större, men försök att få ett sådant strandade på husägarnes obehägenhet att hyra ut rum åt vanföra af fruktan för att andra hyresgäster ej skulle vilja bo i samma hus som dessa olyckliga. Visserligen gjordes flera gånger försök att köpa eget hus, men man lyckades ej finna något, som var väl beläget samt lämpligt att inredas för läroanstaltens behof. Det var därför städse förenadt med stora svårigheter att få lämpliga hem åt skolans elever, och stundom måste man nöja sig med mindre goda. Nästan från den tid, då skolan började, hade eleverna haft förmånen att få fria middagar; men, då dessa måste anskaffas från de vanliga matserveringarna, blef födan vanligen alltför litet närande. För att afhjälpa dessa svårigheter inköptes äntligen 1901 ett eget hus för läroanstaltens räkning. I oktober 1902 inflyttade skolan i nya lokalen, som är belägen vid Grefturegatan 59. Nu anordnades ett hem, som kan gifva utrymme åt 15 personer, och där alla, både de, som bo inom anstalten, och de, som bo utom densamma, få äta middag. Där få eleverna jämväl under sina lediga stunder sysselsätta sig med samspråk och oskyl-

diga nöjen. Ett nytt undervisningsämne, bokbinderi, infördes, och skomakeriet gjorde betydande framsteg. Däremot anser styrelsen, att bandagetillverkning ej bör förekomma i skolan, då med den någon klinik ej är förenad och då lämpliga bandage kunna fås hos de skickliga tillverkare, som ägna hela sin tid åt förfärdigande af sådana.

Vid inträde i läroanstalten undersökes hvarje elev af anstaltens egen läkare; skulle därvid visa sig, att någon behandling är af nöden, får den inträdessökande en sådan utan någon afgift vid statens ortopediska institut. Bandage och proteser bekostas af föreningen, såvida ej föräldrar eller målsmän eller fattigvård eller någon enskild betala dessa.

Antalet elever har under skolans arbetstid varit växlande; vårterminen 1903 uppgick det till 33. Från landsorten hafva anmält sig många; sistnämnda vårtermin var antalet inträdessökande från landsorten så stort, att, om alla tagits in, de ej skulle hafva fått plats i hemmet. Därför fingo flera vänta, till dess plats i hemmet blefve ledig.

För närvarande mottagas ej elever, som äro under 12 år, men när anstalten blifver utvidgad med egen klinik, teoretisk undervisning införd och ett sommarhem anordnadt, då skall anstalten öppnas äfven för barn, som ej hunnit nämnda ålder.*

Skolans stadgar föreskrifva, att endast sådana vanföra, som äro andligt normala, få i skolan intagas. Undantag hafva några gånger gjorts, men resultatet har alltid blifvit dåligt. — Barnen hafva ingenting lärt; pengar hafva bortkastats förgäfves, och andra vanföra, som kunnat göra sig undervisningen till godo, hafva fått onödigtvis vänta på inträde.

Från skolans grundande till slutet af vårterminen 1903 hafva i skolan 146 elever undervisats. Af dessa hafva 16 elever slutat sin skolkurs efter 1 månad eller därunder; 38 hafva tillbragt i skolan från 1 till 6 månader, 22 från 6 till 12 månader, 40 från 1 till 3 år samt 22 längre tid än 3 år; af dessa senare 13 längre än 5 år; om några elever finnes

* Vårterminen 1903 fanns i skolan en elev, som hade hustru och sex barn. När han hade förfärdigat ett par skor åt en af sina små, lyste han af glädje.

ingen anteckning rörande det förhållande, hvarom här är fråga.

Den äldsta af våra arbetsskolor för vanföra är den, som inrättades i Göteborg år 1885 på initiativ af doktor Carlander. Den har satt som sitt mål att snarast möjligt utveckla den vanföres anlag till sådan färdighet, att han kan blifva antagen som arbetare hos en yrkesidkare. Skolan lägger icke an på att den vanföre utbildas till sådan färdighet i något yrke, att han aflägga gesällprof. I allmänhet möter det i Göteborg ej någon svårighet att få anställning åt en vanför, som nått en viss färdighet i ett yrke. Däremot mottages ej gärna en vanför som lärling, ty han kan ej användas som springgosse.

I förening med skolan står sedan år 1901 ett litet hem, där rum finnes för sju flickor. Inom skolans lokaler bo dessutom åtta gossar, men dessa få kost hos skolans vaktmästare. Dessutom finnes ett sommarhem, Olofs minne kalladt. Detta ligger en timmes ångbåtsfärd från Göteborg och är omgifvet af en ganska stor bär- och fruktträdgård samt en mindre nyplanterad park. Utrymme finnes där för 24 elever åt gängen jämte nödig personal för deras vård. I mån af utrymme få äfven klinikens svagaste patienter vistas där någon tid. På grund däraf, att medlen, som finnas att tillgå för uppehållande af läroanstalten, äro begränsade, har sommarhemmet varit öppet endast tio veckor om året.

Hösten 1903 vidgades läroanstalten med en egen klinik, som sattes i förening med den förutvarande polikliniken. Kliniken är ej stor. Den utgöres af endast två rum med fyra sängar, men den har gjort stor nytta. Sjukrummen hafva varit flitigt använda, och resultatet af de sjukas behandling har varit »mycket glädjande». Man önskar kunna utvidga kliniken, så att den kan utan afgift mottaga till vård obemedlade patienter från kringliggande landsbygd.

Undervisningen har meddelats de manliga eleverna i svarfning, snickeri, korgmakeri, skomakeri, borstbinderi, rottingflätning och bokbinderi; de kvinnliga hafva öfvats i namning, lannesömnad, trikåstickning m. m.

Sedan år 1898 hafva vid anstalten tillverkats ortopediska bandage och ortopediska skodon. Dessa användas ej endast

vid anstaltens egen poliklinik och klinik utan äfven vid allmänna sjukhus och enskilda kliniker.

Vid undervisningen följer man ej någon föreskrifven slöjdserie, enär uppgiften varit att utbilda den manlige eleven till handtverkare och yrkesidkare synas i allmänhet hysa »djupt förakt» för slöjd. De påstå nämligen, att de hafva mycket större besvär att lära den gosse, som förut sysslat med slöjd, ett yrke, än den, som ej haft någon öfning däri. Därför visas nybörjaren efter några dagars pröfning till den afdelning, hvari man sysslar med det yrke, som man anser mest lämpligt för honom med hänsyn till det lyte, hvarmed han är behäftad. Visar det sig sedan, att en elev har mer fallenhet för ett annat yrke, får han gå till den afdelning, där man öfvar detta. Endast de svagaste gossarne, som ej uthärda med en mer ansträngande sysselsättning, få till en början genomgå ett slags förberedande kurs. Därunder sysselsätts de med borstbinderi och rottingflätning.

Äfven beträffande flickorna anser man, att det skulle vara alltför tidsödande att låta dem sy seriearbeten. I stället koncentrerar man undervisningen på sådant, som för individen är af största nytta med afseende på hans förmåga att försörja sig själf. Detta synes vara så mycket nödvändigare, som lärotiden gemenligen är kort, särskildt för dem, för hvilka enskilda eller kommuner erlagga den föreskrifna afgiften.

Elever mottagas ej, förrän de kommit till den klass, hvarur folkskolan tidigast låter dem afgå. Så snart medel därtill kunna beredas, vill man mottaga yngre elever; men då måste också teoretisk undervisning i folkskolans kunskaps- och öfningsämnen införas.

Under vårterminen 1904 var en kurs i skönskrifning, räkning och bokhålleri anordnad. Den genomgingo de elever, som ansågos vara därför synnerligen lämpliga. Dessa omfattade den med stort intresse. Lärotiden var förlagd till aftnarna.

Arbetsstuga (arbetshem) finnes ej. De flesta elever lämna skolan, såsom förut antydts, så snart de förvärfvat tillbörlig färdighet för att kunna användas af en yrkesidkare. Men det finnes några, som äro så svaga, att de ej kunna vinna

anställning hos någon mästare. Höra dessa stackare till Göteborg, få de kvarstanna i skolan. Men klart är, att det vore en stor fördel, om de kunde hänvisas till en arbetsstuga, i hvilken äfven andra efterblifna kunde få tillbringa sina återstående dagar.

Några flickor, som ej fått någon anställning, hafva, när de lämnat skolan, fått en symaskin för att kunna arbeta i sina hem. Skolan söker dock fortfarande skaffa dem arbete genom att låta dem förfärdiga åtskilliga saker, som beställts hos den. Men detta blir ganska betungande, enär skolan måste kontrollera deras arbete. Det är nämligen den, som bär ansvaret för att beställningen blir ordentligt utförd. Mycket bekvämare skulle det vara för skolan, om de flickor, hvilka ej fingo någon anställning, kunde få stanna kvar i anstaltens arbetshem. Skolan kunde i sådant fall utföra öfver dem en mycket verksam kontroll och dessutom bättre sörja för dem i alla hänseenden, såvida de ej hade förmånen att få vistas i ett godt hem, ty ett sådant kan läroanstalten aldrig ersätta eller gå upp emot.

Föreståndarinna för arbetsskolan för vanföra i Göteborg är fru A. Bonthron.

Nu öfvergå vi till skolan och hemmet för vanföra i Helsingborg. Initiativet till inrättande af denna anstalt togs af lasarettsläkaren i Helsingborg Gustaf Naumann. Han framlade förslag härom för general Bror Cederström. Denne, som omfattade saken med varmt intresse, sökte skaffa erforderliga medel genom att inbjuda personer att på kringssända listor teckna bidrag. På detta sätt samlades 4,700 kronor. Anstalten började i november 1887 i en hyrd lokal, som bestod af fyra rum och kök. Eleverna voro ock fyra. Föreståndarinna var fru Fanny Drakenberg.

Undervisningsämnen för de manliga eleverna voro borstbinderi, stolsitsflätning och mattflätning, för de kvinnliga linnesömnad för hand och maskin, virkning, stickning och halmarbeten.

Snart ökades elevantalet; ännu en lärarinna antogs, och undervisning i svarfning och korgmakeri infördes.

Allt starkare kändes behovet af ett eget hem. Man fann nämligen, att de goda frön, skolan utsått, ej sällan för-

kväfdes i dåliga hem, samt att de svaga barnen ej fingo så närande mat, de behöfde. Det dröjde lyckligtvis ej så länge, förrän med anstalten förenades ett hem. Staden Helsingborg skänkte en förträfflig tomt. Föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne upptog ett lån å 33,000 kronor i Helsingborgs sparbank. Hemmet byggdes och invigdes för sitt ändamål i april 1891. Nu kunde man ej endast undervisa utan ock uppfostra eleverna.

Nya undervisningsämnen blefvo tillverkning af bambumöbler och bastflätning och någon tid därefter konstväfnad, trikåstickning, enkel klädsömnad, snickeri, träsnideri och ritning. Till vederkvickelse meddelas undervisning äfven i sång.

Egen klinik har ej läroanstalten. De, som söka inträde, undersökas och behandlas af lasarettsläkaren. Bandage och konstgjorda lemmar bekostas af »föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne», såvida de ej bekostas af enskild person eller fattigvård.

Under den tid, anstalten varit i verksamhet, har den undervisat 215 elever, som varit i en ålder från 15 till 45 år.

178 hafva lämnat anstalten, och af dem många som skickliga arbetare och arbeterskor. Åtskilliga af dessa hafva fått plats hos yrkesidkare, andra hafva börjat arbeta på egen hand i egna hem. I det senare fallet brukar anstalten hjälpa dem i gång. Men det finnes ock sådana, som i anstalten förvärfvat en viss färdighet i ett yrke, men som det oaktadt ej kunna draga sig fram. Dels har det visat sig svårt för dem att afyttra sina förfärdigade arbeten, ifall de börjat arbeta på egen hand, dels har det ej lyckats för dem att vinna anställning hos en mästare, i händelse de velat skaffa sig lifsuppehälle genom att arbeta hos andra. En anledning till dessa svårigheter kan hafva varit, att de ej äga erforderliga krafter för att kunna arbeta så intensivt, som är af nöden för att kunna motsvara en mästars kraf eller för att kunna själfständigt förtjäna så mycket, som fordras för att kunna uppehålla lifvet. Därför anses det som synnerligen önskvärdt, att anstalten kunde så vidgas, att där kunde beredas ett hem för dem, som ej äro i stånd att själfva förtjäna hvad till lifvets nödtorft hör.

Anstaltens föreståndarinna är fröken Th. Reutersvärd. År 1885 inrättades en mindre arbetsskola för vanföra i Karlskrona, men den synes hafva upphört med sin verksamhet omkring 1899.

Alla skolorna för lytta och vanföra inrättades och uppehölls till en början genom frivilliga gåfvor samt elevernas afgifter. År 1899 inkommo skolornas styrelser till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte ingå till riksdagen med förslag om beviljande af statsmedel till understöd åt ifrågavarande skolor.

Med anledning däraf framlade Kungl. Maj:t för 1900 års riksdag förslag om beviljande af 10,000 kronor till understöd åt skolorna för vanföra och lytta under år 1901. Kungl. Maj:t hade beräknat, att 100 kr. skulle tillfalla skolan för hvarje elev, som där erhöle undervisning samt kost, och 50 kr. för elev, som erhöle endast undervisning. Riksdagen beslutade visserligen, att understöd af statsmedel skulle komma skolorna till godo, men nedsatte summan, som därtill finge användas, till mellan 7 å 8 tusen kr. Under år 1901 fingo skolorna af statsmedel uppbära 80 kr. för elev, som åtnjöt undervisning och fullt underhåll; 60 kr. för elev, som i anstalten erhöle undervisning och middag, samt 40 kr. för elev, som fick endast undervisning. Äfven under åren 1902, 1903 och 1904 fingo skolorna understöd af statsmedel till samma belopp och på samma villkor. År 1904 ingingo skolornas styrelser till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen höja statsunderstödet till samma belopp, som beviljades åt skolorna för döfstumma och sinnesslöa. Kungl. Maj:t ansåg sig dock ej kunna ingå till riksdagen med förslag om en så stor ökning af statsanslaget men framlade dock proposition om att det måtte höjas till 10,000 kronor. Riksdagen biföll förslaget. År 1906 få skolorna sålunda af statsmedel 100 kr. för hvarje elev, som åtnjuter i anstalten undervisning och full kost; 75 kr. för elev, som erhåller undervisning och middag, samt 50 kr. för elev, som får endast undervisning.

Hvilka åtgärder böra vidtagas, för att undervisningen af och vården om vanföra och lytta måtte blifva tillfredsställande? En ordentlig, fullständig statistik öfver dessa olyck-

liga bör bringas till stånd. Det bör ej vara förenadt med några större svårigheter eller kostnader att åstadkomma en sådan. Regeringen borde känna sig förpliktad att taga saken om hand. Det är ju ett viktigt statsintresse, att så många medborgare som möjligt blifva arbetsdugliga. Det är dessutom en kärleksplikt att taga hand om olyckliga, och staten, som kristen, måste känna sig förpliktad att sörja för äfven sådana.

Sedan genom statistiken det blifvit klart, om de läroanstalter för vanföra och lytta, som för närvarande finnas, äro tillräckliga, eller om flera behöfva upprättas, bör man i första fallet arbeta för deras fullkomnande, och i senare fallet anstränga sig för att flera dylika anstalter måtte komma till stånd. Lättast torde detta ske genom att söka förmå ett ensamt eller flera landsting gemensamt att upprätta en sådan anstalt.

Man bör söka utverka, att riksdagen beviljar en så stor summa till understöd åt ifrågavarande anstalter, att det statsunderstöd de få blir lika stort som det, som uppbäres af skolor för döfstumma och för sinnesslöa.

Årliga utställningar böra anordnas dels för att bereda afsättning åt vid anstalterna eller af enskilda vanföra förfärdigade arbeten, dels för att intressera allmänheten för den synnerligen behjärtansvärda vanföresaken.

Undervisningen i skolorna för vanföra bör anordnas så, att den ej endast utvecklar yrkesskickligheten utan ock utbildar karaktären. Äfven dessa skolors uppgift bör nämligen vara att både uppfostra och undervisa.

Särskild teoretisk undervisning bör anordnas för de elever, som äro i skolåldern, och för dem, som vid äldre år intagas i skolan.

Inspektion öfver skolorna för vanföra och lytta bör anförtros åt den yrkesinspektör, som har uppdraget att inspektera fabriker m. m. i den ort, där en skola för vanföra och lytta är förlagd. När han inspekterar fabriker i trakten, bör han ägna uppmärksamhet äfven åt där liggande vanföreskola.

Vederbörande folkskoleinspektör bör jämväl hafva skyldighet och rätt att afhöra och göra sig underrättad om huru

undervisningen i skolan är anordnad och bedrifves samt att för lärare eller styrelse anmäla de brister, han tyckt sig finna, och gifva de råd och anvisningar till deras afhjälpande, som förekomma honom lämpliga.

Slutligen böra åtgärder vidtagas, för att föreståndare och föreståndarinnor samt lärare och lärarinnor, som hafva en med ordinarie lärare och lärarinnor vid döfstumskola jämförlig anställning, måtte på vissa föreskrifna villkor komma i åtnjutande af pension eller ålderdomsunderstöd.

Lättast torde det gå att skaffa ifrågavarande lärare och lärarinnor förmånen af något slags understöd på äldre dagar, om det föresloges, att de finge ingå i samma pensionsförening eller ålderdomsunderstödsanstalt som den vid skolorna för sinnesslöa anställda lärarpersonalen.

Carl K—n.

3.

Hemmet och folkskolan.

Det kunde synas öfverflödigt att tala om intresset för folkskolan på en tid, då utgifterna för skolväsendet år från år stiga, då lärarpersonalens ekonomiska villkor blifvit af stat och kommun allmänneligen förbättrade och då alltjämt nya offer göras för att skaffa nya hus och ny undervisningsmaterieell af alla slag.

Visserligen gör staten ansträngningar till folkbildningens höjande såsom aldrig tillförne. Men statens och den politiska handlingens män äro icke folket, och utgiftsstaten är icke alltid en gradmätare för sinnelaget hos dem, som skola betala utgifterna i fråga om lön, hus, materieell o. s. v.

Man må fråga, hvad *föräldrarne* känna och tänka i fråga om folkskolan, med hvilka känslor de skicka barnen på skolvägen, huru de värdera läraren, huru vidt de taga kännedom om hans arbete och understödja honom däri. För att uppsåra detta må man själf gå ut bland folket och hafva öppet öra och hjärta för dess känslor och ord.

Den, som på sådant sätt söker erforderliga underrättelser, skall få det intryck, att vänligheten mot folkskolan i allmänhet ännu lämnar mycket öfrigt att önska; och detta icke blott där, hvarest det husliga lifvets intresse nästan helt och hållet rör sig kring brödförvärf och där skolan därför anses som ett intrång i detta förvärf, utan ock där, hvarest familjen har högre ideellare mål i sikte.

Förr motsatte sig landtbefolkningen införandet af nya läroämnen, emedan de ansågos onödiga för den folkklass, som sysselsatte sig med grofarbete, och vederbörande grämde sig öfver det oförstånd, som då trädde i dagen. Den bortgångne biskop Landgren berättade, att han vid ett tillfälle föreslagit, att man till folkskolan skulle inköpa Europas karta. Då frågade kyrkvärden N—d på sin bredaste norrländska: »Visar

o' vägen till hemeln då?» — »Nej, sa' ja», sa' Landgren, »men hon kan väl vara nyttig ändå.» — »Åhja, då får o' felle være», sa' kyrkvärden.

Nu har det förtroende, som skänkes folkskolan, mycken släktskap med liknöjdheten. Materiellen mottages utan gensägelse, men icke därför att man värderar den utan emedan man blott bekymrar sig om läroböckerna, när de skola betalas, och i många fall får kommunen betala dem också. Vid skollärarval kan man få höra yttranden sådana som: »Det är inte så kinkigt hvem vi få, blott han är kompetent, så att ej staten drar in bidraget.»

Vi känna församlingar, som år efter år låtit sig behaga intellektuellt och moraliskt underhaltiga lärare, stadsförsamlingar, som utan gensägelse fördraga att aldrig få veta, ännu mindre votera om hvilka som skola blifva lärare för barnen. I staden gifvas icke sällan fäder, som icke ens till namnet känna den lärare eller lärarinna, som sköter den klass, där deras barn undervisas. De familjer torde lätt kunna räknas, hvilka, så snart det icke gäller den allra första färdigheten i läsning och skrifning, med något verkligt intresse följa barnens undervisning, hvilka öfvervaka öfverläsningen af hemuppgifterna eller rådföra sig med läraren i uppfostringsfrågor. Endast om de till äfventyrs lida intrång i den faderliga bestraffningsrätten, gifva de sitt intresse till känna och då sällan på ett uppmuntrande sätt. — Huru besökes årsexamen? — Huru många besök af fäder eller mödrar under läseterminen? — Huru utöfvas mångenstädes tillsynen?

Man skall invända, att det fordom i alla dessa stycken stod ännu sämre till. Det är en ringa tröst och förklarar ej det förhållandet, att folkets glädje öfver skolan på långt när ej ökats i samma grad, som denna verkligen blifvit bättre: lärarne skickligare, skolhusen större och rymligare, materiellen rikhaltigare, statskontrollen bättre och statistiken noggrannare. — Äfven därmed är icke hjälpt, att man tillbakavisar klagan och anmärkningar öfver skolan såsom obefogade och sätter hemmet i sticket för det, som skolan skall hafva felat. Ty genom ömsesidiga förebråelser vinna icke två kärlek för hvarandra, och på kärlek beror dock allt. Den moderna folkskolan skulle bära mognare och varaktigare frukter, om hon

med mer försiktighet tagit hänsyn till de verkliga behofven och så sänkt sina rötter djupare i folkets kärlek, om hennes verksamhet blifvit officiellt erkänd som en länk i uppfostringskedjan uppåt.

Det andliga lifvet utvecklar sig blott ur sitt eget frö eller sin egen rot. Hvad man ej med tillhjälp af ett föregående *uppfattar*, hvad man ej känner *behof* af, går utan verkan förloradt. Det assimilerar sig ej med lifvet. Denna lag gäller äfven *folklifvet*. När folket af sin folkskola i första hand kräfr det, som vunnit historisk häfd och som det själf äger, då ledes det af en riktig instinkt; ty sådant allena kan tjäna som utgångspunkt för en verklig utveckling.

Skulle någon betvifla riktigheten af detta påstående, så bedja vi honom ge akt på dessa barn, som efter mångårig folkskola — eller låt oss säga fortsättningsskoltid — träda in i den samhällsklass, ur hvilka folkskolan rekryteras: i jordbrukar-, handtverks- eller grofarbetarståndet. Huru mycket kunna de behålla kvar af alla de sköna saker de lärt? Huru mycket få de här bruk för? Den, som därför önskar ett sundt framåtskridande, måste städse utgå från det, hvartill anknytningspunkter finnas i familjens lif. Förbiser man denna lag, kan stor skada ske. Vill man våldsamt lyfta hemmet till det, som ännu ej lefver där, då kommer mycket att omoget falla från skolans träd. Hemmet göres alltmer främmande för skolan och skolan för hemmet.

Huru lågt än en familjs andliga lif må stå, har hon dock högre behof än de, som hänföra sig till affärlifvet. Bonden, handverkaren, dagsverkaren känner återlösningsbehofvet lika starkt som de s. k. bildade, som de högre stånden, och samvetet säger honom, att han blott i evangelium kan finna »frid och öfvernog», såvida han en gång blifvit bekant därmed. Om han nu själf funnit denna frid och lycka eller ej — för sina barn önskar han dem likafullt. Den kristliga familjen fordrar, att barnen skola få klart besked i det, som rör deras förhållande till Gud. Och emedan denna fordran kommer från samvetet, är den mer trängande än de, som blott afse intellektuell utbildning såsom förberedelse för jordisk verksamhet.

Tänkom oss, att i en församling öppnades två skolor under samma betingelser och med lika goda lärarkrafter,

den ena med idel humanistiska läroämnen utan läran om nåden och sanningen i Jesus Kristus, den andra med en allvarligt bedrifven kristendomsundervisning såsom medelpunkten för hela uppfostringsarbetet, och de kunde utan stickord och sneda blickar från ena eller andra sidan fortgå i all sämja bredvid hvarandra — vi tro, att den förra skulle så småningom bli tom och den senare fyllas. Men icke blott det; den sistnämnda skulle af far och mor omtalas med ett intresse, med en aktning och kärlek, som skulle på lärjungarne öfva det mest välsignelsebringande inflytande i fråga om deras villighet att inhämta äfven andra kunskaper.

Må vi inträda i en familj, som är så andligen befryndad med skolan, som vi tänka oss och hålla för möjligt. Änskönt barnen måste hjälpa sina föräldrar i deras arbete, hafva de dock sina uppgifter med sig till hemmet för att där lära dem. Den normala familjen fordrar sådana; ty hon önskar veta *hvad* som behandlas i skolan och *hur* det behandlas. Och den förståndige läraren vårdar sorgfälligt denna förbindelse.

»Hvilka katekesstycken har du nu i läxa?» frågar den äldre systemen. Och under det hon sköter husliga sysslor: ordnar tvätten, rensar grönsaker eller stickar på sin strumpa, föreläser hon stycket eller språket för sin yngre syster. Hon behöfver ingen bok därtill, ty hon kan det utantill förut. När gossen under den långa vinterkvällen högt läser öfver sin psalm, rätta honom familjens medlemmar, ty psalmen är en gammal egendom i det huset. Vid frukosten frågar fadern på nytt efter läxan och förhör den.

»Vid hvilken biblisk berättelse ären I nu?» frågar modern vid sömnaden eller spinnrocken. De äro henne alla väl bekanta. Och under det gossen berättar, upplifvar hon åter minnet af sin ungdomstid. Hon tänker på sin lärare och hans undervisning, på medlärjungar och deras svar. Och då hon nu hjälper till och hör på nytt de välkända språken, blir hon gladt öfverraskad af, hur allt har liksom växt inom henne. Hvad förr var henne obegripligt, har nu klarnat, hvad hon förr fattade blott efter bokstafven, däri anar hon nu en högre mening, hvad som förr gjorde föga intryck på henne, ger henne nu ljus och tröst. Därför blir deltagandet i sko-

lans arbete ingen börda utan en lust. Så växer skolan in i familjen och verkar omedvetet till de äldres uppfostran och på förädlingen af hela familjelifvet.

En inre förbindelse mellan folkskolan och hemmet är blott möjlig, när den förra har ett fast, om möjligt föga växlande lärostoff och en föga föränderlig lärometod. De högre skolorna må hvartannat år införa ny undervisningsmateriell; i folkskolan äro täta ombyten och fullständiga omarbetningar af läroböcker afgjort af ondo. Familjen kan ej hastigt lära nytt stoff och nya metoder. Vill den likväl hjälpa till, så måste den afvisas.

Nu vet hvarje fader, som till äfventyrs försöker sig på att visa sin gosse, att han ännu minns något, hur det känns, då den unge måste förakta hans råd. Läser gossen hemma sina nya böcker, så förhör honom hvarken mor eller far, syster eller bror. Man har ingen tid, ingen lust att se efter i boken; det nya slår ej an på sinnet.

Den stackars gossen visas med sin läsning undan i en vrå, och emedan man hyser en hemlig afvoghet för nya ting, måste han kanske snart tillkämpa sig både plats och ljus för sin öfverläsning. — Skolan har förlorat sin plats vid den husliga härden, och däröfver borde billigtvis båda sörja. Alla framsteg i metodiskt afseende uppväga svårigen denna skada.

Skilsmässan är redan så vida framskriden, att medvetandet om samhörighet är i utslocknande. Eller är det ej ett ständigt talesätt bland folket: »Skolan ombesörjer undervisningen, *hemmet* har intet att befatta sig därmed.» Detta märker ock den finkänsliga ungdomen mycket väl. Gossen tiger vackert stilla med hvad han lär i skolan, sina hemuppgifter gör han skild från de sina: *Han lär för skolan, ej för hem och lif!* — — —

Folkskolan har växt fram och blifvit en makt, en stor makt, en nödvändig makt och — vi vilja så gärna hoppas det — en god makt i fråga om ändamål och verksamhet. Men vi få vara på vår vakt, så att ingen af de trådar slitas, som böra binda den fast vid hemmet. Ty i samma stund dessa slitas, sker en stor skada både för folkskola och hem.

Men i samma mån som trädarna bevaras och växa starka, breder sig en real välsignelse öfver dem båda.

Därom hafva ock våra lagstiftare för folkskolan varit medvetna. Den visa bestämmelsen, att fattigvården skall understödja — icke barnen — utan föräldrarna, så att de kunna behålla barnen i sitt hem och ändå hålla dem i skola (§ 49), har fått oförändrad stå kvar, oaktadt alla de kloka eller okloka försök, som af lärare och fattigvårdsstyrelser gjorts att på annat sätt tillämpa den.

Med mycken sparsamhet har ock § 51 angående barnens skiljande från föräldrar och målsmän blifvit tillämpad, och där det skett, har det ofta framkallat protester från hemmens målsmän.

Samma fina försynthet gentemot hemmen visar sig ock i § 42 mom. 4. Här förutsättes, att folkskolan kan misslyckas i sin uppfostrande verksamhet; men då vill man icke återlämna den misslyckade existensen åt hemmet utan »då må skolrådet, i den mån erforderliga medel därtill kunna beredas, vidtaga anordningar, hvarigenom sådana lärjungar kunna erhålla en särskild för dem lämpad uppfostran vare sig i särskild skola eller på annat sätt, som finnes ändamålsenligt».

J. G—n.

4.

Karl Kehr.

I. Ungdomstiden i Goldbach och Elgersburg.

I hjärtat af det vackra Thüringen ligger i en täck trakt vid foten af Krahnberget byn Goldbach. Där stod under 1830-talet ett enkelt hus; det var betäckt af halm och grått af ålder. I detta föddes den 6 april 1830 Karl Kehr, som sedermera blef en namnkunnig pedagog, hvilkens rykte gick långt utöfver fosterlandets gränser.

Hans föräldrar voro ett redbart arbetsfolk, som ifrigt sträfvade för att kunna gifva sonen, deras enda barn, en god uppfostran. Fadern arbetade om våren som vedhuggare i det närbelägna Krahnberget, sommar och höst deltog han i skördearbetena på åker och äng, och under vintern tröskade han på logen. Sundt förstånd, klarhet i tanken, som ofta, enligt thuringarnes sätt, fick ett skalkaktigt uttryck, stark och oböjlig vilja, trohjärtadt bemödande att göra sig nyttig i världen* voro för fadern utmärkande drag. Några rikedomar fick Karl Kehr ej af sina föräldrar, men han ärfde efter dem egenskaper, som hade högre värde än silfver och guld. »Sin klara, skarpa blick in i de verkliga förhållandena, sitt träffande, ofta med skalkaktig humor kryddade omdöme, sin energiska vilja, sin ihärdiga flit, sin städse till hjälp beredda människokärlek» hade han fått i arf af fadern; det arf, som modern lämnade honom, var varmhjärtad fromhet och innerlighet i känslan. Hon var nämligen icke endast en flitig kvinna, Karl Kehrs mor, som från tidiga morgonen till sena kvällen flitigt arbetade med nål och vid spinnrock, utan hon var jämväl känd för sitt milda, stilla och tuktiga väsen, sitt varma hjärta och sitt fromma sinne.

* På lediga stunder sysslade han med att förädla andras träd i trädgårdar samt på åker och äng.

Men det var ännu en, som utöfvade stort inflytande på Kehr under uppväxtåren. Det var hans mormor, som, när föräldrarna voro ute på arbete, hade tillsyn öfver honom. Hon var, som en författare säger, vid dylika tillfällen hans lekkamrat och uppfostrare. »Mormor var», berättar Kehr, »dotter till en rik garfvare i Geisa; i fäderneslandet hade hon fått en god uppfostran, men tidigt hade hon förlorat sina föräldrar. I sitt sextonde år miste hon hela sin förmögenhet genom en ärelös förmyndares bedrägeri och kom då som en fattig flicka till Goldbach, där hon gifte sig med min morfar, Döbel. Efter några få års lyckligt äktenskap blef hon änka. Hon var en mönsterfru i barnuppfostran och skötandet af ett hushåll.»

I trefliga skymningsstunder berättade mormor för sin dotterson präktiga berättelser och sagor, hvarpå Thüringen är så rikt. Där finnes nämligen ingen riddarborg, ingen kloster-ruin, intet berg, ingen bäck, ingen dal, som ej har varit skådeplatsen för en händelse, som blifvit bevarad i historien eller sagan. Hon berättade med lif och känsla. Detta torde i sin mån hafva bidragit till att Kehr, sedan han växt upp, blef en så god berättare. Hur gärna hörde ej ung och gammal på hans folkliga, lifliga och tilltalande berättelser! Men mormor gaf honom också redan i unga år kärlek till Thüringens älskliga folkvisor genom att sjunga dessa för honom i stilla aftonstunder.

Kehrs mormor hade som fattig änka kraftigt och ihärdigt arbetat för att bereda sina två söner en god framtid. Båda beredde sig för lärarkallet. Den äldre dog tidigt, den yngre blef lärare och fick år 1836 anställning som sådan i Elgersburg.

Mormor tyckte, att äfven dottersonen borde blifva lärare, och hon hoppades, att hennes son skulle göra hvad han kunde för att hjälpa sin systerson till att nå denna i hennes tycke eftersträfvansvärda ställning. Ständigt bad hon föräldrarna, att de måtte anordna så, att Kehr tidigt måtte få börja med förberedelser till lärarkallet. Snart yppade sig också tillfälle därtill därigenom, att morbrodern fick, såsom vi redan hafva nämnt, anställning som lärare.

Sedan denne, Döbel, slagit sig ned i Elgersburg, bad han sin mor komma till sig för att förestå hans hushåll, och han lofvade, att hon skulle få taga med sig systersonen. Nu hade Kehrs föräldrar ett svårt prof att genomgå. Sonen var deras största glädje i lifvet, och honom skulle de så tidigt lämna från sig. Men å andra sidan visste de ju, att han skulle komma i goda händer och att han skulle beredas för ett kall, som gaf honom en ädel sysselsättning och en säker utkomst. Först efter dagslånga strider och på mormoderns enträgna uppmaningar kunde de besluta sig för att låta sin Karl komma till morbrodern i Elgersburg.

Alltid behöll dock Kehr det enkla huset i Goldbach och dess omgifningar kära. Det är, som Ernst Moritz Arndt säger: »Där Guds sol först syntes för dig, där himmels stjärnor först lyste för dig, där hans blixtnar först uppenbarade för dig Guds allmakt och hans stormvindar brusade genom din själ och väckte helig rysning: där är din kärlek, där är ditt fädernesland. Där det första människo-ögat lutade sig med kärlek öfver din vagga, där din mor först med glädje bar dig i famnen och din far inpräntade i hjärtat vishetens och kristendomens läror: där är din kärlek, där är ditt fädernesland.»

Döbel var en utmärkt lärare. I skolan var han sträng. Med mycket allvar vakade han öfver att hans lärjungar höllo sig till sanningen samt iakttaga ordning, flit och ett anständigt uppförande. Han hyste nämligen den åsikten, att riset drifver dårskapen ur gossen, att det är nyttigt för en man att bära oket i ungdomsåren, att gammal gör som ung är van och att en gosse under hela sitt lif ej lägger bort det, hvarvid han blifvit van. Framför allt straffade han strängt lögn och brist på pietet. Detta fick ock hans systerson erfara. Denne berättar själf: »Af mina kamrater hade jag ofta hört, att de kallade sin fader 'gamling', och äfven jag gaf en gång i Döbels närvaro min frånvarande far detta namn utan att därvid tänka något ondt. Jag glömmar aldrig, hvilken sedlig harm stod att läsa i Döbels ansikte, då han hörde det. Efter en sträng straffpredikan tog han riset och utlade på min rygg så exemplariskt fjärde budet, att jag i all min tid aldrig har sagt gamling i stället för far.» Men i det dagliga umgänget

var denne stränge uppfostrare mycket hjärtlig och godmodig; barmhärtig som han var hjälpte han gärna den fattige, och oangenäma erfarenheter förbittrade honom icke.

Döbels skola hade stort anseende, så länge han var frisk. Åt sitt arbete ägnade han sig med hela sin själ; på från skolan ledig tid förberedde han unga män till inträde i folkskollärarseminarium.

Karl Kehr var en af lärjungarne i Döbels skola, men därjämte fick han särskild undervisning af morbrodern, föredrogsvis i tyska språket och musik. Därjämte erhöill han dagligen undervisning af pastor Deber i latin och franska. Oaktadt det myckna arbetet fick han tid till muntra lekar i skog och mark. Gärna såg morbrodern, att systersonen och hans hurtiga kamrater under sommaren roade sig med boll- och springlekar och under vintern med kälkåkning utför branta backar och med skridskogång på den blanka isen. Kehr menade, att han hade att tacka dessa lekar i den sunda bergsluften och de friska barrskogarna för sin starka hälsa, som gjorde, att han lätt fördrog de ansträngningar, som ett flitigt studerande och det mödosamma lärarkallet hade med sig. Emedan han på sig själf hade erfarit den hälsosamma inverkan af lifvet på landet, ansåg han under hela sitt lif, att det vore synnerligen gagneligt, om barnen kunde få vistas på landet, åtminstone till dess att de uppnått tolf år. Sedan kunde de bättre uthärda vistelsen i staden, om de behöfde vara där för sin fortsatta utbildning.

Kvällstunderna ägnades vanligen åt musik. Sommaraftnarna satt man utanför huset och sjöng folkvisor, och om vinterkvällarna spelade man kvartetter. Kehr fann så mycken förnöjelse häraf, att han önskade blifva musikdirektör. Denna önskan blef så mycket liffigare, då hos honom uppstod begäret att kunna spela så vackert och komponera så härliga stycken som en af kvartettspelarna, en pensionerad hofmusiker, hvilken med sin musik hänryckte gossen. På det sättet kunde han kanske blifva en berömd man, och då hade han kanhända större utsikter att som sin brud få hemföra en rik mans dotter, för hvilken hans hjärta på den tiden klappade varmt.

Då Kehr var sexton år, dog mormodern, sedan hon på dödsbädden tagit det löfte af sonen, att han skulle styra så,

att systersonen blefve intagen på seminariet i Gotha. Döbel höll ord. Den 7 oktober 1846 anmälde han ynglingen till intagning i seminariet, i hvilket Kehr blef inskrifven som elev efter en mycket vacker inträdesexamen.

På äldre dagar blef Döbel sjuklig; han angreps af en hjärnsjukdom och blef slutligen vansinnig. Under sjukdomstiden skötte han ej skolan, som han borde. Hans förra tjänster glömdes bort, och man talade endast om det tadelvärda, hvartill han gjort sig skyldig under sjukdomens dagar. Slutligen kom döden och befriade honom från hans lidanden. När han begrofs, var ortens pastor borta på en resa. En präst från grannskapet förrättade därför begrafningsakten och höll därvid ett tal, hvori han kärlekslöst blottade de fel och försummelser man lagt den döde till last. Kehr, som då var skolrektor i Waldershausen, var närvarande. »Hvarje ord», yttrade han en gång, »skar mig djupt i hjärtat, ty för min själ stod bilden af den kraftige mannen från hans lifs bästa år. Då därför prästen hade slutat sin straffpredikan, kunde jag ej uraktlåta att träda fram till grafven och hålla öfver den dugande Döbel ett liktal efter min uppfattning. Jag tog till text Kristi ord: 'Den bland er, som är utan synd, han kaste första stenen på honom', och slutade med orden: 'Och om än alla fördöma dig, så vill jag ensam tacka dig; du har förtjänt det af mig.' Talet var hvarken förberedt eller memorerad, men det har kanske varit det bästa, som jag någonsin har hållit. Det kom ur hjärtat och gick till hjärtan.»

II. Seminarietiden i Gotha.

Lifvet i staden, de rika konst- och vetenskapliga samlingarna, den goda undervisningen på seminariet — allt inverkade väckande och utvecklande på den bildningstörstande Kehr. Undervisningstimmarna i läran om själen och i läran om lagarna för tänkandet (psykologi och logik) förekommo honom så fängslande, att han ansåg dem som riktiga älsklingstunder. Inom naturkunnigheten tilltalades han mest af fysiken. För öfrigt ägnade han sig äfven nu med synnerlig förkärlek åt musiken. Han ansåg, att den undervisning han här fick på seminariet ej var tillräckligt omfattande. Där-

för öfvertalade han fadern att låta honom få taga äfven enskild undervisning i detta ämne. Han hann också så långt i musik, att han kunde traktera flera instrument samt att han komponerade flera stycken, som vunno till och med studerade musikers bifall. Ännu hyste han önskan att blifva musikdirektör. Därför ville han så snart som möjligt aflägga seminarieexamen för att sedan få helt och hållet ägna sig åt musiken på ett konservatorium. Han arbetade mången gång öfver midnatt eller började sitt dagsarbete, när tupparna golo.

Oaktadt de trånga förhållanden, hvori han lefde, kände han sig mycket lycklig. Den knappa kassa, hvaröfver han förfogade, bevarade honom från de faror, som förströelser och utsväfningar hafva med sig. Det lilla rum, hvori han bodde, blef honom mycket kärt, oaktadt det var försedt endast med ett gammalt bord, en länstol, en säng och en grön oljelampa. Det, som framför allt gjorde, att han trufdes i sin enkla studerkammare, var en gammal fiol, som han fört med sig från Elgersburg, och ett nytt piano, som hans fader köpt åt honom. Han lämnade rummet nästan endast för att gå till seminariet. För att under vintern spara ved studerade han liggande i i sängen. Långt in på natten brann vanligtvis hans lampa. Så förgick vecka efter vecka under flitigt arbete. Söndagarna besökte han föräldrarna i Goldbach, som låg helt nära Gotha. Vid hvarje söndagsbesök i hemmet fick han af fadern 25 öre till veckopenningar. Själf säger Kehr om denna tid: »Från missbelåtenhet med mitt läge bevarades jag däraf, att jag hvarken kände eller lärde känna de behof, vid hvilka andra unga män af min ålder hade vant sig. Såväl mina föräldrar som äfven Döbel hade gifvit mig en mycket enkel uppfostran, för hvilket jag ännu i dag är dem mycket tacksam. Så hade jag ända till mitt sjuttonde år aldrig besökt någon teater, och då jag en fettisdag ville se en maskeradbal på teatern, afslog min far bönen härom med anmärkningen: »För sådant har jag inga pengar. Vill du se masker och narrar, så kan du hvarje dag hafva detta nöje för intet.» Men då sedan fråga blef om att höra goda operor eller att se klassiska skådespel, gaf fadern honom pengar därtill. Han ville på allt sätt främja sonens bildning.

Stilla och lugnt förflöt Kehrs seminarietid. Endast tvenne gånger ägde afbrott i den lugna verksamheten rum. Det var åren 1848 och 1849. I de rörelser, som under det förstnämnda året förekommo för att åstadkomma frihetsvänliga reformer, deltog äfven seminaristerna i Gotha. Kehr berättar härom: »Under detta året trängde frihetens storm in äfven i vårt seminarium. Hela världen talade om frihet och jämlikhet, kräfde bildning och framåtskridande, grundade föreningar och fattade beslut, och det var därför naturligt — 'om allt älskar, kan Karl ensam icke hata'. De äldres exempel eggade oss ynglingar, och i gemenskap med bröderna i Erfurt, Weimar och Eisenach fattades det verkligt allvarligt menade beslutet att grunda en stor, tysk seminaristförening och att till riksföreståndaren Johann och till det tyska parlamentet i Pauls-kyrkan i Frankfurt am Main rikta en petition om förbättring af seminarieundervisningen. Den nuvarande rektor L. i L. hade blifvit vald till president och jag till sekreterare, och vid den sista stormiga förhandlingen den 27 augusti 1848 fastställdes definitivt, att de tyska seminaristernas petition skulle innehålla följande punkter: 1) Alla tyska seminarier skulle vara likställda med hänsyn till läroämnena och läroplaner. 2) Vid seminarierna skulle anställas i pedagogiskt och vetenskapligt hänseende genombildade seminarielärare. 3) Seminaristerna skulle hafva en friare ställning i samhället (internat skulle upphävas; seminaristerna skulle hafva rätt att ingå i medborgerliga föreningar). 4) Allt tvång skulle borttagas vid intagning i läroanstalterna i landet och vid anställning af skollärarkandidater. 5) Vetenskaplig undervisning skulle meddelas i de särskilda läroämnena. 6) I lärokurserna skulle ingå litteratur- och kulturhistoria, nya historien från 1815 ända till dagens händelser, fria föredrag, metodiskt förfarande vid undervisningen af döfstumma och andesvaga barn, undervisning i gymnastik. 7) Strängare pröfning vid intagning i och afgang från seminariet. — I själfva verket voro de sju punkterna icke så dåliga; det var blott skada, att de ej kommo ur våra hufvud, och att vi i vår ungdomliga oerfarenhet icke förstodo det mesta af det, som var i fråga. Om jag i dag läser de ännu i mina händer befintliga protokollen vid dessa sammankomster, så kan jag ej underlåta att

draga litet på munnen; emellertid tröstar jag mig därmed, att det ännu i dag nog finnes människor, som ej kunna göra det bättre än vi på den tiden. Vi Gotha-seminarister instämde i smädandet af internat och hade dock aldrig sett ett internat; vi begärde en friare ställning i det borgerliga samhället och blefvo i det hänseendet icke hindrade genom något annat än därigenom, att vi ofta ej hade en enda styfver för att betala skomakaren; vi uppställde hvilka himmelshöga fordringar som helst och hade dock intet begrepp om inbörden af våra förslag. Vi pladdrade efter hvad andra hade sagt oss och trodde oss därmed hafva gjort något mycket stort. Lyckligtvis hade riksföreståndaren Johann dunstat bort och parlamentet upplösts, innan vi voro färdiga med vår petition, och hela historien slutade därmed, att eleverna i andra seminarier fingo några dagars arrest och att vi utskrattades af vårt skoloråd Waitz. Denne allvarlige mans leende och i synnerhet hans sarkastiska anmärkning, att han gärna vore beredd att uppfylla våra önskningar och att han skulle börja med vår sjunde anhängan (större stränghet vid afgangsexamen) var för oss ynglingar en förträfflig medicin. Nu föll det på en gång som fjäll från våra ögon. Det blef oss klart, att vi begått en dumhet.»

Den andra händelsen, som invercade störande på undervisningen i seminariet, inträffade följande år, då i Gotha några politiska sammankomster höllas. Snart gick dock allt i de gamla fotspåren.

Lärokursen vid seminariet i Gotha var beräknad för sex år, men Kehr genomgick den på halfva tiden. Vid slutet af hans tredje år föreslog lärarkollegiet, att han skulle få aflägga afgangsexamen. Han bestod profvet med heder och fick ett mycket vackert afgangsbetyg. Han kände sig i det ögonblick, då han mottog detta, som den lyckligaste bland människor, och han skyndade hem till de gamla föräldrarna för att gifva dem den goda underrättelsen. »Den kyss», sade han, »som min goda mor tryckte på mina läppar vid mottagandet af underrättelsen, förblir för mig oförgätlig.»

III. Kehr som lärare vid borgarskolan i Gotha.

Den dag, då Kehr fyllde sitt tjugonde år, blef han anställd som lärare vid en borgarskola i Gotha mot ett arvode af 100 thaler. Men vid seminariet i Gotha hade eleverna visserligen fått inhämta goda insikter i de särskilda läroämnena, men de hade ej fått tillbörlig öfning i konsten att undervisa. »Oaktadt mitt vetande», säger Kehr, »visste jag icke, hur jag skulle börja med gossarne. God vilja att uträtta något riktigt fattades icke. Men för det första visste jag icke, hur jag borde gripa mig an med saken, och för det andra gjorde de själfsväldiga gossarne lifvet så surt för mig, att jag helst hade lämnat alltsammans. Gossarne hade med skarp blick iakttagit min ångest och förlägenhet och nyttjade dessa svarta punkter i mitt första lärarlif till skottafla för sitt skämt. Jag bad med all vänlighet om lugn, jag uttömde mig i förmaningar och lät hotelser icke fattas; men ju innerligare och ängsligare jag bad och förmanade, anhöll och hotade, dess mer fick jag erfara, att dylika medel voro fruktlösa. Då blef slutligen intet annat öfrigt än käppen. Hvad jag ej kunde, det skulle den uträtta; i stället för mig skulle den skaffa auktoritet och uppmärksamhet. Olycksaliga tanke! Förfelade förhoppning! Ju mer jag straffade, dess trotsigare blefvo gossarne, ju mer jag förargade mig, dess mer utmanande blef deras uppförande. Man måste känna ungdomen i våra städer för att begripa, att till följd af mitt förvända behandlingssätt ett slags krigstillstånd slutligen utvecklade sig mellan mig och mina lärjungar. Jag var utom mig. Hade mina föräldrar gått in därpå, hade jag begifvit mig till Florens, där jag genom skolorådet Waitz blifvit erbjuden en organistbefattning. Men mina föräldrar gingo ej in därpå; jag måste alltså stanna kvar. Så gick jag till en äldre kamrat, en lärjunge till Döbel, och utgöt för denne mitt öfverfulla hjärta. Han hörde på mig leende och gaf mig slutligen det goda rådet: 'Lägg bort käppen! Förebygg genom ett vaksamt öga hotande fel och framför allt: gör ämnet intressant! Lär du dig det sista, så skall allt gå bra.' Ja väl, du trogne U., du har haft rätt! Att uppväcka intresse, d. v. s.

att genom levande åskådlighet, grundlig undervisning, eggande till självverksamhet, vinna lärjungarnes hjärta och vilja på ett sådant sätt och till en sådan grad, att de tycka om icke endast läraren utan ock läroämnet, det är detta, hvarpå allt kommer an. I detta ord ligga alla didaktikens och metodikens regler. Jag följde rådet, ändrade mitt förfaringssätt, hängde upp på en spik de åskådlighet saknande abstraktionerna och definitionerna, blef populär vid undervisningen och fick upplefva glädjen, att sedan den tiden mina lärjungar väsentligen förbättrades. Märk det, unga lärare! Skolan är en fotografi af läraren. Min förbättring hade lärjungarnes förbättring till följd, och ännu i dag söker jag felen, som förekomma bland lärjungarne, först hos mig själf. Det första steget var gjordt, de andra följde efter. Kollegan U. antog sig mig faderligt äfven senare, ritade väggkartor tillsammans med mig, anvisade mig goda böcker till fortsatt studium och understödde mig så förträffligt med sina råd, att den stille, trofaste U. ännu i dag förekommer mig som ett vandrande seminarium. Under hans ledning gick saken raskt framåt, och redan efter ett halft år var det mig klart, för hvilka fel man måste vakta sig, hvilka vägar man måste gå och hvilka medel man måste använda för att nå målet för lärarens verksamhet. Barnen tyckte om mig, arbetade med ifver och flit, och undervisningen bar så goda frukter, att jag utan mitt åtgörande i september anställdes som ordinarie lärare vid den första borgarskolan i Gotha. Alltså märken det, I unga lärare: Uppväcken intresse!

Flitigt och samvetsgrant arbetade den unge läraren både för att föröka sina kunskaper och för att komma till ett ändamålsenligt förfaringssätt vid undervisningen. Han förberedde sig skriftligt till de särskilda lektionerna, och därvid utarbetade han icke endast ett utkast, som upptog själfva hufvudsakerna i behörig ordning, utan han genomarbetade äfven detaljerna, och sedan inpräglade han i minnet det hela. Före lektionen tänkte han äfven efter, hvilket förfaringssätt han helst borde använda för att bibringa barnen det han därunder skulle meddela dem. Och under lektionen iakttog han hvad som kunde tala för eller emot det använda förfaringssättet. Genom en sådan trogen förberedelse, hvilken torde vara det

bästa sätt, hvarpå en lärare kan främja sin fortsatta utbildning, blef Kehr en mycket utmärkt lärare, känd icke endast för omfattande kunskaper utan ock för framstående undervisningsskicklighet. Under umgänget med barnen vid arbete och i lek gaf Kehr jämväl noga akt på dem, studerade deras själsegenskaper, anlag och lynnen och blef såväl därigenom som genom studiet af psykologiska skrifter en erfaren praktisk psykolog och en uppfostrare af rang.

Ett annat medel, som Kehr använde för att främja sin utbildning, var att besöka andra skolor och samtala med framstående uppfostrare. Så besökte han ofta den Salzmannska anstalten i Schnepfenthal och den barnträdgård, som förestods af Fredrik Fröbel på slottet Marienthal. Många stunder samtalade han med denne om uppfostran och blef därvid genomträngd af beundran för hans uppoffrande hängifvenhet och barnsliga sinne. På Kehr, som kände sig allt säkrare som lärare, verkade Fröbels kärlek till barnen eggande. Han blef alltmer dragen till lärarkallet, intresset för musiken fick träda något tillbaka; den blef hädanefter medel till vederkvickelse; att verka som lärare blef nu Kehrs lifsgärning, åt hvilken han ägnade sig med hängifvenhet.

Som ordinarie lärare uppbar Kehr i årlig lön 150 thaler. Härmed kunde han ej bekosta sitt uppehälle i Gotha samt önskvärda vederkvickelse- och studieresor. Han meddelade därför enskild undervisning ända till 30 timmar i veckan.

År 1850 företog han en resa till Italien. Största delen af vägen gick han till fots. Då någon frågade honom, hur han med sina ringa inkomster hade kunnat företaga en sådan färd, svarade han: »Mycket enkelt! Jag låg aldrig öfver natten i någon stad; i en aflägsen liten by fann jag alltid billigt härbärge; ett stycke bröd och några kokta ägg eller en bit skinka kunde jag alltid betala, och mer begärde jag icke, ty resan bjöd ju öfverallt på så mycket lärorikt och skönt och mestadels för ingenting.»

Kehrs fader önskade, att sonen skulle blifva »kantor» i Goldbach och gifva sig med en rik flicka därifrån; men Karl Kehr var af den meningen, att en ung man icke bör blifva lärare i sin hemort. Fadern måste uppoffra sina önskingar, men hans varma välönskingar följde dock sonen, då denne

år 1852 lämnade Gotha för att mottaga en lärarbefattning i Ruhla.

IV. Kehr som lärare i Ruhla.

Kehr mottogs med mycken vänlighet i Ruhla. Detta jämte de rika tillfällen till vidare utveckling, som där erbjödo sig för den vetgirige läraren, gjorde, att han själf befann sig väl därstädes. Själf skrifver han därom: »Umgänget med intelligenta köpmän, hvilka genom sin förbindelse med England, Frankrike och Amerika hade en mycket vidare syn på tingen än många förnåma borgare i de största städerna, vidare det starkt utpräglade sinnet för sång och musik, som i mitt hjärta fann ett gladt återljud, äfvensom hela det sociala lifvet i detta lilla 'Manchester', utöfvade på mig ett mycket väckande inflytande. Därtill kom det dagliga umgänget med den gode superintendenten Müller, hvars hjärtliga välvilja jag ännu i dag har i kärt minne, äfvensom den lifliga täflan i därvarande skolor, i hvilka det intelligenta borgerskapets bildningsdrift återspeglade sig alldeles tydligt. Som sagdt, jag lefde upp ånyo.»

Äfven i skolan fick Kehr tillfälle att lära sig något nytt och att samla erfarenheter. Han fick nämligen på sin lott att undervisa i lägsta klassen. I stället för den vanliga bokstafsmetoden använde han härvid den ännu nya tal-skrif-läsemetoden. Föräldrarna visste till en början ej hvad de skulle tänka härom, men snart förvånade de sig mycket öfver de goda resultat den nye läraren vann med det ovanliga förfarandet. Själf trufdes Kehr förträffligt bland de små. Tjugu år därefter mindes han dem ännu så lifligt, att han trodde sig kunna måla af »de intagande små med de blomstrande rosenkinderna och de blå förgätmigejögonen». »Ju gladare jag erinrar mig de där tiderna», säger han, »dess vedervärdigare förekommer det mig i dag, när en ung lärare rynkar på näsan, emedan han får den lägsta klassen i stället för en af de högre, hvarpå han hoppats.»

På från skolarbetet lediga stunder ägnade Kehr sig åt studier. Han studerade grundligt naturhistoria — i synnerhet botanik —, världshistoria och litteratur men alltid endast

ett ämne i sänder. Vid denna tid började han jämväl sin författarverksamhet. Han lät offentliggöra några metodiska skrifter. Han ville förskona andra från att gå de om- och irrvägar, som han själf i metodiskt hänseende hade vandrat, och bevara dem från det kval han hade fått smaka på.

Ferierna använde han till pedagogiska resor och till deltagande i lärarmöten. Under resorna besökte han gärna skolor, som voro i verksamhet. Angående nyttan af dylika besök säger han: »Man lär därigenom under en timme ofta mer än genom läsning i böcker under en vecka; och man icke endast lär att känna metoder, utan man får metod.»

Efter två års arbete i den lägsta klassen fick han öfvertaga undervisningen i en blandad (enklassig) skola med 175 lärjungar. Detta blef af stor betydelse för honom, som i framtiden fick till uppgift att utbilda lärare äfven för sådana skolor. Sedan han satt sig in i undervisningen i denna skola, samlade och bearbetade han sina skriftliga preparationer vid undervisningen i tyska språket och utgaf dem i bokform.*

År 1854 gifte sig Kehr med Pauline Andrä. Mycket lycklig kände han sig nu i sitt hem, oaktadt inkomsterna ej voro stora. För de månatliga utgifterna måste tretton thaler räcka till. Det ländar husmodern till beröm, att kostnaderna för hushållet ej öfverstego inkomsterna, helst sedan familjen ökats med en dotter och en son, två älskliga barn, som fadern med mycken glädje gungade på sina knän. Med uppmärksamhet följde han de smås utveckling och ökade därigenom sina psykologiska iakttagelser.

Emellertid hade Kehr blifvit flyttad från den enklassiga skolan till högsta klassen i en gosskola. Äfven vid tjänstgöringen i denna lyckades han vinna goda resultat. Han tillskref detta den omsorg, hvarmed han beredde sig för sina lektioner, och gaf yngre lärare rådet att i detta stycke följa honom efter: »Jag har ända från början af mitt lärarlif», säger han, »hållit därpå att aldrig oförberedd komma in i min klass. Då jag städse brukade skriftligt förbereda mig

* Boken, som han gaf titeln: »Theoretisch-praktische Anweisung zur Behandlung deutscher Lesestücke», har haft stort inflytande på undervisningen såväl i Tyskland som i vårt land.

och därvid nyttjade de bästa pedagogiska verk, förvärfvade jag därigenom icke endast en tillfredsställande kännedom om den pedagogiska litteraturen, en rikedom af väckande tankar, utan min förmåga att skriftligt framställa mina tankar och att muntligt uttrycka mig främjades däraf i hög grad. På det allvarligaste rekommenderar jag därför dylika skriftliga preparationer åt unga lärare. Den, som nedskrifver sina tankar, måste alltid tänka klarare än den, som endast muntligt föredrager dem. Det ligger nämligen i den skriftliga framställningen ett logiskt tvång, som är synnerligen fördelaktigt för lärarbildningen öfver hufvud. Jag fördöljer ej, att de böcker, som jag hittills utgifvit, ingenting annat äro än de skriftliga preparationerna för min undervisning, och jag kan därför med all sanning försäkra, att jag aldrig velat skriva en bok för andra utan i själfva verket endast för mig själf. Först när böckerna voro färdiga och under loppet af flera år visat sig praktiska, uppstod hos mig tanken att offentliggöra dem genom tryck och därigenom kanske göra andra lärare en tjänst. — — — I själfva verket skrifver jag ej gärna; jag måste därför pålägga mig ett visst tvång, när fråga blir om att skriftligt framlägga mina tankar. Jag anser ett sådant tvång vara nödvändigt för en människas hela själsutveckling och har därför ej undandragit mig plikten att skriftligt uttrycka mina tankar. Vägen till frihet går öfver hufvud taget genom tvång. Men ju mer jag har skrivit, dess mer har jag funnit, att mina bästa tankar alltid hafva kommit i skolan, då jag stått framför mina lärjungar, och att därför icke endast en sorgfällig förberedelse utan äfven en viss efterberedelse främjar lärarens utveckling. Om hvar och en, sedan arbetet i skolan slutat, skrifver upp hvad godt i skolan fallit honom in, så blir uttrycket: 'Ur skolan för skolan' en sanning. Törs jag härvid erinra om ännu en egenomslighet, så är det denna, att jag beträffande mina litterära arbeten städse har haft glädje i själfva frambringandet, icke i det frambragta, i själfva blifvandet, icke i det fullbordade. Så länge jag arbetar på en bok, är hela min själ upptagen däraf, men är arbetet färdigt, då är intresset för den försvunnet; därför bereda mig alltid korrekturen tantalusqual.»

Jämte tjänstgöringen i skolans öfre klass hade Kehr äfven annat skolarbete. Han hade nämligen fått uppdrag att undervisa i fysik i en yrkesskola. Han mottog gärna detta arbete, emedan han därigenom blef tvungen att sätta sig in i ett nytt läroämne. Med ifver började han studera detta och meddelade undervisning med stort intresse och gynnsamt resultat. Därför öfverlämnade man åt honom efter någon tid undervisningen i ännu ett ämne, kemi. Nu började studier i det nya undervisningsämnet. Beträffande arbetet för att förskaffa sig erforderliga insikter i de nya läroämnena, i hvilka han skulle meddela undervisning, skrifver han: »Jag erinrar mig med glädje den tid, i hvilken alla bord och fönster i min skolvåning uppfifrån och ned voro fulla med kokflaskor, retorter och andra fysikaliska och kemiska apparater. Det experimenterades med hänryckning, liksom om världens välfärd berodde af kemien. Den kända erfarenheten, att en lärares ifver inverkar eggande på lärjungarne, bekräftade sig äfven i detta fall, och detta förklarar förhållandet, att mina lärjungar ägnade sig åt naturvetenskaperna med en kärlek, som berättigade till de största förhoppningar. Täflande sökte den ene öfverträffa den andre, och med glädje förfärdigade de t. ex. modeller till brandsprutor, kvarnar, ångmaskiner, telegrafer o. s. v. Att man har mer nytta af att själf förfärdiga dylika saker än af att studera de mest glänsande apparater, som man för höga pris köpt i en mekanikers handelsbod, är en känd erfarenhet, och jag kan därför ej instämma med de lärare, som söka urskulda resultatet af undervisningen i fysik därmed, att de sakna nödiga apparater. Weinholds experimental-fysik borde hvarje lärare hafva. Äfven tecknandet på svarta taflan bör ej försummas af läraren. Det är öfver hufvud ingen rätt lärare, som ej under sin undervisning alltid har kritan i hand och icke i hvarje ögonblick är i stånd att förläna sina utredningar en högre grad af åskådlighet genom att på tafla teckna en konturbild. Ett par streck på väggtäflan, ett på densamma skrifvet ord verka ofta mer än det lifligaste tal.»

Snart lämnades åt Kehr äfven undervisningen i aritmetik och geometri, och därefter lades på hans skuldror äfven inspektionen öfver hela skolan. Men han uthärdade ej med det

myckna arbetet. Han blef sjuk. Lugn och hvila, promenader i den friska bergsluften och kallvattenbad återställde honom så, att han efter några månader kunde återtaga sin tjänst.

Sommaren 1858 utnämndes han af regeringen i Gotha till medlem af en kommission, som hade uppdrag att granska ett förslag till läroplan, som blifvit utarbetadt för folkskolorna i hertigdömet. Under kommissionens förhandlingar utnämndes han till direktor vid borgar- och yrkesskolan i Waltershausen. Men där ville man ej hafva Kehr till skolans föreståndare. Man invände mot honom, att han var för ung,* att han vore endast folkskollärare, icke teolog, och öfver hufvud icke hade studerat; förut hade man alltid haft teologer till direktorer; dessutom hade staden rätt att tillsätta direktor. En deputation sändes till hertigen, med begäran att staden fortfarande måtte få behålla sin rätt att tillsätta direktor, eller att en lämpligare person än Kehr måtte få befattningen. Af allt detta hade Kehr så mycket obehag, att han framställde till vederbörande sin önskan att blifva befriad från direktoratet. Men regeringen stod fast vid sitt beslut. Kehr blef sålunda direktor i Waltershausen, fastän han själf ej ville hafva befattningen och stadens myndigheter ej ville, att han skulle bli dess innehafvare.

En händelse, som tilldrog sig vid Kehrs afsked från Ruhla, vilja vi här i korthet omtala. Kehr hade varit ordförande i hvad vi kalla fattigvårdsnämnden. Härvid hade han tillämpat grundsatsen, att understöd skulle gifvas åt den till arbete oförmögne och att arbete skulle skaffas åt den arbetsföre. Genom ett följdriktigt tillämpande af denna grundsats hade det i Ruhla gängse tiggeriet upphört. En dag kom till Kehr en man, som anhöll om understöd. Kehr visste, att mannen var arbetsförmögne men lat. Han var hvarken värd eller i behof af understöd. Kehr hänvisade honom till läkaren med orden: »Är ni sjuk, får ni soppa och bröd; är ni frisk får ni arbete.» Mannen svarade med ondskefull min: »Om jag skall arbeta, behöfver jag ej vända mig till er. Men jag skall komma ihåg er. Lita på det!» Uppträdet slutade så, att Kehr visade ut mannen och att denne brummande gick sin

* Kehr var vid denna tid 28 år gammal.

väg. Fjorton dagar därefter tilldrog sig, att mannens son, som gick i skolan, misshandlade en kamrat och därför erhöi af Kehr välförtjänt straff. Den straffade syntes taga saken lugnt, besökte skolan omkring åtta dagar därefter, men sedan blef han borta. Då Kehr gjorde sig underrättad om anledningen härtill, sades det, att gossen var sjuk. Efter några dagar ämnade Kehr besöka den sjuke men fick då veta, att dennes far gick från hus till hus och berättade, att gossen var sjuk till följd af det straff Kehr tilldelat honom. Två dagar därefter underrättades Kehr om att gossen var död och att fadern samlade pengar till begrafningen. Kehr kände sig visserligen oskyldig, men det förekom honom dock obehagligt, att han af mången kanske ansågs som vållande till gossens död. Barmhärtiga människor hade gifvit den döde gossens far tjugu thaler för att sätta mannen i tillfälle att stämma Kehr inför rätta. »Mina fiender smädade, mina vänner beklagade mig, och de mina gräto», skrifver Kehr. Men följande dag visade det sig, att gossen ännu lefde och att fadern hade af hämndlust ställt till allt för att skrämma Kehr. Gossen kom sedan åter i skolan och var sedan den tiden alldeles förändrad. Genom flit och godt uppförande gjorde han sig väl förtjänt af det erkännande han fick. Gossens far däremot gick alltid ur vägen för Kehr. Men klockan 10 på aftonen före den dag, då han skulle lämna Ruhla, klappade det på hans dörr. Han öppnade, och in steg mannen, som hade velat hämnas på honom för den oförrätt han ansåg sig hafva lidit. Kehr väntade det värsta men blef snart förvissad om att mannen nu ville godtgöra hvad han brutit. Han bad om förlåtelse och sade, att gossen af kärlek till Kehr hade vänt faderns hjärta till det goda. »Han gaf mig en enkel kopp och sade, att han skulle anse det som ett tecken till förakt, om jag vägrade taga mot hans gåfva.» Kehr tog mot koppen och gömde den som ett bevis på att man icke skall förtvifva om äfven den sämstes förbättring.

V. Kehr som direktor i Waltershausen.

Den 6 april 1859 tillträdde Kehr den nya befattningen. Förhållandena i den skola, hvars föreståndare Kehr nu var, voro icke gynnsamma. Lärarne hade ej fast lön utan voro hänvisade till sportler. Därigenom kommo de i beroende af de enskilda borgarne. Besträffades en rik mans lata barn, betalade fadern endast det lagliga minimum, i det han drog in all öfverbetalning, eller ock tog han barnet ur läroanstalten och satte det i en enskild skola. Lärarne nödgades därför antingen lida brist eller foga sig efter föräldrarnes vilja. Skolbarnens plats i skolan bestämdes efter deras föräldrars rang och stånd. Hvarken väggkartor, fysiska apparater eller annan undervisningsmateriell fanns; läroplan och enhetlig anordning af skolan förekommo icke. Hvarje lärare arbetade för sig och lämnade barnen vid årets slut till en annan lärare. I öfverklassen sutto barn, som hvarken kunde läsa eller skriva. För att afhjälpa alla dessa brister måste Kehr gripa in med allt allvar. Han lyckades genomdrifva, att lärarne fingo fast aflöning; barnen ordnades ej längre efter rang och stånd. De rika brummade, de fattiga jublade. Men äfven de senare blefvo snart missnöjda med den nye direktorn. Förut hade de skickat barnen ganska oregelbundet till skolan utan att därför straffas. Nu blefvo de straffade för barnens skolförsummelser. Det väckte ond blod hos dem. Andra skäl till missnöje voro för både rika och fattiga, att disciplinen i skolan blef strängare, att barnen ej längre fingo besöka dansbanor och att skatterna förhöjdes genom de bestämda lönerna. Man visade sitt missnöje med direktorn på många sätt, men hur mycket det än kokade inom honom, blef han lugn i det yttre. Hur stort missnöjet var, kan man förstå däraf, att då Kehrs äldsta dotter, fem år gammal, dog, han en dag erhöi ett anonymt bref, hvori någon skref, att han jämte många hans medborgare gladdes däröfver, att Gud genom dotterns död hade straffat Kehr för det onda denne gjort. Men Kehrs mod slogs icke ned. Han hade föresatt sig att höja skolan ur dess förfall. Han arbetade troget i skolan och sökte såväl därigenom som genom andra medel draga föräldrarnes

hjärtan till läroanstalten. Han anordnade en allmän skolfest, till hvilken alla barnens föräldrar inbjödos. Ett lotteri anställdes för att få penningar till inköp af uppsatsböcker, griffeltaflor och pennor m. m. Genom skolfester, som tid efter annan anställdes, skaffade man medel till inköp af erforderlig undervisningsmateriell. I en förening, som hade till mål yrkenas främjande, höllos af Kehr föredrag först för män, men sedan fingo äfven kvinnor rätt att vara vid dem närvarande. Ämnena, som behandlades, voro hämtade från naturkunnigheten. Sedan de fortgått en tid, höll han en serie föredrag öfver barnuppfostran och sedan öfver åtskilliga skolförhållanden. »I dessa föredrag hade jag», säger han, »dyrbart tillfälle att upplysa människorna, bekämpa villfarelser, gifva goda råd och säga mödrarna sanningen. — — — Jag hade glädjen erfara, att människor låta säga sig sanningen. Man måste endast säga dem den i anständig form, utan häftighet, med lugnt allvar, med sedlig takt och utan att ingå på personligheter. De där föräldramötena hafva haft ett synnerligen gynnsamt inflytande på skollifvet i Waltershausen.» Redan efter ett års förlopp voro de missförhållanden, som förefunnos vid Kehrs tillträde af direktorsbefattningen därstädes, afhjelpna, och skolan började blomstra upp.* Gladt kunde Kehr se på de förändrade förhållandena i Waltershausen och med skäl hysa förhoppningen, att i den närmaste framtiden skolorna, som han förestod därstädes, skulle taga stora steg framåt; men i arbetet för den vidare utvecklingen skulle Kehr ej få deltaga. Han blef nämligen kallad till ett nytt arbetsfält.

VI. Kehr som seminarieinspektör och direktör i Gotha.

År 1863 tillträdde Kehr befattningen som seminarieinspektör i Gotha. Nu hade han fått sin högsta önskan uppfylld. »Att bilda unga män till dugande lärare, att bevara dem för alla om- och irrvägar, som jag en gång vandrat, och att uppfylla dem med hängifven kärlek för det heliga lärarkallet, det var detta, som jag redan under mina första

* Vid denna tid utgaf Kehr Praktisk geometri och Geometriska räkneuppgifter samt materialier till öfning uti att uttrycka sig skriftligt och muntligt.

lärarår i Ruhla tänkt mig som den skönaste uppgift för ett lärarlif. Om man kastar en sten i ett stillastående vattens spegelyta och om därigenom vågringar uppstå, hvilka icke allenast småningom röra sig vidare utan äfven i sin fortgång antaga större dimensioner, till dess de vid stranden bringas till hvila — det var bilden, med hvilken jag då ofta liknade en seminarielärares verksamhet. Ty hvad en lärare i seminariets centralbildningsanstalt uträttar föres af de unga lärarne ut till stad och land, in i skolorna och i barnahjärtana och därifrån vidare in i familjerna, ut i städerna och byarna, in i hyddorna och husen. Om kroppen länge sedan är förmultnad, lever dock anden kvar. Det är ande af vår ande. Jag tillstår, att det var en ideell uppfattning, men jag är ännu i dag af den uppfattningen, att en ung man måste hafva en sådan idealuppfattning af sitt kall, om han skall kunna åstadkomma något stort och godt. Endast idealen höja oss öfver den reala världens ömkligheter och inspirera oss för högre mål. Lifvets prosa kommer nog; lycklig den, som ej gör dess bekantskap alltför tidigt». Kehr ansåg sitt föregående lif som en synnerligen lämplig förberedelse för det kall, som han öfvertog med de allvarligaste föresatser att blifva till nytta.

Skolråd och direktor vid seminariet vid denna tid var dr. Karl Schmidt. Han arbetade för en höjd seminariebildning. »Han ville bilda lärare, som veta hvad de vilja och som kunna hvad de vilja.» Han åstadkom en ny läroplan för seminariet. Den anda, i hvilken han verkade, framgår af följande ord, som han riktade till seminaristerna år 1863: »Jag fäster stort värde på ett fast vetande och ett säkert kunnande, men större värde lägger jag dock på lärarens trohet, på mannens karaktär. Karaktärer böra lärarne blifva, icke väderhanar, hvilka vända sig efter hvarje tidens vind, icke rörligheter, som röra sig hit och dit efter hvarje den offentliga meningens luftdrag, utan män, sanningens män, som stå som klippor i hafvet, frihetens män — och sann frihet består i förnuftets envælde — och kärlekens män, hvilka öfvervinna det onda med det goda och för hvilka kärleken är lifvet.»

Vid sitt arbete med seminariets ombildning hade Schmidt mycket godt stöd i Kehr, som var mera praktisk och hade

skarpare blick för de verkliga förhållandena än han själf. Redan år 1864 dog Schmidt, och Kehr fick i uppdrag att tills vidare förestå seminariet. Under den tiden afslöt han arbetet med seminariets omorganisation. Allt var i ordning, då Ditter, det nya skolrådet, öfvertog direktorsbefattningen 1865. Nu började för seminariet en tid af lugn utveckling. Kehr undervisade på seminariet i religion och pedagogikens historia, innehade ledningen af öfningsskolan och förestod de praktiska öfningarna. Därjämte höll han konferenser med lärare och seminarister. Vid dessa samtalades äfven om frågor rörande undervisning och tukt, förhållanden vid öfningsskolan samt iakttagelser rörande skolbarnens individualitet.

Under denna tid var Kehr verksam äfven som skriftställare.* I en af sina skrifter (Praxis der Volksschule) framställde han det hufvudsakligaste i skoldisciplin, didaktik och metodik. Detta, det förnämsta af Kehrs arbeten, är öfversatt på flera språk och har gjort hans namn känt i en stor del af världen.

År 1868 lämnade Ditter Gotha för att blifva direktor vid en lärarbildningsanstalt — »Pädagogium» — i Wien. Kehr fick åter ledningen af seminariet. Han öfvertog nu undervisningen i pedagogik, psykologi och logik. Härvid satte han som mål att dana seminaristerna till praktiska psykologer, enär det icke är nog, att lärarne hafva kunskap i psykologi, utan de böra äfven förstå använda den i lifvet och i skolan; de böra alltså blifva psykologer och människokännare. »Den, som vill uppfostra människan», sade han, »måste känna henne, och den, som berömmar sig af att vara psykolog, måste visa sin psykologi på den levande människan. Människouppfostrare måste vara människokännare.»

År 1869 tillträdde skolrådet Möbius direktorsbefattningen, men Kehr bibehöll undervisningen uti ofvannämnda ämnen.

Under arbetet vid seminariet blef Kehr öfvertygad därom, att det ej vore till gagn, att — såsom vid seminariet i Gotha var fallet — för intagning vid seminariet fordrades

* Han utgaf: Kristlig religionsundervisning, Tysk språkundervisning i första skolåret och Praktisk pedagogik och metodik i folkskolan (Praxis der Volksschule).

att hafva genomgått en viss klass vid ett gymnasium eller en realskola. Följden häraf blef nämligen, att då ingen in-tagningsexamen var föreskrifven, seminariet fick mottaga många ynglingar, som saknade vederbörlig begåfning och in-tresse för skollärarkallet. Han framställde sina betänkligheter för regeringen och fick med anledning däraf uppdrag att besöka seminarier i Preussen och Sachsen för att studera deras anordning. I den reseberättelse han afgaf förklarade han, att han ej träffat på någon seminarielärare, som gillade den förbildning för seminariet, som var föreskrifven i Gotha. Åtskilliga andra iakttagelser, som han gjort under sin färd, omtalas i en årsberättelse öfver seminariets i Gotha verksamhet. Däri säger han bland annat, att af alla läroanstalter voro seminarierna de minst kända och de mest misskända. De voro syndabockar för alla partier, för högern och vänstern, för strängt ortodoxa och radikala; de beskyldes för demokrati, ortodoxi, andligt högmod, världssinne, reaktionära åskådningar och revolutionära åsikter.

Under resan synes han hafva kommit på tanken att sätta de tyska seminarierna i närmare förbindelse med hvarandra.

Medlen skulle vara årsprogram, möten mellan seminarielärare samt en tidskrift, som behandlade seminariernas angelägenheter.

År 1872 började Kehr utgifva den föreslagna tidskriften, »Pädagogische Blätter», och han fortsatte därmed till sin död. Tidskriften vann stor tillslutning och har i hög grad bidragit till förbättrande af lärarnes utbildning för sitt kall.

År 1873 hölls ett seminarielärarmöte i Eisenach. Det utföll lyckligt. Sedan hafva dylika möten årligen hållits. Så länge Kehr lefde, var han själen i dem. Äfven de hafva haft stor betydelse för tyska seminarieväsendets utveckling.

År 1874 utgaf Karl Richter en bok, hvari han yrkade, att seminarierna skulle ombildas enligt vår tids och den nuvarande pedagogikens fordringar. Boken recenserades af direktor Schumann. Med anledning af recensionen, som infördes i Kehrs tidskrift, skrifver denne till Schumann: »Er recension har jag erhållit, läst och genast expedierat till Gotha. Herr Richter kan tacka er på det varmaste därför, att ni behandlat honom så mildt. På de klubbslag han riktat

mot seminarierna hade han väl förtjänt ett kraftigare svar. Dock — det är ju bättre, att man visar den kärlekslöse motståndaren kärlek och afväpnar vreden genom lugn. Jag har därför efter mogen öfverläggning äfven afstått från att göra tillsatser och noter till er recension. Men mig förekommer det alltid, som om man mer och mer sökte bringa seminarierna i en skef ställning därigenom, att man icke frågar: 'Hvad ha vi att göra för att få goda folkskolor?' Kardinalfrågan är nu alltid läraren och återigen läraren. Läraren skall blifva en ansedd man, han skall kunna och uträtta allt möjligt; han skall kunna blifva rektor, skolinspektör o. s. v. och dock vara i stånd att drifva prästerskapet ur skolan — allt skönt och godt, men hvad blir folkskolan? Få vi genom alla dessa sträfvanden goda folkskolor där ute i byarna? Få vi ett bildadt folk? Ett duktigt bonde- och borgarstånd? Kanske bedrager jag mig, om jag är af den meningen, att man nu betraktar allt detta som en bisak? Men Sachsen ger mig tillräcklig anledning till denna mening. Där låter man seminaristerna studera vid universiteten och drager dem undan folkskolan, ty ingen af studenterna går sedan in vid folkskolan. Uhland säger: 'För vårt folk ett hjärta!' Ett skönt ord! Men det ordet vänder man i dag om till ett annat: folket är intet, läraren allt. Hvad bör man företaga för att se båda delarna till godo? Hvad bör man företaga för att framför allt skaffa goda folkskolor och därjämte intresserade, nämligen för folkskolan intresserade lärare? Förra veckan hade jag ett kärt besök af några skolmän. De berättade mig, att man i deras land skrufvar upp seminariebildningen mycket i höjden. Deras nya skolråd har nu, sade de, inspekterat deras skolor och funnit några goda skolor men utomordentligt många medelmåttiga, ja, till en del dåliga skolor. Detta stämmer så väl öfverens med mina erfarenheter, att jag skall framställa den frågan till ytterligare öfvervägande. För mig är folkets bildning ändamål, läraren och hans bildning endast medel. De nu föreslagna medlen synas mig ej motsvara ändamålet. De se lärarne till godo något men folket intet.»

När Kehr kom hem från ofvan omtalade pedagogiska resa, fann han mot sig kallelse att blifva statsskolråd i Nürn-

berg; men han afslog anbudet, helst som regeringen befordrade honom till seminariedirektor i Gotha samt höjde hans lön.

Kehrs rykte som skolman spred sig allt vidare omkring. Många främlingar drogos till hans seminarium. De tilltalades i allmänhet mycket af hans varma och åskådliga undervisning samt af de ändamålsenliga anordningarna för seminarieelevernas praktiska utbildning.

Om Kehrs verksamhet i Gotha skrifver en af hans minnes-tecknare: »För seminaristernas uppfostran och praktiska utbildning använde han alla medel. För det ändamålet företog han äfven resor med dem. För att ännu mer skärpa de unga människens blick och skaffa skolan en större vinning lät han dem några veckor före sådana resor grundligt studera de geografiska, mineralogiska, botaniska och historiska förhållandena i de trakter de ämnade genomvandra. Likaledes hade han för att vänja dem vid självständigt studium anordnat en studiedag i månaden. Flitigt arbete rädde omkring honom, och arbete var hans lust. Så fann han sig väl i Gotha; han lefde endrättigt med sina kolleger, såsom bröder lefva med hvarandra. 'Ett mera harmoniskt stämmt kollegium', sade han själf, 'skall det väl sällan finnas.' Seminaristerna älskade och vördade honom. Undervisningen var för honom 'medicin — styrke- och hälsomedel', seminariet hans värld. Förhållandet till dess styrelse var godt, så att det ej föll honom in att inträda i andra förhållanden. Men som det går i lifvet: människan bygger master och skepp, men Herren sätter sig vid rodret och säger: dit vill jag. Så skulle ock Kehrs lefnadsväg föra honom vidt och i höjden.»

VII. Kehr som seminariedirektor i Halberstadt.

Den 5 augusti 1873 tillträdde Kehr sitt nya ämbete. Äfven i Halberstadt mötte honom mycket arbete. Många missbruk hade insmugit sig i seminariet därstädes. Mycket behöfde sålunda förändras, men vid förändringarnas genomförande förfor Kehr med mycken varsamhet. »Den, som vill undervisa uppfostrande», säger han, »bör ej schablonmässigt

dressera och skära allt öfver en kam; man måste först studera land och folk, seder och bruk, förhållanden och inrättningar, lära känna de lokala förhållanden, under hvilka en anstalt arbetar, och därefter bestämma sitt pedagogiska handlande. Jag har därför den första tiden ej företagit några ändringar i seminariets organisation utan inskränkt mig till att grundligt studera de lokala förhållanden, under hvilka seminariet verkar. Att rifva bort det goda, att förstöra det bepröfvade har aldrig hört till mina älsklingsnöjen. Jag tillstår därför rätt gärna, att jag här funnit och bibehållit många goda inrättningar.» Men dock verkade han omgestaltande genom sin undervisning och disciplin. Med sitt lifliga, åskådliga framställningssätt förstod han väcka lärjungarnes intresse. Men han sörjde icke endast för att de skulle erhålla en tillfredsställande undervisning, utan han vårdade sig om dem äfven i andra afseenden. Han var för dem som en god fader. Han tillsåg, att de fingo god kost; hans fru måste därför ofta smaka på den mat, som framsattes för dem; han umgicks vänligt med dem och bjöd dem på familjefester i sin familj; men han var äfven, hvilket man ej hade väntat, mycket sträng mot råhet, som förekom honom i hög grad motbjudande.

Under Kehrs ledning blomstrade seminariet snart upp och vann rykte äfven utom Tysklands gränser. Därför kommo skolmän dit från många främmande länder. Kehr tyckte dock ej om sådana besök, ty de störde »den heliga arbetsro», som bör råda i skolan; men han var dock välvillig och tillmötesgående mot främlingarne.

Det skulle blifva långt att uppräknat alla de arbeten, som af Kehr utfördes utom sådana syselsättningar, som tillhörde hans tjänst. Vi vilja blott anföra några såsom exempel på hans arbetslust och arbetskraft. Han medverkade vid anordnandet af undervisningen för döfstumma, besökte folkskolorna i seminarieområdet, höll årligen konferenser vid seminariet med kringliggande bygds lärare, höll föredrag, var ledamot i stadsrepresentationen. Såsom sådan deltog han flitigt i öfverläggningar om stadens angelägenheter, särskildt när det gällde skolförhållanden. Han bidrog kraftigt till grundande af en fortbildningsskola för lärningar och en fortsätt-

ningsskola för flickor. Dessutom öfvade han en omfattande författarverksamhet för främjande af tyska folkskolan och dess lärares utbildning för sitt kall. Han sökte vinna sitt mål genom sin undervisning, genom uppsatser i pedagogiska blad och genom föredrag och diskussioner vid seminarielärarmöten. Särskildt för att främja folkskolan sökte han allt mer och mer fullkomna sin »Praxis der Volksschule».

Men Kehr kände sig aldrig rätt hemma i Halberstadt. Med glädje mottog han därför anbudet att öfvertaga ledningen af seminariet i Erfurt.

VIII. Kehr som seminariedirektor i Erfurt.

Den 15 november 1883 tillträdde Kehr sitt nya ämbete. I sitt inträdestal sade han, att han var kommen för att hjälpa, främja och bevara. Äfven här förestod honom mycket arbete, emedan den förutvarande direktorn för sjukdom hade varit länge borta, och därunder hade åtskilliga missbruk inkommit, och seminariet hade ej hållit jämna steg med utvecklingen inom det pedagogiska området i allmänhet. Vid utnämningen till seminariedirektor i Erfurt fick Kehr titeln af skolråd.

Åt det myckna arbete, som förestod honom i Erfurt, ägnade sig Kehr med vanlig ifver och samvetsgrannhet. Därjämte fortsatte han med sin skriftställarverksamhet. Men vid denna tid började hans hittills så starka hälsa svikta. Han började känna sig trött. Därtill kom, att han ej kunde förlika sig med de pedagogiska åsikter, som började framställas med allt större säkerhet, för att ej säga hänsynslöshet.*

I början af år 1885 angreps Kehr af häftig astma. Han skref den 3 januari till sin vän Thienemann: »Jag har stark

* Kehr ansåg Herbarts lärjungar, synnerligen Dörpfelds och Zillers anhängare, för sina motståndare. De fingo visserligen framställa sina åsikter i »Pädagogische Blätter», men han hade svårt att fördraga den hänsynslöshet och det öfvermod, med hvilket enskilda af dem uppträdde. Han menade sig därför böra klargöra sin ställning till Herbart. Han gjorde det i anslutning till en artikel af dr Staude om de formella graderna vid undervisningen i biblisk historia. Där förklarade han, att enligt hans förmenande de af herbartianerna framställda satserna ej kunde tillämpas i folkskolan. »I alla fall», säger han, »är anden hufvudsaken». »Hafven blott anden», säger Jean Paul, »och i skolen finna, hur förträffligt allt går.»

astma, och i följd däraf har jag under de två sista nätterna haft kväfningsanfall. Jag har ingen aning, hvarifrån den sällsamma gästen kommit, och ämnar i dag låta undersöka mig af läkare. — Jag har så mycket att göra, att jag icke har tid för astma.»

Kehr hoppades, att sjukdomen snart skulle gå öfver, och skref den 6 januari till professor Hochstetter i Karlsruhe, där seminarielärarmötet skulle hållas nästkommande höst: »Jag hängifver mig åt hoppet, att vi i höst skola träffas friska och sunda i ert sköna Karlsruhe.» Men sjukdomen höll i sig. Visserligen blef den några dagar lindrigare, så att Kehr kunde sköta åtskilliga af sina ämbetsåligganden, men bort gick den icke. Den 16 januari ledde han konferensen å seminariet och skildes från lärarne med den förhoppningen att snart åter kunna upptaga hela sin verksamhet. Den 18 skref han ett långt brev till en vän och gjorde utkast till de uppgifter, som lärjungarne följande dag skulle lösa. Därpå lade han sig omkring klockan 10 till sängs och sof till klockan 11. Strax efter klockan 11 angrep honom en till utseendet lindrig kramp; han reste sig upp och bad sin fru vara lugn, då anfallet ej syntes blifva häftigt. Hon gaf honom dock de lindringsmedel, som förordnats af läkaren. Då hörde hon honom ett par gånger gnissla med tänderna och såg hans hufvud sjunka ned något. Hon greps af den djupaste ångest. Husfolket och läkaren kommo hastigt in till den sjuke, men någon hjälp fanns icke. Ett hjärtslag hade hastigt gjort slut på den så högt värderade mannens arbetsrika lif.

Kehr begrafdes vid sin moders sida i Gotha. Till hans minne har grundats en »Kehr-stiftelse» till tyska folkskollärares förmån, för hvilka han offrat sitt lifs bästa krafter.

Kehr skall allt framgent intaga ett märkligt rum i folkskolans häfder. Han har nämligen utöfvat stort inflytande på såväl folkskollärarnes utbildning som på undervisningen och uppfostran i folkskolan. Genom sin hänförelse för kallet, sin uppoffrande kärlek och sin samvetsgranna trohet är han en förebild för lärare, som är väl värd att efterlikna. Hela hans lif var arbete i det kall, till hvilket han invigt det. Han arbetade med allvarlig plikt känsla och med trohet äfven

i det lilla. Med sorgfällighet förberedde han sig för undervisningen och meddelade sedan denna med lif, kraft och åskådlighet. Samvetsgrant öfvervakade han ordningen på seminariet.

Kärleksfull make och far vårdade han sig med omsorg och huldhet om sitt hus. Först sedan han fyllt sina plikter som ämbetsman och far, hängaf han sig åt lusten att författa; men äfven i sin verksamhet som skriftställare hade han skolans bästa för ögonen.

Seminariet och skolan voro så hela hans värld, att han kände ringa lust för sällskapslifvet, oaktadt han tyckte om umgänget med vänner. Han var en varm fosterlandsvän, men för politiken hade han i allmänhet föga intresse.

Kehr var, som vi redan hafva antydt, begåfvad med klart förstånd, djupt sinne och kraftig vilja; han hade förvärfvat goda kunskaper och ägde en lycklig förmåga att meddela dem åt de unga. Han var en mästare bland lärare, hvilken genom sin hänförelse, sina grundliga insikter, sin rika erfarenhet, sin människokänedom och särskildt genom sin djupa uppfattning af ynglingaåldern och sin praktiska blick har verkat till stor båtnad.

Carl K—n.

5.

Läroarbilden i Förenta staterna.

Statsseminariet i Indiana.

Jag har förut omnämmt, att Massachusetts med sina 2,8 mill. inbyggare har tio folkskolseminarier, af hvilka ett underhålls af staden Boston och de öfriga nio af staten. I staten Indiana, som i likhet med Massachusetts utmärker sig för ett mycket framstående skolväsen, möter oss en helt annan organisation af läroarbiten. I denna stat, som dock har ett invånarantal af mer än 2 $\frac{1}{2}$ mill. (således större än Norges), finnes blott ett enda statsseminarium. Vi skola i detta finna ett exempel på de »mycket stora anstalter», som omnämndes i öfersikten öfver amerikanska seminarier i min första artikel.

Före 1865 var föga gjordt för läroarbiten i Indiana. Men nämnda år beslöt statens lagstiftande församling att en anstalt för bildande af lärare vid folkskolorna skulle inrättas. Staden Terre Haute, som erbjöd fri tomt och 50,000 dollars kontant, blef bestämd till plats för seminariet, som öppnades i januari 1870. Elevantalet, som vid första terminens början var 23, har sedan dess hastigt stigit, så att numera besökes seminariet årligen af omkring 1,500 lärjungar, som söka utbildning för lärarkallet. Här, som på de allra flesta ställena i Amerika, äro båda könen företrädde och det kvinnliga i majoritet.

Sedan seminariets hufvudbyggnad i grunden nedbrunnit 1888, har den ånyo uppbyggts förstord och förskönad, så att den numera räknas som en bland statens största och präktigaste offentliga byggnadsverk.

Senare har uppförts en biblioteksbyggnad, i hvilken mellanvåningen helt och hållet upptages af seminariets efter branden nyanskaffade boksamling jämte ljusa och inbjudande lässalar samt nödiga expeditonsrum. I bottenvåningen af

denna byggnad äro tvenne gymnastiksalor inrymda och i tredje våningen en del laboratorier för naturvetenskapliga ämnen.

Hufvudbyggnaden har hittills inrymt alla öfriga för seminariet och öfningsskolan nödiga lokaler. Men för närvarande håller man på att uppföra en särskild byggnad för den 8-klassiga öfningsskolan. I stället för att som hittills låta två och två klasser i denna öfningsskola undervisas samtidigt, skall för framtiden hvarje klass ha sitt särskilda rum, och skolan, som ju skall tjäna som mönster, är ämnad att göras till en fullt modern och i alla hänseenden föredömlig anstalt.

Lärarkåren utgöres af 40 personer för seminariet och 9 för öfningsskolan. I regeln undervisar en lärare i seminariet ej i mer än ett ämne, och på grund af det stora antalet elever måste i de flesta ämnen mer än en lärare finnas. En är då hufvudlärare i ämnet, de öfriga biträdande lärare. Särskildt i geografi och naturvetenskap krävas åtskilliga assistenter vid laborationer och exkursioner.

Eleverna kunna fullborda sin seminariekurs på 1—5 år, beroende på deras olika förkunskaper vid inträdet, äfvensom på flit och begåfning.

Ett-årig kurs är anordnad för dem, som graduerats vid ett college eller universitet efter att ha genomgått en minst 4-årig kurs därstädes, och som sedan besöka seminariet för att få den praktiska utbildning, som de anse sig behöfva såsom blifvande lärare, skolinspektörer eller dylikt.

Den vanliga seminariekursen är *fyraårig*. Till denna kunna mottagas sådana elever, som med framgång fullständigt genomgått en god 8-klassig folkskola. En noggrann inträdespröfning är för dessa föreskrifven.

För dem, som efter afslutad fullständig folkskolkurs vilja utan inträdespröfning (eller utan att ha bestått i denna) komma in på seminariet, finnes anordnad en *ettårig* förberedande kurs, hvadan deras kurs i sin helhet blir *femårig*.

De, som fullbordat en 4-årig kurs i ett gymnasium och därefter inträda på seminariet, få tillgodoräkna sig ett år där och kunna sålunda fullborda sin seminariekurs på *tre* år.

Den vanliga seminariekursen omfattar följande väsentliga delar:

1. Ett grundligare studium af de ämnen, som förekomma i folkskolan. Det är dock icke folkskolans kurser, som ånyo genomgås, ty noggrann kunskap i dem förutsättes för inträde. I seminariet gäller det att företaga ett mera kritiskt och på egna iakttagelser grundadt studium af ämnena och därvid äfven se dem från den blifvande lärarens synpunkt, i det man pröfvar deras bildningsvärde och söker finna det rätta förfaringsättet vid deras behandling i skolan.

2. Fackstudierna i strängaste mening, såsom pedagogikens teori och historia, pedagogisk psykologi och barnpsykologi, skolorganisation och skollagstiftning, skolhygien, allmän didaktik och speciell metodik i samband med hospitering och undervisning i öfningsskolan. Dessa fackstudier, på hvilka stor vikt lägges, fördelas på $2\frac{1}{3}$ läsår under den senare delen af seminariekursen. Under en del af denna ägna eleverna sin tid uteslutande åt fackstudierna, under återstoden kunna de samtidigt med dem studera några andra ämnen.

3. Ett grundligare studium af fyra ämnen. I samråd med rektor och lärare få eleverna själfva välja dessa bland följande kunskapsämnen: modersmålet och dess litteratur, historia, geografi, fysik och kemi, biologi, matematik samt de båda främmande språken latin och tyska.

Den utrustning man sålunda vill ge den blifvande läraren är alltså denna: Han skall vara förtrogen med de vanliga ämnena, som möta honom i hans skola, så att han någorlunda själfständigt behärskar det kunskapsmaterial han där kommer att röra sig med. Han skall därjämte genom grundligare studium och med tillhjälp af moderna arbetsmetoder ha fått tränga djupare in i några ämnen, ej blott för att vinna ökade kunskaper i dessa utan än mer för att lära sig att själfständigt arbeta och öfver hufvud taget tillgodogöra sig det bildande inflytande, som ett rationellt studiesätt utöfvar. Han skall slutligen genom praktik i öfningsskolan och ett omfattande studium af psykologiens och pedagogikens olika grenar ha blifvit satt i stånd att på grund af eget omdöme med en viss grad af själfständighet välja ändamålsenliga förfaringsätt vid undervisningen och uppfostran.

Arbets sättet i seminariet är i synnerhet anlagdt på att föra elevernas andliga krafter till utveckling. Härvid äro tvenne arter af institutioner af stor betydelse: biblioteket och laboratorierna.

Biblioteket utgöres för närvarande af 35,000 böcker. Då hela den gamla boksamlingen förstördes vid branden 1888, är den nuvarande helt och hållet nyanskaffad och vald med största omsorg för seminariets behof. En särskild fond jämte årliga biblioteksafgifter från elevernas sida tillförsäkrar biblioteket en årlig inkomst af 20,000 dollars. Till följd häraf kunna alla för studierna värdefulla böcker och tidskrifter anskaffas, i den mån de utkomma, och ingen åtgärd, som kunnat utfinnas för att göra litteraturen lätt tillgänglig för eleverna, har sparats.

Biblioteket förfogar öfver flera rymliga och väl upplysta lässalar med tillräcklig plats för alla dem, som samtidigt besöka detsamma. Vid alla sina studier och vid praktiken i öfningsskolan ha eleverna ofta anledning att anlita bibliotekets talrika uppslags- och handböcker. Men därjämte är särskildt att märka, att lärarne anlägga sin undervisning så, att lärjungarne beträffande de ämnen, hvilka de utvalt för mera omfattande studium, hänvisas till att i biblioteket verkställa utredning rörande vissa spörsmål, hvarefter de få framlägga resultatet af sina undersökningar i muntlig tentamen, i uppsatser eller föredrag.

Vid sådant arbete stå utförliga och praktiskt uppställda kataloger till elevernas tjänst. En bibliotekarie och tvenne öfvade biträden äro anställda för att uteslutande ägna sig åt bibliotekets skötsel. Dessa bruka beredvilligt tillhandagå med råd och upplysningar, såsom information rörande katalogernas användning och direkta upplysningar om litteratur i den ena eller andra frågan m. m.

Följande ämnen eller ämnesgrenar ha i detta seminarium särskilda laboratorier: psykologi, geografi, fysik, kemi, biologi och fysiologi. Ett dylikt laboratorium består i regeln af tre rum: ett större arbetsrum med plats för 40 laboranter, ett litet arbets- och mottagningsrum för hufvudläraren i ämnet, ett materiellrum. Till det fysiska laboratoriet här vid seminariet hör äfven ett verkstadsrum med fullständig uppsättning

af verktyg. Afsikten är, att eleverna här skola förfärdiga åtskilliga af de apparater, som de behöfva vid sina försök, så att de icke enbart äro hänvisade till de jämförelsevis dyra apparater, som föras i handeln.

Den muntliga undervisningen sättes i närmaste förbindelse med de försök, som utföras af lärare och lärjungar. Oftast tjänar den stora laboratoriesalen äfven till lärosal i ämnet. Lärjungarnes öfningar utföras dels efter detaljerade anvisningar under lärarens omedelbara ledning på den å arbetsordningen anslagna tiden, dels ock mera själfständigt på tid, som lärjungarne fritt disponera öfver.

Det är tydligt, att ett studiesätt, som inrymmer så mycket arbete i bibliotek och laboratorier, förutsätter andra slags arbetsordningar än dem vi äro vana att finna hos oss och i vårt gamla mönsterland söder om Östersjön. I stället för att våra seminarister enligt gällande författning skola (om de långa morgonbönerna medräknas) ha en på läsordningen schematiserad undervisning af öfver 40 timmar i veckan* och under dessa måste dela sig mellan de till ett dussintal uppgående läro- och öfningsämnena, hvilka samtidigt bedrifvas, ha eleverna i amerikanska seminarier en på dylikt sätt reglerad undervisningstid af några och tjugu timmar i veckan, och de samtidigt studerade ämnena uppgå i regeln till 4 å 5. Härigenom öppnas för dessa elever möjlighet att rationellt bedrifva sina studier, att använda ett arbetsätt, som motsvarar den vuxna, vetgiriga ungdomens behof. Det blir nämligen möjligt för denna ungdom att i samband med lärarnes undervisning och under ledning af denna genom eget i någon mån själfständigt arbete tränga in i de olika ämnena och dymedelst såväl förvärfva verkliga kunskaper som ock utveckla sina krafter för livvets behof.

Af det föregående framgår, att de båda främmande språk, som förekomma i statsseminariet i Indiana, äro valfria samt

* Af de tryckta redogörelserna från våra seminarier framgår, att detta timantal vid vissa kvinnliga seminarier något nedbringats. De manliga åter ha i regeln icke reducerat antalet. På ett och annat ställe har man t. o. m. höjt det. Så t. ex. upptar en af de senast utgifna redogörelserna för kl. I 45, för kl. II 47½, för kl. III 46 och för kl. IV 41½ timmar i veckan, hvarest ändå icke inberäknats tiden för trädgårdsarbete och öfverspelning.

att beträffande de öfriga kunskapsämnena undervisningen i dessa i en viss utsträckning är obligatorisk i dem alla men att eleverna ha frihet att utvälja några till ett mera omfattande och fördjupadt studium.

Af öfningsämnena är musiken fullständigt valfri, och de, som välja detta ämne, ha äfven inom vissa gränser frihet att ägna sig däråt i större eller mindre utsträckning. Härigenom har man undgått den olägenheten, att omusikaliska eller i musikaliskt afseende mycket klen begåfvade elever tvingas till att i seminariet förstöra en dyrbar tid på försök att tillägna sig en färdighet, som de för framtiden i regeln göra föga gagn med.

Gymnastik och teckning äro obligatoriska. Intill de båda gymnastiksalarna äro tvenne badinrättningar anordnade, hvar-est eleverna erhålla varma och kalla bad fritt. Ett större lekfält är äfven upplåtet för seminariets räkning, och under större delen af året bestå kroppsöfningarna omväxlande i gymnastik inomhus och idrott under bar himmel. Kursen i teckning kan genomgås på två år med ett par timmar i veckan. Likväl draga eleverna för sin lärarverksamhet betydligt större gagn af teckningsundervisningen än hvad mig synes vara fallet vid något af de europeiska seminarier jag varit i tillfälle lära känna, måhända med undantag af vissa engelska. Hemligheten ligger däri, att den amerikanska teckningsundervisningen drifves på ett rationellt sätt.

Då eleverna börja i seminariet, äga de både vana och färdighet i verklig teckning. De ha nämligen i folkskolan icke förspillt tiden under gagnlösa och onaturliga öfningar med att termin efter termin draga upp hvarjehanda horisontella, vertikala och sneda streck på rutadt och punkteradt papper eller att rita af figurer från planscher, utan de ha från början handledts till att afbilda verkliga föremål. Seminariet har därför äfven i detta ämne en värdefull grund att bygga vidare på. Och under den tid, som här användes på teckningsundervisningen, låter man eleverna fortgå i den praktiska riktning, i hvilken man redan i folkskolan slagit in. Afsikten är icke att utbilda artister eller att hjälpa eleverna att fullborda några få vackra arbeten passande för uppvisning vid examen, utan afsikten är dels att utveckla

deras iakttagelseförmåga till att noggrant och väl uppfatta tingen med afseende på form, färg och belysning, dels ock att ge tilltagsenhet och färdighet att träffande afbilda det, som ter sig för deras yttre blick, eller ge konkret uttryck för det, som framstår för deras fantasi.

Meningen är, att teckningen sålunda skall vara ett verkligt meddelelsemedel och särskildt för läraren en viktig hjälp att på ett instruktivt sätt åskådliggöra mången sida af undervisningen.

Ehuru på grund af de säregna konfessionella förhållandena kristendomsundervisning i regeln icke finnes upptagen på läsordningen för amerikanska skolor och seminarier, fann jag där ute mångenstädes bland den studerande ungdomen och dess lärare ett verkligt religiöst intresse vara mycket utbreddt. Talrika ungdomsskaror besökte frivilligt den offentliga gudstjänsten och de omedelbart efter denna anordnade söndagsskolorna. Vid det nu ifrågavarande seminariet finnas dessutom tvenne föreningar med särskildt syfte att tillfredsställa de religiösa behofven samt att väcka och nära religiöst intresse. Den ena är en kristlig förening för de unga männen, den andra för de unga kvinnorna, och andan inom dessa föreningar är sådan, att den är ägnad att alstra ett kristligt lif i bästa och djupaste mening. För sina gemensamma andaktsöfningar och undervisning ha de fått rymliga lokaler upplåtna inom seminariet. En kurs i bibelstudium, sträckande sig öfver fyra år, är anordnad inom föreningarna. En af dessa årskurser behandlar Gamla testamentet såsom en förberedelse till kristendomen, en annan Jesu lif i anslutning till evangelierna, en tredje den kristna kyrkans grundläggning och utbredning; den fjärde vill föra djupare in i bibelns anda och åskådningssätt framför allt rörande det, som har största betydelse för det kristliga lifvet.

I allt, som rör disciplinen, åsyftar seminariet att åstadkomma själfkontroll och själfstyrelse bland eleverna. Man sträfvar efter att göra äfven denna sida af seminariets verksamhet verkligt uppfostrande. Tvenne betydelsefulla makter hos ungdomen själf tar man härvid till bundsförvant, dess sunda omdöme, dess ansvars- och hederskänsla. De få regler, som stiftas, skola framstå såsom nödvändiga för den enskildes

trefnad och det helas välfärd. Därifrån skola de i elevernas medvetande härleda sin auktoritet, ej ur lärarnes godtycke. På sådant sätt blir lydnaden för dessa regler lätt och ett viktigt moment i karaktärens utveckling. I öfrigt väntar man af eleverna, att de inom och utom seminariet visa ett korrekt och värdigt uppträdande, framsprunget ur sann aktning för sig själfva, känsla af eget ansvar och månhet om institutionens anseende. Det är lärorikt att iakttaga, hur det förtroende, som man i amerikanska skolor skänker de unga, och den hänsyn och personliga aktning man visar dem i hög grad framkallat och utvecklat den ansvars- och hederskänsla, som här är fråga om.

Ehuru detta seminarium kan mottaga ett elevantal lika stort som alla våra fjorton folkskolseminarier tillsammans, kan det dock icke ensamt tillgodose behovet af lärarkrafter för de i rask utveckling stadda skolorna inom staten. Vid sidan af detta stora statsseminarium ha därför växt upp en hel del andra anstalter, som på ett eller annat sätt utbilda lärare för skolorna. Sålunda ha några stora städer hvar för sig upprättat smärre seminarier, i hvilka unga män och kvinnor, som genomgått ett gymnasium, under en kortare tid erhålla någon utbildning för lärarkallet. Därjämte finnas flera rent privata seminarier, hvilka i denna stat anses vara väl inrättade och åstadkomma ett mycket godt arbete både i teoretiskt och praktiskt afseende.

Vid Indiana statsuniversitet i Bloomington ville man redan 1839 bereda åtgärder för praktisk utbildning af lärare i skolorna. Förslaget har senare återkommit, och försök ha blifvit gjorda i olika riktningar, men först 1886 upprättades en ständig pedagogisk afdelning, som för närvarande bland sina professorer räknar några af statens mest framstående pedagoger. Härifrån utgå lärare till olika slag af skolor. Liknande åtgärder ha äfven vidtagits vid några privata universitet och colleges.

Åtgärder för lärarnes fortbildning.

Tidigt började man i Amerika sörja för att de personer, som redan kommit ut i arbetet i skolorna, skulle få tillfälle att teoretiskt och praktiskt förkofra sig för kallet. Detta var så mycket nödvändigare, som de flesta af de då arbetande lärarne hade inträdt i skolans tjänst utan särskild förberedelse. I början af 1840-talet inrättades för i tjänst varande lärare ett slags fortbildningskurser kallade *Teachers' institutes* (egentligen lärarinstitut). Det var på ett lärarmöte i Connecticut omkring 1840, som man tagit initiativet. De första kurserna af detta slag höllos 1843 i New York och efterföljdes under de närmast följande åren af dylika i Massachusetts, Ohio, Michigan, Illinois, Wisconsin och Iowa. Numera äro de vanliga i de flesta staterna och besökas årligen af betydligt mer än 100,000 lärare och lärarinnor.

Till en början voro kurserna fullständigt privata och besökandet frivilligt, men numera bekostas de i de flesta (om ej i alla) stater af allmänna medel, och sådana lärare, som anses särskildt i behof däraf, kunna åläggas att besöka dem.

Kurserna äro af flera olika typer. Somliga kunna närmast liknas vid lärarmöten, som hållas under några dagar och ledas af en eller annan framstående pedagog samt föreläsnings- eller diskussionsvis behandla en del frågor rörande skolarbetet. Andra kurser pågå en längre tid, från några veckor till flera månader. I några af dessa förekomma hufvudsakligen blott föreläsningar; andra äro ordnade så, att vanliga lektioner omväxla med föreläsningar och praktiska öfningar i en med kursen förenad folkskola. I de bästa af dessa kurser bruka de besökande lärarne ordna sina studier, så att de, under den jämförelsevis korta tid kursen pågår, få sina kunskaper fördjupade i ett par ämnen samt genom deltagande i de praktiska öfningarna i skolan och i de pedagogiska föreläsningarna och diskussionerna erhålla kännedom om nyare undervisningsmetoder och i allmänhet få sitt lärarintresse värmdt och vidgadt.

Stundom förläggas dessa kurser på ferietid, men ofta pågå de äfven under skolornas läseterminer. I senare fallet

erhålla de lärare, som skola bevista dem, tjänstledighet med bibehållande af sin lön.

Sådana sommarkurser, som hos oss under senare åren hållits vid universiteten i Uppsala och Lund, äro i Amerika mycket vanliga. De träffas där vid ett stort antal universitet. Många stora seminarier anordna också tid efter annan sådana. Hos oss pågå ju dessa sommarkurser blott fjorton dagar. I Amerika räcka de icke sällan 5 å 6 veckor.

En bestämd skillnad mellan de ofvannämnda »lärarinstituten» och dessa sommarkurser består däruti, att de senare förblifvit, hvad de förra i början voro, nämligen privata företag, att de anordnas blott under ferierna, att besökandet är alltigenom frivilligt och att vid dem träffas ej blott lärare vid folkskolorna utan äfven representanter för andra skolor samt många andra kunskapssökande och intresserade personer.

I vissa stater spela ordnade privatstudier en viktig roll vid lärarnes fortbildning. Staten Indiana är i detta afseende typisk.

På ett möte, som statens allmänna lärarförening höll i Indianapolis i december 1883, beslöts att organisera *the Teachers' reading circle*, lärarnes läseförening, efter mönstret af en dylik, som året förut stiftats i Ohio. Föreningen i Indiana började sin verksamhet 1884 och blef snart den lifaktigaste af alla dylika i hela unionen. Den omfattar för närvarande mer än 13,000 af statens omkring 16,000 lärare och lärarinnor. Dess styrelse utgöres af 7 personer, af hvilka 6 väljas för viss tid af allmänna lärarföreningen, och den sjunde, statens högsta officiella representant för hela skolväsendet (*The state superintendent*) är själfskrifven.

Denna styrelse (*Board of directors*) har följande funktioner. Den skall för hvarje år bestämma och planlägga den för alla läseföreningens medlemmar gemensamma studiekursen, utvälja de för kursens inhämtande lämpliga böckerna och hos vederbörande förläggare utverka nedsatt pris för dessa böcker, då de försäljas till föreningens medlemmar. Meningen är, att hvarje föreningsmedlem skall förskaffa sig de ifrågavarande böckerna och genom eget arbete med ledning af styrelsens studieplaner tillägna sig det väsentliga af innehållet.

Styrelsen föranstaltar vidare, att hvarje föreningsmedlem, som därtill anmäler sig, blir af därtill förordnade kompetenta examinatorer pröfvad på den inhämtade kursen. En medlem, som godkänts på fyra årskurser, erhåller af styrelsen ett diplom på den sålunda genomgångna fyraåriga studiekursen, som sedan räknas såsom merit vid tjänsteansökningar och dylikt. Hvarje årskurs omfattar vanligen 2 eller 3 arbeten, hvartdera af några hundra sidors omfång. Dessa arbeten väljas så, att i den fyraåriga studiekursen skall komma att representeras såväl pedagogiken och den sköna litteraturen som ock ett lämpligt antal af de öfriga ämnena.

I detta sammanhang må det tillåtas mig att göra en liten utflykt från ämnet och omnämna en förening, som står under samma styrelse som den nyss omtalade. Det är *The Young people's reading circle*, ungdomens läseförening.

Man hade lagt märke till huru många de barn, yngre och äldre, voro, som i sina hem saknade lämplig och värdefull läsning vid sidan af skolböckerna. På många ställen hade innästlat sig en underhållig eller rentaf dålig bok- och tidningslitteratur, som direkt motarbetade de sträfvan, som i skolorna nedlades på ungdomens förädling. År 1887 fick den ofvannämnda styrelsen för lärarnes läseförening i uppdrag att organisera äfven en ungdomens läseförening och ställa sig i spetsen för densamma. Föreningen har år efter år rönt allt lifligare anslutning och omfattar nu efter nära 20 års verksamhet omkring 200,000 medlemmar, eller nära hälften af statens ungdom.

Styrelsen ger årligen anvisning på ett tjugutal böcker, lämpade för olika åldersstadier, för hvarje stadium 4 å 5 böcker. Hvarje barn, som läser minst en af dessa, är därmed medlem af föreningen. Dessa studier ingå icke i skolstudierna och äro i alla afseenden frivilliga. Någon examination på det lästa förekommer icke. Styrelsens verksamhet går helt och hållet ut på att bereda tillfälle till och intresse för verkligt god ungdomsläsning i hemmen, och det uppges, att den härutinnan lyckats öfver förväntan väl. De goda böcker, som den ger anvisning på, ha rönt en storartad efterfrågan. De ha kommit in i ett stort antal hem och ha blifvit värderade ej blott af barnen utan äfven af de äldre.

Föreläggarna ha kunnat sälja dessa böcker till ett betydligt reduceradt pris, och den osunda litteraturen har på många håll trängts åt sidan. Det är tydligt, att lärarne, som sett en förträfflig bundsförvant i denna goda ungdomsläsning, uppmuntrat densamma och därigenom bidragit till rörelsens framgång. Å andra sidan bidrar det i icke så ringa mån till att öka lärarens insikter om barnnaturen och hvad som passar för den, att han år efter år blir i tillfälle att ta kännedom om de böcker, som rekommenderas åt barnen och ge akt på hvilka bland dessa böcker, som erhålla den största läsekretsen bland de unga. Från denna synpunkt sedt kan kanske det senast afhandlade på visst sätt anses höra med till talet om lärarnes fortsatta utbildning för sitt kall.

Bland alla medlen för lärarnes fortbildning vill jag till sist omnämna det utan tvifvel kraftigast verkande: de pedagogiska afdelningarna vid universiteten.

Första gången en pedagogisk professur fanns i Förenta staterna var 1832 vid ett af New Yorks universitet. Den indrogs dock snart. Under 1850- och 1860-talen öppnade andra universitet kurser i pedagogik, hvilka emellertid efter några år upphörde. Det är först under 1870-talet, som permanent universitetsundervisning i pedagogik började införas. Iowa och Michigan gjorde nu början. År 1883 funnos 7 universitet och colleges, som meddelade sådan undervisning, och sedan dess har antalet växt mycket fort: 1893 var det 83 och för närvarande är det omkring 200. En stor mängd af dessa röra sig dock med små resurser och kunna fördenskull icke göra mycket för pedagogiken. På andra ställen åter står det pedagogiska studiet mycket högt. Särskildt är detta fallet vid ett 10-tal af Förenta staternas allra största och förnämsta universitet. I regeln äro flera professorer anställda i detta ämne, och vid tre af de största universiteten ha hela pedagogiska fakulteter utvecklats sig, nämligen vid det stora Columbia University i New York och det i samma stad belägna University of New York samt vid University of Chicago.

Vid det förstnämnda universitetet omfattar den pedagogiska fakulteten tusentals studerande och förfogar öfver ett 70-tal lärarkrafter. Alla de olika grenarna af pedagogiken och dess hjälpvetenskaper samt de olika ämnenas metodik

studerar. För skolbesök och praktiska öfningar finnas tvenne stora öfningsskolor med lärjungar i alla åldersklasser från 3 till 18 å 20 år, omfattande de tre i Amerika vanliga afdelningarna: barnträdgården, folkskolan och gymnasiet.

Det andra newyorkseminariet har blott 10 professorer i sin pedagogiska afdelning. Här drifvas studierna blott teoretiskt. Öfningsskola saknas.

I Chicago var det ett lärarseminarium, som förenades med universitetet såsom dess pedagogiska afdelning. Denna äger nu mer än trettio professorer och assistenter och små egna öfnings- och mönsterskolor, af hvilka en afdelning, som omfattar de åtta folkskoleklasserna, är en af de mest berömda reformskolor i hela Amerika.

Ett af de märkligaste amerikanska universiteten beträffande studiet af pedagogiken och dess systervetenskap psykologien är det visserligen lilla men synnerligen framstående Clark University i staden Worcester i Massachusetts. Det står under ledning af den i hela den pedagogiska världen kände Stanley Hall. Som bekant är det Hall, som i Amerika gett uppslag till och ännu är den förnämste ledaren af de därstädes med så stor ifver bedrifna barnpsykologiska undersökningarna. Hans universitet är också medelpunkten för en gren af dessa undersökningar och har åt dem ägnat en särskild institution under ledning af en professor. President Hall ägnar sitt arbete både åt pedagogiken och psykologien. Men därjämte har universitetet en professor ensamt i pedagogik och flera i psykologi.

Nu omnämnda och andra liknande pedagogiska afdelningar vid universiteten ha som sin uppgift att vara anstalter för vetenskaplig pedagogisk forskning och att samtidigt härmed utbilda lärare i pedagogik för universitet, seminarier och så vidare. Men därjämte ha de flesta af dem satt som sin uppgift att bibringa den pedagogiska fackutbildningen åt blifvande lärare i allmänhet i olika slag af skolor. Men på hvad sätt tjäna de lärarnes fortbildning? Som förut i dessa uppsatser blifvit framhållet, går i ganska många amerikanska seminarier en stor del af undervisningen parallellt med de lägre universitetsstudierna. När en elev slutat sina studier i ett sådant seminarium, vinner han därför utan svårighet

inträde vid universitet. Ja än mer, eleverna från många seminarier få vid öfvergången till universitetet räkna sig till godo två studieår, så att de efter två års vistelse vid universitetet kunna aflägga sin kandidatexamen, då annars därtill åtgå fyra år.

Då frågan om folkskollärarnes inträde till universitet för närvarande är aktuell både i Sverige och flera andra europeiska länder, är det naturligtvis intressant att ge akt på hur systemet verkar i Amerika, där för många seminarieelever öfvergången till universiteten är så obehindrad. Såsom mången säkert väntat, träffar man verkligen ett stort antal forna seminarister vid universiteten. Någon allmän statistik föreligger dock, såvidt jag känner, icke däröfver. Men från enskilda seminarier har jag uppgifter rörande de utgångna elevernas öden. Af 515 elever, som under de senaste årtiondena utgått från fullständig kurs vid ett seminarium i staten Wisconsin, har man uppgift om 56, att de lämnat skolans tjänst för att idka akademiska studier. 45 andra hade efter slutad seminariekurs antingen icke alls inträdt i skolans tjänst eller ock, sedan de någon tid tjänstgjort, öfvergått till annat yrke. Det är icke osannolikt, att äfven en del af dessa ingått vid universitet.

Den statistik jag förfogar öfver tillåter mig icke att afgöra, om exemplet från detta seminarium är typiskt eller ej. Men i alla händelser är säkert, att en mycket stor procent af de amerikanska seminariernas elever, dels omedelbart efter slutad seminariekurs, dels efter någon tids tjänstgöring i skolan inträder vid universitet. Kvinnorna återvända väl ofta till folkskolans tjänst, männen mycket sällan. Komma dessa öfver hufvud på något sätt åter till skolan, så är det som gymnasie- eller seminarielärare eller som folkskoleinspektörer.

De nu omtalade lärarne eller lärarkandidaterna kunna vid sin ankomst till universitetet inträda i hvilken fakultet de åstunda, men oftast träffa vi dem i de pedagogiska afdelningarna. Till sina ofvan angifna funktioner kunna således dessa pedagogiska afdelningar äfven räkna den, att de i stor utsträckning besörja redan utbildade lärares fortbildning.

Jag har hittills tänkt på de lärare och lärarinnor, som under en längre tid eller för alltid lämna skolan för att söka sin vidare utbildning vid universitet, och antydtt, att deras antal utan tvifvel är mycket stort. Sakerligen är emellertid antalet vida större af dem, som utan att lämna skolan blott under ferierna eller under en eller annan termins tjänstledighet besöka universitetet. I detta fall är det i ännu högre grad än i det förra de pedagogiska afdelningarna, som anlitas. Det är tydligt, att detta slags fortbildning kommer mera omedelbart folkskolan till godo, då ju de, som fått del af densamma, fortfarande arbeta inom denna skola.

Detsamma gäller om de universitetskurser, som anordnas så, att tjänstgörande lärare och lärarinnor kunna under terminens lopp på den fria veckodagen deltaga i dem. Sådana kurser träffade jag t. ex. vid det ofvannämnda Clark University. Hvarje lördag, som är fridag i skolorna i Worcester, ha hela läsåret igenom presidenten Stanley Hall och den andre professorn i pedagogik hvar sin kurs. Bägge dessa kurser stå öppna såväl för studenterna som för stadens lärarkår.

Lärarnes akademiska studier under ferierna underlättas i hög grad därigenom, att en del stora universitet under skolornas långa sommarferier, vanligen tre månader, regelbundet anordna sommarterminer, under hvilka akademisk undervisning meddelas i samma former och nästan i samma utsträckning, som under de vanliga terminerna, och studierna kunna bedrivas och examina afläggas på samma sätt som under öfriga delar af året. Dessa regelbundna sommarterminer, under hvilka äfven ett stort antal af de vanliga studenterna besöka universitetet, böra icke förväxlas med de ofvan i annat sammanhang omnämnda kortare sommarkurserna, som med afseende på anordningen mera likna sommarkurserna hos oss.

Otto W. Sundén.

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag har utkommit:

Naturlära för folkskolan.

I. Djuren. Växterna. Valda företeelser. Af *Hj. Berg* och *And. Lindén*.

Pris inh. 75 öre.

II. Hälsolära. Af *K. Kjellberg* och *And. Lindén*.

Pris inh. 50 öre.

Ur förordet:

»Under de senare åren hafva allt flera af vårt lands folkskolor erhållit en högre afdelning såsom öfverbyggnad. I sådana skolor har väsentligen ökad tid kunnat anslås till undervisningen i naturkunnighet, och i samband därmed har behovet af en utförligare lärobok i ämnet allt starkare framträdtt. Föreliggande 'Naturlära för folkskolan', utarbetad på grundvalen af våra förut utgifna läroböcker, afser att tillmötesgå detta behov.

'Naturlära för folkskolan' utgifves i tre delar. Del I, som innehåller afdelningarna Djuren, Växterna och Valda företeelser, samt Del II, behandlande Människokroppens byggnad och förrättningar samt Hälsan och dess vård, äro afsedda för den *egentliga folkskolan* och föreligga nu färdiga. Del III, som kommer att behandla de viktigaste biologiska, fysiska och kemiska företeelserna, jordytan och dess förändringar samt himlakropparna, är afsedd för *folkskolans högre afdelning* och torde utkomma under årets lopp.

Beträffande såväl framställningssättet som innehållets anordning hafva vi i det stora hela följt samma grundsatser som i våra föregående läroböcker. Vi ha sålunda äfven här städsökt att så vidt möjligt låta lärjungens egen erfarenhet och iakttagelse utgöra framställningens grundval. Likaså har i den öfversiktliga framställningen af djur- och växtvärlden den naturliga systemföljden bibehållits. Att man vid *undervisningen* häruti bör anpassa lärogången efter de för olika orter och årstider växlande förhållandena, synes oss uppenbart. Men då dessa förhållanden äro så väsentligt olika i de skilda trakterna af vårt vidsträckta land, torde det vara så godt som omöjligt att i en *lärobok* åstadkomma en dylik anpassning. För den enskilde läraren däremot är det lättare att ordna sin undervisning efter hemtraktens förhållanden i anslutning till s. k. 'lifssamhällen'. I syfte att underlätta en sådan anordning äro flertalet af de skildrade växt- och djurarterna behandlade så fristående, att de utan svårighet kunna läsas äfven i annan följd än lärobokens.

Systematiken och terminologien hafva betydligt inskränkts. Däremot ha skildringarna af de särskilda arterna gjorts fylligare och särskild uppmärksamhet ägnats *lifsyftningarna* jämte sambandet mellan dessa och naturföremålens byggnad.»

»Vid utarbetandet af Del II har den framstående läkaren och nykterhetsifraren *d:r Knut Kjellberg* medverkat. Syftet har varit att gifva barndomsskolan en enkel och, hvad sakinnehållet beträffar, fullt tillförlitlig framställning af hälsolärans grunddrag. Särskild vikt har fästs vid redogörelsen för *de rusgifvande ämnenas natur och verknningar*.»

6.

Thure Fredrik Kylander.

Utgifvaren af denna tidskrift, seminarieadjunkten, fil. doktor T. F. Kylander har den 5 sistlidne maj slutat sina dagar.

D:r Kylander var född i Linköping 1844, blef 1862 student i Uppsala, fil. kand. 1875 och fil. doktor 1877. Efter disputationen i Lund för prästexamen prästvigdes han i Linköping 1901. Sedan han i fyra terminer tjänstgjort som vice lektor i Linköping samt i tre terminer såsom vice adjunkt i Norrköping och Linköping, utnämndes han år 1880 till adjunkt vid Linköpings seminarium, där han alltsedan var anställd.

Kylander, som var känd för intelligens och stor beläsenhet i skilda ämnen, var språkkarl och framför allt latinare och ansågs som en synnerligen skicklig sådan. Då han såsom seminarielärare ej fick någon användning för detta ämne, var det i stället svenska språket, där han också ägde goda studier, som kom att taga hans intresse i anspråk. I undervisningen i detta ämne hade han vunnit en betydande insikt och färdighet och förstod äfven att ingjuta hos sina elever intresse ej blott för språkets lagar utan äfven för litteraturen. Det är många generationer af skollärare, som fått njuta af hans undervisning, hvilken enligt vittnesbörd, som afgifvits af såväl lärare som förra elever, var både grundlig och praktisk. Utom svenska kom Kylander äfven att ägna sig åt bibliska historien, för hvilket ämne han mycket

kom att intressera sig. En frukt af studier häri är hans skrift: Förklaring till Jesu bergspredikan, som från sakkunnigt håll blifvit väl vitsordad.

Eleverna hade i Kylander en beskyddare och vän, och han var därför afhållen af dem.

Af skrifter har Kylander utgifvit: Sextus Propertius, I. En litteratur-historisk studie, Uppsala 1877, gradualdisputation; II. Elegiæ quædam sueticis versibus expressæ, 1884, afhandling för lektorat; De epistola Ignatii ad Romanos scripta, Linköping 1882, afhandling för lektorat; Ignatii bref till efeserna, afh. ventilerad inför teol. fakulteten i Lund 1901 för prästexamen; Högmässopredikan nyårsdagen 1903; tillsammans med J. E. Iverus: Biblisk Kartbok, Linköping 1884. Af denna tidskrift har Kylander redigerat årgångarna 16—24 (1897—1905, hvaruti ett flertal artiklar samt de flesta recensionerna af böcker äro af hans hand.

Äfven för allmänna ärenden hade han under sin krafts dagar intresse och var ett antal år stadsfullmäktig i Linköping. Dessutom var Kylander en ifrig försvarsvän och var flera år ordförande i Linköpings försvarsförening.

Kylander var en inom Östergötland vida känd person. Må frid hvila öfver hans minne!

J. F. B.

7.

Något om läran om hembygden.

Hvar Guds sol först sken för dig, o människa; hvar himmelens stjärnor först lyste för dig; hvar Guds blixtar först för dig uppenbarade hans allmakt och hans stormvindar med helig rysning brusade genom din själ: där är din kärlek, där är ditt fosterland.

Hvar det första människoögat älskande lutade sig öfver din vagga; hvar din moder först bar dig med glädje i sin famn och din fader i ditt hjärta inristade visdomens läror: där är din kärlek, där är ditt fosterland.

Och vore det kala klippor och öde öar, och bodde arbete och mödor där borta med dig, du måste dock ständigt hålla landet kärt; ty du är en människa och kan icke förgäta det utan måste behålla det i ditt hjärta.

Äfven är friheten ingen tom dröm och ingen ofruktbar fördom, utan i den lefver ditt mod och din stolthet samt vissheten, att du härstammar från himmelen.

Där är friheten, där du får lefva i dina fäders seder och bruk och lagar, hvar det lyckliggör dig, som redan lyckliggjorde dina äldsta fäder, hvar inga främmande förtryckare råda öfver dig och inga främmande pådrifvare drifva på dig, såsom man drifver boskapen med käppar.

Detta fosterland och denna frihet äro en skatt, som innesluter sig i en outhärlig kärlek och trohet, den ädlaste egendom, som utom religionen, uti hvilken finnes en ännu högre frihet, en god människa äger på jorden och begär att äga.

Af dessa vackra ord, sagda af en ädel diktare, framgår, huru viktig och betydelsefull kännedomen om hembygden är.

Helt naturligt utgår diktaren vid sin betraktelse från det ställe, där människan först såg dagens ljus, och från den trängsta lifsgemenskap, till hvilken hon hörde vid sitt inträde i världen; men genomträngd af den öfvertygelsen,

att kärleken till fosterlandet växer fram ur kärleken till hemmet, blir han icke stående vid hemmet och familjen utan lägger sina landsmän varmt på hjärtat äfven de plikter, de såsom sociala väsen hafva att uppfylla för att främja icke endast familjens utan hela samhällets bästa.

För att kärleken till hembygden och i samband därmed kärleken till fosterlandet må fast rota sig och växa sig stark hos en människa, bör hon hafva en god kännedom om hembygden och om fosterlandet, men hon bör känna hembygden icke endast som en del af fosterlandet bredvid andra delar utan som en för henne synnerligen betydelsefull del, som en del, där hon fått sin grundläggande danning, och som därför framför andra bör tilldraga sig hennes intresse och ligga hennes hjärta nära, och just därför böra hem och skola samverka för att gifva de unga, som växa upp i en trakt, god kännedom om denna trakt och dess förhållanden och i öfrigt söka ställa det så för dem, att de, omhuldade af allvarlig kärlek, där finna sig väl.

Den fosterländskt sinnade skald, hvars djupa, varma tankar, vi härofvan anført, är E. M. Arndt (1769—1860). I samma anda som han uttalar sig ock en hans landsman, den namnkunnige tyske pedagogen A. Diesterweg (1790—1866). Han säger: »Det är lofvärdt och skönt att älska sitt hem, ja, att vara genomglödgad af kärlek till hemmet; men det kommer mycket an på hvad han (läraren eller människan öfver hufvud) älskar i hemmet, om han älskar blott bergen och fälten eller erinringen om den lyckliga barnomens dagar, eller om han älskar hemmet, emedan han i det ser landet, i hvilket han företrädesvis kan vara verksam för sig och andra för att bilda sig och dem till ädlare människor. I förra fallet är kärleken till hemmet jordisk och utan synnerligt värde; i senare fallet åter är det en helig kärlek till hemmet, och det är en kostlig ting, att hjärtat är genomträngdt af den.»

Öfvertygelsen om att kärleken till hemmet är en af grundstenarna till kärleken till fäderneslandet är icke längre en eller annan persons, utan den är numera gemensam för många. Särskildt äro de tänkande pedagogerna genomträngda däraf. Därför yrka de också på att läran om hembyg-

den skall blifva tillbörligt beaktad vid undervisningen. Denna fordran fota de på ännu en grund, nämligen den erfarenheten, att undervisningen, om den skall blifva rätt fruktbringande, bör utgå från den omedelbara åskådningen.

Ense är man numera därom, att man i skolan bör bringa barnen kännedom om hembygden, men meningarna äro skilda, när det blir fråga om att afgöra, i hvilket förhållande undervisningen om hembygden bör stå till den geografiska undervisningen öfver hufvud. Somliga förmena nämligen, att undervisningen om hembygden bör vara förberedande för den egentliga undervisningen i geografi; andra åter hålla före, att kännedomen om hemtrakten bör bibringas barnen, icke endast för att de under inhämtande af denna kännedom måtte få lära sig att uppfatta de allmänna geografiska begreppen, t. ex. berg, flod, sund, ö m. m., utan därjämte för att man måtte i hemtraktens förhållanden hafva utgångspunkter och belysningsmedel vid undervisningen i de särskilda stycken, som höra till lärokursen i geografi. I förra fallet kommer läran om hembygden att anses som en del af åskådningsöfningarna och förläggas till skolans lägre afdelningar; i senare fallet räknas den till den egentliga lärokursen i geografi och förekommer på skolans alla stadier i närmaste samband med hvad som vid undervisningen däri skall meddelas. I förra fallet kommer undervisningen att blifva mindre, i senare fallet åter mer omfattande.

Den allmännaste uppfattningen torde vara, att undervisningen om hembygden bör föregå och förbereda den egentliga undervisningen i geografi. Atminstone torde det förhålla sig så, att vid arbetet i skolan läran om hembygden mestadels får den blygsamma uppgiften att förbereda undervisningen i geografi, äfven om vederbörande för öfrigt hysa motsatt åsikt om ifrågavarande undervisnings mål och omfattning.

Rörande förfaringssättet vid undervisningen om hembygden, när denna är hufvudsakligen förberedande för undervisningen i geografi, må här några spridda tankar meddelas.

Uppgiften kommer i detta fall hufvudsakligen att bestå däruti, att insikten om de geografiska grundbegreppen, som aldrig bör meddelas genom inlärande af färdiga definitioner, bi-

bringas barnen på den egna åskådningens väg. På bergen i hemtrakten böra t. ex. barnen lära sig uppfatta begreppen: dal, berg, bergskedja, flod, sluttning, pass o. s. v.; vid bäcken, som flyter i skolhusets grannskap, böra de inhämta, hvad flod, ström, vattenfall, strand, källa, mynning, flodbädd och flodområde m. m. är; vid en sjö eller damm böra de få lära sig förstå, hvad sjö, ö, halfö är.

De föremål, som de sålunda skådat och genom ögonens förmedling uppfattat, böra de därefter få rita upp. Detta är ett godt medel att lära dem förstå kartan.

I föremålet (berget, sjön) i hemtrakten få barnen den måttstock, hvarmed de kunna jämföra motsvarande föremål i andra länder. Så kunna de t. ex. med hänsyn till storleken jämföra en främmande stad med fädernestaden eller med en stad, som ligger i skolhusets grannskap; med sjöar och floder i hemtrakten kunna de jämföra sjöar och floder i andra länder o. s. v.

Af hemtrakten, sådan den ter sig under vintern, kunna de få de första dragen till en föreställning om polartrakterna.

Utan en dylik förberedande undervisning löper man fara att åtskilliga föreställningar, man gifver barnen under den fortsatta undervisningen, blifva endast tomma ord.

Till en början bör, om möjligt, undervisningen om hemtrakten ej meddelas inne i skolan utan i det fria på en högt ligande plats. Skolbarnen böra få se föremålen sådana de i verkligheten äro samt med ledning af lärarens frågor lära sig att själfva iakttaga, själfva finna och själfva göra reda för hvad de iakttagit och funnit. Såsom vi redan antydtt, böra barnen få rita upp de föremål, som de ute i naturen iakttagit, och därmed böra de få börja, så snart de därtill äro dogse, och göra det så ofta, som tid och öfriga förhållanden det medgifva.

För sin skolas räkning bör läraren själf rita en karta öfver den trakt, hvori skolan ligger. Han må gärna vid undervisningen om landskapet begagna en tryckt karta, om sådan finnes att tillgå, men öfver skolan och dess omgifningar bör han själf rita en karta. Denna bör nämligen upptaga åtskilliga detaljer, som man ej kan finna på landskapskartan.

Af en sådan karta öfver hemtrakten har läraren synnerligen stort gagn vid undervisningen, synnerligen då fråga är om att lära barnen förstå en karta.

Äfven i vårt lands skolor har man beredt utrymme för läran om hemtrakten. Redan i 1878 års normalplan heter det: »Åskådningsöfningarna må till en början helst anknyta sig till enskilda föremål (t. ex. några af de vanligaste djuren och växterna), som, när föremålen själfva icke kunna lämpligen förevisas, åskådliggöras medelst planscher. Därefter förekomma samtal rörande de vanligaste yrkena, såsom åkerbruk, sjöfart, bergshandtering m. fl., äfvensom skildringar af hemtrakten, hvarvid de allmännaste geografiska föremålen, såsom höjd, slätt, flod, ö, sund m. fl., framställas för barnens iakttagelse.» Och med hänsyn till förfaringssättet heter det, att lärarinnan bör, sedan hon meddelat hvad som skall utgöra föremålet för åskådningsöfningen, under hänvisning till naturföremål eller plansch samtala med barnen därom samt därvid söka handleda dem till att vinna klarare föreställningar och att enkelt och redigt uttrycka sina tankar om hvad som blifvit förevisadt och meddeladt.

1889 års normalplan bibehåller i hufvudsak samma anvisningar. Den enda förändring af vikt är, att efter anvisningen, att de allmännaste geografiska föremålen, såsom höjd, slätt, flod, ö m. fl., böra framställas för barnens iakttagelse, tillägges: »och visas på kartan».

I 1900 års normalplan bibehålles vid tal om åskådningsöfningar hvad som rörande undervisningen om hemtrakten blifvit sagdt i 1889 års normalplan; men när fråga är om läroängsen i den egentliga lärokursen i geografi, säges det, att först bör genomgå en inledningskurs: en åskådlig framställning af hembygden jämte en kort redogörelse för det egna landskapet bådadera i förening med öfningar, som afse att lära barnen uppfatta och förstå kartan, Skandinaviska halföns gränser, det allmännaste af dess höjdförhållanden, Sveriges hufvuddelar, utvisande på karta eller glob af världsdelar och världshaf.

Med hänsyn till förfaringssättet meddelas den anvisningen, att vid framställningen af hembygden läraren bör å svarta taflan teckna det, som barnen dels under lärarens

ledning, dels efter gifna anvisningar och dels på egen hand iakttagit beträffande omgifningens terrängförhållanden för att därigenom öfva dem i att uppfatta en karta.

Enligt 1900 års normalplan böra sålunda åskådningsöfningarna omfatta äfven hemtrakten, men undervisning om denna skall meddelas äfven i folkskolans första klass. Vid åskådningsöfningarna i småskolan må man göra till hufvudsaklig uppgift att bibringa barnen en på egen iakttagelse grundad uppfattning af de geografiska grundbegreppen; vid geografiundervisningen i folkskolans första klass må man, enligt normalplanen, börja med en åskådlig framställning af hemtrakten i dess helhet.

Syftet med de gjorda förändringarna är att åstadkomma större åskådlighet vid den första undervisningen samt större fyllighet vid behandlingen af ämnets viktigaste delar, och därför har man lagt större vikt vid öfningarna att uppfatta och förstå kartan.

I det underdåniga utlåtande, som kommitterade, hvilka blifvit utsedda för granskning af läroböcker för folkskolan samt för framläggande af grundsatser för deras uppställning, afgäfvö den 24 mars 1887, heter det: »Under förutsättning att barnen antingen i småskolan eller under den första lärotiden i folkskolan fått genom muntlig meddelelse af lärare nödig kännedom om hemorten och lärt att förstå kartan, hålla kommitterade före, att det stoff, som skall upptagas i läroboken, bör fördelas i tvenne koncentrisk kretsar, nämligen en inledande och en utförligare.»

Af hvad nu anförts framgår med full tydlighet, att man i vårt land redan länge insett, att barnen böra i skolan få inhämta god kännedom om hemtrakten. Med hänsyn till förhållandet till den egentliga geografiska lärokursen har man ansett, att undervisningen om hemtrakten bör vara förberedande för undervisningen i geografi.

Frågar man huru de i normalplanen gifna anvisningarna efterföljts, måste man medgifva, att de mångenstädes ej tillämpats. Det är i sanning nedslående att behöfva göra ett sådant medgifvande; men vill man framställa förhållandena sådana de äro, så nödgas man erkänna, att de anvisningar, hvarom här är fråga, höra till de många, som man flerstädes

ej brytt sig om att tillämpa. Nyttan af det angifna förfaringssättet är obestridlig, och det är ju ingenting i skolans organisation eller i bristen på materiel, som hindrar dess användning, men det är ingen ovanlig företeelse, att svenska folkskolelärare och lärarinnor ej befatta sig med att så grundligt studera normalplanen, att de veta, hvad den innehåller. Så blifva många af dess anvisningar ej tillämpade, oaktadt de äro fullt ändamålsenliga och i öfverensstämmelse med den nyare metodikens kraf.

Det vore i sanning mycket önskvärdt, om läran angående hembygden äfven i vårt lands skolor finge den plats, som den med rätta tillkommer. Det behöfs nämligen synnerligen väl, att alla lofliga medel användas för att väcka till lif och underhålla kärleken till fosterlandet. Af stor vikt är jämväl, att man vid undervisningen förfar så åskådligt som möjligt; att man i allmänhet leder barnen att utgående från konkreta fall draga allmänna slutsatser; att man, om man vill gå en motsatt väg, belyser de allmänna slutsatserna med enskilda fall. Och vid undervisningen om hembygden, om denna bedrifves på rätt sätt, har man just rika tillfällen att på ett intresseväckande sätt väcka och utbilda barnens iakttagelseförmåga samt lära dem att reflektera öfver hvad de iakttagit.

Men fastän jag på det allra bestämdaste måste instämma med normalplanen i dess kraf på att undervisningen om hembygden bör drifvas i alla landets folkskolor, så är jag dock tveksam, om nu ifrågavarande undervisning bör vara endast förberedande och sålunda hemma egentligen i småskolan samt möjligen af första klassen af folkskolan. Det är så mycket som talar för att läran om hembygden framställas i större omfattning än som är fallet, om den skall vara endast eller hufvudsakligen förberedande för den egentliga geografiska kursen, att vi känna oss alltmer dragna till den meningen, att undervisning om hembygden bör förekomma på skolans alla stadier och vara förberedande ej endast för den geografiska lärokursen i dess helhet genom meddelande af de allmänna geografiska begreppen utan jämväl för de särskilda styckena af den geografiska lärokursen. Förhållandena i hembygden böra såvidt möjligt vara utgångspunkten vid framställningen af dessa och från hembygdens förhållanden böra såvidt ske kan

belysningsmedel hämtas för hvad man vill klargöra för barnen.

Vi vilja här nedan fästa uppmärksamhet på tre punkter, som böra särskildt betonas, om man vill göra undervisningen rätt tilltalande och rätt fruktbringande. Vid utläggningen af dessa går jag i Richard Köhlers fotspår, hvilken genomvandrat A. Diesterwegs skrifter och ur dem hämtat det hufvudsakliga han anser sig böra meddela sina läsare för att kunna bidraga därtill, att undervisningen om hembygden kommer till heders.

De tre punkterna äro:

1. Skall undervisningen om hembygden få riktigt lif, bör läraren därvid stödja sig på egna iakttagelser; endast däri- genom få lärjungarne tillbörlig eggelse att själfständigt iakt- taga hembygden och dess förhållanden samt att reflektera däröfver

»Så själfklar denna fordran är», säger Köhler, »tror jag mig dock böra ställa den först, ty just det närmast liggande och det själfklara försummas stundom i pedagogiken på ett i ögonen fallande sätt.»

2. Undervisning om hembygden bör förekomma icke endast som inledning till undervisning i geografi utan jämväl på alla stadier af den geografiska undervisningen i skolan.

3. Vid behandling af hembygden bör man särskildt taga hänsyn till uppfostrans sociala sida.

I sina skrifter hade Diesterweg betonat hvad här ofvan sagts i första och tredje punkten. Såvidt oss är bekant, har ingen senare pedagog framhållit detta med mera kraft och värme än den gamle Diesterweg. Hvad denne har sagt an- gående undervisningen om hembygden är sannerligen icke för- åldradt, utan det förtjänar ännu i dag det allvarligaste be- aktande.

De skrifter, hvari Diesterweg uttalat sig rörande un- dervisningen om hembygden, äro: »Om kännedom om hem- bygden»; »Hvarje skollärare en kännare af naturen, hvarje landtskollärare en naturforskare»; »Lärarens sociala ställning» och »Om metoden vid undervisning i geografi». — I den sist nämnda skriften behandlas undervisning om hembygden som grundvalen för undervisning i geografi på alla skolans stadier.

Verkar läraren på en ort, som är beskrifven i någon bok, som utgifvits till ledning vid undervisningen om den ortens geografiska förhållanden, har han ju en god hjälp i den boken, men han är utsatt för den faran, att han alltför mycket binder sig vid det tryckta ordet och därigenom för- summar att själf iakttaga och reflektera. Undviker han ej den faran, blir följden att undervisningen ej blir så lefvande och personlig, som den borde och kunde. Nej, den tryckta handledningen får ej vända bort läraren från att med egna ögon iakttaga hembygdens förhållanden och personligen träda i beröring med dess bebyggare. Handledningen må härvid vara en vägvisare men ingenting vidare.

Kommer läraren åter till en ort, som saknar en dylik beskrifning, då måste han, om han ej är ett ortens barn, på egen hand skaffa sig erforderlig kännedom om den för honom obekanta bygden. I sådant fall kunna Diesterwegs anvisningar blifva honom till god nytta. Hvad skall under sådana omständigheter läraren taga sig till? Skall han draga sig från människorna i trakten och hålla sig till naturen eller lefva i böckernas värld? Hvilket råd gifver Diesterweg? Han säger, att läraren bör göra sig förtrogen med såväl människorna i trakten som naturen därstädes. Särskildt bör läraren lära sig känna landtmännen. Detta kräver icke en- dast hans sociala plikt utan äfven hans personliga intresse. Hvad Diesterweg önskade, att läraren på landsbygden måtte göra, det har han själf ifrigt bemödat sig om. Han ville nämligen sätta sig in uti de enskilda lärarnes enskilda lef- nadsförhållanden, hvilka han utbildat för deras kall, och hvilkas senare öden lifligt intresserade honom. Han studerade landtmännen i Westerwald, där han var född och växte upp, och sökte grundligt lära känna deras föreställningsvärld. Vi- dare anställde han i flera byar i Thüringen och Sachsen noggranna undersökningar rörande land och folk. Slutligen studerade han äfven förhållandena i några byar i kustlan- det. Därigenom blef han satt i tillfälle att göra intressanta och lärorika jämförelser mellan det olika tänkesättet hos be- folkningen vid kustlandet och inne i landet. Naturligtvis lärde han under allt detta känna landtbefolkningens många ensidigheter och fördomar, men detta hindrade honom icke

från att tillbörligt uppskatta de ljusa sidorna i landtmännens sinnelag. Snarare kände han, som var en kärnfrisk man, sig mäktigt tilltalad af landtbefolkningens kärnfulla väsen. Han ansåg också, att bondeståndet var nationens kärna.

Resultatet af hans studier öfver land och folk befästade hans öfvertygelse, att det var viktigt för läraren att känna icke endast den ortens geografiska förhållanden, i hvilken han blifvit anställd, utan ock dess befolknings sinnesart och omständigheter, om han bland den ville verka till välsignelse.

Omfattande böra lärarens studier öfver hemtrakten, enligt Diesterweg, blifva. Han bör göra sig förtrogen med dess geografiska förhållanden: läge (längd, bredd och höjd öfver hafvet), ytförhållanden (bergbyggnad, vattensystem, jordbeskaffenhet), klimat, växtlighet, djurvärld. Vidare bör han lära känna befolkningsförhållandena: folkslag, talrikhet, skaplynne och lefnadssätt, språk, religion och bildning. Slutligen bör han göra sig reda för samfundsförhållanden och näringslif. Och allt detta bör han studera så grundligt, som omständigheterna kunna medgifva. Så bör han t. ex. i fråga om lefnadssättet göra sig reda för huru boningshusen med därtill hörande uthus för olika ändamål uppföras och inredas, han bör jämväl aktgifva på de rikas och fattigas, mäns och kvinnors, ynglingars och flickors dräkter i söcken och helg, folkets kost, seder och bruk vid fester (barndop, bröllop, begrafning), sällskapliga förhållanden (lekar, dans m. m.), sundhetsförhållanden (de vanligen rådande sjukdomarna, epidemier m. m.), uppfostran i hemmet o. s. v. Men det skulle blifva alltför långt att uppräknat allt som Diesterweg anser läraren bör göra till föremål för sina iakttagelser. Han bör, enligt Diesterweg, i korthet sagdt, göra sig väl förtrogen med hembygdens alla förhållanden i kyrkligt, borgerligt och ekonomiskt hänseende; han bör ock grundligt lära känna befolkningens seder och bruk, härstamning och sinnesart, språk och bildning m. m. Men det är ej nog härmed. Läraren bör ock söka göra klart för sig, huru förefintliga brister i ett eller annat hänseende skulle kunna afhjälpas.

Ett ingående studium bör läraren sålunda ägna åt hemtrakten, och gör han detta, skall han därigenom blifva bättre i stånd

att uppfostrande inverka ej blott på den ungdom, som öfverlämnas åt hans vård, utan ock på den vuxna befolkningen. Men ett dylikt studium kommer också att i hög grad främja lärarens egen utveckling. Genom de omfattande insikter och erfarenheter, han på detta sätt förvärfvat, erhåller han en god allmänbildning, hvilken för en man i hans ställning har en ganska stor betydelse. Han skall ock härigenom blifva i tillfälle att göra sin undervisning mera praktisk genom att meddela barnen åtskilligt, hvaraf de kunna hafva omedelbar nytta i det hvardagliga lifvet. Särskildt genom att göra sig förtrogen med människornas i hemtrakten sinnesart och tänkesätt skall det blifva lättare för honom att finna det bästa förfaringssätt vid hans såväl undervisande som uppfostrande verksamhet.

Klart är, att åtskilligt af det, som läraren, enligt Diesterwegs mening, skall göra till föremål för sina iakttagelser, ej kommer till direkt användning vid undervisningen i skolan. Men, såsom vi nyss hafva antydtt, förtrogenheten med hemtraktens förhållanden skall bidraga till ej endast att göra läraren skickligare i sitt kall utan ock att göra hela hans ställning angenämare och inflytelserikare. Han skall därigenom jämväl liksom växa fast vid hembygden, som blifver honom alltmera kär.

I läroböckerna i metodik läsa vi ofta, att det är af stor vikt, att undervisningen om hemtrakten meddelas icke endast i skolsalen utan jämväl i det fria under promenader och utflykter — och visst är det så. Men gör man sig reda för huru detta kraf uppfylles i de särskilda skolorna, torde resultatet blifva, att endast undantagsvis förekomma dylika promenader och utflykter.

I de större städerna torde man numera ägna mer tid åt skolvandringar för meddelande af åtskilliga insikter, men på landsbygden torde dylika vandringar förekomma mycket sällan. Man måste också medgifva, att förhållandena i vårt land ofta äro sådana, att i dem finnas hinder för meddelande af undervisning i det fria. För öfrigt torde åtskilliga lärare och särskildt småskollärarinnor ej äga förmåga att ordna sådana vandringar så, att de medföra någon frukt. I sådant fall är det bättre, att dylika ej företagas. Men då undervis-

ningen i det fria i hög grad för barnen underlättar uppfattningen af åtskilliga förhållanden inom geografiens och naturkunnighetens område, synes det oss, som om vederbörande styrelser och lärare vid de anstalter, där lärare utbildas, borde låta sig angeläget vara, att de blifvande lärarne och lärarinnorna erhålla anvisningar, huru ifrågavarande vandringer böra företagas, för att de skola medföra det gagn, som med dem afses.

Då man gör sig reda för allt, som Diesterweg vill att läraren skall studera i hemtrakten för att sedan kunna meddela undervisning om denna, förstår man, att han vill gifva nämnda undervisning en annan uppgift än att endast förbereda undervisningen i den egentliga geografiska lärokursen. Mycket af det, som läraren skall sätta sig in uti, kan komma till användning först i skolans högre afdelningar, men i dessa kan det blifva till stort gagn.

Stor uppmärksamhet bör, enligt Diesterweg, ägnas åt de sociala förhållandena. Studera vi grundligt det landskap, som omger oss, kunna vi ej undgå att fästa oss äfven vid de mänskliga lifsgemenskaper, som där träda oss till mötes, och vid det, som dessa hafva åstadkommit.

Det enklaste och närmaste liggande om dessa lifsgemenskaper (mänskliga föreningar) bör visserligen meddelas vid undervisningen redan i skolans lägre afdelningar; men först i de högre afdelningarna kan det, som rör dessa lifsgemenskaper, framställas med den grundlighet, som erfordras för att det meddelade skall blifva till något gagn. På samma sätt förhåller det sig med naturkunnigheten. Hvad som ur djur- och växtgeografien, geologien och meteorologien m. m. bör inhämtas af barnen, för att de måtte få en någorlunda god kännedom om hembygden, är ej af sådan beskaffenhet, att lärjungarne i de lägre klasserna hafva förmåga att kunna fatta det. Därtill kräfves en högre intellektuell utveckling än nämnda lärjungar i allmänhet äga.

I en handledning, som handlar om Nürnberg och dess omgifningar, säges det om det där befintliga germanska museet: »Här äro många saker att se», och om industrimuseet i samma stad heter det: »I detta museum äro mestadels nya saker utställda.» Med hänsyn till enkelhet är ingenting att anmärka

mot dessa meddelanden, men de äro dock synnerligen ötillfredsställande. Genom sådana allmänna framställningar kan man hvarken väcka barnens intresse eller gifva dem något, hvaraf de skulle kunna göra sig gagn. De vilja, att åtminstone några enskilda saker uppräknas, och att dessa nödtorftigt skildras, eller om möjligt förevisas — hvilket ju vore det bästa och lämpligaste —, om de skola få en tillfredsställande föreställning om dem och något intresse för dem. Handledningens författare försöker väl sedan att något närmare gå in på de föremål, som finnas i de båda museerna; men det han därom säger är mycket torftigt och ej lämpligt för vinnande af det förutsatta målet. Men hur skall läraren bära sig åt för att på metodiskt sätt bibringa barnen i skolans lägre afdelningar någorlunda klara föreställningar om föremålen i det germanska museet? Det kan han icke. Detta bevisar, att undervisningen om hemtrakten ej får meddelas endast i skolans lägre afdelningar.

Diesterweg menar, att man vid undervisningen i geografi skall meddela åtskilligt, som ligger inom »kulturens» — ordet taget i vidsträckt bemärkelse — område. Han vill, att man, på grund af det omedelbara sammanhanget mellan geografi och andra vetandets områden, skall vid undervisningen i geografi meddela äfven det viktigaste från dessa områden. Undervisningen i geografi bör sålunda omfatta följande stycken: jordens storlek och gestalt i allmänhet, fördelning af land och vatten på jordytan, dess geologiska byggnad, dess berg- och vattensystem, dess växt- och djurvärld, de klimatiska förhållandena, människorna, som lefva på jorden, och deras sociala, politiska, religiösa, industriella, merkantila förhållanden samt för öfrigt allt sådant, som har inflytande på människornas lif. Sålunda komma jämväl stycken af historien att genomgåas vid den undervisning, som här är i fråga. Slutligen bör undervisningen i geografien sträcka sig äfven till jorden som del af solsystemet. Alla här uppräknade områden bör man beträda redan vid undervisningen om hemtrakten, hvilken undervisning ju — enligt Diesterwegs mening — bör förekomma på skolans alla stadier, emedan man ju från hemtraktens förhållanden kan hämta både lämpliga utgångspunkter och belysningsmedel vid undervisningen

om såväl det egna fosterlandets som andra länders geografiska förhållanden. Synnerlig vikt fäste Diesterweg vid de sociala förhållandena. Han var en socialpedagog. Visserligen förekom på hans tid icke ännu namnet sociologi, men han kände dock de läror, som i den s. k. sociologien framställas, och han omfattade dem med intresse och fordrade, att de skulle tillämpas. Han påstod med bestämdhet, att den tid ej vore aflägsen, då man allmänt skulle söka sätta sig in i »vetenskapen om samfundet», hvilket uttryck han begagnade i st. f. den sedan uppkomna benämningen sociologi. Utan insikt i sociologi skulle pedagogen ej kunna lösa åtskilliga frågor, som ligga inom området för hans vetenskap. Resultaten, hvartill man genom studiet af sociologi skulle komma, skulle helt visst blifva af stor betydelse för undervisning och uppfostran. Därför skulle man, så hoppades Diesterweg, i en nära liggande framtid komma att göra sig dem till godo. Hans hopp har icke kommit på skam.

Äfven i de anvisningar, som Diesterweg gifvit rörande undervisning om hemtrakten — hvilket ju ock framgår redan af det, som härofvan blifvit anfördt —, framträder starkt »det storartade sociala och nationella drag», som utmärker Diesterweg och för hvilket han blifvit mycket berömd af t. ex. v. Sallwück. Därför begär Diesterweg af läraren, att han skall göra sig mycket förtrogen med den bys eller den stads förhållanden, där han är satt att verka, och noga lära känna de där bestående anordningar och inrättningar för ett regleradt samfundslif, icke endast därför, att han skall vara en socialt — där man tar ordet i dess vidsträcktaste betydelse — verksam medlem i kommunen och för den skull måste hafva gjort praktiskt-sociala studier, utan äfven och ej mindre därför, att han bör uppfostra sina lärjungar, så att de i framtiden vilja och kunna använda sina gåfvor och krafter icke endast för sitt eget utan ock för andras, ja, för hela samfundets bästa. Den naturliga vägen att nå detta mål är, att undervisningen anknyter sig först och främst till förhållandena i lärjungens närmaste omgifning och tager behörig hänsyn till de omständigheter, under hvilka sannolikt flertalet af skolans lärjungar i stundande dagar kommer att leva och verka. Detta sista kraf står icke i motsats till

Pestalozzis påstående, att folkskolan såsom en skola, i hvilken allmän medborgerlig bildning bör meddelas, ej skall omedelbart förbereda för det praktiska lifvet. Men härvid är att märka, att om man vid undervisningen tager hänsyn till det praktiska lifvet och därigenom hindrar den normala utvecklingen af barnens själskrafter, då är detta stridande mot Pestalozzis ofvan anförda grundsats och förkastligt; men hänsyn till praktiska lifvet, som icke störande inverkar på själskrafternas normala utveckling, är vid undervisningen icke endast tillåtlig utan byggd på rent psykologiska grunder. En lärare, som vid undervisningen såvidt möjligt utgår från de förhållanden, i hvilka barnet lefver, och som ligga nära dess uppfattning, han arbetar i Pestalozzis anda. Han (Pestalozzi) har ju allvarligt betonat, att undervisningen bör i regel utgå ifrån och sluta sig till åskådningen. Enligt Diesterwegs åsikt böra äfven folkskolans elever få en tillfredsställande uppfattning om hvad en kommun, församling, skoldistrikt är; folkskoleeleven bör jämväl erhålla undervisning om hvad familj, stat och kyrka är. Dessutom bör man gifva honom kännedom om öfriga samfundsföreningar, om ändamålet med dessa alla samt om de fördelar dessa föreningar hafva såväl för enskilda som för hela samfund. Men på det att undervisning om allt detta måtte kunna bedrivas med rätt framgång, bör först och främst de ungas intresse väckas för de trängre kretsar, på hvilka man kan mest omedelbart fästa deras uppmärksamhet. Diesterweg förklarar därför, att af allt vetande om jorden är för hvarje skolbarn viktigast och oumbärligast att känna orten, där det lefver, och de borgerliga förhållanden, som inverka på det och i hvilka och på hvilka det efter all sannolikhet kommer att verka. Och hvarför är detta så viktigt? Jo, emedan människan icke får den rätta insikten om och det rätta intresset för vidsträcktare, mera omfattande förhållanden, om hon ringaktar de inskräntare förhållanden, som ligga henne närmast, och visar sig likgiltig beträffande dessa. Om alltså Diesterweg yrkar därpå, att barnet i skolan skall få kännedom om hemtraktens förhållanden, och att det skall fostras till intresse för dessa, så litet omfattande och intressanta de än må synas, så gör han det icke endast för att främja de små samfundens bästa, utan där-

jämte och företrädesvis därför, att de ungas intressen måtte väckas äfven för de större samfundsföreningarna; att de som vuxna måtte blifva villiga att ägna tid och krafter för statens bästa; att de på allt sätt måtte söka främja det helas väl, sedan de blifvit myndiga medlemmar i staten.

Uttryckligen framhåller Diesterweg, att det är en af skolans viktigaste plikter att sörja därför, att dess alumner lära sig inse nödvändigheten af och syftet med de offentliga inrättningarna. Enligt hans mening bör den offentliga skolan lägga grunden till en rätt uppfattning af och ett varmt intresse för samfundsföreningarna, och det offentliga lifvet bör hafva en dylik grund till förutsättning samt bygga vidare därpå. Varmt öfvertygad är han äfven, att skolan i detta hänseende förmår kraftigt understödja det offentliga lifvet. »Helt visst», säger han »kan en klar, af den rätta sinnesstämningen genomträngd undervisning om borgerliga förhållanden ofantligt mycket bidra därtill, att de blifvande medborgarne betrakta uppgiften för sitt lif som en gemensam uppgift, tills de slutligen komma därhän, att de ej skilja det egna intresset från det allmänna, att de underordna det förra under det senare och ändtligen att de, gripna af idén om en ädel gemenskap i lifvet, lefva och verka med duglighet och villighet att underkasta sig uppoffringar för gemensamma intressen.» Men med allt detta har Diesterweg ej velat säga, att man i skolan bör drifva socialpolitik eller partipolitik; ej heller är det hans mening, att i folkskolan undervisning bör meddelas i lagkunskap, nationalekonomi och dylikt. Nej, de som framställa sådana yrkanden, och de äro i vår tid ej så få, hafva ej något stöd hos Diesterweg. Visserligen framhåller han kraftigt skolans sociala uppgift, men lika kraftigt drager han de nödvändiga gränserna för denna uppgift. Läraren bör, menar han, aldrig förglömma, att han har framför sig barn. Däraf följer, att han måste anordna undervisningen så, att den blir lämplig för dem med de förutsättningar de äga. Men det händer ej sällan, att de, som yrka på att undervisningen skall inrättas med hänsyn till det praktiska lifvet, föreslå, att sådant skall meddelas i skolan, som lämpar sig endast för redan myndiga medborgare. Alla försök att bibringa barnen sådant, som ligger utanför de undervisades åskådnings-

krets och uppfattningsförmåga måste misslyckas. Skolan skall väl förbereda för lifvet, men den skall ej bemöda sig om att söka ersätta lifvet. Redan på Diesterwegs tid kunde man skönja bemödanden, som gingo i den riktningen. Detta framgår af följande ord, som han en gång yttrade: »Man vill införa i skolan arbeten, sysselsättningar, verksamheter, hvilka skola förrättas i lifvet.» Med anledning däraf varnar han för att i skolan undervisa om sådana saker, hvilka lämpligast läras i lifvet. I full öfverensstämmelse med Pestalozzi har han vid sina pedagogiska anvisningar ständigt för ögonen det praktiska lifvets berättigade kraf; men han (Diesterweg) är liksom Pestalozzi fullt öfvertygad därom, att hänsynen till det praktiska lifvet går för långt, om därigenom den normala utvecklingen af barnens själskrafter störes eller hindras. Man må komma ihåg, att människoanden kan mottaga och tillägna sig endast ett bestämdt mot dess kraft svarande mått af kunskapsinnehåll. Det, som öfverstiger detta mått, det är anden endast till börda och tunga. Det bidrager ej till hans utveckling och »förblifver liggande på andens yta såsom ett främmande, onyttigt ämne utan att ingå i barnets förstånd och än mindre i dess sinne och vilja.» Af psykologiska grunder måste man sålunda på det allvarligaste kämpa mot den i våra dagar så allmänt omfattade åsikten, att man för bildningens höjande bör öka kunskapsmassan. I stället bör man begränsa hvad som skall inläras till det mått, som anden verkligen kan bearbeta och tillägna sig. Som det förhåller sig med måttet af det vetande, som man fordrar, att barnen skola tillägna sig, så förhåller det sig ock med beskaffenheten däraf. Hvem vill nämligen förneka, att det finnes allehanda kunskapsföremål, hvilka den mognade mannen kan förstå, och för hvilka han kan värmas, men hvilka skolgossen ej kan uppfatta, och för hvilka han ej äger intresse eller för hvilket intresse hos honom ej kan väckas, när de ej motsvara något verkligt behof hos honom på det utvecklingsstadium, hvarpå han befinner sig. Men sådant passar ej för honom, det må för öfrigt vara aldrig så nyttigt för honom att kunna i framtiden. Och just därför att det ej är afpassadt efter hans uppfattningsförmåga och intresse, kan han ej verkligen införlifva det med sin ande. Den, som ej iakttagit detta vid urvalet af det, som

skall meddelas honom, han gör hans ande till »en död bärare af allehanda mekaniskt påhängdt glitter» i stället för att utbilda och rikta honom. »Det», (nämligen andlig gymnastik) säger Diesterweg bland annat, »är skolans uppgift men icke att draga in i skolan alla möjliga uppgifter, som tillhöra lifvet, och att med barnen anticipera de vuxnas lif.» Det af sociala lärdomar, som, enligt hans mening, bör upptagas i skolundervisningen, sträcker sig följaktligen endast till det, som enligt Pestalozzis ord tjänar till »allmän nationalupplysning i mänsklighetens väsentliga behof och förhållanden, det vill säga i sådana ting, som afgjort höra till allmän bildning. Men hur viktig upplysningen om sådana ting är, visar den omständigheten, att anarkistiska och nihilistiska sträfvan- den hafva en fruktbar jordmån företrädesvis i sådana länder, där folkskolebildningen ännu lämnar mycket öfrigt att önska, och hvarest flertalet af befolkningen är i okunnighet därom, att de tillstånd, till hvilka resultatet af dessa sträfvanden skulle föra, skulle blifva på längden alldeles ohållbara.

Hvad här ofvan blifvit anfördt af Diesterwegs tankar rörande undervisningen om hemtrakten torde vara tillräckligt för att visa, att de åsikter, denne betydande man, hvars blick räckte vidt utöfver hans tid, hyste beträffande den undervisning, hvarom här är fråga, ännu i den dag, som nu är, väl förtjänar att höras. Hvad han sagt angående denna sak hafva hvarken pedagoger, som lefde samtida med honom, eller pedagoger som uppträdt efter hans dagar, gjort sig fullt till godo, och ingen skrift, som efter hans död sett dagen, har enligt vår uppfattning innehållit så många väckande tankar uti ifrågavarande hänseende som just Diesterwegs skrifter. Den anmärkningen ligger visserligen nära till hands, att det icke är möjligt för läraren att behärska allt, som Diesterweg anger som föremål för undervisningen om hemtrakten eller snarare som de föremål, som läraren bör studera, när han vill lära känna hemtrakten. Diesterweg uppräknar nämligen därvid en mycket stor mängd föremål, af hvilka åtskilliga höra till mycket olika områden. Diesterweg själf har insett, att det är omöjligt för läraren att göra sig till herre öfver allt, som han (Diesterweg) har inramat inom gränserna för det område, inom hvilket undervisningen om hem-

trakten bör röra sig. För honom stod det klart, att, om man vill grundligt lära känna hemtrakten, man aldrig kommer till slutet. Alltid felas det något, angående hvilket man ej kommit till full klarhet. Innehållet i föremålet för studierna är outtömligt. Men i det han uppräknar en så stor mängd föremål för iakttagelse, att ingen kan hafva hvarken förmåga eller tid att göra sig reda för dem alla, öfverlämnar han åt den enskilde läraren att ur den stora massan utvälja dem, hvilka han af en eller annan anledning anser sig böra ägna särskild uppmärksamhet. Härvid bör han aktgifva på å ena sidan hvad som kan vara mest till gagn för barnen i skolan under de förhållanden, denna arbetar, och å andra sidan hvad som mest öfverensstämmer med hans intresse. Skulle härvid barnens gagn och lärarens intresse ej sammanfalla, bör naturligtvis det senare vika för det förra, ty det är dock så, att läraren är till för skolan men ej skolan för läraren. Så klar denna sats än är, torde man ej kunna med sanning förneka, att den ej sällan blifvit och ännu blir förbisedd. Redan den betydande pedagogen och varme folkskolevännen Karl Kehr klagade på sin tid öfver att folkskolans intressen fingo vika för lärarens. Så skrifver han en gång: »Det kommer mig så före, som om man sökte bringa seminarierna i en skef ställning därigenom att man alls icke mer frågar: 'Hvad böra vi göra för att skaffa oss goda folkskolor?' Kardinalfrågan är nu alltid läraren och åter igen läraren. Läraren skall blifva en ansedd man. Han skall veta och uträtta allt möjligt. Han skall kunna blifva rektor, skolinspektör m. m., och han skall vara i stånd att köra prästen ut ur skolan. Allt godt och bra, men hvad blir det af folkskolan? Erhålla vi genom alla dessa sträfvanden goda folkskolor ute på landsbygden? Få vi ett bildadt folk? Ett duktigt bonde- och borgarstånd? Kanske bedrar jag mig (och det vore ju väl), om jag hyser den meningen, att man nu betraktar detta allt som bisak. Men Sachsen ger mig tillräcklig anledning till att hysa en sådan mening. Där låter man seminaristerna studera vid universiteten och — — — drar dem ut ur folkskolan; ty ingen af de där »skolstudenterna» gå tillbaka till folkskolan. Uhland säger: »För vårt folk ett hjärta!» Ett vackert ord! Men ordet vänder

man i vår tid om till ett annat: folket är ingenting, läraren allt! Hvad bör man göra för att skipa rättvisa mot båda parterna? Hvad bör man vidtaga för åtgärder för att framför allt bringa till stånd goda folkskolor och för att därjämte bilda intresserade, just för folkskolan intresserade lärare? — Så frågar den gamle Kehr, och vi fråga som han. Det kan nämligen ej förnekas, att mycket i våra dagar tyder på att vid frågan om de åtgärder, som böra vidtagas för att höja vår folkbildning lärarens personliga intressen — såväl seminarielärarens som folkskolelärarens — ställas i första rummet. Man synes mena, att, om läraren endast får det väl ställt för sig, så följer däraf, att skolan också blir god. Men erfarenheten talar ett annat språk. Man kan ordna så väl för läraren, att folkskolan ej får något gagn af de goda krafterna utan måste i allmänhet nöja sig med dem, som stå under medelmåttan. Nej hufvudfrågan måste alltid blifva: Hvilka åtgärder böra vidtagas för att våra folkskolor skola blifva väl betjänta? Det vore väl, om de, som nu framkomma med förslag till seminariernas omdaning, ville städse hafva för ögonen, att målet för seminariernas arbete är att bilda lärare och lärarinnor för folkskolorna i riket. Men vi hafva redan kommit för långt från ämnet. Vi skynda därför att afbryta talet om lärarens och skolans förhållande till hvarandra, och fortsätta med invändningar, som kunna göras mot Diesterwegs åsikter rörande undervisning om hemtrakten.

Man skulle ju också med allt fog kunna invända, att undervisningen om hemtrakten blefve alltför ensidig, om det stode fritt för den enskilda läraren att ur det rika materialet utvälja det, som intresserade honom, om detta tillika vore så beskaffadt, att det vore till gagn för barnet att få kännedom därom. Det skulle i sådant fall kunna hända, att undervisningen om hemtrakten ej blefve förberedande för den egentliga undervisningen i geografi. Härtill vilja vi svara, att det finnes något inom det område, inom hvilket undervisningen om hemtrakten rör sig, som bör meddelas i alla skolor, i hvilket förhållande undervisningen om hemtrakten för öfrigt ställes till den egentliga undervisningen i geografi. Sålunda skall vid undervisningen om hemtrakten i alla skolor först och

främst meddelas sådant, som är af förberedande karaktär för den geografiska lärokursen i dess helhet eller med andra ord, först och främst må man bibringa barnen uppfattning af de allmänna geografiska begreppen och lära dem förstå kartan. Anser man den förberedande kursen ej härmed afslutad, få barnen inhämta kännedom om hemtraktens geografiska förhållanden. Detta är också något, som bör förekomma i alla skolor. Vill man utsträcka lärokursen än längre och låta undervisningen om hemtrakten förekomma i skolans alla afdelningar, då har man att ordna undervisningen i geografi så, att när något nytt stycke skall inläras, man så vidt som möjligt därvid utgår från motsvarande förhållande i hemtrakten och därifrån leder barnen till ett rätt förstående af det nya, som de nu skola lära sig uppfatta och sedan tillägna sig. Man kan också först framställa det nya lärostycket och sedan för att underlätta uppfattningen och tillägnandet belysa det med ett motsvarande förhållande i hemtrakten, som ligger inom barnets omedelbara åskådnings- och erfarenhetskrets. Hvilken väg man än må vandra, har man ställt undervisningen om hemtrakten i det förhållande till undervisningen och öfriga geografiska lärokurser, att den förra är ett hjälpmedel för den senare.

Af det nu sagda torde framgå, att undervisningen om hemtrakten alltid har till mål att förbereda den egentliga undervisningen i geografi genom att bibringa barnen rätt uppfattning om de allmänna geografiska föremålen samt kännedom om hemtraktens geografiska förhållanden. Så länge undervisningen håller sig inom dessa gränser, kan läraren vidlyftigare genomgå något stycke af den geografiska lärokursen än andra dit hörande stycken, och vid valet af de stycken eller det stycke, han vill ägna större uppmärksamhet, må han låta sig bestämmas af sitt eget personliga intresse med den inskränkning endast att han väljer sådant, som barnen hafva förutsättningar att kunna tillägna sig, och som kan vara gagneligt för dem att känna.

Diesterweg fäster uppmärksamhet äfven på det goda inflytande, som en omfattande undervisning om hemtrakten måste utöfva på barnens allmänbildning i materiellt hänseende. Hvilken mängd af nyttiga insikter få de ej tillfälle att här-

igenom inhämta! Men den bidrager ock kraftigt, där den rätt handhafves, till själskrafternas utveckling. Tydligt är, att iakttagelseförmågan och förståndet därigenom måste utvecklas och skärpas. Äfven fantasien kan man genom denna undervisning bjuda rik näring. Dess stora betydelse i etiskt hänseende inser man, om man tänker efter, huru mycket man genom den kan främja utvecklingen af sinnet för det allmänna, så att barnen komma till insikt om och känsla för att deras uppgift är att arbeta icke endast för sitt eget bästa utan ock för andras samt för det helas väl.

Vi vilja slutligen anföra några ord, som d:r Karl Kehr yttrat rörande undervisning i geografi, enär af dessa ord framgår, huru han tänkt sig förhållandet mellan undervisningen om hemtrakten och undervisningen i den egentliga geografiska lärokursen. Vi anföra de ifrågavarande orden efter Ola Bergströms öfversättning af Kehrs beryktade arbete: Die Praxis der Volksschule. »Urvalet af geografiskt lärostoff skall ske efter subjektiva och icke efter objektiva hänsyn. Icke det bör vara bestämmande, som vetenskapens objektiva natur fordrar, utan det, som barnets subjektiva natur kräver. Vetenskapliga läroböcker i geografi begynna vanligen med den tematiske geografien, skrida sedan vidare till den fysiska och sluta till sist med den politiska. Denna i den geografiska vetenskapens natur liggande indelning kan icke användas i folkskolan, därest den senare skall bibehålla sin uppfostrande karaktär. Därför kan den geografiska undervisningen i folkskolan icke heller i öfvervägande grad befatta sig med topisk, fysisk, politisk, matematisk eller kulturhistorisk geografi, utan den måste till undvikande af ensidig själsodling, taga hänsyn till geografiens alla sidor, i den mån de ligga inom barnets åskådnings- och erfarenhetsområde eller kunna för barnet förtydligas genom åskådningsmateriel (modeller, reliefer och kartor m. m.).

Icke det aflägsna utan det närliggande är hufvudsak vid geografiundervisningen. För de flesta människor är hemorten den enda skådeplatsen för deras verksamhet. Då det skulle vara onaturligt att göra människor förtrogna med den vida världen utan att lära dem känna hembygden, torde icke några vidare skäl behöfva anföras för att den geografiska undervis-

ningen skall framför allt göra hemortens geografiska (borgerliga, statsrättsliga, historiska, kulturhistoriska och kyrkliga) förhållanden till föremål för sina betraktelser. Liksom all undervisning bör äfven geografiundervisning vara åskådningsundervisning, d. ä. utgå från åskådningar och därifrån skrida till begrepp. Dessa åskådningar kan endast lärjungens hemort erbjuda. Hemorten är den plats, hvarest han skall genom omedelbar iakttagelse förvärfva sig riktiga föreställningar om hus och trädgård, fält och skog, berg och dal, högslett och lågland, ö och halfö, om det mänskliga samhällets enklaste kulturförhållanden, om de mest i ögonen fallande företeelser på himlahvalfvet m. m., därest den senare undervisningen skall hvila på en säker och naturenlig grundval. Utan dylik åskådning är undervisningen icke sakundervisning utan ett tomt ordpladder med oförstådda definitioner.

Först när lärjungarna genom omedelbar iakttagelse af hemortsförhållandena tillägnat sig de hufvudsakligaste geografiska grundbegreppen, kan man öfvergå till betraktelsen af främmande land. Från det närmare till det fjärrare! Detta sker genom sammanställning och jämförelse med det redan bekanta och genom anslutning till det redan förut klart åskådade och riktigt förstådda. En föreställning om Alpena t. ex. kan lärjungen först då erhålla, när han känner bergskedjan i hemorten, och ett riktigt begrepp om hafvet är först då möjlig, när han i sin hemort sett ett större stillastående vatten (en damm, en sjö). Och han uppfattar främmande länders storlek endast genom jämförelser med hans eget land, hans egen provins eller hans eget län. Främmande länders geografiska egendomligheter kunna endast då verka själsbildande på honom, när hemortens geografi bildar grundlaget för hans geografiska vetande. Han får icke en föreställning om Londons storlek därigenom, att man säger honom att London har 5,000,000 invånare utan därigenom, att han får reda på huru många gånger London är större än hans eget lands hufvudstad. Fördenskull äro följande frågor fullt på sin plats: Huru många gånger är konungariket Preussen större än detta härad? Huru många gånger högre är Mont-Blanc än den närmaste bergstoppen? Huru många gånger är Harz högre än vårt kyrktorn? Huru många dags-

resor är det härifrån till Italien? o. s. v. Läraren har sålunda att vid den geografiska undervisningen icke blott begynna med det närmaste, han måste äfven jämföra allting med det närliggande. Där sådana jämförelser icke äro möjliga, bör undervisningen om det främmande uteslutas ur den geografiska undervisningen.»

Af det anförda torde framgå, hur närbesläktade Diesterwegs och Kehrs åsikter i mångt och mycket äro. Detta framgår ännu tydligare af följande uttalande af Kehr: »Ingen människa har någonsin blifvit entusiasmerad genom att tillägna sig en massa dödt vetande, ej heller har någon därigenom blifvit duglig samhällsmedlem eller utgjutit sitt blod för fosterlandet. Endast det, som har lif, kan föda lif. Vi fordra därför med rätta, att den geografiska undervisningen skall vara en undervisning för lifvet, d. ä. praktisk, gagnelig, bildande. Det är fördenskull nödvändigt, att jorden för barnen framställes icke endast som ett lifløst klot med berg, dalar, floder och haf utan som en skådeplats för mänsklig verksamhet, och att undervisningen grundlägger en riktig åsikt om lifvet, så att hos lärjungen väckes ett sinnelag, som bidrager till att åstadkomma högre lif i samfundet och staten.»

Carl K—n.

8.

Seminariernas lärarefråga.

I. En ny ämneslärarebefattning.

Frågan om ämneslärarnas antal vid seminarierna är icke ny. Sedan många år tillbaka har det varit ett önskemål att få antalet af nämnda lärare något ökad. Under de senaste åren har — i samma mån som arbetet på att höja seminarieundervisningen blifvit allt lifaktigare — denna lärarefråga blifvit mer och mer aktuell. En lycklig lösning af denna fråga utgör, synes det, en nödvändig förutsättning för en verkligt effektiv seminariereform.

Seminarieadjunkternas tjänstgöring är i seminariestadgan bestämd till 24 à 28 timmar i veckan. För den, som fått på sin lott drygare hemarbete med rättande af skrifningar, får enligt gällande seminariestadga tjänstgöringen minskas med högst fyra timmar i veckan. På grund af det knappa antalet lärare och det stora antalet undervisningstimmar, som inom de olika klasserna skall förekomma, blir det ofta nog omöjligt att låta sådan minskning i tjänstgöringstiden inträda, äfven där den vore tillåten.

I regeln ha adjunkterna vid våra seminarier 25 à 26 timmar i veckan och många af dem därutöver ganska drygt hemarbete med rättandet af hvarjehanda skrifningar.

Tänker man på hvilka kraf rörande kvaliteten af arbetet, vår tid ställer på läraren, så är uppenbart, att nyssnämnda kvantitet arbete är för en vanlig människa omöjlig utan öfveranstängning.

Ehuru många af eleverna komma till seminariet med jämförelsevis små kunskaper, får man icke glömma, att de allesammans äro vuxna ungdomar, fulla af kunskapstörst, och fordra mycket af sina lärare. Den jämförelsevis korta utbildningstiden och den omständigheten, att eleverna från seminariekursen gå direkt ut till sin verksamhet i lifvet, bidraga i sin mån att öka krafven på läraren i seminariet.

För att kunna fullt sakkunnigt leda ungdomen i dess studier, genom sin egen undervisning erbjuda den det för dess behof i hvarje fall bäst passande och därvid göra bästa möjliga bruk af tiden, måste han som fackman behärska sina ämnen.

Härtill fordras icke blott, att han grundligt studerat dem vid universitetet utan äfven, att han alltjämt under sitt arbete följer dessa ämnens utveckling. Endast därigenom kan hans undervisning erhålla och bevara friskhet och vederhäftighet. Glömmar han eller hindras han genom alltför stort kvantum arbete i katedern att uti biblioteket, i laborationsrummet eller i naturen friska upp, öka och revidera sina egna kunskaper, så blir han snart som en föräldrad upplaga af en skolbok — af ringa intresse och ringa värde för den kunskapssökande ungdomen.

Dessa lärarens studier kräva tid, och planläggningen af den undervisning och ledning, han vill ge sina elever, fordrar också sin tid.

Lärarna i naturvetenskap skola låta lärjungarna göra egna iakttagelser och leda dem till att ur dessa draga sina slutsatser. Erfarenheten har visat, att de öfningar, som för ett sådant rationellt studium äro nödvändiga: geografiska och naturhistoriska exkursioner, dissektioner, fysiska, kemiska och fysiologiska laborationer m. m., kräva mycket arbete å lärarens sida.

Om alla ämnen gäller det, att skola lärjungarna själfständigt arbeta, måste läraren ägna mycken tid och intresse åt detta deras arbete för att ge impuls och ledning och för att genomse, hvad som åstadkommits.

I den omedelbara undervisning, som läraren ger i seminariet, vare sig den har samtalets eller det sammanhängande föredragets form, måste han ge det bästa, som vetandet i ämnet erbjuder, och därtill det bästa af sig själf. Detta fordra hans lärjungar, detta fordrar hänsynen till deras blifvande viktiga kall.

Kunna nu de ifrågavarande seminarielärarna uppfylla dessa kraf på deras arbetes kvalitet och samtidigt åstadkomma den föreskrifna kvantiteten arbete? Här har redan blifvit svaradt: Nej, icke utan öfveranstängning.

Men en öfveranstängd lärare är icke tjänlig för sin uppgift. Spänstighet, hurtighet, friskt lefnadsmod behöfver en lärare i hög grad, i annat fall blir han hvarken genom sin undervisning eller genom sitt personliga umgänge det, som han bort och kunnat blifva för sina elever.

Det synes därför visst, att en förkortning af de ifrågavarande lärarnas tjänstgöringstid är nödvändig för att de må kunna åstadkomma det bästa möjliga med sin verksamhet i seminariet.

I de amerikanska seminarierna äro 15 timmar i veckan en rätt vanlig tjänstgöringstid för lärarna. Hos oss är det sannolikt ingen utsikt för att riksdagen skulle under den närmaste framtiden bevilja medel till upprättande af så många nya lärareplatser, som skulle erfordras för att en så pass kort tjänstgöringstid skulle komma på hvars och ens lott.

Men vi torde ha allt skäl hoppas, att tjänstgöringstiden för ämneslärarna vid seminariet må kunna begränsas till omkring 20 timmar i veckan. Därigenom likställdes de i detta afseende med vissa lärare på motsvarande stadium i våra allmänna läroverk.

I § 133 af nu gällande läroverksstadga föreskrifves, dels att lektor, som tillika är domkapitelsledamot, är förpliktigad undervisa 18 till 20 timmar i veckan, annan lektor 20 till 22 timmar i veckan, adjunkt, hvars hufvudsakliga tjänstgöring är förlagd till realskolans sjätte klass och gymnasiet, likaledes 20 till 22 timmar i veckan, dels att för lärare, hvilken tid i större utsträckning tages i anspråk för lärarekandidaters handledning, äfvensom för lärare, som fått sig ålagdt ett på grund af lärjungeantalets storlek eller antalet skriflag afsevärdt drygare hemarbete med rättandet af lärjungarnas skriföfningar eller annat därmed jämförligt arbete utom den egentliga undervisningstiden, må, där förhållandena sådant medgifva, de stadgade lägsta timtalen kunna minskas, dock icke utan öfverstyrelsens medgifvande med mera än två timmar i veckan.

Häraf synes således, att lektor eller adjunkt, som har en tjänstgöring likartad med seminariadjunktens, kan erhålla en undervisningstid af 20 timmar eller mindre i veckan.

Om vi nu inskränka oss till att begära, att för seminariernas ämneslärare så pass fördelaktiga bestämmelser måtte bli gällande som för de nyssnämnda lärarna vid de allmänna läroverken enligt här refererade bestämmelser, så torde ingen kunna med fog säga, att vi begära för mycket.

Läroverksöfverstyrelsen har nyligen hemställt, att realskoleexamen måtte berättiga till inträde i seminariets II klass och således, som det synes, i vissa hänseenden velat likställa seminariets I klass med realskolans VI och följaktligen i viss mån seminariets tre högre klasser med gymnasiet tre högre ringar. Som bekant undervisas årligen flera studenter i våra seminariers IV klass.

Dessa förhållanden borde ge som konsekvens, att de seminarierna tillhörande ämneslärarnas undervisning ansåges lika maktpåliggande och kräfvande som de nyssnämnda lärarnas i realskolans VI klass och i gymnasiet, och ett närmare be-

grundande af de särskilda krafven på seminarielärarnas undervisning skulle, tror jag, öfvertyga om att denna i många fall är ännu mer kräfvande än undervisningen i nyssnämnda läroverksklasser.

Den här ifrågavarande begränsningen af tjänstgöringstiden för seminariernas ämneslärare förutsätter, som redan blifvit antydt, någon ökning i deras antal.

Enligt § 13 i gällande seminariestadga skola ämneslärarna utom rektor vara minst fyra. När vid ett seminarium undervisningen icke kan på tillfredsställande sätt bedrivas med fyra adjunkter, äger Kungl. Maj:t enligt Kungl. kungörelsen den 22 april 1864 förordna om anställande af ytterligare en adjunkt.

Med stöd af denna sistnämnda bestämmelse äro för närvarande vid hvarterdera af seminarierna i Stockholm och Lund fem adjunkter anställda. Ett önskemål är nu, att, i fall klassernas antal skall fortfarande vara fyra vid hvart och ett af de öfriga seminarierna en femte ämneslärarebefattning måtte inrättas. Sker detta, så kan — under förutsättning att klasserna ej behöfva delas i parallellafdelningar och att nödigt antal lärare för öfningsskolan finnes — tjänstgöringstiden för hvarje ämneslärare begränsas till omkring 20 timmar i veckan.

II. Om ämneslärarnas utbildning.

Frågan om ämneslärarnas antal är enkel nog. Här gäller blott att erhålla medel till de berättigade önskningarnas realiserande. Af mera invecklad natur är spörsmålet om dessa lärares utbildning. Hur bör deras formella kompetens bestämmas? Genom hvilka åtgärder kan man lämpligast och säkrast åt seminarierna förvärfva lärare med framstående reell kompetens? Dessa och dylika frågor ha under de senaste åren i samband med diskussionen om seminariereformen gång efter annan bragts på tal, och olika meningar har därvid framkastats.

Gällande seminariestadga fordrar adjunkts kompetens för de ifrågavarande lärarna, d. v. s. hvad lärdomsmeriter beträffar, filosofie kandidatexamen. Men om genom förhållan-

denas makt ett seminarium på en lärareplats erhåller en nått och jämnt godkänd kandidat, så är denne lärares reella kompetens för uppgiften ganska klen.

Somliga ha därför yrkat på lektors kompetens (och därmed äfven lektors lön) för seminarielärarna. Men om seminariplatserna fortfarande blefve föga eftersökta, skulle — enligt någras uttalade farhågor — på denna väg ej med visshet de verkligt skickliga lärarna tillföras seminarierna.

Många ha därför tänkt sig adjunktskompetens bibehållen men lönen höjd med exempelvis 500 kronor i hvarje lönegrad, hvarigenom de bättre meriterade bland de adjunktskompetente skulle dragas till seminarierna. Men för att motivera den högre lönen måste man bestämma särskilda kvalifikationer utöfver de för öfrigt för kompetens fastställda. Vid förslagen till sådana bestämmelser ha meningarna varierat högst betydligt.

Denna kompetens- och utbildningsfråga har i våras delvis kommit i ett nytt skede genom universitetsexamenskommitténs då afgifna betänkande angående de filosofiska examina m. m.

De bestämmelser, som nämnda kommitté föreslår rörande universitetsexamina, profåret o. s. v., äro af den art, att de måste anses väsentligt inverka på seminarierna. Hvilka fördelar innebära då de föreslagna anordningarna för dessa anstalter, och i hvad mån har genom betänkandet frågan om seminarielärarnas utbildning förts framåt?

Flera af kommitténs förslag skola, om de upphöjas till lag, helt visst kunna åstadkomma väsentlig förbättring i studieväsendet och lärareutbildningen. De förordade studieplanerna och studiehandböckerna med råd och anvisningar åt de studerande böra kunna leda till ändamålsenligare planläggning och effektivare bedrivande af studierna. Förslagen om tentamina, om själfva sättet för examens afläggande, om efterpröfning och om oafbruten universitetsundervisning under hela läsåret synas vara ägnade att på samma gång underlätta studiearbetet och förhöja dess värde. Förslaget, att den som aflagt filosofisk kandidatexamen eller filosofisk ämbetsexamen, må kunna aflägga filosofisk licentiatexamen i ett enda ämne, är förvisso äfven välbetänkt.

Kommittén har som bekant äfven föreslagit införandet af en för blifvande ämneslärare afsedd särskild ämbetsexamen med fasta ämnesgrupper. Hvarje sådan grupp omfattar tre studieämnen, så valda, att de ingå i de allmänna läroverkens läroplan och därjämte sins emellan stå i nära samband med hvarandra. Denna åtgärd är tvifvelsutänkt ägnad att främja lärareutbildningen och därigenom i många fall lända äfven seminarierna till fromma. Men den detaljerade utformning, som kommittén gifvit sitt förslag, är i sitt nuvarande skick i vissa punkter icke tillfredsställande för seminarierna.

Kommittén har själf mycket starkt och med all rätt betonat nödvändigheten däraf, att examen anordnas så, att den studerandes examensämnen fullt öfverensstämmer med den blifvande lärarens undervisningsämnen. Med afseende på de *allmänna läroverken* har också noga tillsetts, att denna princip i de framlagda förslagen tillämpats, på det att för hvarje ämne inom läroverket måtte finnas tillgång på lärare, som genom universitetsstudier vunnit full kompetens att undervisa i ämnet. Däremot är genom kommitténs förslag icke förordadt för kompetenta lärare i alla *seminariets* ämnen.

När fråga blir om pedagogiken, yttrar kommittén (sid. 144): »Då pedagogik icke utgör ett läroämne vid de allmänna läroverken, bör detta ämne icke ingå i någon af ämnesgrupperna för lärarebefattningar och följaktligen ej heller i någon af ämnesgrupperna i filosofisk ämbetsexamen.»

Äfven om yrkandena på lärostolar i pedagogik under den närmaste framtiden vinna afseende, ville kommittén således likväl icke ha nämnda ämne med i någon af ämnesgrupperna för lärareexamen. Som nu emellertid pedagogiken är ett läroämne vid seminarierna och därtill ett af de viktigare, är det för dessa läroanstalter synnerligen viktigt, att tillfälle beredes blifvande lärare att genom universitetsstudier och examina (filosofisk ämbets- eller licentiatexamen) i detta ämne förvärfa full kompetens att undervisa i detsamma. Den knapphändiga pedagogiska kurs, som genomgås under profåret, är nämligen alldeles otillräcklig för den lärare, som i seminariet skall själf handhafva undervisningen i pedagogik.

En mycket viktig ämnesgren vid seminarieundervisningen är psykologien. Då vid universiteten psykologien in-

går i ämnet teoretisk filosofi, och det hittills varit rätt vanligt, att lärarna haft detta ämne med i sin examen, så har på detta sätt sakkunskap i psykologi tillförts seminarierna. Genom kommitténs förslag att utesluta ifrågavarande ämne ej blott från ämnesgrupperna för ämbetsexamen, utan äfven från ämneskombinationerna för lärarebefattningar och därmed från de ämnen, i hvilka licentiatexamen för lektorskompetens får afläggas, minskas i väsentlig mån utsikterna för att lärarekandidater skola medtaga detta ämne i sina examina, hvadan det — ifall kommittéförslaget oförändradt antages — för seminarierna torde blifva svårt att för framtiden erhålla kompetenta lärare för undervisningen i psykologi.

Som professor Hans Larsson i sin reservation påvisat, förefinnas äfven andra skäl, som tala för att detta ämne icke alltför mycket undanskjutes.

Det synes därför önskvärdt, att det åtminstone måtte få intaga den ställning i fråga om lärarekompetens, att sådan filosofisk licentiatexamen, som kräves för lektorskompetens äfven måtte få afläggas ensamt i teoretisk filosofi.

Den utbildning, kommittén tänker sig för de blifvande lärarne i modersmålet, torde icke kunna anses fullt tillräcklig för seminariernas behof. I några af de föreslagna ämnesgrupperna ingår ettdera af ämnena Nordiska språk och Estetik med litteratur- och konsthistoria, men i ingen ämnesgrupp ingå båda dessa ämnen. Nu torde emellertid ett par terminers studium af *antingen* Nordiska språk *eller* Estetik med litteratur- och konsthistoria ge en alltför klen kompetens åt den lärare, som i seminariet skall undervisa i alla grenarna af modersmålet. Såvida icke »Svenska språket och litteraturen» kan i lärareexamen lämpligen införas i stället för de ofvan nämnda ämnena, synes man därför med hänsyn till seminariernas behof böra ansluta sig till professor J. V. Hultkrantz' i hans reservation gjorda förslag, att det må vara de studerande tillåtet att aflägga filosofisk ämbetsexamen i de båda ämnena Nordiska språk och Estetik med litteratur- och konsthistoria jämte ett tredje ämne.

Då det utan tvifvel kommer att visa sig i de flesta fall mest fördelaktigt, att seminariernas ämneslärare bestrida

undervisning i högst två ämnen hvar, så synes professor Hans Larssons reservationsvis framlagda förslag rörande betygens fördelning i filosofisk ämbetsexamen vara för seminarierna mer tilltalande än kommittémajoritetens.

Enligt kommittéförslaget skulle fordras minst betyget Med beröm godkänd i hvart och ett af de i den valda gruppen ingående tre ämnena, då däremot professor Larsson föreslår, att examen måtte godkännas äfven med betyget Godkänd i ett af ifrågakvarande ämnen. En bestämmelse i sistnämnda riktning vore fördelaktig därför att den gjorde det möjligt för de studerande, som sådant önskade, att utan väsentlig tidsutdräkt skaffa sig med högre betyg förenade grundligare insikter i det eller de ämnen, som de sedan under sin lärareverksamhet vilja hufvudsakligen ägna sig åt.

Det torde nämligen få anses såsom synnerligen önskvärdt, att läraren i seminariet i ämne, som han i egenskap af hufvudlärare företräder, förvärfvat högsta betyget i filosofisk ämbetsexamen eller ock aflagt licentiatexamen i detsamma. Ett Cum laude i ämbetsexamen, förvärfvadt, som kommittén tänker sig, genom ett par terminers studium, synes knappt utgöra tillräcklig kompetens för en så maktpåliggande lärareuppgift.

I kommitténs förslag rörande profåret och beträffande ämnena i de särskilda pröfningar, som teologie kandidater och teologie licentiater skola undergå enligt fordringarna för filosofisk ämbetsexamen, torde äfven med hänsyn till seminariernas behof krävas vissa modifikationer.

Om sålunda kommitténs förslag behöfva underkastas vissa förändringar, innan de kunna blifva äfven för seminarierna fullt lämpliga, så är detta mindre att undra på. Kommittén har under sitt arbete tagit hänsyn blott till förhållandena vid de allmänna läroverken. Dessa läroanstalters behof af ämneslärare och den universitetsutbildning m. m., som för dessa lärare är erforderlig, har gjorts till föremål för noggrann undersökning och på grund af denna har kommittén sedan (se sid. 62 i betänkandet) fastställt ämnesgrupper för lärarebefattningar vid läroverken, ur dessa grupper härledd de fasta ämnesgrupperna för lärareexamen, vidare med ledning däraf uttalat sina önsknings angående universitetskurserna i de olika

ämnena och afgifvit sina förslag angående normaltids för examen, angående nya bestämmelser för profåret, för teologie kandidaters och teologie licentiaters särskilda pröfningar enligt förordningarna för ämbetsexamen m. m.

Hur maktpåliggande den nu nämnda utredningen af de allmänna läroverkens behof och bästa sättet att tillgodose dem ansetts vara, framgår äfven däraf, att det befunnits nödvändigt att för särskilda frågor tillkalla sakkunnige för att deltaga i kommitténs arbeten. Bland de åtta sålunda tillkallade voro fyra lärare vid allmänna läroverk. Betänker man nu, att bland kommitténs egna ledamöter två voro lärare vid nyssnämnda slag af läroanstalter, så inser man att sakkunskapen rörande de allmänna läroverken varit under kommitténs arbete synnerligen väl företrädd.

Den ofvannämnda utredningen bör erkännas som ett mycket värdefullt underlag för de framställda förslagen; den måste också anses vara till mycken hjälp och ledning för de myndigheter, som från allmänna läroverkens synpunkt yttra sig öfver kommittébetänkandet.

Beträffande förhållandena vid seminarierna och dessa läroanstalters behof i förevarande hänseenden föreligger däremot till ledning för omdömet ingen dylik utredning. Kommittén, som hvarken bland sina egna ledamöter eller bland tillkallade sakkunnige haft tillgång på någon fackman från seminarieområdet, har enligt sitt yttrande å sid. 68 i betänkandet ej heller ansett det påkalladt att närmare ingå på frågan, huruvida och i hvad mån den föreslagna ämbetsexamen är lämpad efter de blifvande seminarielärarnes behof. Det är därför, som sagdt, mindre att undra på att seminariernas särskilda behof (de som skilja sig från de allmänna läroverkens) icke kunnat af kommittén beaktas. Och det må väl anses för enadt med vissa svårigheter för de seminariemyndigheter, som anbefallts yttra sig om betänkandet, att utan ledning af en dylik utredning af seminarieförhållandena och utan samverkan inbördes framkomma med detaljerade positiva förslag till ändringar, tillräckligt effektiva för att tillgodose seminariernas behof och så afvägda, att de kunna lämpligen införas i det af kommittén uppgjorda systemet.

Skälet till att kommittén icke tagit särskild hänsyn till seminarierna är, att en omorganisation af dessa anstalter under den närmaste framtiden var genom uttalande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 31 december 1903 af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet ställd i utsikt. Kommittén har tydligen tänkt sig, att med anledning häraf en utredning af seminariefrågan i dess helhet skulle genom tillkallade sakkunnige komma att verkställas, och att i samband härmed seminariernas behof i fråga om ämneslärares utbildning m. m. skulle bäst klargöras, så att till dessa behof vederbörlig hänsyn kunde tagas vid examensfrågans afgörande.

En dylik åtgärd för den ifrågasatta ombildningen af seminarierna skulle för visso hälsas med allmän tillfredsställelse.* Och äfven om seminariefrågan i sin helhet icke skulle hinna utredas, innan det nu föreliggande ärendet angående universitetsexamina måste afgöras, så synas dock de detaljer, som röra seminarielärarnas kompetens och utbildning hinna undersökas i så god tid, att vid examensfrågans afgörande resultaten af undersökningarna kunde komma till användning.

Genom det föreliggande kommittébetänkandet har frågan om seminarielärarnas utbildning tvifvelsutan förts ett godt steg framåt. Kommittén har framkommit med betydelsefulla uppslag till lösning. Genom betänkandet har frågan åter bragts under debatt. Men kommittén har icke löst denna för seminarierna viktiga lärarefråga. Tidpunkten för lösningen af densamma är dock särdeles lämplig nu, då så vidtgående reformer i utbildningen af ämneslärare för läroverken stå på dagordningen. Viktigt är, att detta gynsamma tillfälle begagnas till seminariernas bästa.

Otto W. Sundén.

* Detta skrefs i slutet af juni. Sedan dess har den här åsyftade åtgärden, tillsättandet af seminariekommittén, vidtagits. Måtte nu förfs önskan äfven i det afscendet gå i fullbordan, att här afhandlade examensfråga må, innan den afgöres, remitteras till seminariekommittén!

Not af förf.

9.

Seminarielärareföreningen.

Vid seminarieläraremötet i Landskrona förra sommaren beslöts att grunda en seminarielärareförening, och rektorerna Dahlgren i Uppsala, Lundgren i Stockholm och Lundqvist i Strängnäs utsågos att uppsätta förslag till stadgar. Med ledning af ett af rektor Torpson i Landskrona gifvet uppslag utarbetade nämnda kommitterade ett stadgeförslag, hvilket öfversändes till de olika kollegierna vid seminarierna för behandling. Sedan kommitterade med anledning af de ändringsförslag, som från olika håll inkommit, bearbetat nämnda förslag till stadgar, antogs det definitivt.

Föreningens ändamål är att främja folkskolelärareseminariernas utveckling och tillvarataga seminarielärarekårens intressen.

De medlemmar af föreningen, som äro anställda vid samma seminarium, bilda en ortsförening, närliggande ortsföreningar en kretsförening. Kretsföreningarna äro fyra: den södra, västra, mellersta och norra.

Ordnandet och ledningen af föreningens arbete samt verkställandet af dess beslut anförtros åt en styrelse, bestående af fem ledamöter och lika många suppleanter. Styrelsen väljes för kalenderår och sammanträder minst en gång årligen.

Föreningens gemensamma angelägenheter handläggas dels af ortsföreningarna, dels på ombudsmöten, dels slutligen å möten med hela föreningen, hvilka tills vidare helst hållas i samband med de allmänna seminarieläraremötena.

Fråga har inom styrelsen väckts om huruvida föreningens meddelanden skola införas i någon ny tidning eller tidskrift eller uti någon förut befintlig. Styrelsen är af den senare meningen, och har man då att välja emellan *Pedagogisk tidskrift*, *Tidning för Sveriges läroverk*, *Tidskrift för folkundervisning*

gen och *Verdandi*. I den ortsförening, meddelaren tillhör, har man uttalat sig för Tidskrift för folkundervisningen, under förutsättning att den utkommer regelbundet och oftare än hittills.

Det är att hoppas, att föreningen kommer att blifva till gagn för seminarierna. Den är visserligen icke så gynnsamt ställd som Sveriges allmänna folkskollärareförening, hvilken arbetar under mer enhetliga förhållanden. Vid seminarierna hafva nämligen rektorer, adjunkter, öfningslärare och lärare i öfningskolor sina särskilda intressen, men detta bör ej utgöra något ovillkorligt hinder för att alla medlemmarne kunna samarbeta för seminariernas bästa.

J. F. B.

10.

Rättstafningen i skolorna.

Som bekant har K. M:t den 7 april 1906 utfärdat ett cirkulär angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter. Detta cirkulär är med förbigående af ingress och slut af följande lydelse:

K. M:t har funnit godt föreskrifva:

»att i de tre lägsta klasserna af de allmänna läroverken äfvensom för statens normalskola för flickor skall från början af nästkommande läsår Ordlista öfver svenska språket, utgifven af svenska akademien, sjunde upplagan, läggas till grund för undervisningen i svensk rättskrifning, dock med iakttagande däraf: att *dt* för *t*-ljud ändras till *t* eller (enligt de i nämnda ordlista tillämpade reglerna för konsonant-tecknens dubbelskrifning) *tt*;

att *f*, *fv* och *hv* för *v*-ljud ändras till *v* med bibehållande af grundformens *v* i böjningsformer framför *t* och *s* utom i ordet *haft*;

att, i samma mån lärjungarna i nämnda läroanstalters tredje klass uppflyttas i högre klass, samma rättskrifningsnorm skall tillämpas äfven där;

att från början af nästkommande läsår enahanda bestämmelser med afseende på undervisningen i svensk rättskrifning skola tillämpas jämväl i folkskoleseminarierna äfvensom i samtliga småskolor och, i den mån småskolans sålunda undervisade lärjungar öfverflyttas till folkskolan, äfven där iakttagas; samt att från början af det läsår, då den nya rättskrifningsnormen införes i vissa klasser af ofvan nämnda läroanstalter, icke må för dessa klasser antagas till användning någon ny läro- eller öfningsbok i svenska språket och från början af läsåret två år därefter ej heller någon ny annan läro-

bok eller ny läsebok eller ny upplaga af förut vid läroanstalten använd läro- eller läsebok, därest icke i densamma den anbefallda rättskrifningsnormen, utom hvad citat, språkprof från äldre tider eller dylikt angår, blifvit följd.»

Före beslutets fattande hafva svenska akademien och öfverstyrelsen afgifvit sina utlåtanden.

Om lämpligheten af nu anförda åtgärd kunna meningarna vara delade och äro det äfven. Svenska akademien säger sig ock »med skäl hysa betänkligheter vid att på sina skuldror lägga en del af ansvaret för en så exceptionell åtgärd som den nu ifrågasatta, att omfattande ortografiska ändringar vidtagas på skolans lägsta stadier, innan de vunnit någon nämnvärd anslutning hos den stora läsande och skrivande allmänheten».

Åtgärden synes oss hafva blifvit besluten väl hastigt och utan den allsidiga och mogna pröfning, som varit behöflig. Tillämpningen af det k. cirkuläret kommer nog att medföra sina svårigheter beträffande *v*-ljudets teckning. Partiella ändringar i ortografien efter korta mellanrum ha i flera afseenden olägenheter med sig. Att många författare och förläggare äro missnöjda med ändringen, är ej att undra på.

Dem. som närmare vilja sätta sig in i frågan, kunna vi hänvisa till svenska akademiens och öfverstyrelsens utlåtanden i h. 3 och 4 af Pedagogisk tidskrift samt uppsatser af E. Schwartz i h. 1 och F. W. Lindvall i h. 4 af samma tidskrift.

J. F. B.

11.

Några meddelanden från läraremötet i Skara.

Den 19—21 juni hölls det 18:e allmänna svenska läraremötet i Skara, där omkring 160 deltagare voro samlade. Hela öfverstyrelsen för de allmänna läroverken var närvarande.

Sedan det konstituerande sammanträdet hållits aftonen förut, började sektionssammanträdena tisdagen den 19 kl. 1/2 9. Allmänt sammanträde hölls alla dagarna. På onsdagen förekommo ej några sektionssammanträden, men de fortsattes på torsdagen.

Det första ämne, som företogs till behandling vid det allmänna sammanträdet var, betecknande nog, »Skolans förhållande till nykterhetsrörelsen» och »nykterhetsundervisningen vid de allm. läroverken», som inleddes af adjunkten Kylén från Stockholm. Inledaren menade, att absolutismen varit den enda riktiga metoden för nykterhetens befrämjande, och som praktiska män ha nykterhetsvännerna upptagit den. Skolan bör icke ställa sig utom denna sedliga och fosterländska rörelse, och den har ej heller gjort det. Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund har öfverallt vid läroverken vunnit stor anslutning. Beträffande nykterhetsundervisningen hade den ännu ej tillvunnit sig nog intresse. Talaren gaf några råd angående dess lämpliga ordnande. Huss' varningstaflor tyckte han ej om. Det är ej genom skrämsel, som man bör söka inverka på lärjungen, utan man bör i stället hos honom söka väcka kärlek till ett nyktert och sedligt lif.

Flera talare ställde sig sympatiskt till inledarens fördrag, men man ansåg dock ej lämpligt att fatta någon resolution i ämnet.

Nästa fråga rörde »Skolan och sexualhygien», hvilken inleddes af rektor Strömberg, Lund.

Inledaren uttalade, att en förbättrad fysiologisk undervisning och särskildt kunskap i fortplantningsläran borde meddelas under de naturvetenskapliga lektionerna. De unga skulle få sin vetgirighet tillfredsställd på ett allvarligt sätt och ej frivolt af »pigor och drängar». Under det senare skolstadiet kunde lämpligen föreläsningar i sexuell hygien anordnas, helst som led i en serie föreläsningar i hälsolära. Dessa borde hållas af skolläkarna. En förutsättning härför vore dock, att deras arvoden höjdes, och att vid förordnandet hänsyn toges till deras lämplighet att meddela sådan undervisning.

Några följande talare yttrade sig i väsentligen samma riktning, ehuru man erkände, att ämnet var af grannliga beskaffenhet, och att stor varsamhet måste iakttagas. Rektor Sahlin från Falun hyste allvarsamma betänkligheter mot meddelandet af upplysningar i ämnet och ansåg, att »oskuldens skydd» härvid vore bättre än kunskapens.

Den tredje frågan, som behandlades denna dag, lydde: »Vore det ej önskvärdt, att de allm. läroverkens ordinarie lärare ägde utse åtminstone en af K. Öfverstyrelsens medlemmar.» Den inleddes af adjunkten E. Hallgren från Göteborg, som förklarade, att, sedan nu folkskolelärarna fått representation i skolrådet, frågan fått ökad aktualitet. Talaren ville betrakta den sak, han förfäktade, som ett led i en önskvärd demokratisering af samhället, i aflyftandet af den byråkratiska tyngden öfver vår administration.

»Öfverstyrelsen är ännu ung, men också den blir gammal, om den får lefva, och utsättes för den vanliga faran för byråkratism.» Det vore lättare att förekomma ett ondt än att bota det; man borde därför börja med öfverstyrelsen, som ännu ej stelnat i byråkratiska former.

Under diskussionen framhölls särskildt svårigheterna be-
träffande valet af den föreslagne ledamoten.

Mötet beslöt emellertid att ej göra något uttalande i frågan.

På eftermiddagen höll docenten Herrlin ett intressant föredrag om patologisk lögn, fakulering och minnesvillor, hvaruti han ur rättegångsförhandlingar, självbiografier m. m. framdrog flera exempel på dylika egendomliga psykologiska företeelser.

På onsdagens allmänna sammanträde diskuterades följande fråga: »Äro de nu gällande grunderna för befordran öfverensstämmande med läroverkens och lärarekårens sanna intresse?» Inledare var adjunkten A. Bokelund i Skara. Då man på föregående läraremöten fått höra rätt skarpa ord om domkapitlen med anledning af den brist på konsekvens och objektivitet, som ofta kännetecknat deras utnämningar, var det nu egendomligt att få höra loford öfver nämnda myndigheter, därför att de personliga egenskaperna under deras regim bättre kunde komma till sin rätt. Detta gaf öfverdirektör Carlson anledning att yttra, att inledaren »lagt en blomma på domkapitlens graf, och att om de döda borde man ej säga annat än godt». Domkapitlen hade också ofta blifvit väl hårdt bedömda.

Inledaren framhöll dessutom, att lärareduglighet och nit borde gå framför lärdomsmeriter, samt att det vore ett önskemål, att kompetensskillnaden mellan lektorer och adjunkter bortföle, så att hvar och en, som inträdde på lärarebanan, hade samma rätt och samma möjlighet till vidare befordran. Om denna fråga utspänn sig en lång och liflig diskussion, i det en del adjunkter ställde sig på inledarens sida, medan däremot flera lektorer satte sig emot att adjunktskompetensen skulle medföra behörighet till lektorat.

Öfverdirektör E. Carlson framhöll, att alla vore ense om grundsatsen, att lärareduglighet, nit och skicklighet att undervisa skall vara den förnämsta befordringsgrunden. Men meningarna skilja sig åt, när det blir fråga om tillämpningen. Då blir det tvist om huru stor vikt, som skall läggas på de subsidiära grunderna, lärdomsmeriter, tjänstår m. m.

Öfverstyrelsen vore ännu en alltför ny institution för att kunna bedömas. Den hade blott omkring 14 månader handlagt befordringsfrågor. Därunder hade den upprättat 132 förslag till tjänster, och blott i 14 eller 15 fall hade besvär däröfver anförts, hvaruti talaren såg ett bevis för att lärarekåren ej varit alltför missnöjd med befordringssättet.

För öfrigt vore härvid tre omständigheter att beakta: det ifrågavarande *läroverkets behof af lärarekrafter*, den *pedagogiska synpunkten* och det rent *objektiva bedömandet* af de sökandes förtjänster. Öfverstyrelsens ledstjärna hade varit

och skulle förblifva dels att få den personliga dugligheten framdragen, dels att eftersträffa den största möjliga objektivitet, då meriterna skola vägas mot hvarandra.

Ett af inledaren framställt resolutionsförslag återtogs, och man öfvergick till en annan fråga, som hade nära samband med den nu behandlade, nämligen: »Hvilken kompetens bör den föreslagna ämbetsexamen medföra?» Adjunkt Wetterlund, Vänersborg, inledde densamma, hvarefter följde en liflig diskussion, som fortsattes under större delen af torsdagens sammanträde.

Inledaren ansåg, att en gemensam lärareexamen, som medförde kompetens både till adjunks- och lektorstjänster, borde införas. Så hade man ordnat saken i Tyskland, Danmark och Norge och erfarit goda resultat därpå.

Vidare fann han den af universitetskommittén för ämbetsexamens afläggande föreslagna tiden af tre år vara alldeles för kort. En sådan examen skulle ej medföra verklig kompetens i något ämne. I stället förordade han en tid af 5 år, hvaraf 3 skulle användas till studerande af hufvudämnet och ett år till hvartera af de öfriga.

Här, liksom vid förra frågan, anslöto sig i allmänhet adjunkterna till inledarens mening, medan lektorerna ej ville, att den föreslagna examen skulle medföra kompetens till alla läraretjänster.

Slutligen enade man sig om följande af adjunkten Bokelund framställda förslag: »Mötet anser, att, om kunskapsfordringarna i den föreslagna ämbetsexamen bestämmas så, att de göra lärarekandidaten kompetent att undervisa på hvilket stadium som helst, bör denna examen också gifva honom kompetens till hvilket slag af ordinarie ämneslärarebefattning som helst, till lektorat dock endast i förening med aflagdt disputationprof.»

Betecknande är, att, liksom man vid den nya läroverksorganisationen återgått till den gamla ordningen, så innebär mötets beslut i denna fråga i viss mån en återgång till den tid, då gamla fil. kand.-examen var gällande, hvilken examen i förening med aflagd disputation medförde kompetens till såväl adjunks- som lektorstjänster. En annan anmärkningsvärd sak är ock, att lärarna, särskildt adjunkterna,

yrka på en grundligare examen, som medför längre tid och större kostnader.

Den sista fråga, som förekom, gällde lärareutbildningen efter profåret och inleddes af rektor Falk, Göteborg.

En särskild sektion behandlade samskolefrågor, och rätt många lärarinnor deltog i mötet.

Mötet präglades af en kordial stämning, och för att bereda deltagarna omväxling hade man anordnat tvenne utflykter, en till Råbäck på Kinnekulle, där gemensam middag intogs, hvarefter man tillbragte hela eftermiddagen på »Kullen», en annan till Varnhem, hvars berömda kyrka togs i närmare betraktande.

Mot slutet af förhandlingarna blef det fråga om hvar nästa möte skulle hållas. Tre platser föreslogos: Uppsala, Visby och Falun. Först beslöts att ej välja Uppsala till mötesplats. Mellan Visby och Falun anställdes votering, som utföll så, att Falun (med 42 röster mot 36) bestämdes till plats för nästa möte år 1909.

Torsdag klockan 3 afslutades mötet af ordföranden, rektor Rödning. Mötesdeltagarnas tack till honom framfördes af lektor Ödberg, Skara.

På aftonen samma dag hölls af medlemmar af Skara samhälle och från omnejden en angenäm afskedsfest för mötesdeltagarna.

J. F. B.

12.

Några ord om seminariereformen.

I tidningarna har meddelats en uppgift om att den nuvarande ecklesistikministern ämnar tillsätta en kommitté för behandling af seminariernas omorganisation, så snart han finner lämpliga personer att ingå i nämnda kommitté.

Redan den 31 december 1903, då proposition angående ändrad anordning af de allmänna läroverken afgafs, ställdes af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, von Friesen, i ett anförande till statsrådsprotokollet seminariernas omorganisation i utsikt, men genom hans död hindrades förverkligandet af denna afsikt, och under den närmast följande tiden togo andra ärenden regeringens intressen i anspråk. Under förre ecklesiastikministern Bergs tid har, enligt hvad vi för sport, ej något förslag till reform blifvit uppgjort.

Saken har emellertid mycket varit på tal vid möten af olika slag, i tidskrifter, tidningar och broschyrer, och både seminarielärare, folkskollärare och andra ha yttrat sig därom.

Om vissa förändringar synes man vara allmänt ense, såsom om inträdesexamens skärpande, kursernas höjande eller förändring m. m.

Utom löneregleringen för seminariernas lärare hafva under åren 1904—1906 kungl. kungörelser om några mindre förändringar i seminariestadgan utkommit. Dessa röra förnämligast läsårets längd och fördelning, tillsättning af rektors- och adjunktstjänster samt nu senast förordningen om att lektionerna skola omfatta en tid af 45 minuter och den dagliga morgonbönen en tid af 15 minuter.

Då det ännu torde dröja ett par år eller kanske mer, innan en ny seminariestadga är att förvänta, kan det ifrågasättas, huruvida icke några partiella reformer redan nu kunde genomföras i sådana punkter, där man är mera allmänt ense. Så kunde fordringarna för inträde höjas åtminstone i svenska

språket. Kristendomsundervisningen kunde såtillvida förändras, att läsningen af biblisk historia och katekes något inskränktes eller avslutades förr och mera tid lämnades åt kyrkohistorien, som kunde börja läsas i tredje klassen. Vidare är det tid på att geografin och historien blifva skilda ämnen. Seminarierna torde numera vara de enda läroanstalter, där kombinationen »Historia och geografi» ännu förekommer.

Vi tro, att dessa och liknande förändringar skulle vara i seminariernas intresse, och de skulle lika litet som de af Kungl. Maj:t redan vidtagna utgöra något hinder för den fullständiga revision af stadgan, som framdeles kommer att företagas.

Måhända komma vi i något eller några följande häften att något närmare beröra sådana punkter, där en förändring i seminariestadgan vore önskvärd.

Sedan det förut nämnda blifvit skrifvet, har Kungl. Maj:t i medio af juli månad uppdragit åt en kommitté att, efter verkställd granskning af gällande bestämmelser rörande organisationen af och planen för folkskolelärareseminarierna i riket äfvensom af öfriga i omedelbart samband därmed stående föreskrift rörande folkundervisningen, afgifva det utlåtande och de förslag, hvartill nämnda granskning kan för anleda.

Till ordförande i denna kommitté har förordnats ledamoten af riksdagens andra kammare, f. d. statsrådet Fr. Berg samt till ledamöter rektorn vid folkskolelärareseminariet i Uppsala H. M. Dahlgren, ledamoten af riksdagens andra kammare, hemmansägaren L. J. Jansson i Djursätra, ledamoten af riksdagens första kammare, bankdisponenten O. M. Strömberg, folkskoleinspektören, kyrkoherden i Västra Stenby pastorat C. R. Sundell och rektorn vid folkskolelärareseminariet i Kalmar J. A. O. Wickbom.

Kungl. Maj:t har därjämte bemyndigat ecklesiastikdepartementet att, på framställning af kommittén, tillkalla andra sakkunniga personer för att i mån af behof vid behandlingen af särskilda frågor deltaga i kommitténs arbeten.

J. F. B.

13.

Redogörelser för tvenne folkskolelärareseminarier.

För oss ligga redogörelser för tvenne folkskolelärareseminarier under åren 1904—1906, nämligen för dem i Linköping och Strängnäs.

Hvad först de bägge seminariernas yttre vidkommer, forete de högst väsentliga olikheter. Seminariet i Linköping byggdes efter en typ, som man försökte taga till norm för seminariebyggnader i slutet af 1860-talet, men som man snart fann vara förfelad, så att blott seminarierna i Linköping och Skara anlades efter densamma. Här saknas bland annat någon större korridor, där eleverna vid ogynnsamt väder kunna vistas under mellanstunderna. Dessutom äro de inrättade för blott tre klasser, hvarför vid seminariet i Linköping en klass måste läsa i samlingssalen.

Seminariet i Strängnäs däremot är anlagdt efter en modern plan och påminner om vissa nyare tyska seminarier. Det är i det hela mycket bekvämt och praktiskt inrättadt. Här finns bland annat särskildt rum för undervisningen i naturkunnighet, och materielen, såsom »svarta taflor» och kartställ, är af nyare konstruktion. Läget är tilltalande, skolgård och trädgård äro planerade, och i den mån buskar och träd få växa upp, komma de säkerligen att taga sig mycket väl ut. Rektorsbostaden är förlagd till ett särskildt hus. Seminariet invigdes i januari 1905.

Beträffande lärare har vid seminariet i Linköping under den tid redogörelsen omfattar en stor omsättning ägt rum. En af adjunkterna har afgått med pension, en har aflidit och en blifvit förordnad till rektor. Två af platserna äro redan tillsatta, och till den tredje utgår ansökningstiden i juli. I Strängnäs äro nu platserna besatta med ordinarie innehafvare.

Lärjungarnas antal vid de båda seminarierna är i det närmaste lika: 102 i Linköping och 104 i Strängnäs under sista läsåret. Med afseende på hemorten äro i Linköping 45 från Östergötlands, 28 från Jönköpings och 10 från Kalmar län; i Strängnäs äro 14 från Kalmar län, 13 från hvarterdera af Örebro och Gottlands och 11 från Södermanlands län. För öfrigt äro seminarieelever med afseende på val af seminarium ett slags kosmopoliter, i det man vid de nordliga seminarierna träffar elever från Skåne och Blekinge och vid sydligare seminarier elever från Norrland.

Utom de vanliga uppgifterna om lärare, genomgångna lärokurser, materiell, ekonomisk förvaltning m. m. har rektor vid Strängnäs' seminarium infört tvenne uppsatser, den ena såsom inledning till redogörelsen för de praktiska öfningarna, den andra rörande den militära utbildningen och seminariearbetet, af hvilka särskildt den förra är beaktansvärd.

De lärare, som haft att leda de praktiska öfningarna vid seminarier, torde i allmänhet kommit till den insikten, att eleverna genom åhörande af lektioner och genom egna proflektioner sätta sig in i metoden för de olika ämnena, men hvad som i regeln saknas vid afgang från seminariet, är vana och säkerhet att reda sig på egen hand. För att eleverna skola få en sådan redan under seminarietiden och känna något lärareansvar har man sedan lång tid tillbaka vid åtminstone ett seminarium (i Hernösand) anordnat sammanhängande undervisning i vissa ämnen. En sådan har också under sista läsåret införts i Strängnäs. »Härmed har så tillgått, att en elev fått sig förelagd en viss afdelning af ett ämne att genomgå och inlära under en viss tid, vanligen 2 veckor. Under tiden har eleven svarat för de lektioner i folkskoleklassen, som varit till ifrågavarande ämne anslagna.» Ämnena för denna praktik, som valts med omsorgsfull urskillning, ha varit geografi och naturkunnighet i kl. 3 och 4 samt räkning en tid i kl. 3 och 4, en tid i kl. 5 och 6. Denna anordning har enligt redogörelsen vunnit både lärares och elevers bifall, och den erfarenhet, som vunnits, manar till fortsättning.

Den andra uppsatsen berör värnplikens inverkan på seminariearbetet.

Utan tvifvel är det vissa olägenheter, som följa däraf, att ett antal elever ej deltaga i undervisningen längre eller kortare tid under senare delen af vårterminen och början af höstterminen, och vid alla manliga seminarier har sannolikt föreliggande fråga varit föremål för samtal eller öfverläggning.

Rektor Lundqvist föreslår ett par utvägar, hvarigenom de omordade olägenheterna skulle afhjälpas eller åtminstone minskas. Ett förslag är, att de manliga seminarierna gjordes femåriga med kortare lästid för år, och att all militär utbildning förlades till sommarferierna. Såsom det nu är ställt, kunna nämligen ej enligt hans mening de manliga seminarierna täfla med de kvinnliga.

En annan utväg vore, att en sådan förändring i värnpliktslagen företages, att ynglingen inom en viss tidrymd, t. ex. mellan 21—26 år, finge fullgöra sin värnplikt. Han hade då en tid af 6 år till sitt förfogande och finge lämpa sin utbildningstid vid seminariet därefter. I sammanhang härmed påpekar författaren, att det vore lämpligt, att seminarieeleverna finge sin militära utbildning vid sjukvården.

Huruvida något af författarens förslag är realiserbart, lämna vi därhän. Ehuru vi kunna instämma i författarens önskan, att berörda fråga finge en lösning, som gagnade seminarieundervisningen, utan att seminarieungdomens militära utbildning försummas, torde frågan under närvarande förhållanden vara olöslig. Man kan nämligen ej rimligtvis begära, att staten skall ändra den allmänna värnpliktslagen efter seminariernas eller andra institutioners önsknings. Det, som seminarierna ha att göra, är att, hvad på dem ankommer, i möjligaste mån söka minska de omtalade olägenheterna.

J. F. B.

Sedan ofvanstående skrifvits, hafva redogörelser för seminarierna i Hernösand, Kalmar, Lund, Uppsala och Växjö ankommit. Från dem hinna vi denna gång ej meddela något.

14.

Jonas Bäckman.

Kort efter d:r Kylanders bortgång nådde oss underrättelsen, att en lärareveteran, f. d. seminarieadjunkten J. Bäckman i Hernösand, nedlagt vandringsstafven.

Född på Vikbolandet 1832 tog Bäckman först folkskol-lärareexamen i Linköping 1853, tjänstgjorde sedan i folkskolor i Skåne och Gästrikland åren 1853—62, blef student i Uppsala 1861, tjänstgjorde såsom andre lärare vid Hernösands seminarium 1862—65, hvarefter han utnämndes till adjunkt vid nämnda seminarium 1866. I denna egenskap tjänstgjorde han ända till höstterminens början 1904, då han afgick med pension.

Åren 1871—86, 1894 och en del af 1895 var Bäckman folkskoleinspektör, var stadsfullmäktig i Hernösand flera år och ledamot af styrelsen för Västernorrlands läns döfstumskola 1871—93. År 1894 blef han riddare af Vasaorden.

Bäckman var känd som en synnerligen duglig och praktisk lärare. Mångsidig i sina kunskaper har han utarbetat läroböcker i flera olika ämnen, framför allt i matematik och naturkunnighet, som voro hans älsklingsämnen. Mest känd torde hans bibliska historia för folkskolan, som utgått i ett 40-tal upplagor, vara. Utom egna läroböcker i räkning och geometri har han redigerat Zweigbergks räknebok uppl. 21—29, Kindvalls räknelära uppl. 6—14, Nordstedts geometri uppl. 1—3. I historia och geografi har han äfven utgifvit läroböcker, af hvilka den i geografi haft rätt stor användning. Dessutom kunna vi påminna om en öfningsbok i modersmålets rättskrifning, uppsatser i Läsning för folket m. m.

Bäckman hade stora fordringar på sina elever, men de förstodo, att han ville dem väl, och genom sitt godmodiga sätt var han mycket omtyckt både af kamrater och lärjungar.

Bäckman utmärkte sig genom en ofantligt stor flit och noggrannhet i allt, egenskaper, hvarom hans många läroböcker bära vittne. Få samtida lärare torde hafva besuttit en sådan erfarenhet om folkskolan och dess utveckling som Bäckman.

Nu, då den gamle läraren slutat sina dagar, bevara vi honom i ett tacksamt minne för hvad han varit och hvad han uträttat för skolans bästa.

J. F. B.

15.

Litteratur.

1. *Hakvin Spegel af Carl Kastman*. P. A. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1905. Pris 1 kr.
2. *Ignatius Loyola af Carl Kastman*. P. A. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1905. Pris 1 kr.

Dessa båda biografier tillhöra »Svenskt folkbibliotek», red. af Carl Kastman.

I synnerhet till den första af dessa, skildringen af Spegels lif och verksamhet, har författaren gått särdeles väl rustad. Han låter oss följa Spegel från hans barndomsår och hans sträfsamma ungdom fram genom hans i tidens kulturlif djupt ingripande, mångsidiga verksamhet under hans mannaålder och lefnadshöst ända till hans bortgång ur tiden. Det tidsskede af vår historia, som utgör bakgrunden för Spegels bild, kännetecknas af stora händelser och ett rastlöst arbete att kulturellt lyfta svenska folket till en mot rikets storhet svarande ståndpunkt. Att Spegel varit ett af de kraftigaste och värdefullaste verktygen vid detta fosterländska arbete, framgår af hela skildringen, som understundom vidgar sig till omfattande tidsmålningar.

Äfven den senare biografien, skildringen af den märkvärdige spanjoren Ignatius Loyolas inre och yttre lif, har författaren genom sin förtjänstfulla stil, framställningens objektivitet och värdiga lugn gjort intresseväckande, trots det för protestantiska läsare mindre sympatiska ämnet. För en riktig uppfattning och värdesättning af jesuitismen som en världshistorisk företeelse torde arbetet, oaktadt sin begränsade omfattning, vara fullt tillräckligt för enhvar, som ej vill göra saken till föremål för mera inträngande studier.

T. K—r.

M. J. Færden. Det gamla testamentet i den nyare bibelforskningens ljus. 1 häftet. Stockholm 1905. Pris 40 öre.

Det är prosten Færden, förut väl känd såsom utgifvare af Luthersk Ugeskrift, som i detta arbete, hvars första häfte blifvit oss tillsändt, tagit till orda i en af dagens brännande teologiska frågor.

Författaren utgår i sin bok från det ljus, som genom de egyptiska och assyrisk-babyloniska inskrifterna blifvit spriddt öfver väsentliga delar af Gamla testamentet. De österländska folken hafva genom de nyare upptäckterna kommit oss förunderligt nära. Därefter göres en historik öfver den judiska eller rabbinska teologiens inflytande på uppfattningen af bibeln, särskildt dess inspiration. Ett sådant inflytande gjorde sig gällande icke blott under gamla tiden bland judarne utan äfven under medeltiden och till och med efter reformationen. Nu anser författaren en genombrytningstid i gudsrikets historia vara inne. »Det är dock», säger författaren, »ej någon lätt sak att dela sol och vind lika mellan forntidens och samtidens kraf. Forntiden äro vi skyldiga vördnad. Vi hafva af den fått ett oberäkneligt stort arf. Men detta oaktadt har icke forntiden rätt att hindra framtidens svällande lif att taga växt och form. Allra vansklighast är förhållandet mellan det gamla och nya på religionens område, ty där får traditionens icke blott vördnadens utan helighetens stämpel. En brytning med traditionella former får lätt utseende af brytning med religionen själf. Och dock kräver den lag, hvarunder allt lefvande på jorden är lagdt, att gamla tanke- och lifsformer, då de utfört sitt verk och gifvit skydd och skugga åt det sjudande framtidslifvet, aflösas af former, hvori naturlifvet kan utveckla sig.»

I dessa ord torde författarens allmänna ståndpunkt vara uttalad.

Till sist i detta häfte beröres Gamla testamentets första och viktigaste del, lagen, samt prästernas och profeternas uppfattning af densamma. Men, då framställningen här af blott är börjad, kunna vi ännu ej yttra oss vidare därom.

Den, som känner till prosten Færdens författarskap förut, väntar sig en klar och grundlig utredning af ämnet, ehuru

det å andra sidan med kännedom om hans föregående teol. ståndpunkt förefaller oss något oväntadt, att han så snart skulle blifva en anhängare af den moderna bibelkritiken. Vi veta dock ej, huru långt han går härutinnan. Mycket, som utgifves för ett säkert resultat af bibelkritiken, befinnes vid närmare granskning ej vara det.

O. E. Lindberg. Gudsordets utvecklingsgång i världen. 1 häftet. Stockholm 1905. Pris 40 öre.

Författaren af föreliggande arbete, den bekante professorn i semitiska språk vid Göteborgs högskola, har förut i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning skrivit en serie uppsatser under rubrik: *Religionshistoriska ströftåg*, och det är dessa, som under förändrad öfverskrift nu utkomma. Han ämnar fortsätta sitt arbete, i samma mån som nämnda artikelserie i tidningen skrider framåt.

Författarens afsikt är ej att gifva en fullständig religionshistoria utan att visa, huru »Gud aldrig låtit sig vara utan vittnesbörd om sig själf och det eviga lif, han utstakat som väg och mål för sina förnuftsbegåfvade barn». Arbetet skall framställas i tre delar, af hvilka den första skall behandla de »olika religionernas biblar» eller heliga böcker, den andra de olika religiösa och etiska idéerna, såsom om Gud, odödlighet, uppståndelse, det ondas väsen, frälsning, bönen, under, själens väsen m. fl. I den tredje delen vill författaren draga slutsatser af det föregående och kasta blickar framåt, »uttalande en aning om huru de religiösa idéerna och det andliga lifvet möjligen kunna komma att gestalta sig i tider, som stunda».

I detta häfte lämnas en öfversikt af innehållet i den »i det hela sannolikt äldsta urkunden». *Den egyptiska dödsboken*, som kan kallas den egyptiska religionens gamla testamente, samt *Hermes Trismegistos*, som kan betraktas som dess nya.

Huru författaren kommer att lösa sin uppgift, särskildt dess sista del, kunna vi nu ej yttra oss om, då blott första häftet ligger för oss. Att författarens kända lediga och klara framställning skall väcka intresse, taga vi för gifvet, äfven om man i åtskilligt ej delar hans åskådning.

Referat öfver förhandlingarna vid *Auguståna-Synodens* fyrtyosjätte årsmöte i Stanton, Iowa den 9—14 juni 1905.

Den luterska kyrkan inom Förenta staterna har som bekant synodalstyrelse. De årligen sammanträdande synoderna få därför en mycket stor betydelse. I här föreliggande referat förekommer först presidentens berättelse om det religiösa och sedliga tillståndet, påminnande om våra biskopars ämbetsberättelser. Vidare finnas här redogörelser för synodens undervisningsanstalter, ekonomiska frågor m. m.

Augustanasynoden bör för oss ha ett särskildt intresse, då det är den, som förnämligast har den andliga vården om våra utflyttade landsmän om hand.

I fråga om bekännelsen har synoden visat en berömvärd och efterföljansvärd fasthet, liksom äfven utmärkt sig i sitt nitiska arbete för folkets krykliga och sedliga fostran.

Om skolläkare af *Gottfrid Törnell*, t. f. förste stads-läkare, skolläkare i Hernösand. Stockholm 1905. Pris 2 kr.

Dr Törnell, som många år varit anställd som skolläkare i Hernösand, har redan tidigt visat mycket intresse för skolhygieniska frågor och företagit omfattande teoretiska och praktiska undersökningar i ämnet. I föreliggande arbete lämnas först en historik öfver skolläkareinstitutionens ställning i en del främmande och i de skandinaviska länderna, vidare beskrifvas författningar och instruktioner, som beröra institutionens ställning i vårt eget land, och slutligen framställs ett förslag till utveckling af skolläkareinstitutionen.

Författaren anser, att inom ecklesiastikdepartementet borde finnas en afdelning för skolhygien med en skolöverläkare som chef. Till denne skulle inlämnas samtliga skolläkares ämbetsberättelser, han skulle vid behof företaga inspektioner samt föreslå, hvad som för en god utveckling af skolhygien kan vara nödigt, afgifva utlåtanden i skolhygieniska frågor m. m. Vidare lämnas förslag till instruktion för skolläkare vid de allm. läroverken, seminarierna, de tekn. elementarskolorna och af staten understödda enskilda skolor samt liknande förslag för skolläkare vid folkskolorna.

Förevarande skrift lämnar ett afsevärdt bidrag till den skolhygieniska frågan och förtjänar att beaktas af alla, som intressera sig för nämnda fråga. Boken är utgifven med statsanslag.

J. F. B.

K. O. Sjölander. Doktor Mårten Luthers lilla katekes med kort utveckling etc. Fjärde upplagan. Stockholm, Hiertas förlag, 1905. 128 s. Pris (inb.) 35 öre.

Man blir nästan förvånad öfver att se nya katekesupplagor ännu utkomma, då utsikter öppnats till att inom en ej alltför aflägsen framtid få en ny katekesutveckling godkänd och antagen. Men de äro naturligtvis behöfliga. En granskare kan ej undgå att märka, att dessa nya katekesupplagor allvarligt söka att göra det bästa möjliga af vår nu gällande katekesutveckling. Den nya upplagan af K. O. Sjölanders edition har kommit långt i detta stycke, ja, kanske längst. Genom fetstil och kursivering samt genom styckenas sönderdelande i olika afdelningar ha svarens hufvudtankar blifvit skarpt och tydligt accentuerade. Från och med fjärde budet (hvarför ej förr?) förekommer ock kursivering i vissa bibelspråk. Utgifvaren kunde gärna ha varit konsekvent och genom fetstil och sönderdelning underlättat förståendet och memorerandet äfven af bibelspråken. Eller har manne pietet mot bibeln föranlett, att konsekvenserna ej dragits? I st. 87 hade »af evighet» bort kursiveras äfven i andra momentet. Genom sidorubriker till en del stycken har utgifv. sökt uppvisa sammanhanget mellan dessa stycken inbördes, alltså »gången». Fullständigt utförd är emellertid denna tanke icke, och jag betviflar, att den kan i detalj utföras; så logiskt uppställd är vår katekesutveckling nog icke. Men det är ett aktningsvärdt försök. För st. 2 ff. lyda sidorubr.: Kristendomslärans a) källa; b) tillkomst och c) nytta o. s. v. Af lätt insedda skäl borde det i stället heta: Kristendomslärans källa. Bibels a) tillkomst; b) nytta; c) tillkomsttid o. s. v. »Valda exempel» äro i allmänhet väl valda; jag räknar det som en förtjänst, att ex. tagits ej blott från bibeln utan äfven ur barnens egen erfarenhet (jfr utgifvarens ofta upprepade »du själf») samt (några få) ur Sveriges historia. Den personliga ton, som utg. får fram genom att tilltala läsaren med »du», bör bidraga till att lärjungarna förstå, att här är det fråga om saker, som angå dem själfva på det närmaste. De korta utredningarna under styckena äro, så vidt jag kunnat finna, korrekta, både ord- och sakförklaringarna. Att de mindre profeterna uppgifvits vara 16 (s. 18, midten), är naturligtvis tryck-

fel. Till de bästa utredningarna räknar jag den af Kristi profetiska ämbete. De kyrkohistoriska upplysningarna finnas af naturliga skäl mest under st. 157. Fjärde hufvudstycket är alltför vanlottadt såväl i fråga om kyrkohistoriska notiser som i andra afseenden. Ingen enda förklaring l. d. till st. 216—221 och st. 223—236! Utg. hade åtminstone bort följa Meurling-Ottanders exempel och omtalat, huru nöddop tillgår. Äfven femte hufvudstycket är styfmoderligt behandadt. Hvarför saknas här t. ex. alldeles »valda exempel»? Hos Meurling-Ottander finnas flera lämpliga.

Efter st. 34 är högmäsoordningen införd samt en väl kort öfversikt af kyrkoåret. I den förra ha ett par små oegentligheter i trycket insmugit sig: 5 bör ej stå med fet stil, däremot »gradualpsalm». — Under st. 240 ha konfirmationsfrågorna fått sin rättmätiga plats. — Till många stycken finnas goda psalmanvisningar. Ett tryckfel må här anmärkas: s. 20, 13 r. nedifr. står sv. ps. 39: 40; skall väl vara 39: 4 eller hvarför ej hela ps. 39?

Mitt totalintryck af denna katekesedition är, att den synnerligen väl passar för konfirmander och skolungdom, och att den i flera afseenden är den bästa, som vi f. n. äga. Priset är mycket billigt.

A. O. Stenkula. I katekesfrågan. A. F. Envalls bokhandel, Malmö 1905. 40 öre.

Den 13 sept. 1905 ingick inspektören öfver Malmö folkskolor, fil. dr A. O. Stenkula, med en skrifvelse till skolrådet, hvari han föreslog, »att skolrådet, med upphäfvande af sitt beslut om memorering af vissa delar af katekesutvecklingen, måtte besluta, att till ledning för behandlingen af nämnda utveckling skall tjäna k. cirkuläret af den 12 maj 1865». Denna skrifvelse har han senare låtit trycka under titeln »I katekesfrågan». Just emedan han i den utförliga motiveringen behandlat principiella frågor, har skrifvelsen en djupare betydelse, och detta är väl en anledning till att den befordrats till trycket. Författaren lämnar först en kort öfversikt på fyra sidor af katekesutanläsningens historia. »Tiden torde nu vara inne att taga ett sista, afgörande steg, helt bryta med den af alla sakkunnige utdömda metoden.» Sedan utreder

förf. skillnaden mellan hvad han kallar »egentlig utanläsning» och »oegentlig utanläsning» (= fritt kunnande) och ger den senare företrädet inom kristendomsundervisningen än mer än inom andra läroämnen. Därefter påpekar han den förras eller memoreringens olägenheter, bl. a. genom drastiska exempel från Malmö folkskolor, samt betonar med kursiv stil, att ingentädes i våra skollagar eller skolförfattningar finnes memorering påbjuden. Det sista är då verkligen ej sant. Just i det af förf. åberopade k. cirk. af den 12 maj 1865 åläggas domkapitlen att till vederbörande prästerskaps kännedom meddela riksens ständers underdåniga anhållan, »att Luthers lilla katekes skall utgöra grunden för undervisningen och *läras utantill*, dock att utanläsning ej åläggas lärjungarne, innan de genom föregående muntlig undervisning förmått att någorlunda redigt fatta innehållet». Därföre ter sig följande förf:s uttalande (s. 17) mycket egendomligt: »Många skäl tala visserligen för att samma norm (d. v. s. nyssnämnda cirkulärs bestämmelser) följes i den egentliga folkskolan äfven vid undervisningen i Luthers katekes.» Här kommer förf. att omedvetet motarbeta sig själf. En annan betydelsefull inkonsekvens må ock påpekas. Förf. anser — med all rätt —, att på grund af formens betydelse för innehållet bl. a. *bibelspråk* böra memoreras (s. 10 f.). Men när han (s. 15 f.) modifierar sin princip: *ingen memorering*, gör han intet uttryckligt undantag från regeln beträffande bibelspråken utan likställer dem tydligtvis med lärostyckena, och detta är inkonsekvens och enligt min öfvertygelse oriktigt. Man bör göra tydlig skillnad mellan Guds ord och människors ord, äfven från memoreringens synpunkt. Må lärjungen gärna, så godt sig göra låter med vår nuvarande i frågor och svar uppställda katekesutveckling, fritt återgifva styckenas tankar, men må man ej tumma på bibelspråken! Det är, rent ut sagt, pinsamt att höra dessa miss-handlas. Och af en minnesfond af lämpliga, innehållsrika bibelspråk kan lärjungen, såsom erfarenheten många gånger visat, få — i framtiden, om ej genast — stor välsignelse, verklig uppbyggelse. Äfven för memorering af katekestyckena är jag ej så rädd som dr Stenkula m. fl., om *blott de blifvit sorgfälligt preparerade af läraren*. Det är här, som det brister i så många fall. Utanläsningen strider verkligen

ej i så hög grad mot barnpsykologiens lagar, doktor Stenkula! Det s. k. mekaniska minnet tillhör just barnåldern. I ingen annan ålder har man så lätt för att lära sig något utantill som i åldern 10—13 år. Lärarens uppgift vid memorering blir att underlätta den och göra den berättigad genom att lära barnen att genom aktgifvande på tankesammanhanget *äfvén* använda det logiska minnet. Men barnpsykologien, teoretiskt och praktiskt studerad, lär vidare, att barnen ha mycket svårt att finna ord för religiösa tankar, äfvén när de mycket väl förstå dem. Det är således fullkomligt i öfverensstämmelse med »barnpsykologiens lagar», att barn få återgifva ett religiöst tankeinnehåll, *som genom sorgfällig, till både förstånd, vilja och känsla talande preparation blifvit deras egendom*, i en fixerad, memorerad form. Vi måste komma ihåg, att »utanläsning» ej alltid och i och för sig är liktydig med tanklöst upprabblande. I st. f. förf:s lösen: Ingen memorering! ville jag utslunga detta lösenord: *Utan omsorgsfull preparering ingen memorering!*

Priset för broschyren är för högt. Det är för mycket att ta 40 öre för 14 oktavsidor.

Andr. Sch. Steenberg. Skolen og bøgerne. I kommission hos Gyldendalske boghandel 1905. 44 s. 8:o.

Frågan om barnbibliotek och de därmed i nära samband stående spörsmålen om barnens nöjesläsning och skolans ansvar med afseende på ett folks andliga mat och matsmältningsförmåga ha särskildt under det sista decenniet stått på dagordningen i de nordiska länderna. Därom vittna, hvad Sverige beträffar, t. ex. följande uppsatser: *Nat. Sundbärg*, Hvilken ledning kan skolan gifva ungdomen vid dess s. k. nöjesläsning? »Verdandi», 1896, s. 215—222. — *Ellen Key*, Om läsning, Sthlm 1898, 12 s., och Barnets århundrade II. Sthlm 1900, s. 173—189 (»Böckerna mot läseböckerna»). — *Gurli Linder*, Våra barns nöjesläsning, Sthlm 1902, 103 s. — *L(otten) D(ahlgren)*, Våra barns nöjesläsning, »Dagny», 1902, s. 411—419. — *K. E. Palmgren*, Om ungdomsläsning. Palmgrenska samskolans årsredogörelse 1902—1903, s. 1—15. — *G. Cederschiöld*, Konsten att läsa. Schück-Lundahls Läsebok I, s. 28—35.

I Danmark är A. S. Steenberg, bosatt i Horsens, en af

de verksammaste kämparna för sträfvandena att lära barn i verklig mening läsa. Redan 1899 höll han vid Danmarks lärareförenings 5:e allm. skolmöte i Köpenhamn ett föredrag om barnbibliotek, hvilket är tryckt i mötets förhandlingar, s. 135 ff. År 1900 utkom en vidlyftigare framställning af honom om folkbibliotek (VI + 176 s.). År 1902 företog han en resa i Förenta staterna, där som bekant det offentliga biblioteksväsendet står mycket högt, och studerade där framför allt samarbetet mellan skolorna och biblioteken samt framlade sedan sina reseintryck i en artikel om »Skolan och böckerna» i »Vor Ungdom» och »Verdandi». Öfver samma ämne skref samme författare i fjol vår en liten förtjänstfull skrift, som jag härmed vill på det bästa rekommendera. Dess innehåll framgår tillfyllest af kapitelrubrikerna: I. Vårt folks läsförmåga. II. Skolans bruk af böckerna. III. Skolans undervisning i läsning. IV. Läsförmågans utnyttjande. V. Åtskilliga länders barnbibliotek. VI. Boksamlingarnas plats i skolans arbete. VII. Boksamlingens inrättande. Till slut komma litteraturförteckning och sakregister, som, också de, utgöra bevis på den omsorg, som förf. nedlagt på sitt arbete.

Hans kritik af danska förhållanden kan i stort sedt öfverflyttas på våra svenska förhållanden. Äfvén i Sverige »kunna blott få begagna en bok så, att den kan vara dem till verklig hjälp i deras lif och deras arbetes». Och förf. har nog tyvärr rätt i att *en* viktig orsak till detta missförhållande måste sökas i skolan. Den stackars skolan! — på henne skall man skylla, snart sagdt, allt, som är illa beställt. Men här måste hon ödmjuka sig, erkänna anklagelsens rättmätighet och — reformera sig. Om barnen efter 6—8 års skolgång äro glada öfver att för alltid ta farväl af allt hvad böcker heter, då har skolan illa fyllt sin mission, som i detta fall är att hjälpa barnen att betrakta böcker som goda vänner och hjälpare, som de vilja och kunna vända sig till efter slutad skolgång. Om nu Selma Lagerlöf skänker vår folkskola en lämplig läsebok, så låtom oss för all del ej förstöra denna värdefulla present genom att begagna den som redskap vid den rent mekaniska läsförmågans inlärande och sedan som öfningsbok i grammatikalisk analys! Jag tycker ej, att vår nu gällande »folkskolans läsebok» är idealisk, men i sig själf är den ej alls så

tråkig, som den kan bli genom nyssnämnda misshandel. Huru man skall bära sig åt för att vid läsundervisningen vänja barnen att uppfatta de tankar och föreställningar, som ligga bakom orden och dessas tecken, därom ger förf. åtskilliga goda anvisningar. Han föreslår vidare, att skolan skall hjälpa barnen att rätt läsa den lektyr, som bildar hufvudparten af deras senare läsning, nämligen romaner och tidningar, och att rätt använda uppslagsböcker samt handböcker. Meningarna torde hos Sveriges lärarekår vara mindre delade om det senare än om det förra förslaget. Naturligtvis måste man stöta på praktiska svårigheter, särskildt i sämre lottade skolor, och förf. har fullkomligt rätt i att först i fortsättningsskolor kan något effektivt här åstadkommas. Men ej ens i våra fortsättningsskolor torde den eljest vackra och tilltalande planen rörande »samläsning» eller ett slags läsecirklar kunna realiseras, sådana förhållandena nu hos oss äro. Intet hinder bör där- emot finnas för att ett skolbibliotek upprättas i hvarje skola, t. o. m. på »rama bondlandet», låt vara att apparaten ej behöfver vara så storartad, som den är i Amerika, och som förf. skildrar i slutet af sin skrift. Denna skildring af idealet är emellertid synnerligen läsvärd och kan gifva uppslag, som en hvar sedan i sin mån och efter sina förhållanden kan söka gifva verklighet åt.

Det ämne, som den recenserade skriften behandlar, är synnerligen viktigt för vårt folks kulturella framåtskridande, och den är i all sin korthet ett värdefullt inlägg, hvaraf ingen intresserad borde försumma att taga del. Redan genom åsynen af den lille läsande gossen, som är titelvinjett, försättes läsaren i den rätta stämningen, och denna ökas ytterligare genom fotografien (s. 21) af barnens lärum i det offentliga biblioteket i Worcester, Mass.

Hj. Nordin.

I religion och kyrkliga frågor. Skriftsamling i evangelii tjänst grundad af *Fredrik Fehr*, utgifven af *S. A. Fries*.

39. Innehåll: I. Klaveness, Thv., Hvormeget skal vi tro?

II. Fries, S. A., Lärdomar från den högre och lägre religionsundervisningen i Nederländerna. Stockholm 1905. Wahlström & Widstrand. Pris 1,25.

Vårt tankelif. Till den tänkande allmänhetens och läroverkens tjänst af *S. Almqvist*. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris inb. 1,50.

Naturlära för folkskolan, I. Djuren och Växterna. Valda företeelser af *Hjalmar Berg* och *Anders Lindén*, lärare vid Stockholms folkskolor. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 75 öre.

Naturlära för folkskolan, II. Grunddragen af Hälso- läran af *Knut Kjellberg*, med. doktor, och *Anders Lindén*, lärare vid Stockholms folkskolor. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 50 öre.

»Naturlära för folkskolan» utgifves i tre delar. Del I, som innehåller afdelningarna Djuren, Växterna och Valda företeelser, samt Del II, behandlande Människokroppens byggnad och förrättningar samt Hälsan och dess vård, äro afsedda för den *egentliga folkskolan* och föreliggå nu färdiga. Del III, som kommer att behandla de viktigaste biologiska, fysiska och kemiska företeelserna, jordytan och dess förändringar samt himlakropparna, är afsedd för *folkskolans högre afdelning* och torde utkomma under årets lopp.

Vid utarbetandet af Del II har den framstående läkaren och nykterhetsifraren d:r Knut Kjellberg medverkat. Syftet har varit att gifva barndomsskolan en enkel och, hvad sak- innehållet beträffar, fullt tillförlitlig framställning af hälso- lärans grunddrag. Särskild vikt har fästs vid redogörelsen för *de rusgifvande ämnenas natur och verkningar*.

Bilder förekomma i mycket stort antal, och ha förf. be- träffande dessa särskildt eftersträfvat att få dem så natur- trogna och instruktiva som möjligt.

Födoämnslära jemte några anvisningar rörande hem- mets vård af *Gertrud Bergström*, föreståndarinna vid Jakobs och Johannes församlingars skolkök, och *Ingeborg Schager*, lärarinna vid Högre lärarinneseminariets hushållsskola. Stock- holm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 65 öre; inb. 1 kr.

Nyttiga växter. I. Apoteksväxter. 27 planscher med text. Till folkskolornas och skollofskoloniernas tjänst utgifna af *Charlotte von Schéele*. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 1 krona.

Ur förordet anför vi: Alltför litet har man i vårt land beaktat den ingalunda föraktliga inkomstkällan, som heter insamlandet och tillvaratagandet af apoteksväxter. Denna lilla bok, försedd med nödiga illustrationer, har utgivits i syfte att för denna sak intressera ungdomen, särskildt vid folkskolorna och skollofskolonierna. Huru länge dröjde det ej, innan vårt folk äntligen lärde sig inse, hvilka afsevärda summor våra skogsbär kunde inbringa — summor, som just nu kommit de fattigaste landsändarna till godo! Och huru länge skola väl ännu, af brist på företagsamhet här hemma, våra apotek behöfva från utlandet införskrifva sådana medicinalväxter, som vårt eget land frambringar i öfverflöd.

Kan man tänka sig en lämpligare sysselsättning för de ofta sysslolösa barnen i en skollofskoloni än ett sådant insamlande af växter, vederbörligen öfvervakadt af koloniens föreståndarinna? Det skulle, tyckes det, kunna fylla ett tredubbel syfte: att bringa barnen i kontakt med naturen och skärpa deras iakttagelseförmåga gentemot växtvärlden, att vänja dem vid ordning och noggrannhet i arbetet samt slutligen att bli en god inkomstkälla för kolonien.

Utom de 27 väl utförda och kolorerade planschererna med text innehåller den lilla boken regler för insamling, torkning och förvaring.

Lärobok i bråk enligt nya principer särskildt afsedd till handledning vid undervisning i skolor och seminarier samt till själfstudium af *Gustaf Lindberg*, fil. licentiat. Strömsbro 1905. Svenska skolmaterielaktiebolagets förlag. Pris 80 öre.

Pedagogisk Tidskrift. Utgifven af *E. Schwartz*, *A. Ryd-fors* och *J. Kjederqvist*. Fyrtioandra årgången, 1906. 1—4 häften. Stockholm. Vårt lands boktryckeri.

Utom recensioner af utkomna böcker, kungl. beslut, k. Öfverstyrelsens utlåtanden och yttranden samt personalnotiser

förekomma i dessa häften åtskilliga längre uppsatser, såsom af *E. Schwartz*, »Rättstafningsfrågan inför Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk», af *Ludv. Lindroth*, »Ännu en skoltyp», af *J. Kjederqvist*, »Ett och annat om språkundervisning», af *F. W. Lundvall*, »Rättstafningsfrågan inför Svenska Akademien», Kungl. Öfverstyrelsens utlåtande till K. M:t i rättstafningsfrågan.

Läsning för svenska folket, utgifven af *Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande*. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Häft. 1. Innehåll: Om Grundtvig och grundtvigianismen. Af *B. O. Aurelius*. Heidelberg i juni 1905. Af *E. Holmberg*. Flicke-Kajsa. Af *Ebba Ramsay*. Några drag ur den kristna psalmens historia. *E. N. Söderberg*. En vinterdag i Lappland. Om fiskarna. Af *J. B—n*.

Häft. 2. Innehåll: Om skrifkonsten. Af *Karl Hult*. Om Grundtvig och grundtvigianismen. Af *B. O. Aurelius*. Lungön. Af *J. B—n*. *Johannes Rudbeckius*. Af *V. S. Minnesvärda ord*.

Pris för hvarje häfte 30 öre.

Skrifter utgifna af Kristliga Föreningen af Unge Män i Lund. VII. **Om vapnen i kampen för renhet.** Föredrag vid Uddarpsmötet af *Hj. Nordin*, v. seminarieadjunkt. Gleerupska universitetsbokhandeln, Lund. Pris 25 öre.

Nykterhetsfrågan. Reglerande lagstiftning eller förbud? En fråga för dagen af *Eclairer*. Stockholm 1905. *Nordin & Josephson*. Pris 40 öre.

Svenska nationalföreningens mot tuberkulos Kvartals-skrift. Utgivare d:r *Sture Carlsson*. Årg. 1. 1906. Häft. 1 och 2.

Innehåll: Anmälan. — Upprop. — Huru skall lungotens spridning inom hemmen förhindras? af d:r *R. von Post*. — Behrings skyddsympning mot tuberkulos af professor *Josef Svensson*. — En naturlig basis för kampen mot folksjukdo-

Tidskrift för folkundervisningen, årg. 1906.

marna af försäkringstjänstemannen Knut Tengdahl. — Meddelanden.

Sammandrag af Svenska nationalföreningens mot tuberkulos årsberättelse. — Om dispensärer för tuberkulösa af d:r Sture Carlsson. — Tuberkulosstrid i norra Västerdalarna af d:r Pär Landahl. — Tuberkulos i Japan och Mandschuriet af d:r Josef Hammar. — Om förekomsten af tuberkulos inom armén och flottan af d:r Carl Ekeröth. — Meddelanden.

Utdelas med ett häfte i hvardera af månaderna februari, maj, augusti och november afgiftsfritt till nationalföreningens och dess underafdelningars medlemmar. I öfrigt erhålles kvartalsskriften efter rekvisition å Nationalföreningens expedition, Norrlandsgatan 3, Stockholm, till pris af 2 kronor för år. Lösa häften i bokhandeln å 50 öre.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening, utgifven af Centralstyrelsen. Tjugusjunde årgången. 1906.

Första häftet: Årsmeddelanden. Andra häftet: Föreningsärenden.

Valda melodier ur **Musiken till svenska mässan.** Urval för konfirmander, skolungdom och den sjungande församlingen af *K. O. Sjölander*, kantor och organist m. m. Aktiebolaget Hiertas bokförlag. Stockholm. Pris 20 öre.

Allmän musikleära för seminarier af *Th. Tufvesson*. Stockholm 1905. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 60 öre; inb. 80 öre.

Praktisk ritbok med metodiska anvisningar och figurer, afsedd för praktisk undervisning i teckning i skolor och hem, utgifven af *K. Hugo Segerborg*, lärare i teckning vid Karlstads Högre allm. läroverk och Folkskolelärareseminarium. Tredje förändrade upplagan. Tredje kursen. Stockholm 1905. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 20 öre.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. P. *Undervisningsväsendet.* Berättelser om folkskolorna för år 1901 och 1902, utarbetade i Kungl. ecklesiastikdepartementet. Centraltryckeriet, Stockholm 1905.

Red.

16.

Meddelande från redaktionen.

Sedan förre utgifvaren af denna tidskrift, adjunkten fil. dr T. F. Kylander, den 5 sistlidne maj aflidit, har under-tecknad på begäran tills vidare öfvertagit utgifvandet af tidskriften, hvartill Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet gaf sitt tillstånd den 31 maj. Till följd af redaktionsförändringen utkommer detta häfte senare än vanligt. Komma vi att fortfarande utgifva tidskriften, är det vår afsikt att ombesörja, att den utkommer på bestämda tider.

Linköping den 10 juli 1906.

J. F. Björnståhl.

16.

Ett och annat från folkskolans område.**1. Grundsatser, som böra följas vid uppgörande af läsordningar.**

I nu gällande folkskolestadga föreskrifves, att skolrådet skall för hvarje skola fastställa läsordning, hvartill förslag uppgöres af vederbörande lärare med ledning af normalplanen och det för skoldistriktet gällande reglementets bestämmelser.

Därefter uppräknar folkskolestadgan åtskilligt, som skall iakttagas vid läsordnings uppgörande; men därvid fästes afseende endast vid de yttre förhållanden, hvarunder skolan arbetar. Däraf må man dock ej draga den slutsatsen, att man vid folkskolestadgans utgifvande glömt bort att gifva någon föreskrift om att läsordning bör vara byggd på psykologiskt-pedagogiska grunder. Nej, den föreskriften ligger i stadgandet, att läsordning skall uppgöras med ledning af normalplanen. Läsordningarna i denna böra vara byggda på bepröfvade psykologiskt-pedagogiska grunder; men de hafva blifvit påbjudna till efterföljd icke i alla detaljer utan endast med hänsyn till det hufvudsakliga, det väsentliga. Läsordningarna i de särskilda skolorna skola sålunda vara byggda på samma grunder som läsordningarna i normalplanen. Vid tillämpningen af dessa grunder må man dock taga hänsyn till de särskilda förhållanden, hvarunder en viss skola arbetar.

Det ligger sålunda stor vikt på att läsordningarna i normalplanen äro byggda på goda grunder. Vi ämna icke nu anställa undersökning härom, men vi vilja fästa uppmärksamhet på en iakttagelse, som är gjord efter sedan normalplanen utgafs, och som, om den vinner bekräftelse, bör upp-

märksammas, när tiden för en ny normalplans utgifvande är inne.

Ser man tillbaka på gamla tider, torde man finna, att man aldrig alldeles planlöst ordnat lärotimmarna på lässchemat, men att man till en början följt hufvudsakligen yttre grunder vid deras förläggande. Man ordnade undervisningstimmarna så, att lässchemat företedde en viss symmetri. Läsoordningen skulle vara lika för måndag och torsdag, för tisdag och fredag samt för onsdag och lördag. Oftast torde dock all undervisning på lördagen hafva varit inställd. Voro sålunda två timmar i veckan anslagna åt ett läroämne, borde dessa förläggas, såvidt möjligt vore, till måndag och torsdag eller till tisdag och fredag.

Men med tiden kom man till insikt om att det ej kunde vara lämpligt att vid undervisningstimmarnas ordnande som hufvudregel tillämpa den grundsatsen, att läsoordningen skall förete så stor symmetri, som förhållandena möjligen kunna medgifva. Krafvet uppstod, att man vid uppgörande af läsoordning borde se till, att lärotimmarna blefvo så ordnade, att lärjungarne ej ansträngdes för mycket, att de ej genom oklokt ordnadt arbete blefve mer uttröttade, än nödigt vore. För att tillfredsställa det krafvet uppställdes regeln, att mer och mindre ansträngande lärotimmar skola omväxla med hvarandra, samt att arbetet, som förlägges till dagens förra del, bör vara mer ansträngande än det, som skall utföras under dess senare del. Allmänt gillade man dessa grundsatser, och mångenstädes sökte man ock, ehuru med mer eller mindre framgång, tillfredsställa dessa kraf vid uppgörande af lässchema för de särskilda skolorna; men granskar man åtskilliga läsoordningar, skall man dock snart å andra sidan finna, att många olika förhållanden hafva vållat, att man af en eller annan anledning mångenstädes afvikit från ifrågasvarande grundsatser och tillämpat andra vid lästimmarnas förläggande.

Härmed må nu vara huru som helst, visst är, att man vid uppgörande af läsoordningar i allmänhet tar mer hänsyn till yttre förhållanden och egna hugskott, än man borde. Man besinnar ej tillräckligt, hvilken betydelse för arbetets resultat en förståndigt uppställd läsoordning har.

Först i våra dagar har uppmärksamheten blifvit fäst därpå, att man genom anordnandet af lästimmarna kan i beaktansvärd grad bidraga till att lärjungarne i minnet behålla hvad som meddelas dem vid undervisningen. Därför bör man, när man skrider till uppgörande af en läsoordning, framställa den frågan: »Huru böra lärotimmarna anordnas för att kraftigast bidraga till att lärjungarne i minnet bibehålla det behandlade lärostoffet?» Vi vilja i det följande besvara den frågan och därvid åberopa oss på den utredning, som doktor Robert Tschudi i Basel gjort i det fall, hvarom här är fråga.

Först vilja vi då erinra därom, att man vid undervisningen afser icke endast att lära eleverna uppfatta det, som meddelas dem, och att uppväcka deras intresse för det, utan äfven att bibringa dem ett positivt vetande, en bestämd kunskap. Den kunskap, de äga, är nämligen bryggan till vidare insikter. De vid undervisningen vunna resultaten måste därför inpräglas, och, för att detta måtte kunna ske, måste repetitioner företagas. Den åsikten, som för närvarande vill göra sig bred, att man icke bör repetera utan endast läsa nytt och nytt, på det barnens intresse måtte hållas vaket, är enligt vårt förmenande grundfalsk. Vill man icke fostra barnen till ytliga människor, måste man vid undervisningen sörja för att man kan bygga det nya, som skall meddelas, på klart uppfattade, i minnet kvarlevande kunskaper; och kan man icke genomgå ett förut behandladt ämne så, att barnet därvid deltagar i undervisningen med intresse, äger man ej undervisningens konst. En dugande, kunnig lärare kan behandla ett förut genomgånget ämne på sådant sätt, att det blir lika tilldragande för eleverna, som om det vore något för dem nytt. Han kan ju vid det förnyade genomgåendet utgå från andra synpunkter, än då han första gången behandlade det, och hvilka nya sidor kan han ej afvinna det. Men nog härom. Repetitioner måste emellertid företagas, om man vill, att barnen skola i minnet behålla hvad som meddelas dem. Repetitionerna kunna äga rum redan följande dag eller först två, tre eller flera dagar efter sedan ämnet första gången behandlades. När blir då repetitionen mest fruktbringande?

Frågan kan besvaras endast genom noggranna iakttagelser. För att kunna göra sådana har professor Ebbinghaus i Breslau anställt pedagogiska experiment, för hvilka han redogör i sitt epokgörande arbete: »Om minnet».

Den lärde professorn har visat — och hans resultat hafva sedan blifvit af många pröfvade och bekräftade —, att för glömmandet af det, som inlärts, icke äger rum proportionalliter i förhållande till tiden, som förflutit, sedan inlärandet skedde, utan att ganska mycket af det, som inlärts, går förloradt under första dagen, att betydligt mindre faller ur minnet under närmast följande dag och att från dagen där efter jämförelsevis litet förglömmes. För att åskådliggöra detta har följande sammanställning gjorts:

När fråga är om sådant, som ordagrant inlärts, glömmes:

efter . . . 1 dag	2 dagar	3 dagar	7 dagar
i procent . 46 %	69 %	75 %	79 %

Af sådant åter, som blifvit inlärdt endast beträffande det hufvudsakliga innehållet, glömmes:

efter . . . 1 dag	2 dagar	3 dagar	6 dagar
i procent . 12 %	28 %	28 %	38 %

Klart är ju, att en repetition måste hafva desto större värde, ju mer af det förut inlärdt är kvar i minnet. Sålunda ju mindre af det förut genomgångna är glömdt, dess större behållning ger repetitionen.

Detta påstående bekräftas genom rön. Företages repetitionen redan följande dag, kvarblifver i minnet efter sju dagar omkring tjugo procent mer, än om repetitionen ägde rum på andra eller tredje dagen, sedan ämnet först behandlades. Där af följer, att om ett ämne förekommer på läsordningen två gånger i veckan, bör det förläggas så, att undervisningen däri förekommer på två dagar, af hvilka den ena följer omedelbart efter den andra. På läsordningen skall alltså, om t. ex. till undervisningen i geografi anslås två timmar i veckan, detta ämne förekomma på måndag, tisdag (måndag) eller tisdag, onsdag (tisdag) men icke på måndag, onsdag eller torsdag (måndag) eller tisdag, fredag eller lördag (tisdag).

Det skulle ej förvåna mig, om någon till en början vore benägen att tvifla på riktigheten af föregående påståenden. Den invändningen synes nämligen ligga nära till hands, att på tisdagen ej blott repeteras det, som blifvit lärdt på måndagen, utan då (på tisdagen) genomgås därjämte ock något nytt. Detta nya kommer sålunda ej att repeteras förrän efter sex dagar. Anordnas läsordningen symmetriskt, kommer repetitionen att äga rum efter tre à fyra dagar. Men på sex dagar glömmes mer än på fyra dagar. Skulle sålunda det vara förenadt med fördel att repetera på närmast följande dag, så upphäfvdes den fördelen genom skadan, som blir följd af att den där på följande repetitionen kan äga rum först efter sex dagar. Sålunda synes det ju, som om den symmetriska läsordningen vore den förmånligaste.

Men en blick på ofvanstående framställning visar oss, att procenten af det, som glömmes från andra dagen, är jämförelsevis ringa. Vi kunna sålunda säga, att vi hafva »ett största förgätande» — den procent af det inlärdt, som glömmes under en dag — och »ett minsta förgätande» — den procent af det inlärdt, som glömmes efter två, tre eller flera dagar.

Lektionstimmar kunna nu så anordnas, att följande mellantider uppstå mellan dem:

- a) 1+6 dagar
- b) 2+5 »
- c) 3+4 »
- d) 4+3 »
- e) 5+2 »
- f) 6+1 »

Ordnas nu lektionstimmar på två efter hvarandra följande dagar enligt a och f, så få vi summan af det, som under veckan glömmes, genom att lägga tillsammans det största och det minsta förgätandet; förläggas däremot undervisningstimmar enligt b, c, d eller e, erhålles summan af det under veckan glömda genom att sammanlägga det största förgätandet och det största förgätandet.

Häraf framgår fördelen af att ordna lärotimmar i ett ämne, hvari undervisning skall förekomma två gånger i veckan, så, att de förläggas till två på hvarandra omedelbart följande dagar.

2. Om orsakerna till halftidsläsning.

Vi hafva många gånger sökt utreda, hvarför s. k. halftidsläsning kommit till stånd, och hvarför den så benäget omfattats af många och vunnit så stor utbredning. Därvid hafva vi ingalunda förtegat eller förminskat den skuld, som de särskilda skolmyndigheterna hafva härutinnan; men vi hafva ock visat, att folkskolelärarne själfva i väsentlig mån bidragit till halftidsläsningens utbredning och bibehållande. I detta påstående hafva vi blifvit motsagda af folkskolelärarnes organer, som sökt så mycket som möjligt vältra skulden från lärarne. Att vi emellertid haft rätt bestyrkes äfven af de senast utkomna inspektörsberättelserna, hvilka, såsom utgifna under ämbetsmannaansvar, måste hafva vitsord.

En inspektör, som anställer jämförelse mellan skolan litt. E och skolan litt. C, säger, att en framstående lärare yttrat vid tal om den lämpligaste skolformen för landsbygden: »Det är lärarne i staden, som vilja, att vi landslärare skola hafva litt. E.» En annan inspektör skrifver: »Jag har under de senare åren knappast inspekterat någon folkskola på landet med hvarannandagsundervisning för barnen utan att med läraren hafva öfverlagt om möjligheten att i hans distrikt få s. k. heltidsläsning införd. Men knappt någon lärare har trott på denna möjlighet, icke ens de lärare, som vid skolmöten varmt talat för den vanliga resolutionen om heltidsundervisning i folkskolorna uteder hela linjen. 'Ärendet har blifvit så beredt, innan det utsändts till öfverläggning på kretsmötena', har varit den vanliga förklaringen på denna motsägelse. En stor del folkskolor af formen litt. C skulle med afseende på sitt barnantal och utrymme i skolsalen mycket väl kunna förvandlas till litt. E; men sådant skulle helt visst möta motstånd ej blott från föräldrarnes sida utan äfven från lärarne själfva. Föräldrarne finge däri- genom helt och hållet umbära barnens hjälp i hemmet och lärarne ett större antal barn och fyra klasser att samtidigt undervisa. För en sådan tjänstgöring äro de högst obenägna, ehuru de vid sina möten understödt den vanliga resolutionen om heltidsundervisning. Sådant undervisning önska de

genomförd blott icke i det distrikt, där de själfva äro anställda.»

En annan inspektör skrifver: »Det har rentaf utbildat sig till en folkstro, att halftidsläsning är det normala och eftersträfvansvärd. Skolrådsordförande, skolrådsledamöter, ja, till och med flera skollärare hafva understödt denna åsikt.»

Af det anförda torde framgå, att lärarne själfva bära en dryg del af ansvaret för att halftidsläsningen blifvit så allmänt spridd, och för att den sitter så fast, där den en gång vunnit inträde. Och hvarför äro lärarne så benägna för skolformen litt. C? Därför att de vilja, att deras arbete skall vara så bekvämt, så litet ansträngande och kräfvande så litet omtanke som möjligt. De önska, att fritiden från skolan skall så litet som möjligt upptagas af arbete för skolan, och att arbetet i skolan skall vara så ordnad, att det kräver så litet kraftansträngning som möjligt och så ringa omtanke som möjligt. Lägg härtill fördomen mot tysta öfnin- garna, och du skall förstå, hvarför så många lärare äro i botten vänner till den s. k. C-skolan! Och vänskapen till denna blir hos många än större därigenom, att den underblåses af en och annan inspektör, som ej satt sig in uti, hvilken stor nytta tysta öfningar kunna hafva, och som ej ansett mödan värdt att lära sig inse, att de kunna ordnas och skötas så, att de kunna väsentligen bidra till lärjunga- rarnes utveckling.

Man klagar i Frankrike öfver att folkskolorna, på hvilka man, sedan republiken infördes, offrat så stora summor, ej gifva så gynnsamma resultat, som man haft skäl att vänta, och anledningen härtill är, bland annat, säger man, att lärarne sysselsätta sig så mycket med politiska och sociala frågor, att de försumma sin egentliga gärning. Männe man icke kan med rätt säga, att många af våra lärare ej skänka det dagliga arbetet i skolan det intresse, den kraft och den omtanke, som de borde? Mycket annat drager tyvärr till sig deras varmaste intresse och upptager deras tid så mycket, att skolan ej kan blifva tillfredsställande skött. Därför klagas också en inspektör öfver att lärarne ej tillräckligt bereda sig för sina lektioner; en annan inspektör skrifver: »Många lärare försumma den nödiga beredelsen till lektio-

nen, utan hvilken lärarens fortbildning, utveckling af undervisningsförmåga och intresse för kallet samt barnens behållning af lektionerna blifva ringa.» En annan yttrar, att i hans distrikt lärarpersonalens nit och intresse för sitt kall förtjäna i regeln det högsta loford; men att ett och annat undantag förekommer; att dessa undantag äro mest att söka bland äldre lärare, hvilkas intresse dragits till kommunala uppdrag eller affärsverksamhet. En annan anser, att för den alltför knappt tilltagna lönen läraren tvingas att för sitt och familjens nödtorftiga uppehälle skaffa sig biinkomster genom sysselsättningar, som taga hans tid och intresse i anspråk på skolarbetets bekostnad. En inspektör yttrar: »Äfven det förhållandet, som blir alltmer vanligt, att lärare ägna sig åt kommunala och politiska angelägenheter, synes icke hafva varit till gagn för deras egentliga verksamhet.» Ur en annan inspektörs berättelse anför vi: »Endast undantagsvis har jag kunnat finna en viss intresselöshet och tröghet från lärarnes sida i fråga om skolan och undervisningens bedrivande, och har då närmaste orsaken hertill varit den, att läraren åtagit sig åtskilliga bisysslor, hvilka beröfvat skolan en del af de krafter, som odelade bort ägnas densamma, och dragit hågen bort från det egentliga skolarbetet.» »En och annan af lärarne torde något mera, än som för ett effektivt skolarbete egentligen är fördelaktigt, upptagas af andra intressen», läsa vi i en af inspektörsberättelserna, och ur en annan anför vi följande tankvärda ord: »Där förberedelse af lektionen förekommer, bär också undervisningen prägel af mera samlad kraft och gifver fastare resultat. Det vore att önska, att denna sak vore allmänt beaktad.»

Vi må här sluta med citaten. Af dem torde med all tydlighet framgå, att många, alltför många lärare ej ägna skolan den tid, det intresse och den kraft, som önskligt vore. När man kan säga om flera af våra lärare än hittills, att de hafva sitt hufvudintresse i skolan och att de ägna den hufvudparten af tid, kraft och omtanke, då skall ock skolan litt. C få svagare fotfäste hos dem och genom dem hos folket.

3. Några märkliga tilldragelser inom folkskolans område.

I november 1905 utkom en kunglig förordning, som gaf folkskolelärarne representationsrätt i skolrådet. Längre hafva lärarne längtat efter och arbetat för att få till stånd en lag, som förändrar skolrådets sammansättning så, att i det minst en lärare skall hafva säte och stämma. Men, då vederbörande befarade, att riksdagen ej skulle bifalla en kunglig proposition härom, företog sig den s. k. liberala regeringen, som satt vid styret i slutet af senast förlidna år, att utfärda ofvannämnda kungliga förordning. Vi vilja nu ej anställa undersökning om regeringens befogethet att utfärda den. Intresserade för att vinna klarhet därom hänvisa vi till 1906 års riksdagsprotokoll. Af detta kan ock inhämtas, att förordningen mottogs med mycket blandade känslor både af konservativa och liberala. Man fann den alldeles obehöflig och fruktade, att den mångenstädes skulle gifva anledning till förargelse. Därtill kom, att den i formellt hänseende var mycket otillfredsställande. Förordningens hufvudsyfte var, menade mången, ej att främja skolans bästa utan att tillförsäkra folkskoleläraren förökad makt och inflytande. Härmed må nu vara huru som helst, visst är, att den lärare, som får uppdraget att representera lärarne i skolrådet, måste uppträda med mycken försiktighet, försynthet och klokhed, om han ej skall skada skolan i stället för att gagna. Det är ju i allmänhet vanskligt att förutsäga, hvilka följder en åtgärd i framtiden skall få, men nog peka för närvarande alla tecken däråt, att den förordning, hvarom nu är fråga, skall i många skoldistrikt blifva alldeles betydelselös, i åtskilliga andra skall den åstadkomma förargelse, i några skall den möjligen göra något gagn, nästan i alla skall den medföra besvärligheter och olägenheter. Bäst hade efter all sannolikhet varit, att förordningen aldrig kommit ut.

Vid 1906 års riksdag hugnades lärarne med en välbehöflig förbättring af sina löner. Ehuru vi anse, att lärarne voro i verkligt behof af att få förbättrade löneförmåner, synes det oss dock, som om hvarken skola eller lärare hade skäl att glädja sig öfver den år 1906 åstadkomna löneregleringen.

Den är nämligen, enligt vårt förmenande, icke tillfredsställande. Lönerna — i synnerhet lärarnes — äro, äfven sådana de bestämdes år 1906, alldeles för små, för att man — som annars önskligt vore — skall kunna utfärda förbud för lärare att ägna sig åt inkomstgifvande bisysselsättningar med mindre än att vederbörande myndigheter därtill gifva sitt bifall. Äfven med de höjda lönerna nödgas nämligen mången lärare med stor familj att skaffa sig biinkomster för att kunna förvärfva sig och de sina, hvad till lifvets nödort hör. Med de sig ständigt stegrande lefnadsomkostnaderna och anspråken kommer det nog icke att dröja länge, förrän lärarne åter börja att klaga öfver för små löner och agitera för löneförhöjning. Men då torde en dylik agitation komma att mötas af en viss ovilja hos många. Man skall säga: »lärarne äro då aldrig nöjda; de hafva ju nyss fått förbättring af sina löner.» Och så torde det komma att åtgå lång tid, innan man kan upparbeta allmänna opinionen till insikt om att en ny reglering af folkskolelärarnes löner är af behofvet påkallad — 1906 års lönerreglering har sannolikt med sig, att den kommer att för lång tid förhindra antagandet af en reglering af lärarnes löner, som är så beskaffad, att den kan för en ej alltför kort tidsperiod tillfredsställa måttliga anspråk.

Vid 1906 års lönerreglering begick man vidare det misstaget, att den ej fotades på den hittills följda grundsatsen, att den i lag föreskrifna lärarlönen skall vara lika för lärare och lärarinna. Vi vilja ej här uppräknade de skäl, som tala för att lika arbete, vare sig att det förrättas af man eller kvinna, är värdt lika lön. Hade man handlat klokt och rättvist, skulle man, om man beslutat sig för att gifva lärarinna lägre lön, ersatt henne därigenom, att hon fått rätt till pension vid tidigare år. En sådan åtgärd skulle måhända ländt skolan till fromma. I alla händelser borde man ej hafva föreslagit ett lägre lönebelopp för lärarinna förr, än hon erhållit fullt tillfredsställande löneförmåner. Hade hennes lön i högsta lönegrad fastställts till 1,500 kronor, torde den kunna hafva ansetts tillräcklig för en ej alltför kort framtid. Det är, enligt vårt förmenande, det andra felet, som vidlåder 1906 års lönerreglering, att den ej sett lärarinna tillbörligt till godo, och att, om lärarinna ej orkar till-

börligt sköta sin tjänst så länge som läraren, man ej sökt främja skolans bästa genom att berättiga lärarinnan till pension vid tidigare år.

Man må ej säga, att 1906 års lönerreglering visserligen icke är idealisk, men att den var den bästa, som kunde genomdrivas; ty man vet ej, hvad som hade kunnat genomföras. Dessutom hade regeringen bort framlägga för riksdagen förslag till en sådan lönerreglering, som den ansåg under nuvarande förhållanden fullt tillfredsställande. Hade riksdagen ej velat gå in därpå, hade den fått vidtaga de ändringar däri, som den ansåg lämpliga. Om följderna däraf blifvit en lönerreglering lika otillfredsställande som den nu på Kungl. Maj:ts förslag af riksdagen bifallna, hade skulden varit riksdagens, och Kungl. Maj:t hade haft lättare att snart komma tillbaka till riksdagen med förslag om ytterligare löneförbättring åt folkskolans lärare.

Det är det märkvärdiga med 1906 års lönerreglering, att den tillfredsställer ingen part. Kungl. Maj:t är ej nöjd; regeringen har ju erkänt, att lönerregleringen ej är sådan, den borde vara; första kammaren är missnöjd, ty den fick medgifva, att en del af ålderstilläggen skola utgå af statsmedel; andra kammaren är ej belåten, ty den kunde ej genomdriva, att hela ålderstilläggen skulle utgöras af statsmedel; lärarne äro missbelåtna, ty de anse med all rätt, att deras löner bestämdes till alltför låga belopp; lärarinnorna klaga öfver att de vid lönerregleringen blifvit för mycket tillbakasatta.

Genom den kungliga förordningen den 7 april 1906 hafva vi erhållit en ny norm för rättstafningen. Vi hafva flera gånger framställt behofvet af en enklare, rationellare rättstafning och borde ju därför vara tacksamma för ofvannämnda förordning, och dock känna vi oss ej rätt nöjda därmed. Det synes oss, som om man kunnat gå något hänsynsfullare till väga. Saken var ju ändå ej så viktig, att man ej kunnat utan fara uppskjuta genomförandet af de gifna bestämmelserna ett eller annat år. Hade man föreskrifvit, att de nya bestämmelserna för rättstafningen skola tillämpas i småskolorna t. ex. från och med år 1908, hade man beredt tillfälle för förläggare att realisera åtminstone någon del af sitt inneliggande lager. Nu måste de makulera stora förråd. Tusen-

tals kronor hafva härigenom gått förlorade. Detta var ju onödigt våldsamt. — Den frågan kan ju ock med skäl framställas, om det ej hade varit klokare att, när nu ett steg framåt skulle tagas — göra det något längre. — Genom det nu tagna steget har man ej vunnit så mycket, som man föreställer sig. Åtskilliga svårigheter hafva uppkommit genom de nya bestämmelserna. Så blir det ej synnerligen lätt att lära folkskolans barn att säkert skilja mellan böjda och härledda ord; men detta blir nödvändigt, om de skola förstå, t. ex. hvarför f-ljudet i halvt tecknas med *v*, men i hälft med *f*.

En kommitté har nu blifvit tillsatt för omorganisering af seminarierna. Af dess sammansättning kan man ej draga några slutsatser om den riktning, hvari omorganiseringen kommer att gå. Det enda man kan vara viss om är att ordföranden kommer att arbeta för att seminarierna anordnas enligt det recept, som styrelsen för Sveriges allmänna folkskolelärareförening har framlagt i sin petition till Kungl. Maj:t. Skulle detta recept blifva följdt, då skulle man med fullt skäl kunna säga, att seminarierna fått en anordning, som blir till fromma för dem, som genomgå dem, men icke för folkskolan. Hon komme nog att betänkligt sitta emellan. Det är dock så, att lärarnes personliga intressen icke sammanfalla med skolans i alla stycken. Och det torde ej vara för mycket begär, att de, som nu fått och åtagit sig uppdraget att framkomma med förslag till seminariernas ombildning, vid utarbetandet af detta förslag i första hand se på folkskolans bästa. Folkskolan är ju ej till för folkskollärarnes skull utan folkskollärarne för folkskolans.

En på evangelisk-lutersk grund byggd fosterländsk bildning har man hittills velat gifva våra folkskollärare, på det de i sin ordning måtte kunna bibringa de många, som besöka folkskolan, en dylik bildning. Hurudan bildning komma de nya seminarierna att meddela? frågar mången med oro. Skall undervisningsplanen i kristendom gå i samma spår, som den undervisningsplan i detta ämne, som den 2 mars detta år blifvit fastställd för realskolan? I sådant fall vore det bättre, att undervisningen i kristendom toges bort ur folkskolan och att föräldrarna finge sörja för att barnen erhöles en under-

visning däri, som motsvarade deras önskningsar. Att skäl finnes för fruktan, att bemödanden komma att göras att vid seminarierna få en dylik undervisningsplan införd, är tydligt af det gillande af undervisningsplanen i kristendom för realskolan, som läses i »Föreningen — Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening». Där heter det nämligen: »Genom den af Kungl. Maj:t den 2 mars i år fastställda undervisningsplanen i kristendom för realskolan har ett synnerligt viktigt framsteg gjorts beträffande undervisningen i detta viktiga ämne. Denna plan fastställer nämligen, att kristendomsundervisningen skall såväl i fråga om urvalet af innehåll som till formen anpassas efter lärjungarnes ålder och därpå beroende religiöst-sedligt behof. I kursfördelning och tillhörande anvisningar fastställs, huru dessa synpunkter skola göras gällande i olika klasser och olika delar af ämnet. Bibelns sedligt religiösa innehåll ställes i förgrunden. Läxläsningen begränsas starkt; likaså utanläsningen. Uppenbart är, att folkskolan är i ännu större behof af en liknande reform.» Denna undervisningsplan, som uppväckt så djupa bekymmer hos alla verkliga vänner till den svenska evangeliskt-luterska kyrkan, vilja sålunda folkskolans lärare förordna äfven för seminarier och folkskolor. Är det väl möjligt? Inse de då icke, att denna undervisningsplan »hotar kristendomsundervisningen i dess djupaste grund och bereder väg för ungdomens fostran till oförställd rationalism?»

Skall den prägel af fosterländskhet och humanism, som man velat gifva undervisningen vid seminarierna, få vika för den kosmopolitiska och naturalistiska anda, som på senare tider ger sig uttryck inom allt större områden, och som hotar att undergräfvat vårt folks bestånd?

Ett maktpåliggande värf hafva ledamöterna i seminariekommittéen fått lagdt på sina skuldror. Må de gå till arbetet med djup känsla af sitt ansvar!

4. Den rådande lärarbristen.

I tidningarna hafva vi efter slutet af årets riksdag fått läsa åtskilligt om bristen på folkskolelärare. En riksdagsman från Småland, herr J. A. Sjö, förmäler, att han vid riksdagen

begärt att få framställa till dåvarande statsrådet Berg följande fråga: »Hvilka åtgärder statsrådet ämnade vidtaga för att afhjälpa den rådande lärarbristen?» Herr Sjö upplyser vidare om att riksdagen bifallit hans begäran, men att han ej fått något svar, emedan statsrådet begärt entledigande från sitt ämbete, innan svaret hann att afgifvas. Vid talet om lärarbristen säger herr Sjö bland annat, att en seminarie-rektor för honom berättat, att en chef för folkskolebyrån uppmanat rektorn att ej i de särskilda seminarieklasserna intaga för många elever. Med anledning häraf ber jag få meddela herr Sjö, att jag, under den tid, som jag stod i spetsen för folkskolebyrån, uppmanade icke en utan flera seminarie-rektorer att se till, att de särskilda seminarieklasserna ej blefvo besatta med för många lärjungar. Jag ansåg nämligen som min skyldighet att vaka öfver att föreskriften i gällande seminariestadga, att i hvarje klass icke större antal elever böra mottagas, än behörig hänsyn till lärjungarnes hälsa och ordentliga undervisning medgifver, efterlefdes; och jag gjorde vederbörande rektorer så mycket hellre uppmärksamma på denna föreskrift, som jag var öfvertygad om att man ej gjorde skolan något gagn genom att från bildningsanstalterna till hennes tjänst utsända lärare, som i dem lagt grund till ohälsa eller i dem fått en bristfällig utbildning. Våra seminarier äro från början afsedda för omkring 96 å 100 elever, och genom en lång erfarenhet har jag blifvit förvissad om att man ej med den anordning, seminarierna nu hafva, kan behörigen sköta större klasser, än som vid deras första anordnande beräknats. Men på samma gång som uppmaningar ställdes till seminarie-rektorer att ej intaga vid seminarierna flera elever, än som kunde behörigen skötas, framlades för riksdagen förslag om erhållande af nödiga medel för att vid seminarierna anordna parallellklasser, så att därigenom erforderligt antal lärare kunde vid läroanstalterna utbildas. Riksdagen beviljade då åskade medel för anordnande af parallellklasser vid seminarierna i Kalmar och Göteborg men förklarade, att riksdagen hellre ville anslå medel till nya seminarier än till anordnande af flera parallellklasser. På grund däraf framlade Kungl. Maj:t till riksdagen proposition om anordnandet först af ett kvinnligt seminarium i Lands-

krona och sedan af ett manligt i Strängnäs. — Hvarför sedan ej något blifvit åtgjordt för utbildandet af erforderligt antal lärare, därom kan jag ej upplysa.

Carl K—n.

17.

Om arbetsglädje.

(Föredrag vid lärarmötet i Malmö den 4 juli 1906.)

En gång åhörde jag ett samtal, som fördes med barn rörande syndafallet. Den, som ledde samtalet, ville bland annat genom en liten berättelse belysa, hur lätt hvar och en kan falla för en frestelse.

På en stor lantgård, som ägdes af en rik greffe, voro många arbetare sysselsatta. En dag, då de arbetade som vanligt, sade en af de yngre bland dem till de öfriga: »Ack att våra första föräldrar inte fallit i synd, så att vi kunnat slippa att dag efter dag släpa med tungt arbete.» Husbonden befann sig händelsevis i närheten och hörde yttrandet, och han beslöt att sätta den ifrågavarande arbetaren på ett prof. Han lät honom upphöra med arbetet, gaf honom fina kläder, lät honom bo i ett af greffvens rum och äta vid hans bord. All denna härlighet skulle fortfa, så länge mannen kunde låta bli att lyfta på locket till en skål, som greffen ställt i rummet. Till en början var det inte svårt att låta skålen vara, men då han blifvit van vid sina nya lefnadsförhållanden, inställde sig småningom en stark lust att se, hvad som mände finnas i skålen, och till slut förledde honom nyfikenheten till att helt försiktigt lyfta litet på locket. Strax sprang där ut en liten rätta. Mannens försök att fånga den ledde icke till annat resultat än att ett buller uppstod, och detta föranledde greffen att infinna sig. Nu blef det med ens slut med det härliga lifvet. Mannen blef utdrifven ur sitt paradis, fick återta sina arbetskläder och återgå till sitt

arbete. Han hade nu själf fallit i frestelse och hade ingen annan än sig själf att skylla för sin olycka.

Jag tror, att denna gamla historia var i mer än ett afseende olämplig för det ändamål, den då skulle tjäna. Men särskildt gjorde det mig ondt, att arbetet framställdes som ett syndastraff, en olycka. Men ger man litet akt på lifvet, skall man finna, att en liknande uppfattning icke är så alldeles sällsynt. För många har arbetet blifvit en tung börda, som bäres med suckan och sorg.

Och hvad särskildt skolarbetet beträffar, så var detta under gångna tider för de små mången gång ännu bittrare än arbetet ute i lifvet för de stora. Renässansmannen Rudolf Agricola säger om 1400-talets skola, att hon var något dystert, besvärligt, obehagligt, tråkigt och motbjudande till att skåda och beträda, att hon med sina gisselscener, sina tårar och sin jämmer var förvillande lik ett fängelse. Långt efter hans tid hvilade ännu denna medeltidens dysterhet öfver skolarbetet.

I våra dagar söker man i humanitetens namn göra arbetet drägligare på alla områden. Man vill, att det må kunna förrättas med glädje och kännas som en välsignelse. Man vill inte ha blott arbetssläp och arbetsbörda med ängslan och kvidan, utan man vill ha arbetsglädje, hurtighet och lifsmod med. Det är så som frågan om arbetsglädje kan bli en fråga för lifvet både inom och utom skolan.

Tänker man sig närmare in i detta spörsmål, skall man finna, att det icke blott är berättigadt att sammanföra dessa båda: arbete och glädje, utan äfven att det är nödvändigt.

Människan sträfvar efter lycka. Man torde icke kunna uppvisa en enda människa, om hvilken detta icke gäller. Denna sträfvan utgör en väsentlig sida af lifsföreteelserna hos människan. Den är icke blott fullt naturlig och berättigad; den är i viss mån en nödvändig faktor för lifvet.

Det är därför icke blott vår rätt att söka sann lycka och sund glädje, det är ock vår plikt att göra det. Ty ta vi bort glädjen ur lifvet för oss själfva eller andra, framför allt glädjen i arbetet, så ta vi därmed bort mycket af energien och farten i verksamheten; mindre af det goda blir ut rättadt, och det onda får mer rum att växa.

Då vi tala om arbetsglädje, röra vi oss på känslolifvets område. Våra känslor fatta vi ju såsom inre tillstånd aningen af lust eller olust eller med andra ord behag eller obehag. Glädje är en art af sådana lustkänslor.

Nu är det en allmän regel i fråga om lifsförrättningarna, att naturlig verksamhet framkallar lustkänslor, och att en stegring af verksamheten intill en viss grad stegrar lusten, samt att å andra sidan den stegrande lusten frigör mer energi till verksamhetens förhöjande. Det lilla barnet erfar en stark lust vid att få fritt röra sina späda lemmar. Hos en skara lekande människor framkallas en oförställd fröjd af den kroppsliga eller andliga verksamhet, hvori leken består, och lusten kan egga de lekande till stor kraftutveckling, utan att denna kännas särdeles ansträngande.

Om nu dylika lustkänslor inställa sig vid det slags verksamhet vi kalla arbete, så tala vi om arbetsglädje. Är arbetet för individen i fråga fullt naturligt och lämpligt såväl med afseende på art som mängd och förrättas det under gynnsamma omständigheter, så har det likaväl som leken förmåga att väcka lust, och ett viktigt problem i fråga om arbetets anordnande måste blifva detta: hur skall lust vid arbetet kunna väckas?

Från en synpunkt sedt har arbetet till och med större förmåga än leken att väcka glädje, särskildt den ihållande och till fortsatt verksamhet sporrande glädjen.

Jag tänker därvid på ett visst element i det totaltillstånd af lust, som är förenadt med verksamheten, intresset. Enhvar vet, att det går lättare att utföra en sak, för hvilken vi hysa intresse, än en, för hvilken vi icke intressera oss.

Låt oss ett ögonblick litet närmare skärskåda hvad som försiggår inom oss, då vi säga, att vi ha intresse för något.

En trädgårdsmästare får underrättelse om ett nytt sätt att odla vissa trädgårdsalster. Medvetet eller omedvetet inträder inom hans föreställningslif en värdering af det han fick kunskap om. Finner han den nya metoden värdefull, uppstår hos honom en lustkänsla vid föreställningen om att han kan få närmare kännedom om detta värdefulla. Med denna lust vid tanken därpå förenas en lust till saken i fråga, ett begär att tillämpa metoden. Vi säga, att han intresserar sig därför.

Detta intresse föranleder honom att pröfva den nya metoden, och med lust fullföljer han sitt arbete. Han är, som man säger, intresserad af att se utgången. Detta gör, att arbetet går med fart och utan knot eller suckan, alldeles som en gosse deltar i en lek, full af intresse att se dess utgång. Men vid nyssnämnda arbete kommer äfven ett annat intresse till. Föreställningen om den nytta, arbetet skall föra med sig, uppväcker äfven känslor af lust, hvilka i sin mån bidra att sporra kraften och gifva friskt mod. Detta intresse har endast vid vissa lekar sin motsvarighet, nämligen vid täflingar, uti det intresse, som är fäst vid priset, som skall vinnas.

Vid arbetet, där detta är som det bör, kan alltid ett sådant intresse vara fästadt. Och det var därför jag nyss sade, att från en viss synpunkt sedt kan arbetet bereda mer glädje än leken. De lustkänslor, som sålunda äro hufvudelementet i intresset, bilda själfva en viktig del af hvad vi nyss kallat arbetsglädje men också blott en del. Jämte dessa känslor inställa sig under arbetets lopp andra, såsom den mera oreflekterade lust, som vi erfara vid de kroppsliga rörelser verksamheten kräfver eller vid en tankeverksamhet, som fortgår utan hinder och leder till resultat.

Arbete och glädje kunna utan tvifvel förenas. Det är också af stor vikt, att så sker.

Känslorna ha en stor betydelse för människans sjäslif i öfrigt. Olustkänslorna verka hämmande, fördröjande, nedtyngande på detta; lustkänslorna åter verka påskyndande, uppfriskande och höjande. Allt andligt arbete utföra vi därför raskare och kraftigare under glädjekänslor än under tryckande och ängslande sorgkänslor.

Till alla våra kroppsrörelser, d. v. s. muskelrörelser, kommer impulsen från sjäslifvet, alla muskler innerveras genom psykisk kraft. Det, som nedsätter vår psykiska kraft, verkar därför också hämmande på vår kroppsverksamhet, och å andra sidan åstadkommer ett hurtigt mod raskare och kraftigare fart i kroppens rörelser. Således ökas kvantum af allt slags människoarbete i världen genom arbetsglädjen. Denna är en energikälla af framstående art och således en mäktig faktor i kulturarbetet.

Genom det intresse, hvilket, såsom nyss nämndes, ingår som en del i den sanna arbetsglädjen, ökas omsorgen och noggrannheten vid arbetets utförande, och således höjes dettas kvalitet.

Ändtligen ger glädjen spänstighet och uthållighet i arbetet. Personens hälsa och krafter bevaras genom den sunda glädjen. Många exempel ur lifvet visa, hur ett ihärdigt men med friskt mod och intresse förrättadt arbete varit för sina utförfvare en verklig hälsokälla. Deras krafter ha därigenom hållits uppe långt in i ålderdomen, under det att andra, som tidigare slutat upp med arbetet för att riktigt hvila ut, snart dukat under för krämpor och svaghet. Sorgen tär på hälsan, nedsätter kraften och förkortar lifvet. Men glädjen verkar på motsatt sätt. Detta har sin helt naturliga förklaring. Som nyss nämndes, höjas och påskyndas lifsprocesserna genom lustkänslornas inflytande. Aptiten ökas, matsmältningen för-siggår kraftigare och fullständigare, andningen likaså. Kroppen tillgodogör sig bättre den näring och de hälsomedel, som stå den till buds, ämnesomsättningen sker raskare, blodet pulserar lifvigare, trötthetsämnen aflägsnas lättare, och nya krafter tillföras kroppen i rikare mått.

Men saken har äfven sin moraliska sida.

En människa, som med lust och tillfredsställelse sköter sitt lofliga arbete, har därigenom större förutsättning att vara till nytta och välsignelse för sin närmaste omgifning och för samhället än den, som är olycklig och missnöjd i arbetet och därför endast med ovilja förrättar det. Den förra bidrar mera ej blott till välståndets utan äfven till den allmänna moralens höjande än den senare.

Men äfven för den enskildes moraliska tillväxt är ett visst mått af lefnadslycka, framför allt den lycka som ligger i ett med lust förrättadt arbete, nödvändig.

Jag går därefter att framhålla några villkor för arbetsglädjen och vill därvid hålla mig hufvudsakligen till arbetet i skolan, ehuru väl mycket af det, som kommer att sägas, kan gälla äfven om annat slags arbete.

Hvarje lärare, som ger akt på sina lärjungar, samlar naturligtvis så småningom erfarenhet om det, som bereder dem trefnad i arbetet. Men saken kan ock göras till föremål för

särskilda undersökningar. Här tänkte jag meddela några bidrag, som vunnits genom sådana undersökningar.

Under studier i geografiundervisningens metodik, som jag för någon tid sedan bedref, måste bland annat äfven frågorna om stoffurvalet och det lämpligaste undervisningssättet besvaras. Därvid befanns en undersökning af lärjungarnes intresse vara behöflig. Mycket af det material, som jag i samband därmed hopbragte, syntes mig vara af värde för kännedomen af lärjungarnes intresse och lust för äfven andra sidor af skolarbetet.

Det gaf mig också anledning att senare utsträcka undersökningarna och nu rikta dem mera direkt på utrönandet af hvilka faktorer, som framför allt bidra att bland lärjungarna framkalla sann glädje vid arbetet i skolan.

Mina egna undersökningar omfatta omkring 600 lärjungar af båda könen och af olika åldrar från 8 till öfver 20 år. De ha verkställts i flera olika slag af skolor i skilda delar af vårt land. Dessutom har jag använt material, som samlats genom mycket omfattande undersökningar i England och Amerika.

Några olika metoder ha användts vid undersökningarna. Att redogöra för detaljerna därvid skulle kräfvat mer tid, än som för detta föredrag vore lämpligt. Därför vill jag för närvarande inskränka mig till att ange, i hvilken riktning resultaten gå.

Innehållet i undervisningen är gifvetvis af stor betydelse för den lust, hvarmed lärjungarne drifva arbetet. Deras olika läggning gör sig härvid gällande. Somliga visa en särskild lust för räkning, andra för historia o. s. v. Dylika olikheter, som visat sig mindre framträdande på ett lägre åldersstadium än på ett högre, äro förvisso af betydelse för glädjen i arbetet, dock, efter hvad det vill synas, i mindre grad än hvad man i allmänhet ansett.

Betyddligt större roll spelar en annan omständighet. Ett ämne, som lärjungarne icke förstå, verkar tråkigt. Samma blir förhållandet, om de blott med svårighet lyckas fatta de olika detaljerna och om dessa äro så många, att de icke kunna riktigt öfverskådas och sammanhållas. Då uppstår i stället för intresse leda vid arbetet. Tiden förefaller att gå mycket

långsamt. Somliga lärjungar försjunka i slöhet, andra lifligare naturer finna på något att förströ sig med, och de på samma gång lifliga och samvetsgranna göra förtviflade försök att följa med och tillägna sig saken, men då detta misslyckas, uppstår en stark motvilja mot den ifrågavarande sysselsättningen.

Som exempel på ett ämne, som ett stort antal lärjungar af denna anledning visat sig hysa stark olust för, kan nämnas språkläran. Detta har jag påträffat i en mängd klasser i flera olika skolor, mest bland barn i åldern 12—14 år. »Det tråkigaste af alla ämnen är språkläran» var ett uttryck, som oupphörligen mötte mig. Som skäl angafs, att barnen icke förstodo detta ämne, att det innehöll många regler, som voro svåra att minnas, att man måste lära sig så många ändelser o. s. v.

Det klang som ett nödrop ur hundratals barnasjälar, och visst är, att den skolman, som under någon tid ville ägna sig åt närmare undersökningar rörande detta ämne för att därigenom bereda väg för en bättre undervisning i detsamma, skulle därmed utföra en mycket tacknämlig gärning.

För att undervisningen skall kunna väcka lust fordras, att lärjungarne skola med en ansträngning, som står i rätt proportion till deras krafter, kunna tillägna sig densamma, känna, att de göra framsteg och behärska innehållet i det de gått igenom.

Sålunda ha många lärjungar såsom skäl för att de finna ett ämne särdeles treffligt angifvit, att det går bra för dem i det ämnet. Därpå får man dock icke dra slutsatsen, att det ämne, som erbjuder de minsta svårigheterna, skulle vara favoriten framför andra. Nej, många ange direkt, att de intressera sig för ett ämne därför, att det erbjuder svårigheter, som de lyckas öfvervinna.

Det framgår otvifvelaktigt af undersökningarna, att lärjungarne kunna intressera sig för det, hvars praktiska användning de ej inse. Men visst är, att om det de få lära har en för dem skönjbar praktisk användning, så stegrar denna omständighet intresset i hög grad. Detta har jag funnit starkare framträdande på ett högre åldersstadium än på ett lägre och starkare bland gossar än bland flickor. Redan

i folkskolans I och II årsklasser anger ett stort antal bland gossarne, att de tycka, att räkning är ett mycket treffligt ämne, därför att det är så nyttigt att kunna räkna; många ange till och med det skälet, att de genom att lära räkna duktigt »kunna bli bokhållare».

Ämnets praktiska betydelse är också en af anledningarna till att flera gossar ställa slöjd och trädgårdsskötsel mycket högt. I några klasser, där dessa ämnen förekomma, har flertalet bland gossarne satt det ena eller andra af dem främst bland alla ämnen i skolan. I all synnerhet är slöjden omtyckt. Som skäl härför anges i ett stort antal fall dess praktiska nytta. I några af de klasser, där undersökningen verkställdes, var snickerislöjd införd, i andra skomakerislöjd. Båda slagen synas vara mycket favoriserade af gossarne.

En viktig medverkande orsak till att gosslöjden väcker så stor lust, är, att kroppen därvid sättes i verksamhet. Det är ett naturligt behof för den uppväxande ungdomen att få röra sig och öfva sina lemmar. Detta skäl torde vara ännu viktigare i fråga om gymnastiken. Därför att de få hoppa och klättra och under vissa gymnastiklektioner sparka boll o. s. v. anse en del gossar, att gymnastiken är det trefligaste ämnet.

Af ännu större betydelse för arbetsglädjen i skolan synes själfva undervisningssättet vara. Det är ingen ovanlig företeelse, att lärjungar, som med lust och intresse arbetat i ett ämne, börja finna det tråkigt, därför att ett mindre lämpligt undervisningssätt börjat användas. Å andra sidan är det synnerligen vanligt, att såsom hufvudskäl för att ett visst ämne eller en viss lektion varit intressant anförts lärarens sätt att leda undervisningen. I en skola, där en mycket stor procent af lärjungarne ägnade sig med synnerligt stor lust åt matematiken, anfördes ofta nog som skäl härför, att läraren undervisade klart och redigt samt visade stor förmåga att bedöma, när lärjungarne fattat saken och voro mogna för något nytt.

En oredig och dunkel framställning hos läraren eller i läroboken anges däremot som skäl för att tråkighet inställer sig.

Ett konkret och åskådligt sätt att undervisa har, som vi veta, ofta framhållits som nödvändigt för att saken i fråga må kunna behörigen uppfattas. Nu visar det sig också, att ett dylikt undervisningssätt i hög grad bidrar till att väcka den rätta lusten i arbetet.

En liten pys i I folkskolklassen berättar, hur treffligt det var, när magistern under en geografielektion tog fram sina färgade kriter och ritade upp en sluss samt därefter öppnade luckorna och lät vattnet forsa fram. Den enkla teckningen har tydligen satt gossens fantasi i liflig verksamhet och gjort ett djupt intryck på honom.

Detta exempel är typiskt. Det är med verklig förtjusning, som barnen erinra sig sådana lektioner, hvilka belysas genom teckningar å väggtaflan, genom planscher eller andra bilder.

Ännu större trefnad och än kraftigare intryck erfara lärjungarne, stora som små, då man låter dem ta tingen själfva i betraktande, särdeles om detta sker under vandringar ute i naturen. Ha de t. ex. i samband med undervisningen i geografi eller naturlära under terminens lopp fått vara med om någon sådan lektion ute i det fria, så slår det icke fel, att icke många af dem anför den lektionen såsom särdeles treflig, och flera månader efteråt ha de kunnat detaljeradt berättat om hvad som vid tillfället förekom.

I detta sammanhang vill jag i korthet omnämna hvad lärjungarne säga om ämnet teckning. Detta ämne är i många skolor hos oss föga populärt. Anledningen synes vara den metod, som hittills varit den mest använda i svenska skolor.

Den långa inledningskursen, bestående i ritandet af vågräta, lodräta och sneda streck på rutadt eller punkteradt papper, inger föga intresse. Ritning efter planscher och gipser verkar äfven i längden tråkigt.

Jag blef därför icke så litet förvånad, då jag fann en skola, där ganska många lärjungar framhöllo teckning såsom ett mycket treffligt ämne. Men jag fick snart förklaring på förhållandet. Man hade i nämnda skola börjat öfverge den gamla metoden. Barnen fingo direkt eller ur minnet afbilda hvarjehanda föremål, »rita hus, landskap och djur», såsom de uttryckte sig.

Åskådliga berättelser och skildringar, särdeles om de muntligen framställas, äro mycket ägnade att göra undervisningen tilltalande. I början af mina undersökningar var jag böjd för att antaga, att flickor mer uppskattade detta undervisningssätt, än fallet vore med gossarne. I den första skolan jag undersökte, fann jag nämligen, att nämnda omständighet i flickklasser ofta anfördes bland skälen för att en lektion varit särskildt trefflig, i gossklasser däremot icke. Detta befanns emellertid sedan bero på särskilda förhållanden i den skolan beträffande det ämne, som då var föremål för undersökning.

Sedan jag utsträckt undersökningen till andra skolor och flera ämnen, har jag alltid funnit, att åskådligt hållna muntliga framställningar af läraren äro högt värderade både i goss- och flickklasser, och detta synes gälla i tillnärmelsevis lika hög grad på alla skolstudier.

Särskildt i de historiska ämnena spelar detta undervisningssätt en afgörande roll i fråga om lärjungarnes intresse. Har på något ställe undervisningen i svensk historia under en del lektioner hufvudsakligen bestått i inlärande och utfrågning af den vanliga läroboken, så har det icke slagit fel, att dessa lektioner blifvit betecknade som tråkiga. »Tiden går långsamt, timmarna äro så långa», heter det. Men känna barnen det så under lektionerna, så värmas deras sinnen ej för det, som utgör föremål för undervisningen, och äfven med kunskapsresultatet blir det klenst beställt.

Helt annat blir förhållandet, om undervisningen i historia får den konkret målade skildringens form, om, för att tala med Grundtvig, det lefvande ordets makt får visa sig. Då rycker ämnet upp till ett af de mest fängslande. Då blir det glädje i arbetet. Att under sådana förhållanden äfven barn ha förmåga att fatta det höga och föredömliga i stora mäns handlingar samt att intensivt lefva med i de historiska tilldragelserna och på det närmaste beröras af fosterlandets öden, därpå ha vid undersökningarna lämnats många talande exempel.

En god hjälp vid historieundervisningen skulle läraren ha, om läroböckerna i historia vore litet mer konkret och underhållande skrifna samt om bättre tillgång på historiska

läseböcker finnes. För många lärjungar har lämplig historisk läsning skänkt ett varaktigt intresse för historien.

Redan har framhållits, hur geografiska exkursioner och förevisning af bilder, teckningar o. d. ge lif och intresse åt ämnet. Flera exempel har jag också funnit på hur geografiska skildringar verka på samma sätt samt hur intryck, som därigenom mottagits, kvarstått med tydlighet flera år efteråt och hur ett stadigvarande intresse för det skildrade föremålet alstrats. I all synnerhet synes detta vara fallet, då läraren med lif och värme skildrar förhållanden i länder, som han själf sett.

En omständighet, som ganska mycket bidrar att skänka lärjungarne glädje i skolan, är att de göras i något högre grad verksamma.

I en och samma flickklass meddelade några af barnen, att geografielektionerna voro tråkiga; andra barn ansågo dem tvärtom särdeles treffliga. Det skäl, som anfördes af de förra, var en, som man väl kan tycka, obetydlig omständighet, nämligen att de endast sällan fingo gå fram och peka på kartan, något som däremot de senare ofta fingo göra. Utan att närmare reflektera på saken hade nämligen lärarinnan låtit de flickor, som suttit närmast till hands, gå fram och peka på kartan. En gosse, som under en geografielektion fick med jordgloben demonstrera jordens rörelser, åberopade långt efteråt den glädje han därvid erfor. Däremot fann en annan gosse innanläsning vara ett tråkigt ämne, enär det var ledsamt att länge sitta och blott följa med, när andra läste.

En mängd sådana smådrag skulle kunna anföras. Till den stora förkärlek för räkning, slöjd, trädgårdsskötsel, gymnastik och i vissa fall teckning, som jag funnit hos många lärjungar, i synnerhet gossar, medverkar utan tvifvel den omständigheten, att de vid undervisningen i dessa ämnen få vara jämförelsevis mer verksamma än i andra.

Att gossar tycka om att »sparka boll, hoppa och klättra», ha vi hört. Många förklara också, att det är en stor lust att hyfla och säga, att gräfvä, räfsa och så. Likaledes fann jag det för många vara en förnöjelse att lösa räkneproblem i skolan eller som hemuppgift.

Af samma anledning äro också de naturvetenskapliga försök, som i vissa skolor lärjungarne själfva få utföra, mycket ägnade att höja glädjen i arbetet.

Ett visst utrymme för lärjungarnes egen förmåga att reda sig är ett nödvändigt villkor för att de skola arbeta med riktig lust. Dock gäller i detta fall som i andra, att för mycket och för litet skämmer allt. Lämnas de utan ledning, så blir för de flesta arbetet för svårt, och därmed är trefnaden slut.

Samma blir fallet, om hemuppgifterna göras för omfattande, så att lärjungarne ej hinna med dem eller för att kunna göra detta måste ta ut sina sista krafter. Då väcker arbetet leda.

Ett sådant förhållande är i flera hänseenden olyckligt. Arbetet, som med sin tyngd hotar att knäcka lärjungarnes hälsa, har på grund af de olustkänslor, under hvilka det utföres, föga värde för den personliga utvecklingen, och af samma skäl blir äfven dess kunskapsvärde reduceradt.

Slutligen bör anmärkas, att lärarens sätt att behandla lärjungarne mycket inverkar på glädjen i arbetet. Särskildt fästa de sig vid, att han är rättvis och bestämd, äger förmåga att förstå deras goda afsikter och att uppmuntra i arbetet; i all synnerhet värdera de bevisen på hans förtroende. Ofta fann jag, att dylika egenskaper hos läraren eller lärarinnan framhöllos såsom skäl till att arbetet kändes lätt och angenämt.

Ett stort missgrepp gör sig den lärare skyldig till, som genom ofta upprepadt hot om dåliga betyg eller i öfrigt genom sitt uppträdande försätter lärjungarne i oro och ångslan. Därigenom ej blott snedvrides intresset, utan arbetet blir äfven betydligt tyngre och mer ansträngande och lämnar i alla afseenden sämre resultat.

Jag har nu framhållit en och annan omständighet, hvarigenom arbetsglädjen kan minskas eller fly. Och jag har påpekat flera åtgärder, ägnade att framkalla och höja lusten och intresset i arbetet. Härvid har arbetsglädjen för *lärjungarne* hela tiden varit i åtanke.

Men det är ej blott åt dem vi önska denna glädje, vi önska den äfven åt *lärarne* och *lärarinnorna*. Vi önska dem den både för deras egen skull och för lärjungarnes.

»Var alltid glad!» säger Salzmänn till dem, som skola uppfostra. Och han tillägger: »Har man ett gladt sinne, så förmår man allt med sina lärjungar. De följa oss med hela sin själs uppmärksamhet, de fatta alla våra ord och lyda vår minsta vink. Kunde du blott alltid vara glad, så skulle det icke finnas någon lättare sak än uppfostran.» Säkert är, att lärarens glädje och intresse i arbetet utöfver ett stort inflytande på lärjungarne. Äfven denna sak har gjorts till föremål för undersökning i amerikanska skolor, men tiden tillåter mig icke nu att inlåta mig härpå.

Många äro de omständigheter inom som utom skolan, hvilka inverka på lärarens glädje i arbetet. En tryggad ekonomisk ställning, som befriar honom från uppslitande brödbekymmer, är förvisso af stor betydelse härvid. De förbättrade ekonomiska villkor, som för kort tid sedan tillförsäkrats lärarne, äro därför ägnade att på ett välsignelsebringande sätt återverka på arbetet i skolan och på de frukter, som detsamma skall bära för vårt land och vårt folk.

Lärarens hälsa spelar en stor roll för trefnaden i hans verksamhet. Hälsan är en god gåfva ofvanifrån, men i mycket är den dock beroende af oss själfva och de förhållanden, i hvilka vi lefva, och hvad som därför kan göras för att läraren skall vara frisk och stark, det bör göras. Under studietiden bör allt ordnas så, att han går ut till kallet med obruten kraft. Erhåller han sedan en sund bostad och en väl inrättad skollokal och iakttar han en hygienisk lefnadsordning, så äro några viktiga yttre villkor gifna för trefnaden i arbetet.

Men i hög grad beror vår lifs- och arbetslycka äfven af vår egen syn på tingen. Samme författare, som jag nyss citerade, yttrar sig också så här: »Det ges en tvåfaldig värld, den ena utom, den andra inom oss. På den yttre världen kunna vi utöfva blott litet inflytande, men den inre är vårt eget verk, vi skapa den själfva åt oss. Är nu den yttre världen icke sådan, som den enligt din mening borde vara, så skapa själf åt dig en värld, där allt ler emot dig, en värld som stämmer dig till glädthet. Lär dig att se hvar sak från dess goda sida och uppfatta allt på ett lugnt och gladt sätt, och ditt goda lynne skall blifva orubbligt, åtminstone

så orubbligt, som det är möjligt i denna ofullkomlighetens värld, hvori vi befinna oss».

Det personliga förhållandet är det förnämsta vid all uppfostran. Och det förhållande, i hvilket uppfostraren träder till andra personer, visar sig också vara det kanske mest afgörande för lyckan i hans arbete.

Liksom vi nyss funno, att våra lärjungar behöfva uppmuntran, förtroende och ett visst utrymme för den egna företagsamheten, så behöfva vi lärare detsamma. Läroplaner och öfriga föreskrifter skola lämna rum för lärarens personliga insatser; öfverlärare, rektorer och inspektörer kunna i normala fall utan skada med varmt förtroende lämna frihet åt lärarindividualiteten och den enskildes företagsamhet att göra sig gällande. Härigenom växer lärarens duglighet, det bästa i hans väsen kommer fram, intresse och lust i arbetet födes, och dettas frukter bli rikare.

Läraren bör icke få en känsla af att stå ensam i arbetet, ty därigenom betages honom lätt det lefnadsfriska modet och tron på framgång; intresset slappas eller glider in på något för skolan främmande. Han bör stå i beröring med andra, som arbeta på samma fält som han själf. Därför är umgänget med kamrater ett bland villkoren för den sanna lusten i arbetet.

Men hur skall man träffa dem, om man, som fallet är med mången, är placerad i en enstaka liggande skola på landet. Ett sätt, som passar för enhvar, är att litet se sig omkring i den pedagogiska litteraturen, där man kan träffa goda kamrater från snart sagdt hela världen, hvilka där framlägga gjorda erfarenheter. En stund i dylikt sällskap alltibland brukar alltid friska upp sinnet.

Så ha vi det personliga sammanträffandet, hvilket kanske verkar allra mest upplifvande. Möten sådana som detta måste därför anses vara af stor betydelse. På flera sätt kunna de verka gynnsamt, men hvad som i detta sammanhang särskildt bör påpekats är, att de låta de skilda arbetarne på skolans stora arbetsfält få en känsla af samhörighet med hvarandra. De ge oss en liflig förnimmelse just däraf, att vi icke stå ensamma i våra sträfvanden utan hvar på sin plats arbeta gemensamt för en hög och ädel uppgift. Detta är ägnadt att lifva upp vårt mod, ge lust och fart åt vårt arbete.

Ett annat personligt förhållande är det, som råder eller åtminstone borde råda mellan skolans lärare och barnens föräldrar. Dessa båda parter ha all anledning att träda i förbindelse med hvarandra. Båda arbeta för samma mål, barnens uppfostran, och ingendera kan utan den andres bistånd nå målet. Öfverallt, där man velat bygga uppfostran på en verklig kännedom om barnens natur, har det ansetts nödvändigt, att föräldrarna meddela skolan upplysningar angående sina barn, och för att enhetlighet i uppfostran må kunna nås, är det önskvärdt, att skola och hem samrådas om gemensamma mått och steg. Anledning till samverkan genom enskilda samtal, föräldramöten m. m. finnes således alltid, och hvad jag nu särskildt ville framhålla, var, att ett rätt samförstånd med barnens föräldrar är i hög grad ägnadt att för läraren lätta arbetet och höja intresset och lusten uti detsamma.

Det mest betydelsefulla personliga förhållandet för skoluppfostran är det, som råder mellan lärare och lärjungar. Det är väl också det, som — då det är rätt — mest bidrar till lärarens arbetsglädje. Ty om det är sant, som förut påpekats, att det intresse, som läraren hyser, föder intresse hos barnen, så är det ej mindre sant, att den lust, som lärjungarne visa i arbetet, återverkar på läraren och städse skänker honom nytt mod, ny kraft och tillfredsställelse i hans verksamhet. Därför kan man väl säga, att den lärare som bäst förstår att bereda sina lärjungar arbetsglädje, han sörjer därmed också bäst för sin egen.

Jag har här förnämligast talat om arbetsglädjen i skolan, men det är min förhoppning, att vi genom att leda skolans arbete i de rätta färorna skola kunna bidra till att höja arbetsvälsignelsen i lifvet.

Vårt folk behöfver ryckas upp. Det behöfver få mera ungdomsfriskhet, mera lifsmod i blodet, mera sund och stärkande lefnadsglädje. Den form af glädje, som jag framför allt ville tillönska det, är en frisk och kraftig arbetsglädje.

Den som med levande lust och intresse utför sin verksamhet, han är lycklig, lycklig i arbetet, lycklig, när han hvilar sig från det. Genom arbetet skapas ej blott den enskildes utan hela nationens välfärd.

Kan nu skolan göra något för detta? Det bör vara af intresse för oss att tänka efter. Man har sagt, att många af vårt folk visa brist på kärlek till arbetet, brist på fart och uthållighet i detsamma. Det synes mig visst, att en god skola här kan uträtta mycket. Man har vädjat till skolans lärare och lärarinnor att tala med barnen om arbetets heder och lycka och dymedelst ingifva kärlek till arbetet. Och jag tror, att en varmhjärtad och härför intresserad lärare kan åstadkomma mycket, om de rätta tillfällena tagas i akt, ty de intryck, som i barndomen givas, äro ofta bestämmande för lifvet.

Men visst är, att med manande ord vinnes icke allt. Det kräfvades vida mer. Kraftigast kommer skolan att verka genom det sätt, hvarpå den själf ordnar sin verksamhet i det hela. Men för det ändamålet tror jag, att både läroplaner och undervisningssätt måste väsentligen omläggas. Den gamla principen måste få vika. Enligt denna insattes i läroplanerna ett visst kvantum lärostoff, som lärjungarne ansågos böra inhämta, och därefter uttänktes de verksamaste medlen att på den föreskrifna tiden inpräglade detta lärostoff.

Denna princip är oriktig, ty den tar, som vi se, hufvudsakligast hänsyn till ämnet, icke till lärjungen. Härmed sammanhänger den oerhördt viktiga roll, som betyg, examina och minnesplugg fått spela. Genom detta system kom skolan ofta att stå ganska främmande för lifvet. Undervisningen gick ofta så att säga på sidan om detta. Skolan blef ofta liksom en liten värld för sig med intressen skarpt skilda från dem, som utmärkte det lif, i hvilket barnet förut lefvat och till hvilket det efter slutad skoltid skulle återvända.

Enligt den nya principen, som skall in i stället, skall skolan vara en del af lifvet själf. Lifvets intressen, framför allt barna- och ungdomslifvets, skola få medtagas till skolan för att där belysas, fördjupas, riktas och utvecklas.

Men då måste grundsatsen för ordnandet af skolans verksamhet bli en annan. Icke lärostoffet utan lärjungen skall göras till hufvudsak. Man måste fråga sig: Hvilket läroinnehåll är tjänligast för lärjungens sunda utveckling och för hans behof i lifvet, och hvilket arbetssätt i skolan är för samma ändamål det lämpligaste? Arbetssätt säger jag med

full flit, ty verksamheten i skolan skall icke inskränka sig till det slags undervisning, vid hvilken lärjungen förhåller sig hufvudsakligen blott receptivt, utan den skall vara ett arbete, vid hvilket båda parterna, lärare och lärjungar, uppträda aktivt.

Men nu ligger det ock stor makt därpå, att allt arbete i skolan förrättas med lust och intresse, att således verklig arbetsglädje härskar där.

Det har funnits och jag förmodar det finnes ännu allvarligt tänkande skolmän, som mena, att det skulle vara nyttigt för ungdomen, att den i skolan finge smaka på vedervärdigheter och tråkighet i undervisningen; därigenom skulle den bättre rustas för lifvets allvar.

Mot en dylik uppfattning måste jag bestämdt opponera mig. Det är ej blott stridande mot humanitetens fordringar att på dylikt sätt fördystra barna- och ungdomstiden. Det är äfven fullkomligt ändamålsvidrigt, ty därigenom nedsättes värdet af vistelsen i skolan. Psykologiska undersökningar ha visat, att studier, som bedrifvas under känsla af tråkighet, ängslan och sorg eller andra dylika olustkänslor, lämna betydligt klenare kunskapsresultat än de, som bedrifvas under glad sinnesstämning. I uppfostrande afseende är ett skolarbete, som är prägladt af tråkighet, föga värdefullt. Då vi vilja uppfostrande inverka på lärjungarnes vilja, utveckla deras karaktär, sker detta i stor utsträckning förmedelst känslorna, i all synnerhet förmedelst de lustkänslor, som bilda hufvudelementet i intresset. Med en intresselös människa uträttar man föga. Nu kännetecknas emellertid tråkigheten just af brist på intresse.

Vidare är att märka, att de arbetstag, som invänjas i ungdomen, gärna hålla i sig under fortsättningen af lifvet. Därför är det just för lifvets skull af stor vikt, att ungdomen i skolan får vänja sig att med hurtighet och lust gripa arbetet an och med intresse och energi fullfölja detsamma.

Arbete skall det vara, möda och besvär, svårigheter att öfvervinna men ingen tråkighet, ängslan eller suckan utan lefvande intresse och lust ju intensivare desto bättre. De kunskaper, som förvärfvas under dylik själfverksamhet, bli också de fastaste och för lifvet mest fruktbärande. Vi be-

höfva icke pruta af något på de värdefulla kunskaperna. Tvärtom. Om kunskapsstoffet väljes uteslutande efter lifvets kraf och lärjungens utvecklingsbehof, skall mer utrymme vinnas för de verkligt betydelsefulla kunskaperna.

Vidare bör skolan ta väl vara på det starka naturliga intresse, som hos så många barn finnes för kroppslig sysselsättning. Detta kan ske därigenom, att exkursioner i och för egna iakttagelser, lärjungelaborationer m. m. införas i sådana ämnen som geografi och de olika grenarna af naturkunskapen. Ett annat förträffligt medel är att låta ämnen sådana som slöjd, trädgårdsskötsel, huslig ekonomi (för flickor) och gymnastik riktigt få komma till heders. Viktigt är, att därvid ställa så till, att lärjungarne med lust och fart sysselsätta sig härmed samt få en liflig föreställning om det kroppsliga arbetets värde och ära.

Härvid kunde vara mycket att säga om de olika slag af kroppsligt arbete, som skolan kan bjuda på. En liten anmärkning i förbigående om slöjden. Man bör icke spara på uppmuntran särdeles i början. Ty komma barnen af sig på de första sakerna de förfärdiga och känna, att de misslyckas, så knäcks lätt deras intresse. En del fall af denna art kommo fram vid mina undersökningar. Dessutom bör slöjden ha en så praktisk karaktär som möjligt. Ju mer lärjungarne äro medvetna om att de förfärdiga saker, som man har omedelbar praktisk användning för, dess större glädje erfar de i arbetet och dess större betydelse har slöjden för fortsatt lust för praktiskt arbete. Det är därför en god idé att låta dem emellanåt göra en sak, som de själfva önska skaffa sig för egen del eller åt hemmet.

Ett land, där man kanske bättre än på något annat ställe för närvarande kan se, hur ett rationellt arbetssätt i skolan verkar befruktande på arbetet i lifvet, är Nordamerikas För-enta stater. Där har man en jämförelse lång skoltid, men ingenstädes försporde jag under min resa där klagan öfver att skolan vande barnet från arbetet i lifvet.

Tvärtom framhålla amerikanerna själfva och detta bekräftas af utlänningar, som noggrant undersökt saken, att För-enta staterna till stor del har sin skola att tacka för det

oerhörda uppsving, som alla grenar af produktivt arbete undergått därute.

I de bästa amerikanska skolorna får också den besökande en liflig förnimmelse af lärjungarnes lust vid skolarbetet samt af dettas praktiska art och nära förbindelse med lifvet. Sällan träffas så som där en skolungdom, som är så hänförd af intresse för det praktiska lifvets värf.

Nu finns det emellertid flera glädjande tecken på att vi i vårt lands skolor hålla på att ta ett godt steg i samma riktning. Under de allra senaste åren ha i många skolor införts lärjungelaborationer i de naturvetenskapliga ämnena, en mera praktisk teckningsundervisning håller på att arbeta sig fram, och i flera andra ämnen har man börjat lägga an på större själfverksamhet hos lärjungarne. För folkskolorna är en omarbetning af normalplanen ifrågasatt, och det är att hoppas, att denna omarbetning kommer att ske i rätt praktisk riktning.

Till sist ännu en åtgärd, som kan vidtagas för grundläggandet af arbetslust hos lärjungarne.

Det är ju i alla fall jämförelsevis litet kroppsarbete, som inom skolan erbjudes. De flesta hem däremot ha öfverflöd på sådant arbete. Det vore onaturligt, om ungdomen under hela skoltiden skulle ligga ifrån det praktiska arbetet i hemmet. Detta sistnämnda arbete, till mängd och art afpassadt efter ungdomens utveckling, bör därför öfvas jämte skolarbetet. Det vore önskvärdt, att rörande detta förhållande en god samverkan mellan skolan och hemmen komme till stånd.

Saken kan utan tvifvel ordnas på olika sätt. Rätt naturligt förefaller mig följande anordning. Arbetet pågår 4 à 5 timmar på förmiddagen i skolan. Hemuppgifterna, som skola ges, afpassas så, att de medhinnas på $\frac{1}{2}$ à 1 timme. Resten af dagen sysselsättes ungdomen i hemmet med sysslor, som där förekomma. Skolan må göra allt, hvad den kan, för att lärjungarne med trygghet och lust må kunna ägna sig åt detta arbete i hemmet utan att därvid känna ängslan för den kommande skoldagen. Läraren kan intressera sig för detta arbete, framhålla dess betydelse och uppmuntra till dess utförande. Understundom kan han låta lärjungarne skriftligen redogöra för sådan sysselsättning, som de i hemmet särskildt

intressera sig för. Dylika redogörelser ha visat sig vara lämpliga uppsatsöfningar.

Hemmen borde äfven intresseras för saken, så att barnen alltid finge en lämplig sysselsättning på sin från skolan fria tid. Och där hemmen icke kunde bereda sysselsättning åt barnen, finge man träda ordnande emellan.

Ett lagom mått af sådant praktisk arbete i hemmet skulle beredas åt all skolgång. Kunde alla våra skolor, ej blott folkskolorna utan alla de andra, sålunda bidraga till att arbetet i dess olika former under lefvande intresse, fart och lust komme in bland ungdomen både i skolan och i hemmen, så skulle detta kraftigt bidraga till att hos alla samhällsklasser höja aktningen för arbetet och kärleken till detsamma, och därmed vidgades det friska källflöde, ur hvilket ekonomisk, fysisk och moralisk kraft flyter till nationen.

Otto W. Sundén.

18.

Några önskvärda förändringar i Seminariestadgan.

Att vår seminariestadga behöfver omarbetas, torde numera vara allmänt erkänt. För länge sedan hafva seminarielärare både på möten och i artiklar i tidningar och tidskrifter yrkat på förändringar i vissa punkter. Så framställdes på seminarieläraremötet i Stockholm 1884 ett förslag att öka kurserna i allmän historia och svensk statsförfattning, men det möttes med ogillande af några seminarierektorer och den dåvarande byråchefen. På seminarieläraremötet i Linköping 1900 uttalade mötet som sitt beslut, att inträdesfordringarna i svenska skulle höjas, och att mera kyrkohistoria skulle läsas. Äfven vid andra tillfällen har det varit fråga om partiella förändringar, men högst litet har blifvit åtgjort.

På sista tiden hafva rösterna för en förändring, hvilka förnämligast utgått från folkskollärarne, blifvit mera högljudda och riktats mot seminarielärare, såsom om de vore skulden till stadgans ofullständighet och brister.

Saken har emellertid nu avancerat så långt, att en kommitté för seminariestadgans omarbetning blifvit tillsatt och nu äfven börjat sin verksamhet. Ehuru man under den föregående diskussionen af frågan redan blifvit tämligen ense om vissa förändringar, vilja vi göra en sammanfattning af några önskemål i fråga om en ny stadga.

Det gäller först *inträdesfordringarna*. De äro alldeles för små, särskildt i modersmålet. Det har varit påtänkt, att de skulle höjas så pass mycket, att hvad som nu genomgås i 1:a klassen, skulle fordras för inträde. I sådant fall blefve en utvidgning af de förberedande kurser, som redan nu äro vanliga, behöfelig.

En och annan har hållit före, att seminarierna borde göras 5-klassiga, då tid till genomgående af större kurser skulle vinnas. Detta möter dock stora svårigheter i yttre hänseende, emedan vid de flesta seminarier och sannolikt äfven vid de senast uppförda nödigt utrymme saknas. Ett sätt är, såsom nu antydts, att höja inträdesfordringarna och inrätta förberedande kurser i likhet med tyskarnes Präparandenschulen.

Beträffande de särskilda ämnena behöfva kurserna åtminstone i somliga af dem höjas. Att i tre à fyra år ett stort antal timmar i veckan nästan uteslutande hålla på med *katekesen* och *bibliska historien* — hvilka ämnen eleverna vid inträdet skola kunna — är ett slöseri med tid och blir enformigt både för elever och lärare. Hos oss kvarstår det stora timantalet och de små kurserna från den tid, då seminariekursen var 3-årig. En annan sak torde ock ha bidragit därtill. Under den gamla katekesens tid användes vid nästan alla seminarier handskrifna s. k. »luntor». Att genomgå dessa, i synnerhet om de under timmarna skulle dikteras och afskrifvas, tog naturligtvis lång tid. Efter den nya katekesens införande torde, som bättre är, luntornas tid hafva upphört.

Vi ha många gånger undrat på om icke det hat till katekesen, som nu är så vanligt bland våra folkskollärare, till en del har sin orsak i att de genom det ständiga omuggandet af katekesens innehåll först i folkskolan och sedan under hela seminarietiden blifvit mer eller mindre uppledsna

vid den. »Repetition är visserligen vetandets moder», men det är ej pedagogiskt att repetera så mycket, att intresset dödas.

Om läsningen af katekes och biblisk historia inskränkes eller avslutas förr, kan man få mera tid till läsning af kyrkohistoria och till närmare behandling af vissa delar af tros-lärans innehåll. Att läsa mera kyrkohistoria skulle hafva sin stora betydelse för eleverna. Härigenom kunde tros-lärans sanningar belysas och göras åskådligare, och elevernas intresse för ämnet i dess helhet skulle säkerligen ökas.

För vår del skulle vi ingenting ha emot att en kortare lärobok i tros-lära genomginges.

Vi önska således en förändring eller utvidgning af kursen i kristendom, men, hvad vi undanbedja oss, är en kursfördelning liknande den, som blifvit föreslagen för realskolan.

Beträffande *modersmålet* kunde läseboken till det väsentliga avslutas i 2 kl., och i de högre klasserna blefve då tid för läsning af annan litteratur, som till någon del äfven kunde förekomma i de två lägre klasserna.

Några lärare hafva föreslagit, att ett *främmande språk* och då närmast *tyskan* borde införas vid seminarierna, och åtminstone vid ett par ha enligt hvad årsredogörelserna visa frivilliga kurser förekommit i detta ämne och vid ett seminarium dessutom i engelska. Utan tvifvel har studiet af tyska sin stora betydelse såväl för undervisningen i modersmålet som för den rikedom på god litteratur i olika ämnen, som finnes på detta språk. Det skulle också bereda eleverna någon omväxling vid språkstudiet. Det blir nämligen enformigt att i fyra år hålla på med svenska språkläran och satsanalys. Vi återkomma möjligen i annat sammanhang till detta ämne.

Angående *historien* och *geografien* har undertecknad uttalat den åsikten, att de böra skiljas åt, såsom det nu faktiskt skett vid alla läroanstalter utom seminarierna. Åt båda ämnena äro nu i de tre lägre klasserna 4 timmar i veckan anslagna, och i 4:e klassen 2 timmar åt historia. Enligt kursfördelningen skola bilder ur allmänna historien förekomma både i 2:a och 3:e klassen, hvarefter nyare tidens allm. historia i kort öfversikt skall meddelas i 4:e klassen. Vi få bekänna, att vi ej ha mycket förtroende till lösryckta bilder. Bättre

synes då vara att, såsom det åtminstone vid flera seminarier praktiseras, läsa gamla tiden och medeltiden efter en kortare lärobok i 3:e klassen och fortsätta med nyare tiden i 4:e klassen. Af ett sådant tillvägagångssätt ha eleverna säkerligen både större nytta och intresse.

Geografien avslutas i 3:e klassen. De flesta lärare torde i likhet med undertecknad hafva gjort den erfarenheten, att det är knappt med tiden för att kunna hinna med kursen. I 3:e klassen böra nämligen meddelas grunddragen af den allmänna geografien, som i hög grad bidrager till att göra undervisningen i ämnet intressant, och som på senare tider börjat att alltmer framhållas. Det är också först i denna klass, som eleverna hafva nog underbyggnad för att tillgodogöra sig den. Här skulle det ej skada att hafva en timme till.

Vid en omreglering af seminarierna torde kursen i allmänna historien kunna något utvidgas.

I detta sammanhang kunna vi ej undgå att nämna, att historien är mycket styfmoderligt behandlad i folkskolan. I den sista normalplanen af år 1900 är kursen i historia ytterligare inskränkt, ity att någon lärobok för forntiden och medeltiden ej får användas i någon form af folkskolan utan blott valda berättelser.

I *räkning*, *geometri* och *naturkunnighet* läsas åtminstone vid flera seminarier ej obetydliga kurser. Hvad som är önskvärdt beträffande det sistnämnda ämnet, är ett särskildt rum för undervisningen i dess olika grenar, särskildt fysik och kemi. Ett sådant finnes vid de senast uppförda seminarierna men torde saknas vid de äldre.

Pedagogiken har numera rätt många timmar, och vid de seminarier, undertecknad närmare känner till, genomgås den rätt utförligt.

Bestämmelserna rörande *afgångsexamen* äro ej nog tydliga och hafva vid somliga seminarier tolkats så, som om nämnda examen i det allra närmaste vore en pro-forma-sak. Detta har menligt inverkat på elevernas uppfattning af afgångsexamen, så att, när de kommit upp i 4:e klassen, de anse sig säkra om att gå igenom. Skrifningar förekomma visserligen, men särskilda betyg för dem gifvas ej, utan skall hänsyn tagas till dem vid afgifvande af betyg särskildt i svenska

språket samt pedagogik och metodik. Följden blir, att de ofta lämnas utan tillbörligt afseende. Skola skrifningar förekomma, bör enligt vår mening afseende fästas vid och särskilda betyg gifvas för dem. Enligt stadgan skola tre skriftliga prof utarbetas, nämligen en uppsats öfver något ämne inom seminariets lärokurs, en uppsats rörande metoden för undervisningen i kristendomskunskap inom folkskolan eller ett utkast till lektion i detta ämne samt en dylik uppsats eller utkast om undervisningen i något annat af folkskolans läroämnen. De flesta lärare torde ha kommit till insikt om att det bland dessa skrifningar blott är uppsatsen, som är af någon betydelse, men att utkasterna eller de metodiska uppsatserna lämna högst ringa ledning vid bedömande af en elevs mogenhet. Vi föreslå därför, att skrifningarna inskränkas till två: en vanlig uppsats och en metodisk uppsats.

Vi höra visserligen icke till dem, som anse, att en elevs mogenhet uteslutande bör bedömas efter afgangsexamen, men, då en sådan enligt stadgan är föreskrifven, bör den anordnas så, att läraren i de olika ämnena får tillfälle att höra alla eleverna, hvilket är omöjligt, om i hvarje ämne blott en half timme anslås till examinering af öfver 25 elever. Ännu oegentligare är den sed, som förekommer vid några seminarier, att betygen sättas före examen. Det är att göra hela examen till ett spegelfakteri. Ehuru enligt vår mening stadgan, särskildt den 47 § rörande afgangsexamen, ej gifver sådant vid handen, förekommer det dock. Det nämnda torde vara tillräckligt för att visa, att bestämmelserna rörande afgangsexamen behöfva förtydligas.

Angående *elevernas lif utom läroanstalten* anse vi närmare bestämmelser än de, som innehållas i § 54 af seminariestadgan, vara af nöden, för att besök å vårdshus, kroglokaler m. m. må förhindras. Man invänder visserligen häremot, att eleverna äro så pass gamla, att det ej är pedagogiskt riktigt att lagstifta för dem i detta hänseende. Men de äro just ej äldre än lärjungarne i de högre klasserna af de allmänna läroverken, för hvilka mera bestämda föreskrifter gälla. Så heter det i stadgan för rikets allm. läroverk af den 18 februari 1905: »Lärjunge afhålle sig från sådana förlustelser och njutningsmedel, som kunna menligt inverka på hans and-

liga och kroppsliga utveckling eller icke lämpa sig för hans ålder eller egenskap af lärjunge, samt ställe sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter, som rektor i samråd med kollegiet och efter öfverstyrelsens godkännande i dessa afseenden meddelar.»

Erfarenheten från olika seminarier visar ock, att närmare föreskrifter äro behöfliga. Vi ha förut i denna tidskrift (årg. 1899, h. 3) närmare uttalat oss i denna för seminarierna synnerligen viktiga fråga.

Enligt nu gällande stadga är adjunkt skyldig att undervisa 24—28 timmar i veckan. Då seminarielärarnes undervisning är både maktpåliggande och ansträngande och man ställer stora fordringar på dem, är det för mycket begär, att de med intresse och kraft skola handhafva sin undervisning, om de hafva ett så stort antal lektionstimmar. Därtill komma deras egna studier och hemarbete med rättande af uppsatser och utkast. Vi instämma därför i rektor Sundéns förslag (h. 2 af denna tidskrift), enligt hvilket ämneslärarnes antal vid seminarierna ökas till fem och tjänstgöringstiden begränsas till omkring 20 timmar. Som det nu är, blir det ej någon riktig proportion mellan rektorernas och adjunkternas tjänstgöring.

En annan sak af vikt anse vi oss böra vidröra. En väsentlig olikhet har ägt rum mellan de allmänna läroverken och seminarierna, i det lärarne vid de förra utgjort ett kollegium med beslutanderätt i många viktiga frågor. Vid seminarierna åter har en stark centralisation varit gällande, i det flertalet frågor afgjorts af rektor ensam och de andra lärarne gällt som mera osjälfständiga redskap. De, som från början uppgjort förslag till seminariestadgan, utgjordes sannolikt af rektorer, och dessa tyckte måhända, att det var enklast och bäst, att rektor ensam afgjorde ärendena, i synnerhet som lärarnes antal under seminariernas första tid var ringa. Seminarierna hafva sedan utvidgats, och antalet lärare, har ökats, men den gamla grundsatsen har fått stå kvar.

För att en lärare med framgång och intresse skall kunna sköta sitt mödosamma kall, behöfver han en viss själfständighet. Glädje i arbetet är en förutsättning för framgång äfven i seminarielärarens verksamhet. (Se rektor Sundéns uppsats

i detta häfte.) Seminarieläraretjänster ha under senare tider visat sig vara mindre begärliga än platser vid de allmänna läroverken. Härtill kunna flera orsaker ha bidragit, men att nu nämnda omständighet äfven kan vara en medverkande faktor, hålla vi för troligt, liksom vi äfven hört det uttalas af flera lärare.

Då en mera kollegial styrelse enligt vår mening skulle ha en hälsosam inverkan på seminarierna och deras utveckling och den hittillsvarande ordningen ej alltid varit till dessa läroanstalters fromma, hoppas vi, att den nu arbetande kommittéen beaktar denna sak.

Frågan om en *öfverstyrelse* för seminarierna och folkskolorna har under de sista åren ofta vidrörts i folkskoletidningar.

Då frågan härom ännu är tämligen ny och ej blifvit tillräckligt debatterad, vilja vi ej yttra något närmare därom. Man tänkte sig från början, att seminarierna skulle hafva samma öfverstyrelse som de allmänna läroverken, men något sådant blef ej af, hvartill måhända bland annat bidrog, att seminarierna ej blifvit reformerade. Enligt hvad vi hört, skulle öfverstyrelsen ej haft något däremot.

Emellertid anse vi ej önskvärdt, att seminarierna komma under samma öfverstyrelse som folkskolorna, ifall en sådan blir inrättad. Denna öfverstyrelse torde väl då kanske till en väsentlig del komma att bestå af folkskolelärare, och det vore både oegentligt och föga behagligt för seminarierna att sortera under den. Enligt vår mening kunde seminarierna, då deras antal ej är så stort, mycket väl lyda direkt under ecklesiastikdepartementet, inom hvilket byråchefen närmast hade att handlägga ärenden rörande dem. Vi ha för länge sedan hört seminarierektorer uttala den meningen, att domkapitlen äro obehöfliga som mellanhand, och att seminariernas angelägenheter, om de blifvit förberedda af rektor och lärare, utan olägenhet skulle kunna skötas af vederbörande departement.

Utnämningarna vid seminarierna äro ej så talrika och behöfva därför ej taga så mycken tid i anspråk.

Ehuru seminariestadgan enligt vår mening bör grundligt omarbetas och förändras, så önska vi dock ej, att man full-

ständigt bryter med den föregående utvecklingen utan bevarar sambandet därmed. Våra seminarier äro som bekant bildade efter mönstret af de tyska, och vid reformeringen torde vara lämpligare, att man låter leda sig af dessa, än att man för mycket låter sig påverkas af för vår kulturutveckling mera främmande idéer.

Måhända komma vi under fortgången af kommittéens arbete att ytterligare beröra frågan om seminariernas ombildning.

J. F. B.

19.

Seminariekommittéen.

Såsom i förra häftet nämndes, bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att på framställning af kommittéen tillkalla andra sakkunniga personer för att i mån af behof vid behandlingen af särskilda frågor deltaga i kommittéens arbeten. I enlighet härmed har ecklesiastikministern tillkallat några sakkunniga vid behandlingen af frågorna rörande seminariernas organisation och undervisningens anordning. De tillkallade äro: rektorerna C. O. Arcadius i Växjö och O. V. Sundén i Lund, lärarinnan med adjunkts tjänstgöring Hedvig Sidner i Stockholm och folkskoleinspektören J. Franzén i Södertälje.

Olika element äro på detta sätt representerade inom kommittéen, men någon manlig adjunkt saknas ännu.

20.

Samuel Nygren.

Äfven i detta nummer ha vi att meddela ett mera bemärkt dödsfall inom seminarielärarekåren. Det är rektor Nygren i Göteborg, som under sommarens lopp affidit.

Nygren föddes i Göteborg 1839, blef student i Lund 1860, aflade teor. teologisk examen 1862, prakt. teol. examen 1864 och blef fil. kandidat 1870.

Hans verksamhet som lärare blef uteslutande förlagd till födelseorten. Han tjänstgjorde nämligen såsom vice lektor i Göteborg vårt. 1870—vårt. 1873, som lärare i kristendom vid realgymnasiet 1872—85 och utnämndes till adjunkt vid Göteborgs folkskolelärareseminarium 1872, var vice rektor därstädes 1885—87 och blef ordinarie rektor 1887. Åren 1885—92 tjänstgjorde han som folkskoleinspektör. År 1899 blef han riddare af Vasaorden. Förra året erhöll rektor Nygren tillstånd af Kungl. Maj:t att kvarstå i tjänsten intill slutet af läsåret 1906—1907. Han fick dock ej upplefva denna tid utan afled den 29 sistlidna juli.

Rektor Nygren var en kyrkligt intresserad man och intog en fast och bestämd ståndpunkt i kyrkliga frågor. Han var ock tre gånger lekmannaombud vid kyrkomötet, nämligen åren 1893, 1898 och 1903. Nygren var en nitisk rektor och lärare; hans undervisning i kristendomskunskap var grundlig, och han var särskildt känd såsom skicklig kateket.

J. F. B.

21.

Litteratur.

Gamla Testamentets historia (Kristlig religionshistoria I). *Läro- och läsebok af Gustav Löw*, adjunkt vid Kungsholmens realskola. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel. 1906.

Den förändrade undervisningsplanen för våra läroverk håller på att framkalla en hel litteratur af nya läroböcker. Ej minst gäller detta på religionsundervisningens område. Så ha L. Bergström och S. Wickbom helt nyligen utgifvit hvar sin lärobok i Israels historia. Till dessa sluter sig Gustav Löw med ofvannämnda *Gamla testamentets historia*, som enligt författarens meddelande i *förordet* är ämnad att vara en Israels historia. Det är med glädje man konstaterar, att Löw löst sin uppgift på ett vida lyckligare sätt än de båda andra författarne. Han konstruerar ej fram en historia efter den nutida bibelforskningens mer eller mindre säkra resultat utan hämtar materialet ur bibeln och låter sålunda det gamla förbundets författare själfva förtälja sitt folks öden på det för dem egna sättet. Den ledande grundtanken vid själfva urvalet ur det rika materialet har, såsom herr Löw själf upplyser, varit att medtaga de partier, som föra skildringen af Israels politiska och religiösa utveckling framåt. Åtskilliga berättelser, som man plägar finna i vanliga *Bibliska historier*, äro här därför uteslutna. Man kan medge riktigheten af principen, äfven om man är af olika mening med förf. om hvad som bort utelämnas eller intagas i boken. Så synes det oss, att Abrahams, den store stamfaderns, historia är väl knapphändigt behandlad, och vi sakna ogärna berättelsen om hans bön för Sodom och dettas förstörelse, hvilken förf. omnämner blott i en not. Josias i så många hänseenden viktiga reformation affärdas på några rader. På flera ställen är framställningen nog mycket sammanträngd och redogörelsen för händelserna summarisk, så att inlärandet utan tvifvel kommer att vålla de unga mera svårighet än nödigt. På andra punkter åter lider boken af alltför stor utförlig-

het, då tilldragelser, som ej kunna sägas föra utvecklingen framåt, relateras. En viss ojämnhet vidlår alltså författarens arbete i detta hänseende.

Och detta är sannerligen ej att undra öfver. Ty uppgiften är ingalunda lätt. Vi anse, att herr Löw är värd allt erkännande för sin möda, och hans bok kommer nog att i en förständig lärares hand visa sig mycket användbar för sitt ändamål.

Till själfva *läroboken* sluter sig en *läsebok*, hvarigenom förf. vill sätta lärjungarne in i den gammaltestamentliga andan, hvarför den innehåller utdrag ej blott ur Gamla testamentets böcker utan ock ur den utomkanoniska (judiska) litteraturen från tiden närmast före och efter Kristi födelse. Texten anföres i allmänhet ordagrant, men uteslutningar och sammandragningar äro ej ovanliga. Här är det svårt att inse, hvad som bestämt förf. att utelämna hela episoder ur berättelser, då det uteslutna har lika stor betydelse för förståelsen af den gammaltestamentliga andan och väl äfven erbjuder lika mycket intresse för barnen som det af förf. anförda. Vi nämna som exempel stycket om *Elisa och Naaman*. Ur psaltaren har ej lämnats mer än en psalm eller, om man vill vara noggrann, två. Detta är alldeles för litet, hvilket ju ock förf. antyder i förordet.

För öfrigt kan det sättas i fråga, om ej denna läsebok är alldeles öfverflödig, för så vidt som den innehåller utdrag ur G. T. Vore det ej nog, att i läroboken hänvisa till bibeln själf? Herr Löw medger ju själf vikten af att lärjungarne lära sig att hitta i den heliga boken genom att slå upp bibelställen.

I slutet af förordet utlofvar förf. nästa läsår en fortsättning innehållande *Jesu liv och kyrkans äldre historia*. Vi hälsa den välkommen och motse den med intresse.

A. H—én.

Biblisk historia för folkskolor och småskolor av dr Bengt J:son Bergqvist. Med 10 tavlor av Julius Kronberg. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 55 öre.

Förevarande upplaga är till omfång och innehåll lika med den af författaren förut utgifna, men den är dessutom

försedd med 10 vackra taflor ur Nya testamentet af Julius Kronberg. På pärmarnas insidor äro tvenne kartor anbragta, nämligen en öfver Palestina och en öfver bibelns länder. Det nya stafsättet är genomfördt. Trycket är stort och utstyrseln i öfrigt pryddig. Vi ha i flera år använt dr Bergqvists bibliska historia och funnit den vara en lämplig lärobok.

Svensk läsebok för de allmänna läroverkens tre lägsta klasser af J. O. Ekmark. Första delen för kl. I, tredje upplagan. Andra delen för kl. II, andra upplagan. Tredje delen för kl. III, andra upplagan. Omarbetning af Johan Nordlander, adjunkt vid Södermalms högre allm. läroverk. Stockholm 1906. O. E. Fritzes Kungl. hofbokhandel.

Innehållet i första delen är fördeladt under följande rubriker: I. Legender, sagor, fabler, smärre stycken. II. Ur Nordens saga. III. Ur Sveriges historia. IV. Land och folk. V. Främmande land och folk. I andra och tredje delarna är indelningen följande: I. Ur Sveriges historia. II. Sveriges land och folk. III. Främmande land och folk.

De olika styckena synas oss vara synnerligen väl valda. De äro tilltalande för de unga, på samma gång som de böra blifva till stort gagn för undervisningen i historien och geografien, i det de lämna mera liffulla skildringar från dessa ämnen.

Utgifvaren har, enligt förordet, »velat göra läseboken svensk ej blott till språk utan äfven till innehåll. Att från skilda land och folk sammanföra märkliga skildringar och roande eller sedelärande berättelser kan ej vara uppgiften för en bok sådan som denna. På samma gång läseboken lämnar tillfälle till övning uti innanläsning och vad därtill hörer, bör den ock värma det unga sinnet samt väcka och stärka kärleken till vårt folk i sägn och saga, i dess historia och i dess nutida verksamhet.»

Ekmarks läseböcker ha vunnit stor spridning både vid de allmänna läroverken och flickskolorna, och vi vänta, att de i sitt omarbetade skick skola få ännu vidsträcktare användning.

Den nya stafningen af v- och t-ljuden är genomförd. Beträffande rättstafningen undra vi, hvarför utgifvaren skrifver Tennforsen och Tennsjön.

Svensk rättskrivningslära i överensstämmelse med nådiga brevet den 7 april 1906 utarbetad av Johan Nordlander, adjunkt vid Södermalms högre allm. läroverk i Stockholm. Fjärde upplagan. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel.

Svenska rättskrivningsövningar i överensstämmelse med nådiga brevet den 7 april 1906 av Johan Nordlander. Sjätte upplagan. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel.

I afseende på interpunktion och afstafning följer författaren ej Sundén och folkskolans läsebok utan intager fortfarande den ståndpunkt, som vunnit terräng vid åtskilliga läroverk.

Författarens rättskrifningsövningar äro mycket väl valda. De tio första öfningarna afse att visa, huru pass svåra rättstafningsprof man bör diktera för inträdessökande till 1:a klassen af allm. läroverken, och böra blifva till god ledning för de lärare, som ha att anställa ifrågavarande pröfning.

Praktisk övningsbok i modersmålet för folkskolan. Ett reformförsök av Ernst Westberg. II. Tredje upplagan. Pris 20 öre. Stavsättet i överensstämmelse med K. cirk. d. 7 april 1906. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Öfningsboken innehåller två afdelningar, af hvilka den förra utgör en repetition af första klassens hemortskunskap och kurs i geografi. Den senare ansluter sig till kursen i naturlära. Vid hvarje öfningsstycke i förra afdelningen förekomma afskrifning samt språkliga öfningar efter följande rubriker: 1. Rättstavning. 2. Satsbildning. 3. Efterbildning. Formlära. I senare afd. är ordningen vanligen denna: 1. Rättstavning. 2. Sats- och formlära. 3. Uppsats. Häftet I har förut utkommit.

Svenska språkövningar för folkskolan af Hedda Andersson. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 35 öre.

En liten pryddlig bok med illustrationer och med åskådligt innehåll.

Sofi Almqvist. **Barnens första läsebok.** Fjärde omarbetade upplagan. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 65 öre.

Förevarande upplaga är omarbetad och stafningen ändrad enligt sista K. cirkuläret. Den är dessutom försedd med lämpliga illustrationer af fru Anna Brate, trycket är stort och tydligt, och boken ser i det hela tilltalande ut.

Sturzen-Becker. **Svensk ordlista för alla.** Med officiellt påbjudet stavsätt. Stockholm. P. A. Norstedt & Söner. Pris 50 öre.

Torde vara den billigaste af de särskildt utgifna ordlistorna med det nya stafsättet.

Nyare tidens historia. Läsebok i huvudsak sammanställd genom utdrag ur samtida källor jämte inledande kort översikt av Gustav Löw, adjunkt vid Kungsholmens realskola. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel.

En grundsats, som på senare tid börjat förfäktas och äfven tillämpas, är, att man vid historieundervisningen meddelar utdrag ur källor, helst samtida, rörande viktigare tilldragelser och personer. Utan tvifvel har ett sådant tillvägagångssätt sina fördelar, därigenom att det gifver lärjungen en mera konkret inblick i ämnet, än om han blott får läsa en utgifvares framställning däraf.

Författaren behandlar här tiden 1500—1789, som han betraktar som *en* del. Han anser, att den i våra läroböcker upptagna »andra periodens (1648—1789) inbrott ej karakteriseras av några sådana idéer och omvälvningar, som motivera dess särställning». Härom torde dock meningarna vara delade. Enligt vår åsikt börjar år 1648, då de religiösa intressena i politiken träda tillbaka, en så viktig epok, att dess behandling såsom särskild period mycket väl låter försvara sig. Ehuru föregångare ej saknas inom den tyska litteraturen, är det ingen lätt sak att göra ett lämpligt urval bland källorna. Vi tro, att författaren i allmänhet lyckats väl däruti, i synnerhet som det torde vara det första försöket att för svensk ungdom meddela utdrag ur källorna rörande den allmänna historien.

Åtskilliga lätt tillgängliga stycken, i synnerhet af litteraturhistoriskt innehåll, torde dock kunnat lämna plats för mera svåråtkomliga. Så förekomma utdrag ur Maria Stuart

af Bjørnstjerne Bjørnson, ur Cervantes' Don Quijote, Racines Attalie, Molières Den girige m. fl., som snarare höra till en läsebok i litteraturhistoria är till en sådan i allmänna historien.

Såsom vi redan antydtt, anse vi, att historieundervisningen skulle vinna därpå, att sådana skildringar, som adjunkten Löw utgifvit, komme till användning.

Den sista delen af arbetet eller tiden från 1789 beräknas utkomma till nyåret 1907.

Sveriges historia för folkskolan av Carl Grimberg under medverkan av Frans von Schéele. Försöksupplaga omfattande tiden till Gustav Vasas tronbestigning. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Ett önskemål sedan flera år tillbaka har varit att få en lärobok i historia för folkskolan, som lämnar såväl en redig framställning som en åskådlig bild af vårt fosterlands öden. Ett försök i denna riktning är den här anmälda läroboken. Framställningen är enkel och utförlig, hvarjämte ett flertal illustrationer och ett par kartor bidraga till att åskådliggöra innehållet.

Men författaren synes hafva förbisett, att forntiden och medeltiden enligt gällande normalplan ej läsas efter särskild lärobok — icke ens i den mest utvecklade formen af folkskolan, Litt. A — utan meddelas med ledning af valda berättelser.

Författarens skildring af ifrågavarande del är också alltför utförlig; den upptager nämligen 100 sidor, hvaruti illustrationer och kartor (omkr. 12 sidor) äro inberäknade. Då nyare tidens historia i vanliga läroböcker för folkskolan plägar ha mer än dubbelt så stort omfång som de föregående skedena, så skulle enligt denna proportion ifrågavarande lärobok komma att omfatta cirka 300 sidor — tydligen ett allför stort omfång. Beträffande forntidens och medeltidens behandling i folkskolan kunna vi i sak vara ense med författaren, nämligen att det vore bäst, att de lästes efter en särskild bok, men det är ej i öfverensstämmelse med vår nuvarande normalplan.

Möller, Larsson och Lundahl, Lärobok i räkning för realskolan. Andra upplagan av Lärobok i räkning för allmänna läroverken. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Den förra upplagan af ifrågavarande lärobok är väl känd af lärare i ämnet. I denna upplaga hafva vidtagits sådana ändringar, som varit nödiga för att bringa de särskilda klassernas kurser i öfverensstämmelse med kursfördelning och metodiska anvisningar för realskolan.

Bokens innehåll är fördeladt i sex årskurser. Därjämte förekomma geometriska exempel och en kurs i algebra på 20 sidor samt åtta tabeller med uppgift på mått, vikt, mynt m. m. Exempelen äro synnerligen rikhaltiga. Då man anmärkt mot vissa läroböcker i räkning, att exemplen äro för svåra och upptaga en mängd fall, som aldrig ha sin tillämpning i det praktiska lifvet, äro exemplen här i allmänhet praktiska och så valda, att man fortgår ifrån enklare fall till svårare.

För hela tal och bråk finnas anvisningar och regler. Äfven för vissa andra räknesätt, t. ex. regula de tri, intresse- och rabatträkning, kunde en anvisning, formel eller regel varit lämplig.

Vi tro, att läroboken i sitt närvarande skick väl lämpar sig för sitt ändamål.

Nordgren, Ali. Grundlinjer i kemi. Linköping. Henric Carlsons bokhandel, 1904. Pris 1: 25, kart. 1: 50.

Det är ju gifvetvis en vanskelig sak att ge sig in på kritik af en lärobok i kemi utan att hafva använt den såsom underlag för praktisk undervisning.

Hvad som emellertid redan vid ett flyktigt genomseende af ofvanstående bok faller i ögonen, är, att boken med hänsyn till det rikhaltiga lärostoffets utmönstring synes fylla alla rimliga kraf på en modern lärobok i elementär kemi. Särskildt synes oss såsom en obestriddlig förtjänst författarens åtgärd att lämna ett relativt stort rum åt den organiska kemien, som ju för en hel del af det dagliga lifvets företeelser och i den industriella världen spelar så stor roll, men som det oaktadt vid våra läroverk hittills mer än lofligt för-

summats. Såsom beaktansvärda kapitel fästa vi oss vidare vid dem, som, om också i största korthet, behandla den elektrolitiska dissociationen och kemiens historiska utveckling. Utan att ingå på några detaljmärkningar af författarens behandling af den oorganiska kemien vilja vi såsom vår åsikt framhålla, att författaren synnerligen väl lyckats i begränsningen af denna del och ändå fått med sådant, som särskildt är ägnadt att väcka lärjungarnes intresse. Författarens behandling af lärostoffet synes oss här såsom inom lärobokens öfriga afdelningar vara samvetsgrann och följdriktig. Slutligen tilltalar oss författarens förläggande af läran om atomer, molekyler och en del därmed i samband stående fysiska och kemiska lagar till inledningen.

Utan tvifvel är denna lärobok synnerligen användbar för sitt hufvudändamål, som författaren angifvit vara att tjäna såsom ledtråd vid meddelandet af undervisning i kemiens grunder vid landtmannaskolor och folkhögskolor.

Hj. B—g.

Realskolans bokföringskurs utarbetad af Filip Holmqvist, öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm. Åtföljes af två skrifthäften: Hufvudbok och Kassabok. Stockholm. Fr. Skoglunds förlag. Pris kr. 2: 25 (för satsen).

I realskolans kurs är bokföring upptagen såsom ett ämne. För det ändamålet behöfvas särskilda anvisningar och formulärböcker. En sådan är här anmälda bok, som är affattad i tre afdelningar: I. Privatbokföring, II. Handelsbokföring, III. Affärshandlingar. Såsom inledning till de särskilda delarna eller i samband därmed meddelas grunddragen af bokföringens teori. Trycket i de olika formulären är stort och prydligt.

Läsning för svenska folket, utgifven af Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1906. Häftet 3. Pris 30 öre.

I förevarande häfte af den gamla välkända samlingen förekomma följande uppsatser: Zachris Topelius af B. O. Aurelius, Några riksdagsbeslut, Blad ur världshistorien af Olof Söderqvist, Om fiskarna af J. B—n och Några drag ur den kristna psalmens historia af E. N. Söderberg.

Lärobok i Sveriges historia för dövstumskolan av Johan Bergqvist, föreståndare för dövstumskolan i Lund. Andra omarbetade upplagan, illustrerad. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: kart. 90 öre, inb. 1 kr. 25 öre.

Då författaren själf är lärare vid dövstumskolan, kan man antaga, att han lämpat sin lärobok efter dövstumskolornas behof och fordringar. Meningarna äro korta och enkla och framställningen klar och tydlig, egenskaper som i all synnerhet äro nödvändiga, då det gäller att undervisa döfstumma.

Den danske Realskole, et Skoleblad. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 18 och 19, 1 och 15 oktober 1906.

Innehåller bland annat: Meddelelse fra Undervisningsinspektionen. D. Islev. Landboers Adgang til Realskoler. Kredsmøde. Undervisningen i Modersmaalet. Min Bekendtgørelse ang. Eksamensordningen. Svensk Retskrivningscirkulære. Kommunal Mellemsskole i Aalborg. Hvad vor Ungdom læser. Nye Bøger. Bekendtgørelser.

Den højere Skole. Meddelelser fra »filologernes og realister-nes landsforening». Redigeret af adjunkt Ivar Alnæs. N:o 8, Kristiania 15 oktober 1906.

Indhold: I Kirkedepartementets budgetforslag. Udtalelser af studenter om gymnasiet. Konfirmandundervisningen i skoletiden. De højere skolars budget. Norsk lærebog (Aksel Arstal: Den geografiske undervisning, en ledetraad for lærere) anmeldt i udlandet. Oxford. Literaturanmeldelser. Forskjellige meddelelser.

Handledning i psalmundervisning på grundvalen av kyrkopsalmens historia av J. Gerdin, seminarieadjunkt. Andra upplagan. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1906. Pris häftad 1 kr. 75 öre, inbunden 2 kr. 25 öre.

Första upplagan af ifrågavarande bok utkom 1883. I denna upplaga har psalmtexten blifvit utesluten, och tre nya psalmer ha tillagts, hvarjämte en och annan förenkling af uttryck företagits.

Psalterna behandlas i tidsordning, nämligen a) från reformationstiden, b) från trettioåriga krigets tid, c) den följande tiden till 1695, d) från 1695 till 1819.

Vid behandlingen af de särskilda psalmerna lämnas först en historik öfver författaren, och därefter förekommer förklaring af innehållet i hvarje vers jämte sammanfattning däraf. Till sist följer en disposition af innehållet i psalmen, hvars grundtanke stundom angifves. Ofta anföres den bibliska grundvalen för psalmen.

Arkaistiska uttryck och former, som förekomma i vår psalmbok, behöfva en förklaring, men i öfrigt tro vi, att innehållsutredningen eller parafrasen kunnat betydligt inskränkas, då boken torde vara afsedd hufvudsakligen för lärare. Det värdefullaste synes oss vara historiken öfver de särskilda psalmernas författare samt sammanfattningen af innehållet eller dispositionen. Då vi förut ej ägt någon sådan handledning, kan det vara godt för läraren att hafva en lätt tillgänglig uppslagsbok till hands.

1. Carl von Linné. Hans lefnad berättad för svenska folket af *Carl Kastman*.

2. Louis de Geer. Ett stycke ur nittonde seklets svenska historia af *C. O. Arcadius*.

3. Skaldedrämmar och skaldepolitik. Emil von Qvanten och hans tid af *Cecilia Bååth-Holmberg*.

4. Palestina. Land och folk af *Carl Kastman*.

5. Danmark och danskarne. En skildring af *Jenny Velerander*.

Samtliga utgifna på P. A. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1906. Pris för hvarje häfte 1 kr.

Föreliggande fem häften tillhöra den förtjänstfulla samlingen »Svenskt folkbibliotek», som redigeras af kanslirådet Carl Kastman. I den första biografien lämnar författaren en synnerligen god skildring af Carl von Linnés lif och verksamhet. Det måhända mest intressanta är redogörelsen för hans resor, såväl hans utländska som resorna till Lappland och andra delar af landet.

I Louis de Geer vill rektor Arcadius göra allmänheten närmare bekant med en märkesman från förra århundradets

senare hälft. Förf. lämnar här en trogen och intresseväckande bild af denne man, som kom att ej blott djupt ingripa i rikets inre förhållanden genom utarbetande af representationsförslaget utan äfven att gifva sina mogna råd i de viktiga utrikes angelägenheter, som den tiden stodo på dagordningen, såsom unionsfrågan och Sveriges ställning till Danmark under schlesvig-holsteinska förvecklingarna.

Fru Bååth-Holmbergs skildring af den finsk-svenske skalden, diktaren af Suomis sång, Emil v. Qvantens lif är också en tidsbild från senare hälften af 1800-talet. »Hans historia», säger förf., »är delvis också historien om det förra århundradets tvenne ohållbara politiska drömmar: ett Storskandinavien, samlat under Sveriges ledning, och ett själfständigt Finland som fjärde man i denna de nordiska rikenas samlingsstat». Förf. var personligen bekant med skalden, hvilken; som bekant, var född och uppfostrad i Finland men tillbragte större delen af sin lefnad i Sverige, bland annat såsom bibliotekarie hos konung Karl XV. De sista 13 åren uppehöll han sig i Italien och dog i San Remo 1903. Skildringen är ganska underhållande.

På ett klart och noggrant sätt beskriver kanslirådet Kastman i sin bok om Palestina ej blott landets naturförhållanden, befolkning och viktigare orter utan äfven uppfostran, klädedräkt, bostäder, drag ur dagliga lifvet, seder och bruk m. m. Förf. har såsom källor använt både mera rent geografisk litteratur och reseskildringar. Flera mycket vackra illustrationer pryda boken.

En intressant och liffull, någon gång måhända något idealiserad skildring af Danmark och danskarne lämnar fru Velerander i det sista af de nämnda häften. Förf. har genom resor i landet närmare satt sig in i danska förhållanden. De två sista afdelningarna af häftet ägnar förf. åt Danmarks litteratur och de danska folkhögskolorna.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. P. Undervisningsväsendet. Berättelse om folkskolorna i riket för år 1903 utarbetad i Kungl. Ecklesiastikdepartementet. Centraltryckeriet, Stockholm, 1906.

Praktisk övningsbok i modersmålet för folkskolan. Ett reformförsök av *Ernst Vestberg*. III. Andra uppl. Pris 25 öre. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Den danske Realskole. Et Skoleblad. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af *Alb. Dahl*. N:r 20 och 21 (1 och 15 nov. 1906).

Pedagogisk Tidskrifts novemberhäfte har utkommit med följande innehåll:

K. Nordlund, De filosofiska universitetsexamina och lärarutbildningen. — *August Johansson*, Ett bidrag till debatten om universitetsexamens-kommitténs förslag. — *A. Hallström*, Latinstudiets omläggning. — *Axel Dahlman*, Bestämmandet af läroböcker vid de allmänna läroverken. — *S. G. Forsström*, Om den elementära härledningen af de koniska sektionernas tangentekvationer. — *G. B. Lundgren*, Några anteckningar till v-ljudet ur rättskrifningsarbeten med stafning enligt 1906 års cirkulär. — *Vsbg*, Anmälan af Ernst Carlson, Skolgeografi, och Ernst Carlson och Emil Fagerlund, Öfversikt af den allmänna geografin. — Kortare meddelanden. — Kungliga beslut. — Kungliga öfverstyrelsen. — Personalnotiser.

22.

Landskrona folkskollärarynnesseminarium 1904—1906.

Redogörelse af Nils Torpson, seminariets rektor.

Såsom en tidsenlig anordning vid seminariet i Landskrona anteckna vi, att 2 timmar i veckan äro anslagna åt kyrkohistoria i tredje klassen och 1—2 t. i den fjärde.

23.

Svenska Seminarielärareföreningen.

I styrelsecirkulär af den 24 sept. 1906 hemställdes till de särskilda ortsföreningarna af Svenska seminarielärareföreningen, att de måtte upptaga till diskussion och afgifva yttrande i följande frågor:

1. Hvad bör göras för att förbättra och betrygga de i seminariernas öfningskolor anställda lärarnes och lärarinnornas ställning?

2. Hvilken kompetens bör lämpligen sättas för seminariernas ämneslärare (manliga och kvinnliga), och huru böra löneförmånerna och pensionsåldern för dem bestämmas?

3. Hvad är ortsföreningens mening a) angående privata folkskoleseminarier, b) angående det af rektor Lundgren på Landskrona-mötet ifrågasatta seminariet?

Från samtliga ortsföreningar ha nu protokoll inkommit med yttrande öfver de särskilda frågorna.

I afseende på den första frågan ha föreningarna enhälligt uttalat önskvärdheten af att lärare och lärarinnor i öfnings-skolan må kunna anställas som ordinarie. Om de särskilda detaljerna (i fråga om tillsättning m. m.) ha ortsföreningarna i allmänhet icke uttalat sig. Äfven ha ortsföreningarna framhållit nödvändigheten af förbättrade lönevillkor för öfnings-skolans lärare och lärarinnor.

I fråga om kompetensen för seminariernas ämneslärare divergera föreningarnas yttranden något, i det somliga ortsföreningar uttalat sig för formell lektorskompetens, andra åter för förstärkt adjunktskompetens. Men enhälligt har betonats nödvändigheten af kompetensens höjande. I sammanhang med frågan om kompetensen ha ortsföreningarna också betonat önskvärdheten af förbättrade lönevillkor och beredande af möjlighet för ämneslärare att i rätt tid draga sig tillbaka för att lämna rum för yngre krafter. I allmänhet ha ortsföreningarna tänkt sig för manlig lärare rättighet att afgå med full pension vid 60 lefnads- och 30 tjänsteår, ehuru väl

flera ortsföreningar antingen tydligen utsagt eller synas ha förutsatt, att *plikten* att afgå från tjänsten borde inträda först vid samma ålder, som nu är stadgadt.

Uppmuntran af privatseminarier ha de allra flesta ortsföreningarna (12 af 14) på det bestämdaste velat afstyrka, och likaledes ha de flesta af föreningarna (9 af 14) afstyrkt inrättandet af ett två-årigt försöksseminarium för småskolelärarinnor, som ville utbilda sig till lärarinnor vid folkskolan.

Till redaktionen insända skrifter och planscher.

Från Aktiebol. Folkskolans vän, Stockholm:

Julklockan 1906.

Lilla Sessan.

Snöhvít.

Hemmets kalender.

Från Frans Svanström & C:o Pappershandelsaktiebolag, Stockholm:

5 Vägghäfte till elektricitetsläran. 1) Elektrisk ringklocka, 2) telegraf, 3) telefon, 4) kraftlinje och strömschema för dynamo, 5) elektrisk spårvagn.

Tryckfel i föregående häfte.

Sid. 77 rad 7 uppiifrån står disputationen, bör vara disputation.

» 118 » 4 nedifrån står fakulering, bör vara fabulering.

» 141 » 5 uppiifrån står F. W. Lundvall, bör vara F. W. Lindvall.